

The Project Gutenberg eBook of Tintta Jaakko: Kuvaelma kansan elämästä, by Pietari Päivärinta

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Tintta Jaakko: Kuvaelma kansan elämästä

Author: Pietari Päivärinta

Release date: March 20, 2006 [EBook #18030]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TINTTA JAAKKO: KUVAELMA KANSAN
ELÄMÄSTÄ ***

Produced by Tapio Riikonen

TINTTA JAAKKO

Kuvaelma kansan elämästä

Kirjoittanut

P. PÄIVÄRINTA

Werner Söderström, Porvoo, 1895.

SISÄLLYS:

- I. Elämän aamu — kodin kasvatus
- II. Vieras koti — sen vaikutus
- III. Nuorukainen — erilaisien kasvatuksien hedelmät
- IV. Kipeät ajat
- V. Kovia, voitollisia aikoja
- VI. Rohkeita päätöksiä — pikku tupa
- VII. Uusia ponnistuksia
- VIII. Kovia kokemuksia
- IX. Kummia, odottamattomia tapauksia
- X. Kavaloita pauloja — voitto
- XI. Palkinto — kummallinen vieras

I.

Elämän aamu — kodin kasvatus.

Erään tiheän kylän laidassa Pohjanmaalla, matalan ja tiheän männikkö-metsän keskellä, kivikankaalla, on pieni ja vanha mökki, Tinttala on mökin nimi. Mökki on vanha ja riutunut, sillä siinä ei oltu miesmuistiin tehty minkäänlaista uudistusta eikä korjausta. Lahoneet ja aidastuneet seinät olivat pullistelleet ja lommistelleet sinne ja tänne, ja vesikatolle oli pantu pieniä kiviä ja turpeita, pitämään kiinni repaleisia tuohi-levyjä. Putoamaan pyrkivää sisäkattoa vastusteli useampi lattiasta kattoon ylöttyvä, kuorimaton pönnkö, rikkinäisiä akkunalaseja palkitsi parvi päre- ja tuohi-paikkoja. Paras ja samassa lujin mökin huonekalu oli musta ja onnelle palanut, ovinurkassa seisova, maakivistä tehty takka, kumminkin uloslämpeävä. Yhdellä mökin seinällä oli pari seinään lyötyjen vaajojen päälle rakennettua lavaa, joissa oli pehkuuntuneita olkia ja kuluneita, likaisia vaate-ryösyjä; ne toimittivat vuodetten virkaa. Kun vielä otamme lukuun pari jakkaraa ja pienen, likaisen pöydän, niin ovat mökin merkillisimmät huonekalut luetellut.

Kolmihenkinen perhe asui Tinttalassa, äiti ja heidän poikansa. Heidän nimensäkin saamme tietää, kun mainitsemme, että kylä nimitti heitä Tintta Jaakoiksi ja Tintta Kaijaksi, sillä Jaakko oli niin isän kuin pojankin nimi.

Vaikka mökki oli niin halpa ja viheliäinen, oli siinä kuitenkin alituisesti ololta vieraita, sillä töllissä oli jotain vetovoimaa, joka heitä sinne viehkeästi veti. Siihen vetovoimaan kuului jo tuo musta kahvipannu, joka nokisena sangastansa riippui pitkässä puunaulassa seinällä, ihan takan vieressä, läpättömän ja rikkeimeksi palaneen liemitorvensa kanssa. Kumminkaan ei tuo paljon palvellut kahvipannu liene ollut yksistänsä se, joka niin runsaasti sai vieraita mökkiin, mutta kun saamme tietoomme, että mökin perinurkassa oli mahdollin kasa likaisia ja kaikenkarvaisia ryösyjä, josta talon isäntä tai emäntä tarvittaessa yhdellä ainoalla taitavasti tehdyllä, olkapäätä myöten tapahtuneella käden pistoksella ryösykasaan, veti esiin pullon, jossa oli kirkasta nestettä, sekä kannettoman ja paikatun pikarin, jolla hätäpikaa lähimpänä seisovalle janoovalle, joutuin jos joutuin, annettiin "tinttoja", niin ehkä käsitämme minkä vuoksi oli niin kosolta vieraita mökissä..

Tuo tinttojen antaminen tapahtui aina varovasti isänisälle tahi emännälle tehdyn kuiskutuksen jälestä, ja ensimmäinen seuraus tuosta kuiskutuksesta oli se että kuiskuteltu rupeisi varovasti pilkistelemään rikkinäisistä akkunain reijistä ja oven raosta ulos, ja kun ei vaan mitään epäluulon alaista näkynyt, niin käytiin rivakkaasti tinttojen antamiseen. Sen tehtyä katosivat nuo taikakalut taas ryösykasaan, yhdellä ainoalla käden pistoksella, niin perinpohjaisesti, että niitä olisi ollut mahdollin sieltä muiden löytää kuin asian omaisien. Sen asian todistukseksi mainittakoon sivumennen, että nimismies oli jo pari kertaa käynyt epäluulon alaisena tongostelemassa tuota ryösy-läjää, löytämättä kuitenkaan mitään semmoista, joka hänelle olisi virkansa puolesta ollut kelvollista. Noista nimismiehen onnistumattomista, mökissä tapahtuneista poliisi-toimista oli asianomaisien nykyinen arkuus kumminkin kotoisin. Oli miten oli, mutta, tuskin on mikään kaappi maailmassa uskollisemmasti toimittanut tallentajavirkaansa, luvallisia tai luvattomia anastamisia vastaan, kuin tuo ryösy-koko Tinttalan mökin nurkassa; sen vuoksi menestyikin tinttaaminen niin kauvan. Vuosikymmenien päästä vasta saatiin tietää, ett'eivät varovaiset tinttalaiset säilyttäneetkään aarteitaan tuossa likaisessa ryösy-läjässä, vaan että läjä oli vaan lukkona ja ovena heidän keinokkaasti tehtyyn kassakirstuunsa, sillä ryösy-kasan alla oli eräs lahoneen lattian lauta irrallaan, jonka alusta oli kaivettu niin monilokeroiseksi ja soppeloiseksi, että sieltäkin olisi äkkinäisen ollut mahdollin mitään löytää, jos sinnekin olisi osauttu. Se ei kumminkaan koskaan tapahtunut, mutta, isännän tai emännän käsi avaimena, ottivat ja panivat he sinne yhtä nopeasti ja helposti kuin jos he olisivat auki olevalla kaapin läpällä ammattiaan harjoittaneet.

Semmoinen oli Tinttalan asukasten elämän laatu ollut jo kauvan aikaa, ja nuoremmat ihmiset eivät muistaneet toisin olleenkaan.

Itsestäänhan on jo arvattava, ett'ei mökin elämä yleensä ollut juuri siveää ja ett'eivät mökin lempivieraatkaan tuota juuri paljon edistäneet.

Korttein lyönti oli sekä vierailta että talon vanhemmalla väellä useinkin työnä, ja kun vierasten päästä

rupesi juopuneen autuus haihtumaan, otettiin taas uudestaanaukkuja eli tinttoja, niinkuin he itse sanoivat. Tuommoisen työn ja tuommoisen ravinnon ollessa tulivat puheet ja keskustelut itsensä kaltaisiksi. Kiroukset, riidat, väliin tappelut ja kaikkalainen jumalattomuus oli alituisena soitantona ja esikuvana mökissä. Kaiken tuon viheliäisyyden ja turmeluksen ohessa täytyy mökin asukkaille antaa se kunnia, ett'ei kukaan heistä voinut koskaan soimata epärehellisiksi eikä varkaiksi, sillä heille ei kelvannut koskaan mikään muu karvas-kultansa maksuksi kuin puhdas raha. Jos joku yritti heille tuomaan viljaa j.m.s. viinan hinnaksi, nuot tinttain antajat oikein kauhistuivat muka semmoista jumalattomuutta, kun Jumalan viljaa juotaisiin; tulipa vielä päälliseksi heidän kauttansa ilmi ja omistajalleen takaisin monta varastettua kalua, jyvä-pussia j.n.e.

Tuommoisessa koulussa ja tuommoisilta vanhemmilta sai Tinttalan pikku Jaakko kasvatuksensa. Hän oli vanhempiensa ainoa lapsi, ja hän oli syntynyt tähän maailmaan vanhempiensa jo ikäpuolina ollessa. Tuo Tinttalan pieni Jaakko, joka tulee kertomuksemme päähenkilöksi, oli sillä ajalla, jolta kertomuksemme on, kymmenvuotias. Hän oli harvapuheinen, eikä näyttänyt ottavan osaa mihinkään mökissä tapahtuviin toimiin, istua jörötti vaan päiväkaudet melkein yhdessä paikassa liikkumatta. Siitä hän seurasi jokaista puhetta ja keskustelua, suu unohtuneena puoleksi auki, ja katsoa töllöttäen milloin puhujaa, milloin muita; hän ei näyttänyt pitävän kenestäkään mitään, muut hänestä sitäkin vähemmän.

Vanhempansakaan eivät hänestä suurta lukua laskeneet, kun hän vaan oli hengissä ja tietävissä, muusta ei ollut kysymystäkään. Karun ruokansa ja kurjat vaateriepunsa sai pikku Jaakko, niinkuin vanhempansakin, niistä niukoista voittorahoista, jotka ainoana mökin tulona saatiin luvottomalla ja inhottavalla viinankaupalla. Pörröisenä, likaisena ja riisumatta pani pikku Jaakko maata pehkulavallensa, kahta vertaa pörröisempänä nousi hän siitä aamulla, sillä tuuli ja muut pojan tukkaan päivän pitkään sattuneet esineet olivat kukin laillaan ja tavallaan siljanneet hänen hivuksiaan, sen vuoksi olivat ne illalla milt'ei sileämmät kuin aamulla.

Hän ei pukenut koskaan ylönoustuansa, kun ei hän koskaan riisunut maata pannelsansa. Noustuansa söi hän niukan eineensä, ja sitten taas tuo yksitoikkoinen päivän työ: muiden suuhun ja toimiin avosuin katsoa töllöttäminen; se oli hänen jokapäiväinen työnsä, semminkin kun vaan mökissä oli tinttaajia.

Kun mökissä ei sattunut olemaan vieraita, ja semmoisia päiviä toki joskus sattui, ei pikku Jaakko silloin joutanut olemaan vaiteliaana, sillä hän sai aina ankaran käskyn jommaltakummalta vanhemmalta: "ota kirja käteesi!" Poika oli niin tuohon heidän harvinaiseen puhutteluunsa tutustunut ja tullut sen merkityksen niin perinpohjaisesti tuntemaan, ett'ei hän yhtään sitä vastustellut, vaan hän meni heti, tuon äänen kuultuansa, tomuisen seinälaudan luokse ja sieppasi sieltä katekismus- ja aapiskulunsa ja rupesi lukea tankuttamaan miten voi, sillä hänelle ei oltu opetettu muuta kuin kirjainten vaillinainen tunteminen. Kyllä pikku Jaakko koetti alussa panna tuota tieteilemiskäskyä vastaan, niin paljon kuin vaan voi, mutta tuo alinomaanäkösällä oleva paksu, puinen ja hiiltynyt haara-kohennus, joka takan loukossa seisoo törötti, oli heti alkupäässä tehnyt niin tuntevan vaikutuksen poikaan, että hän katsoi parhaaksi olla vastustamatta. Ihme, kumma! Vaikka poika oli niin jörömäinen kuin hän oli ja vaikk'ei hän ollut saanut sen parempia oppia, oppi hän kuitenkin välttäväksi lukijaksi ennen pitkää! Kinkeriluvuillakin kummasteli papisto, kun Tinttalan pieni Jaakko osasi niinkin lukea, vaikka hän oli semmoisessa kodissa kasvanut, sillä papisto tunsikin tarkkaan tinttalaisten sisällisen elämän.

Tuo pojan lukutaito antoi Tinttalan vanhuksille paljon rintaa. Jos joku kristillismielinen ihminen muistutti heitä, minkälaisessa tilassa heidän poikansa kasvaa, sanoivat vanhukset tavallisesti: "osaapa tuo lukea niinkuin muidenkin ihmisten lapset."

Siinä he luulivatkin olevan kaikki, mitä he olivat velkapäätt lapsensa kasvattamisen eduksi tekemään, kun laittoivat hänen päällensä jotain vaate-riekaletta, jos kohtakin iho vilkkui sieltä ja täältä, ja kun he antoivat pojallensa jokapäiväisen, jos kohtakin niukan ravinnon; kun poika oli vielä opetettu lukemaan, niin tuntui vanhemmista, että he ovat tehneet kaikki mitä tehtämän pitää.

Vieläpä nuo Tinttalan vanhuksat olivat ja elivät mielestensä kristillisellä pohjallakin, ja siitäpä pohjasta pikku Jaakollekin tuli tuo kohennus-pakko lukemiseen, sillä "eivät he tahtoneet pojastansa pakanan tulevan", niinkuin he usein sanoivat. Eivät vanhemmat opettaneet pojallensa minkäänlaista työn eikä asian tekoa, eivätkä he itsekään mitään semmoisia tehneet, sillä, niinkuin olemme jo nähneet, talossa ei mitään semmoista ollut, kun tähän vaativat elämän tarpeet saatiin viinanmyönnin voitoilla. Asiain näin ollen kasvoi poika yhä vaan edelleen samanlaisessa olossa ja asemassa.

Mökin raa'at ja siveettömät vieraat vaikuttivat myös paljon pikku Jaakon kasvatukseen. Alituisesti kuullen heidän irstaisia puheitaan, imi hän niistä nuoreen sydämeensä pohjakaavan kaikille käsityksilleen, ja pian oli hänellä semmoinen käsitys ihmisistä yleensä, ettei sen parempaa ole muuallakaan kuin heillä, ja että kaikki on niinkuin ollakin pitää.

Jos poika-raiska joskus kävi ulkona kodistansa, muiden ihmisten parissa, katsottiin häntä kaikkialla

Ylen pörrötukkaisuutensa, likaisuutensa ja rikkinäisten vaateryytyinsä vuoksi. Vieläpä katsottiin paljon siihenkin, kun hän oli köyhä ja Tinttalasta kotoisiin, sillä ihmiset yleensä kammoivat Tinttalaa. Eivätpä kylän lapsetkaan kohdelleet paremmin Jaakko-raiskaa, sillä kun he tapasivat hänen, kerääntyivät he hänen ympärillensä, tekemään ilkeää pilkkaa ja ivaa, vaikk'ei hän antanut heille siihen vähääkään aihetta eikä syytä.

Yksi nyki yhdestä, toinen toisesta Jaakon rikkeimen ja riepaleisen nutun nurkasta, samassa hokien: "Tintta Jaakko, pikku Tintta, Tintta-karhu" ja muuta semmoista.

Kauvan kärsi Jaakko tuota pilkkaa ja koki panna: "noo, noo, kaa, kaa, olkaa siivolla!", mutta kaikesta tuosta ei ollut mitään apua, vaan joukko yltyi vaan kiusaamaan. Rynnäkö kävi viimein niin ankaraksi, ett'ei Jaakkoparka tiennyt miltä puolelta olisi itseään suojellut. Tavallisesti kiusasivat poika-viikarit Jaakkoa niin kauvan, että hän suuttui viimein ja haapuili kiinni vainoojiansa, mutta silloinkos poika-viikarit nauraa hohottamaan ja pakoon juoksemaan, huutaen: "varokaa itsenne, Tintta-karhu tulee!" Tuota menoa pitkitettiin tavallisesti siksi kuin joko kiusaajat kyllästyivät mieli-työhönsä tahi Jaakko-raiska pääsi pakoon heidän kynsistänsä.

Kun tuolla lailla kiusattu poika sattui joskus pölyyttämään kiusaajiansa, siitäkös vanhemmat sekä kiusaajat itse huutamaan ja parjaamaan Tintta Jaakkoa, kuinka häyry, kuinka räähkä, ilkeä ja hillimätöin hän on; ja niissä tiloissa olivat itse ilkeyden tekijät valmiit tekemään vanhemmillensa kanteita tuosta pahankurisesta Tintta-Jaakosta. Vanhemmat ottivat tavallisesti noiden pienten, jäävillisten kantajain todistukset täysinä vastaan ja heidän katsanto-tapansa Jaakkoon ei suinkaan sen kautta käynyt lempeämmäksi.

Kaikesta tuosta näkyy, että Jaakko raiskalla oli suo siellä, vetelä täällä. Ulkona kodista kiusattiin, rääkättiin, pilkattiin ja vihattiin häntä ihan syyttömästi ja jos hän tuli kotiansa apealla mielellä, eipä sielläkään mitään hyvää näkösilällä ollut. Vanhempansa eivät kyllä hänestä lukua pitäneet, olipa hän kylässä tahi kotona, mutta heillä ei ollut yhtään ainoata hyvää ja opettavaista sanaa antaa pojallensa, ei yhtään vanhemman rakkaudesta lähtenyt ohjausta, ei yhtään siveellistä oman elämänsä esimerkkiä tulevaksi valoksi; eipä tosiaankaan muuta kuin kohennus-koulu lukemiseen ja karu illallinen, siinä kaikki. Taikka jos talon vieraat sattuiivat olemaan tinttaamassa, niin eipä heistäkään ollut suurta tukea eikä lohdutusta apealle ja sorretulle poikarievulle.

Eräänä kertana kävi niin, kun Jaakko meni kylälle; että hänen vanhat vainoojansa ottivat hänen taas käsiinsä. Jaakko tuskaantui nyt jo heti ensi ottoilla. Hän sai kiusaajistaan yhden ja toisen kiinni, ja pian oli useampia töppösiä yht'aikaa taivasta kohden, ja toisia hän huimi housuille aikalailla. Siinä nujakassa havaittiin, että Jaakko oli huomattavan väkevä ikäisekseen. Huomattuaan minkälaisia hujauksia he nyt Jaakolta saivat, lähtivät hänen kiusaajansa huutaen, parkuen tallustelemaan kylään. Tiellä he itkusuussa kertoivat ja voivottelivat, kuinka pikku Tintta heitä pieksi ja rusikoitsi. Vanhemmat ihmiset tuosta kovin kauhistuivat, kun tuo ryökäle tohtii ja uskaltaa koskea heidän lapsiinsa. Tuo kauhu oli sitä helpompi heidän sydämiinsä syyttymään, kun heidän mielensä ei ollut ennestäänkään suopea. Tulissaan, tauloissaan lähtivät he tuolle pahankuriselle poikanulikalle kostamaan ja juoksu-jalassa riensivät he äskeistä poikien tappelutannerta kohden. Jaakko-raiska ei osannut aavistaakaan, että uusi ankarampi rynnäkö häntä vastaan oli tulossa. Hän oli vaan ypö yksin äskeisellä taistelutantereella, ikäänkuin nauttien voittonsa hedelmää — ihmis-arvoa, jota hän oli pakotettu käsivarsillansa itsellensä anastamaan. Huutaen, hoilaten juoksi kostaja-joukko sitä paikkaa kohden, jossa vainottu seisoi, mieltien tilaansa.

"Tuolla seisoo vielä Tintta-karhu", huusi joku kostaja innostuksissaan, kun näki Jaakon seisovan yksinänsä.

Tuo huudahdus ja sortonimensä kuuleminen herätti pojan haaveksivaisesta tilastaan. Hän silmäsi hätäisesti ympärillensä ja huomasi häntä itseänsä kohden kiitävän joukon, ja heti ymmärsi hän, mitä varten se oli liikkeellä. Täyttä väkeään lähti Jaakko nyt kappelämäkeen, välttääksensä siten tuon uuden ja voimakkaan vainooja-parven, jonka kanssa ei ollut tietysti leikinteko, jos he vaan hänen käsiinsä saisivat. Vainooja-joukko huomasi pojan liikkeen ja sen vuoksi levittivät he sotarintansa ja estivät häneltä paon, ja pian olivat vikkelimät kylän nuoret pojat pakenevan poika-raiskan kimpussa. He rupesivat nyt oikeen isällisesti kurittamaan Tintta Jaakkoa, jota tehdessään he ehtimiseen muistuttivat, ett'ei hän saa vasta koskea heidän lapsiinsa. Ei siinä auttanut Jaakon vastaanvättelemiset, että heidän poikansa olivat tehneet hänelle vääryyttä, eikä itkut ja porut, vaan he haivalsivat ja löylyttivät pojan pahanpäiväiseksi. Sitten lähtivät he tyytyväisinä pois, ikäänkuin olisivat hyvinkin jalon työn tehneet.

Siihen jäi poikariepu taas ypö yksin, nyt saaneena, äskön, antaneena, saaneena syyttömästi, pakosta antaneena. Hän istua hytkähti lähellä olevan aidan viereen, ja sydämessään tuntui ensikerran eläessään niin kummallisia tunteita. Ensikerran tunsikin hän että ihmiset eivät ole niinkuin olla pitäisi ja että hänkin voisi olla ihminen niinkuin muutkin ihmiset. Hän vertaili omaansa, isänsä, äitinsä ja alinomaisten kotivierastensa elämää, asemaa ja arvoa muiden ihmisten elämään ja arvoon. Silloin havaitsi hän, että

suuri väli, suuri juopa oli hänen ja muiden, välillä. Hän kysyi nyt itseltänsä: mikä on tuon välin tehnyt, mikä juovan rakentanut, ja mistä se tulee, että toiset ihmiset leikkaavat vaan kunniaa koko elämänsä ajan, jota vastaan toiset ihmiset saavat vaan osaksensa sortoa ja pilkkaa ja häpeää?

Noita mielti Tintta Jaakko häväistynä, pilkattuna, ylenkatsottuna ja rangaistuna, tuossa aidan vieressä istuessaan. Näitä kysymyksiään selvitellessään huomasi hän, että tuota suurta juopaa ei ollut mikään muu rakentanut kuin erilainen kasvatusta jo lapsuudesta pitäin. Hän huomasi olevan muitakin poikasia yhtä köyhiä kuin hänkin, joita ei talojen pojat ja tytöt niin pilkanneet ja nykyneet nutun liepeistä, niinkuin häntä itseänsä, mutta samassa hän huomasi, että heidän päänsä oli aina sileäksi kammattu ja heidän silmänsä puhtaat, vieläpä heidän vaatteensakin olivat ehyet ja puhtaat, vaikka kohtakin paikatut ja halvat. Huomasipa hän senkin, ett'eivät nuo köyhät, jos kohtakin siivot ja siistit pojat, saaneet sitä arvoa toisien onnellisempien silmissä kuin varakasten talollisten lapset, mutta heitä ei kumminkaan nykitty, pilkattu eikä pieksetty, ja se oli Jaakko raiskan mielestä jo mahdottoman ison arvon voitto.

Noita mieltiessään tunsikin hän katkeruudella minkälainen hänen kasvatuksensa on ollut. Juopuneiden alinomaiset irstaiset ja raa'at puheet olivat kuuluneet yhtäläistään hänen korviinsa aina siitä asti kuin hän puhetta rupesi ymmärtämään. Vanhempansa olivat väärällä, laittomalla ja jumalattomalla tavalla hankkineet hänelle kurjan, mutta kumminkin kerjäämättömän ravinnon, ja siinä samassa olivat he kovin laiminlyöneet hänen muun kasvatuksensa. Eipä kummakaan, jos ihmiset häntä pilkkasivat ja katsoivat ylen semmoisena pörrötukkaisena, likasilmäisenä, ryysyisenä ja ihmisyydestä osattomana ja kaikenlaisena kurjuuden esikuvana, kuin hän juuri tänäkin hetkenä oli. Huomasipa hän nyt olevan ison välin muiden ja itsensä välillä.

Noita kaikkia mieltiessään ja tuntiessaan, pillahdi poika katkeraan itkuun. Se oli ensimmäinen itku kehto-itkujen jälkeen, jonka ahdistettu sydän pusersi ulos. Siinä hän itki, tiesi herra kuinka kauvan. Hän itki mennyttä kovaa ja karua elämänsä aamua, itki ihmisten tylyyttä, kovuutta ja tunnottomuutta, — sitä kaikkea hän itki.

Kun Jaakko raiska oli parhaallaan itkemässä, tulla tepsutteli toisella puolen aitaa olevan vainion pellon piennarta myöten häntä kohden saman ikäinen ja kokoinen tyttö-tyllykkä, kuin hän itsekin oli. Tuo tulija oli Tinttalan likimäisen naapurin ja samassa kylän varakkaimman talon isännän ja emännän ainoa ja viimeinen lapsi, sillä kaikki heidän ensimmäiset lapsensa olivat kuolleet. Kun heidän ensimmäiset lapsensa olivat joutuneet tuonen uhriksi, hoitivat vanhemmat tuota ainoaa lastansa sen suuremmalla huolella. He eivät päästäneet tyttöänsä paljon ulkonakaan käymään, sitä vähemmin toisien kylän lapsien seuraan, peläten hänelle tapahtuvan jotain vaaraa tahi taudin kohtausta. Sentähden ei tulija tyttö ollut mikään likeinen tuttu itkevälle Jaakko rievulle; hän tiesi vaan, että tyttö oli heidän mahtavan naapurinsa tyttö.

Tyttö oli puettu punarantuiseen hameeseen ja puhtaat lyhyenlännät, mutta leveät paidan hihat liehuivat hänen kävellessään, tuulen ja hänen käyntinsä voimasta. — Valkoisen kellertävä, latvoilta tasaiseksi leikattu tukka, liehui myös valtoimena hänen kävellä tepsuttaissaan.

Sureva, kaikkien hylkäämä poika ei huomannut hänen tuloaan; hän ei katsellut ympärilleen tällä kerralla, sillä hänellä oli työtä työstään.

Kun tyttö pääsi aitaa liki, katsoi hän suurilla, sinisillä silmillään aidan raosta säälivästi ja osanottavasti toisella puolen aitaa surevaa poikaa.

"Älä itke, Jaakko", sanoi hän hetken päästä, heleällä ja sointuvalla äänellä.

Jaakko säpsähti. Se oli ensimmäinen lempeä ääni, ensimmäinen lempeä puhuttelu, jonka hän koskaan oli elämässään kuullut. Hän käänsi itkevät kasvonsa ääntä kohden ja havaitsi aivan selkensä takana, toisella puolen aitaa olevan pulleapokaisen tytön viattomat kasvot. Hän tunsikin heti puhuttelijassaan mahtavan naapurinsa tyttären. Voi kuinka suuren välin hän tunsikin olevan itsensä ja tytön välillä. Silmätyttyään tytön miellyttävään näköön ja pukuun, häpesi hän omaa kurjuuttansa ja likaisuuttansa. Hän koki pidättää itkuansa ja pyyhkäsi ehdottomasti pörröistä tukkaansa pois silmiltänsä. Kenties tuo itsensä siivoomisen yritys oli Jaakolle ensimmäinen, jonka hän eläessään oli tehnyt. Kenties oli tuo ensimmäinen tunto Jaakolla, että hänen pitäisi olla ja elää siistimmästi, ja tuon tunnon, tuon tarpeen lieene vaikuttanut hänen tykönsä oleva puhdas, siisti ja lempeä tyttö.

"Voi, vieläkö sinäkin, Mari, tulet minua pilkkaamaan", sanoi Jaakko itkunsa seasta, kuin oli toipunut ensi hämmästyksestään.

"En minä sinua pilkkaa", sanoi Mari lempeästi.

"Kaikkihan minua pilkkaavat ja kiusaavat, vieläpä pieksävätkin", sanoi Jaakko surumielin.

"Niin he kyllä tekevät, sen olen nähnyt, mutta enhän minä ole koskaan sinua pilkannut, Jaakko."

"Et koskaan, Mari."

"Ethän siis ole minulle vihainen, Jaakko?"

"Voi, Mari! Sinulle en ole koskaan vihainen, enkä vastakaan ole; sinä olet niin hyvä! Enkä minä ole kenellekään vihainen, mutta ihmiset vihaavat minua kurjaa ilman syyttä", sanoi Jaakko taas, ja alkoi vaipua entiseen suru-mielisyyteensä.

"Ihmiset ovat sinulle pahoja. Tiedän senkin, että he sinua syyttömästi pieksävät. Tosin sinä lölytit toisia poikia, mutta se oli heidän oma syynsä, sillä he eivät antaneet sinulle rauhaa, ennenkuin saivat sinun suuttumaan", sanoi Mari.

"Mistä sinä, Mari, tiedät sen?"

"Koko ajan olen katsonut akkunasta ja tulin sinua lohduttamaan."

"Voi minua onnetonta!" sanoi Jaakko ja pillahhti taas itkemään.

"Älä huoli itkeä, Jaakko, kyllä sinusta vielä mies tulee", lohdutteli häntä Mari.

"Voi, Mari! Ei minusta tule miestä, ei koskaan", sanoi Jaakko ja väänteli käsiään tuskassaan.

"Tulee kun tuleekin sinusta mies, minä tiedän sen", tokasi Mari innokkaasti.

"Mitenkä, Mari, sanoppas!" sanoi Jaakko ja katsoi häneen melkein luottavasti.

"Kun kasvat vähän isommaksi, rupeat sinä työtä tekemään. Silloin saat paremmat vaatteet yllesi ja silloin sinä, Jaakko annat leikata tukkasi ja kampaat pääsi aina sileäksi, peset myös joka aamu silmäsi puhtaiksi. Kun niin teet, niin ihmiset lakkaavat sinua ylenkatsomasta ja pilkkaamasta", ennusteli pikku Mari melkein käskevästi.

"Voi, voi, Mari! Minä tahdon tehdä työtä yöstä päivää, minä laitan paremmat vaatteet itselleni, pesen silmäni ja kampaan pääni joka aamu, kun vaan eivät ihmiset sitten enää pilkkaa minua, se käypi niin kipeää sydämelleni", sanoi Jaakko innostuneena ja uusi kummallinen, ennen tuntematon toivon säde lensi hänen sydämeensä, ja se oli tuo: jos minustakin vielä kerran tulisi mies.

"Tee vaan niinkuin minä olen sanonut ja niinkuin sinä olet luvannut, niin saatpahan nähdä mitä siitä vielä tulee; sinulla on voimaa ja vartta kyllä. Hyvästi nyt, Jaakko!" sanoi Mari ja alkoi kävellä tepsutella kotiinsa.

Siihen jäi nyt Jaakko taas yksinänsä. Hänestä tuntui siltä kuin tuo lempeä olento olisi mennyt liika aikaisin pois hänen käsistänsä. Hän katsoa töllötti tytön jälkeen niin kauvan kuin vaan näki, mutta hän ei itkenyt enää. Surut olivat haihtuneet nyt sorretun ja ylenkatsotun pojan sydäimestä ja siellä soi nyt vaan kaksi lausetta: "älä huoli itkeä, Jaakko, kyllä sinusta vielä mies tulee" ja "tuleekohan minustakin mies vielä kerran?"

Siitä lähti Jaakko viheliäiseen kotiinsa. Tinttarit olivat siellä varsinaisessa työssään. Esikerran eläessään inhotti Jaakkoa heidän jumalatoimintansa ja käytöksensä. Vanhempansa laittoivat hänelle niukan aterian, kysymättä vähääkään, missä hän on ollut ja mitä toiminut.

Ruoka ei maistunut nyt Jaakolle. Mieltävänä ja alakuloisena istui hän vaan, mutta hän ei nyt avosuin katsoa töllöttänyt silmiin mökin vieraita, heidän raa'asti ja jumalattomasti puhuessaan; pojan sydämessä soi vaan kysymys: tulisikohan minustakin vielä mies, ja se antoi hänelle muuta työtä.

Niin kului se päivä. Illalla pani poika levolle pehku-vuoteellensa, yhtä pörröisenä nousi hän aamulla. Mutta noustuaan hän käveli äitinsä tykö, vanhat keritsimen kulut kädessä ja sanoi: "keritkää, äiti, minun tukkani!"

"Kah, saakeli! Poika taitaa ruveta hankkimaan itseänsä maisteriksi, tahi on häneen eilisellä kylämatkallaan pistänyt pieni ylpeyden synti", sanoi eräs jo näin aikuisin mökkiin ehtinyt tinttaaja, kuullessaan pojan vaatimuksen.

"Tukkani on kovin pitkä", sanoi vaan poika ja istui jakkaralle tarjoten äidilleen keritsimet.

Äiti otti keritsimet pojan kädestä ja alkoi hakuttaa pojan tukkaa. Tunnustaa täytyy, ett'ei tuo työ ollut suinkaan tottuneen tukanleikkarin työtä; kolosta, hammasmaista tuli jälki, mutta kuitenkin saatiin tukasta aina jotain irti; ja ennen pitkää oli lattialla aika kasa hasioita ja karrillaan olevia hivuksia.

Kun tukka oli saatu kerityksi, nähtiin mökissä kummia: Jaakko nouti kiululla vettä ja rupesi pesemään kasvojansa! Sitä ei oltu ennen nähty, ja sekä pojan vanhemmat että mökin vieraat kummastelivat tuota äkkinäistä ja ihmeellistä muutosta.

Kun kasvot olivat pestyt, tuli pään kampaamisen vuoro. Kampaa ei ollut koko mökissä olemassakaan; vanha, kulunut karstaraasia sai kamman vitkaa tehdä. Sillä siljoitti poika päänsä kuin parhain taisi. Sitten astui hän, vanhempiansa eteen ja sanoi: "tarvitsisin saada paremmat vaatteet, nämä ovat kovan ritkeimet ja likaiset".

"Ole vaiti! Mistä tässä on varoja sinulle uudet vaatteet laittaa, kiitä että päälläsi on mitä on", tiuskasi äiti.

"Voisittehan kumminkin näitä pestä ja paikata", sanoi poika taipumattomasti.

"No, mutta mitä herran tähden sinä oikeen mietit, kun sinä olet nyt tänä päivänä niin vaateliias?" puuttui nyt isä puheeseen.

"Jos minustakin tulisi vielä mies", sanoi poika hiljaisesti ja ujosti.

"Sinusta mies! jotakin sitä kuulee! Ha, ha, ha, haa! sinusta mies — mitäs tolvasta!" kummaili ja nauroi isä, että oli selälleen kaatua.

"Pidä, poika, suusi kiinni ja kiitä, että sinulla on niin hyvät vanhemmat, jotka sinusta pitävät semmoisen huolen, ett'et tarvitse kerjätä. Sinuun on tarttunut ylpeyden synti, Jumala paratkoon, ja jo noin nuorena!" toruskeli äiti, hänen mielestään liian ylös pyrkivää poikaansa. "Kirja käteesi!" lisäsi hän sitten ankarasti.

Poika ei vastustanut yhtään vanhempiansa. Hän otti aapiskulunsa käsiinsä ja rupesi lukea tankuttamaan, mutta lukemisesta ei tahtonut tulla mitään. Jokainen sana ja lause, jokainen rivi näytti vaan hänen silmissään yhtäläiseltä ja sisältävän lauseen: tulisikohan minustakin vielä mies?

"Tulisikohan minustakin vielä mies!" pääsi häneltä viimein ääneensä. Sisällinen tunne oli ääneksi asti voittanut ne ulkonaiset äänien merkit, jotka olivat hänen silmiensä edessä.

"Jumal'auta! poika on kadottanut järkensä", sanoi isä, kuultuaan pojan viimeisen lauseen.

"En minä ole järkeäni kadottanut, mutta minä tahdon todellakin tulla mieheksi, isä", sanoi poika.

Oli miten oli, mutta Jaakko ei nyt enään koskaan tullut kylään pörrötukkaisena ja likasilmäisenä. Puhtaat olivat nyt Jaakon kasvot ja sileä oli hänen päänsä. Rikkinäiset vaatteensakin alkoivat puhdistua ja käydä ehyemmiksi. Vanhempansa eivät kyllä pitäneet nyt huolta paremmin, kuin ennenkään, mutta poika itse koki asiaa auttaa minkä voi. Huonosti se kyllä ensimmältä kävi laatuun, mutta kuitenkin tarttui aina jonkun repattavan paikan syrjä kiinni, yksi ja toinen ammottava reikä meni tukkoon! Vettä ja aikaa oli hänellä yltäkyllin, joiden avulla hän sai likaa poistetuksi.

Tosin pilkkasivat toiset kylän lapset häntä vieläkin, mutta ei hetikään niin useasti kuin ennen. Ja kun tuo lempeä ja miellyttävä Mäkelän Mari sattui näkemään Jaakon, hymyili hän niin lempeästi ja sanoi: "kas niin Jaakko! Sanoihan minä sen". —

II.

Vieras koti — sen vaikutus.

Koko joukko aikaa on kulunut. Tintta Jaakko ei ole enään Tinttalassa. Tuo rikkaan Mäkelän Mari heitukka oli hänessä eloon herättänyt ihmisen — sisällisen ihmisen. Tuo sisällinen ihminen Jaakossa pyrki nyt vaan täysin voimin mieheksi, semmoiseksi mieheksi, jota ei enään pilkattaisi eikä rääkättäisi.

Kauan ei Jaakko ollut enään Tinttalassa, sitten kun hän oli huomannut, että ihmiset eivät häntä enään niin kovin paljon pilkkaa. Itse hän kävi hakemassa paikkaa, jossa hän saisi työtä, ruokaa ja vaatetta päällensä, ja semmoisen hän löysikin omassa kylässä. Paljon ei ollut ensinnä palkkaa, olihan vaan ruoka ja joku vähänen vaatetta, mutta paljoa ei Jaakko vaatinutkaan, kun hän vaan pääsi mieheksi, se oli pääasia se.

Kylä nauroi, talo ja vanhemmat nauroivat ja Jaakko itsekin nauroi tuolla rengiksi menolla, mutta noilla nauruilla oli vähän erinkaltaiset syyt. Kylä nauroi Tintta Jaakon tyhmän rohkealla uhkayrityksellä, kun hänkin muka tapailee rengiksi, joka ei ole muuta oppinut tekemään kuin pahuutta ja laiskottelemaan; he ennustelivat, ett'ei hän ole viikkoa enempää talossa. Talo nauroi häpeästä, kun tuli ottaneeksi tuon epaton ruokansa ääreen, mutta siinä samassa sanoivat he: "antaa Tintta Jaakon koettaa; saahan hänen pois, jos ei sovi". Vanhemmat nauroivat sitä, kun tuo heidän poikapökerönsä on semmoisen hullutuksen päähänsä saanut, että uskaltaa lähteä ihmisiin, vaikkei hän ole oppinut mitään tekemään; tuntuipa siltä kuin he olisivat pojan taitamattomuuden lukeneet aivan hänen viaksensa. Jaakon naurun syy oli aivan erinkaltainen kuin edellisten naurajain; hän nauroi sitä kun hänestäkin tulee mies; olipa toinenkin, joka nauroi samansuuntaisesta syystä, ja se oli tuo Mäkelän pikku Mari heitukka, mutta hän ei naurannut julkisesti, vaan salaa sydämessään.

Mitäpä siitä, Jaakko tuli palveluspaikkaansa määrättyllä ajalla, niinkuin isännän kanssa sovittu oli.

Tuskin oli Jaakko huoneesen päässyt ja pussin pois selästään saanut, kun hän suurella pontevuudella kysyi: "onko pärepuita kotona?"

"Mitäpä niillä tekisit?" kysyi isäntä vuoronsa.

"Lohkoisin ne ja sitten kiskoisin päreitä", sanoi Jaakko vakavasti.

"Ohoh, Jaakko! Maltahan nyt ja levähdä tämä ilta; kyllä vielä on aikaa työtä tehdä, ennenkun vuosi on lopussa", sanoi isäntä puolihymyssä.

"Mihin työhön minun huomenna pitää mennä?" kysyi taas Jaakko.

"Halkojen vetoon".

"Ovatkos häkit reilassa?"

"Kylläpä ne taitavat olla kesä-reilassa", vastasi isäntä.

Sen enempää ei Jaakko odottanut. Päätäpahkaa meni hän ulos, haki sieltä kärryhäkki-resuja ja tuoda nujutti ne tupaan. Suti, sitte niitä parantamaan. Eihän se tahtonut käydä laatuun, mutta isäntä neuvoi häntä, ett'eivät vitsat saaneet kiertyä kurille ja ett'ei puuvärkki saanut tulla koiran kaulalle j.n.e. Häävejä ei niistä tullut, mutta kumminkin tuli kaksi kärryhäkkiä sinä iltana Jaakolta parannetuksi siihen voimaan, että ne hyvästi kelpaisivat huomenaamuna käyttää kärryille.

Niin alotti Jaakko palveluksensa. Alusta alkaen oli hän niin uuttera ja huolellinen hänelle uskotuissa asioissa, että hän sillä herätti pian huomion; moniaan päivän perästä sanoi jo isäntä: "olkaasta vaiti, kuinka kauvan tuota kestää".

Talossa oli työkalut kaikkeen laatuun ja höyläpenkki oli talvikaudet tuvassa; kaikenlaisia raaka-aineita oli myös ainaisessa varastossa. Ei se ollut kovin mones ilta Jaakon tulon jälkeen, kun hän ujostellen pyysi isännältä, saisiko koettaa tehdä astiaa; tuo ujosteleva tuli siitä, kun hän pelkäsi, ett'ei semmoista haaskaajaa, kuin hän on, päästettäisi työkalujen ja ainetten ääreen.

"Tee vaan, opettele vaan! Kyllä minä neuvon ja opetan sinua", sanoi isäntä ystävällisesti. Se oli Jaakolle mielen vertaa.

Tuumasta tekoon. Ensi iltapuhteen kantoi hän lautoja tupaan, veisti ja höyläsi niitä, niin että hiki päästä valui. Kaikista esineistä huomattiin, että pojan teoksesta piti tulla kiulu. Kauvan, monena iltana ja aamuna teki poika kiuluansa, mutta päiviksi kätki hän teoksensa niin tarkoin, ett'ei kukaan voinut sitä löytää. Kun kiulu tuli valmiiksi, ei kukaan nähnyt mihin se joutui, hukassa vaan se oli. Koetettiin kysyä, mihin hän sen pani, mutta vastausta ei saatu enempää kuin seinältä. Se vaan havaittiin, että hän aamulla noustuaan oli jonkun ajan kadoksissa. Talon työtöt ottivat onkeen tuon Jaakon poissa-olon ja eräänä aamuna seurasivat he ullankanteella poikaa. Silloin näkivät he Jaakon menevän, varovasti ympärilleen katsellen, erään, huoneitten takana olevan sillan luokse. Siinäkin katseli hän ympärillensä, näkisikö häntä kukaan, ja kun ei ketään näkynyt, meni hän sillan alle, otti sieltä vedestä kivillä upotetun kiulunsa, nosti sen korkealle ja katsoa tirkisteli sen pohjaa ja uurteita. Oistona juostalorotteli vesi kaikista kiulun uurteista ja saumoista, ja kiitti Jaakko kun sai taas kiulunsa kivillä upotetuksi veteen, jossa hän toivoi sen viimeinkin turpuvan.

Kun työtöt näkivät kaikki pojan vehkeet, purskahti heiltä kimakka nauru. Ei koskaan ennen ollut Jaakko niin säikähtynyt, kun hän nyt säikähti, tuon naurun kuultuansa. Hänellä oli jo nyt jotain kunniaa säilytettävää, ja jos ei juuri entistä kunniaa, niin sitä enemmän tulevaista, sillä hän aikoi mieheksi ja noin nolostiko tuon nyt kävi!

Alakuloisena tuli hän nyt tupaan, söi eineen ja meni niin sanaa puhumatta metsään. Sill'aikaa kun

Jaakko oli metsässä, nostivat tytöt kiulun sillan alta ja toivat tupaan. Kun Jaakko tuli metsästä, oli tuo onnetoin kiulu odottamassa häntä ruhmon nenässä. Heti huomasi poika, mitä varten se siinä oli. Hän älysi, että kiulu oli häntä pilkkaamassa ja se kuohautti hänen tuittupäisyytensä korkeimmalleen. Hän sivalsi kirveen ja lyöä rämäytti yhdellä iskulla kiulunsa palaisiksi ja viskasi palaset parhaaltaan palavaan uuniin.

"No, no, Jaakko! Ei niin tuittupäisesti. Tytöt tekivät kyllä pahasti, kun sinun kätkösi toivat tupaan, mutta ei sinun sentähden olisi tarvinnut kiuluasi särkeä. — Sinä luotit liian paljon itseesi ja et kysynyt minulta neuvoa, sentähden se menestyi niin huonosti. Ala vaan uudestaan, kyllä minä ohjaan sinua, sinun kysyessäsi, ja kyllä se viimein menestyy", puheli isäntä.

Sinä iltana ei Jaakko puhunut mitään, sillä hän häpesi, häpesi huonoa kiuluun ja tuittupäisyyttänsä. Seuraavana iltana aloitettiin uudestaan. Hiljaisuudessa kantoi Jaakko aineita tupaan, eikä hän hävennyt enään yhtään, vaikkapa tytöt olivat niin tuntuvalta tavalla antaneet hänen tietää, minkälainen hänen ensimmäinen kiulunsa oli; häntä elähdytti lause: "kyllä sinusta vielä mies tulee", ja siltä lauseelta rohkaistuna aikoi hän mieheksi ja aina vaan mieheksi.

Kun Jaakko oli saanut aineita tupaan, meni hän nöyrästi isännän tykö ja sanoi: "neuvokaa ja opettakaa minua, hyvä isäntä, minä olen niin oppimaton", ja tuo ääni, tuo tunnustus tuli siitä tunnosta, ett'ei hän vielä ole mies, mutta myös siitä vahvasta ja vakaasta päätöksestä, että hänestä pitää tulla mies.

"Mielelläni sen teen, mutta sinun pitää itsesi kaikki työ tehdä, muutoin et sinä opi. Sen olen havainnut, että sinä olet uutera, vaikk'ei aika ole tämän pitempi, ja ahkeruus kovan onnen voittaa; sinusta tulee vielä kelpo mies", sanoi isäntä pojalle.

Yksissä neuvoin ryhdyttiin työhön, isäntä neuvojana ja Jaakko työn tekijänä. Sillä lailla syntyi taas kiulu, mutta nyt pitikin se kaikki märjät aineet sisällänsä; eipä tullut siitä enään karkulainen, eikä sitä tarvinnut enään kivillä upottaa piilossa olevan sillan alle turpumista varten; se kestitkin nyt julkisen ja ankaran tarkastelun, sillä tytöt sieppasivat sen käsiinsä, heti kun se tuli valmiiksi, kaasivat kiulun vettä täyteen, nostivat sen korkealle ja tähystelivät kaikkia sen saumoja ja uurteita, mutta ensimmäisen onnettomuuden uhalla ei kiulu vuotanut ainoatakaan noppaa.

"Voi kuinka pian tuo Jaakko oppii!" huudahtivat tytöt ja heittivät kiulun siihen, ikäänkuin siten tunnustaaksensa, että he ovat peräti hävinneet luuloissaan.

Tuo tyttöjen arvostelu hänen työstään ei sointunut pahalta Jaakon korvissa. Uusia perusajatuksia kertyi kertymistään hänen mieleensä, semmoisia kuin: "kyllä sinusta vielä mies tulee, ahkeruus kovan onnen voittaa; sinusta tulee vielä kelpo mies" ja "voi kuinka pian tuo Jaakko oppii!" Noiden lauseitten turvissa koetti hän unhottaa, niin paljon kuin voi, entistä pikku Tinttaansa ja Tintta-karhuansa ja katsella vaan vasta eloon herätettyä pikkusta sisällistä miestänsä.

Eihän se kiulu tullut vielä nytkään mitään hienoa ja somaa tekoa, mutta kumminkin oli se pitävä, ja sen ansion nojalla tai se sian taloudellisissa askareissa, ja siinä oli Jaakolle kylläksi.

Vaikka Jaakko oli niin huonosti ja työttömänä kasvanut, oli hänellä kuitenkin hyvä taipumus kaikenlaisen työn oppimiseen; kun hänellä oli vielä tuon mieheksi aikomisen halun pakottama ahkeruus, niin ennenkuin talvi oli lopussa, olivat hänen tekemänsä astiat tivit, sievät ja pitävät kuin pullot, ja niin keveästi olivat ne syntyneet kuin kerran pyyhkäistyt. Itsestensä siitä seurasi se, että ennen vuoden loputtua oli hänen kätevyytensä yleiseen tunnettu.

Puhtaudestaan piti Jaakko tarkkaa huolta. Joka ikinen aamu pesi hän silmänsä ja kampasi päänsä, ja olipa tuo tukkakin jo tasaisemmasti keritty. Talon väki piti huolta hänen vaatettensa puhtaudesta ja eheydestä. Heti taloon tultua annettiin hänen yllensä vanhoja, mutta eheitä vaatteita. Tosin olivat housun lahkeet ja takin hihat liian pitkät, että niitä piti kääriä kaksinkerroin, mutta kumminkin ne olivat puhtaat ja paikatut; vanhat paikatut kengät sai hän myös jalkoihinsa. Ruoka oli hyvä ja säännölleen oli se aina pöydällä. Mukava, puhtailla vaatteilla alustettu ja peitetty vuode oli aina yön tultua valmis häntä vastaanottamaan ja vaivuttamaan unen virkistävään helmaan. Tuo kaikki teki Jaakon elämään niin suuren muutoksen, että hän nyt jo mielestään oli puoli miestä.

Kaikki talon väki kohteli häntä verrallisesti, hellyydellä ja rakkaudella, eikä kukaan heistä sanonut häntä pikku Tintaksi, eikä Tintta-karhuksi. Juoppoja ei hän nyt nähnyt ollenkaan, eikä heidän siveettömiä ja jumalattomia puheitaan kuulunut hänen korviinsa. Hän kuuli nyt vaan lempeitä ja siveitä puheita koko talon väen keskuudessa, ja kun työt, käytökset ja kohtelemiset tulivat puhetten kaltaisiksi, niin ei Jaakko sitä mielessään ihmettelemästä laannut. Kovassa, tyyssä, jumalattomassa ja kaikilta ylenkatsotussa elämänsä aamussa oli poikariepu melkeen jähmettynyt elävältä kuolleeksi kappaleeksi, jolta kaikki paremmat tunteet ja ihmisen jalo eteenpäin pyrkiminen ja ihmisarvon tunto oli jo noin nuorena melkein kaikki sammunut, ja sen vuoksi näytti hän silloin kylmällä yhtäkaikkisuudella

heittävän kohtalonsa sattumuksen haltuun. Jumala sen yksin tietää, mitä miehiään hänestä olisi tullut, jos ei tuo Mäkelän pikku Mari-tyllykkä olisi eloon herättänyt hänessä niitä kalliita oman arvonsa tuntemisen siemeniä, joita Luoja on jokaisen ihmisen sieluun kylvänyt.

Suuri oli se elämän koulu oppilaaseen nähden, johon Jaakko oli nyt joutunut. Siveellisen perhe-elämän jokapäiväiset, puhtaat tavat olivat hänen silmiensä edessä jokapäiväisenä kirkkaana peilinä. Syvä kristillinen hurskaus perheessä kaunisti ja kirkasti vielä tuon koti-elämän jaloksi ja moittimattomaksi. Olipa hyvä kun Jaakkomme joutui semmoiseen taloon.

Pyhinä ja vähin arkenakin harjoitti Jaakko ahkerasi lukuansa paremmaksi ja häntä ohjasi aina joku talon väestä. Outoa oli Jaakosta ensimmältä, kun hän näki talossa niin paljon kirjoja, hänen kodissaan kun ei ollut muuta kuin hänen aapis- ja katekismus-resunsa. Talossa oli tosiaankin paljon sekä hengellisiä että maallisia kirjoja ja vielä pari sanomalehteäkin. Nuot kirjat ja sanomalehdetpä kiihoittivat poikaa lukuansa parantamaan, sillä vaillinaisella lukutaidolla oli hän jo sen verran saanut käsitystä, että kirjat sisältävät kummia asioita. Kun poika oppi selvästi lukemaan, ei hän ollut joutoaikoina muualla kuin kirjojen tahi sanomalehtien ääressä.

Kylän poikasien ja tyttösten pyhä-illoin leikkiessä, kävi Jaakkokin joskus siellä, mutta ei alkuvuodesta ollenkaan. Ujona ja hiljaisena seisoi hän ullankanteella toisien leikkiessä ja väliin meni hänen suunsa hieman hymyyn, kun hän näki jotain lystiä. Vaikka hänen housunsa lahkeet ja takkinsa hihat olivatkin kaksinkerroin käärityt, ei kuitenkaan häntä nyt pilkattu eikä nykitty, eikä kukaan sanonut häntä Tintta-karhuksi; näyttipä siltä kuin toiset eivät olisi häntä huomanneetkaan, ja se oli Jaakon mielestä jo hirmuisen iso ylennys. Jos joku ylimielinen poika-viikari joskus teki poikkeuksen ja sanoi häntä ikäänkuin pilan vuoksi Tintta-karhuksi, synkistyivät Jaakon kasvot heti ja iloinen hymy katosi kohta hänen huuliltansa; hän nyt luuli olevansa oikeutettu kantamaan oikeaa nimeänsä niinkuin muutkin ihmislapset. Tavallisesti vetäysi Jaakko silloin pois toisien parista ja meni kotiansa, jonkalaisien tapauksien jälkeen hän oli kotonaankin aina jonkun ajan synkkämielisempi.

Niin kului se vuosi. Ja kun syksy tuli, sai Jaakko uutteruutensa ja ansionsa palkinnoksi isäntäväeltään uuden uutukaiset vaatteet, vaikk'ei mistään semmoisista ollut puhetta ollut. Se oli Jaakon mielestä semmoinen saalis, että hän oli itkeä ilosta. Nyt ei ollut enään rikkeimet, riekalaiset ja likaiset ryysyt hänen päällään, eipä edes semmoisetkaan, joiden lahkeita ja hihoja piti kääriä, eipä tosiaan, vaan ihka uudet ja mallikkaat vaatteet, jotka sopivat päälle juuri kuin valetut. — Eikö ollut Jaakolla syytä iloon?

Ja tosiaankin, kun tuo poika seisoi tuossa, soreat vaatteet yllänsä, pää sileäksi kammattuna ja silmät puhtaana, ja kun nuoruuden ja terveyden rusko vielä punotti hänen kasvoillansa, jota etenkin viime vuosi oli siihen kasvattanut, osaksi alinomaisen puhtauden kautta kuluttamalla Tinttalassa piintynyttä siisteyttä, osaksi kasvattaen uutta ja nuorempaa verta, järjestetyn elämän ja hyvän ravinnon kautta, — niin ei silloin liioja arveltu, jos Jaakossa sanottiin olevan uljaan ja reippaan nuorukaisen alun.

Samana aikana jo kylässä oli puheena, että Tintta Jaakko on uuttera poika ja hyvä tekemään käsistään.

Kun Jaakko ensikerran meni uusien vaatteidensa kanssa kylän poikasien ja tyttösten leikkeihin, ei hän luullut kenelläkään enään olevan syytä sanoa häntä Tintta-karhuksi. Hän toivoi sydämestään, että Mäkelän. Marikin olisi toisien leikki-paikassa, että hän saisi itseänsä hänelle näyttää, mikä mokoma mies hänestä nyt jo on tullut. Noissa mietteissä saapui Jaakko toisien kilpa-paikalle ja katso! Olihan kun olikin Marikin siellä. Kumpikin heistä oli paljon muodostunut, kasonnut ja ihmistynyt sitten viime näkemän, varsinkin Jaakko hänelle entistä edullisemman aseman vuoksi. Kun Jaakko havaitsi Marin, punastui hän ja jäi ujustellen seisomaan taaemmaksi, muiden poikien taa. Mutta kun Mari havaitsi Jaakon, juosta tepsutti hän heti hänen eteensä ja sanoi: "voi kun sinä, Jaakko, olet sievä, sanoinhan minä sen". Jaakko punastui ja ujustui aina enemmän eikä vastannut mitään.

Kaikki rupesivat nyt leikkimään ja pian oli koko seurue iloisessa melussa ja hyörinässä. Jaakko vaan ei ottanut osaa toisien iloon; lieneekö hän katsonut vielä itsensä liian halvaksi siihen.

Siinä seisoivat hän ihan yksin toisien leikkiessä ja katsoa tirkisteli yhä ja alati yhtä ja samaa esinettä vaan — Mäkelän Maria. Jos Mari vielä missä liikkeinkin, oli Jaakon silmät sinne päin käännetyt; näyttipä siltä kuin hänen olisi taas tavannut entinen töllöttämis-tautinsa, joka hänellä Tinttalassa ollessaan oli alituisena työnä.

Olipa leikkivien poikasien joukossa tuo Marttalan mahtava Matti poika, jonka äiti kysyttäessä voi sanoa, että heillä on viisikymmentä maidon antajaa ja sata turkin kantajaa ja jonka isä kuntakokouksissa ja kaikissa vaaleissa äänesti ummelleen koko veron edestä. Tuon vanhempiansa numero-määrän tiesi Matti poikakin aivan hyvin, vaikk'ei hän ollut sen vanhempi. Tiesipä hän paljon muutakin, tiesi senkin, että hänen isällään on paljon kylässä sanomista, erittäinkin niillä, jotka olivat ennen tarvinneet ja vasta tarvitsevat rahalainoja saada. Noiden tietojensa nojalla tiesi hän päälliseksi,

että hän oli kylän rikkain ja paras poika, vaikka kohtakin häntä väliin sanottiin karsas-silmäiseksi.

Marttalan Mattikin katsoi niin miellyttävän Mäkelän Marin liikkeitä ja hyörinää, ja näiden edellämainittujen perittyjen oikeuksien vuoksi ei hän luullut kenelläkään muilla olevan oikeutta katsella tuota ketterää Maria. Mutta niinkuin tiedämme, teki kuitenkin Jaakkokin aivan samaa katsomistyötä, kuin Mattikin, ja vieläpä niin haaveksivaisessa ja töllöttäväisessä asemassa. Muut eivät huomanneet kummankaan katsomista, iloisen hyörinänsä vuoksi, mutta Matti heti huomasi, että Jaakko katselee samaa esinettä kuin hän itsekin. Tuo pisti Matille kovin vihaksi ja hän aikoi heti Jaakon pelastaa tuosta töllöttämisestä.

"Katsokaapa Tintta-karhua, kuinka hän taas töllöttää!" huudahti Marttalan Matti poika.

Jaakko havahtui haaveksivaisesta tilastaan. Hänen kasvonsa synkistyivät ja hän sanoi:

"Mitä sanoit? Olenhan ihminen niinkuin muutkin"

"Olethan vaan Tintta-karhu", sanoi sortajansa.

"Sanotko niin, sinä mokoma karso Matti?" sanoi Jaakko ja hänen silmänsä säihkyivät.

"Minä saan puhua Tintta-karhulle mitä tahdon", sanoi sortajansa ja töytäsi Jaakon eteen, pudistellen nyrkkejäänsä.

Silloin tarttui Jaakko Matin rinnuksiin kiinni, sieppasi kohoksi ja rupesi huimasti pyörittämään häntä ympäri. Viimein heitti hän Matin irti, mutta hämmästyksen ja tuon huiman pyörimisen tähden kadotti Matti keskipisteensä ja keikahti seljälleen.

Yleinen nauru räjähti toisien poikasien joukosta.

Kaikki tuo oli tapahtunut niin äkkiä, ett'ei kukaan ollut ennättänyt tehdä eikä toimia mitään.

Harmistuneena toisien naurusta ja huonosta onnestaan, kompuroitsi Matti ylös, ja kauheasti haukkuen hankki hän uutta rynnäkköä paikoillaan levollisena seisovaa Jaakkoa vastaan. Jaakko kyykistyi ja kouristi lähellä olevan puun palasen kouraansa.

"Jaakko, Jaakko! Malta mielesi!" kuului silloin lempeä ja sointuva ääni toisien joukosta; se oli Mäkelän Marin ääni.

Jaakon käsi vaipui heti alas tuon äänen kuultuansa, puun palanen putosi maahan ja niinkuin viaton uhrilammas seisoivat hän nöyränä ja hiljaisena yhä vielä haukkuvan ja räyhyävän vihollisensa edessä, ja kärsipä hän närkästymättä Matin pieniä nyljäyksiä ja survouksia. Ei Mattikaan uskaltanut ryhtyä sen ankarampaan rynnäkköön, sillä hän kenties pelkäsi uutta ja kukatiesi ankarampaa ryöppyä.

"Anna Jaakon olla rauhassa, kosk'ei hän tee kenellekään pahaa", sanoi joku joukosta, ja sitä Matti tottelikin, ikäänkuin hän tuosta olisi saanut otolliset ehdot vetäytyäksensä pois niin epäonnistuneesta riidasta.

Heidän leikkensä loppui siihen, sillä siihen oli sekaunut jotain semmoista, joka teki heidän mielensä apeaksi, ja niin meni itse kukin kotiansa.

Apeana oli Jaakonkin mieli kotia mennessään. Hän tunsu, että häntä oli ilman syyttä solvaistu, ja se tuntui hänen mielestään ainoalta oikealta, että hän omalla kädellensä kosti solvaajalle.

Noin miettien tuli Jaakko kotiansa. Mutta ennenkuin Jaakko sinne ehtikään, oli isännällä jo tarkka tieto, mitä poikien kesken oli tapahtunut.

Kun Jaakko tuli kotia, tuli isäntä häntä vastaan ja kysyi ystävällisesti: "missä sinä, poikaseni, nyt olet ollut?"

"Kävin kylässä."

"Sen kyllä tiedänkin, mutta mitä sinä siellä olet toiminut?"

Jaakko vaiken.

"Minä olen kuullut, että sinulla on ollut riitaa Marttalan Matin kanssa", aloitti taas isäntä ja katsoi Jaakkoa tarkasti silmiin.

"Matti solvasi minua aivan syyttömästi", sanoi Jaakko alakuloisesti.

"Ja sinä nujuitit Mattia ja kukatiesi mitä olisit tehnyt, jos ei muut olisi pääsneet hätään."

"Minä tahdoin vaan kostaa vääryyden", sanoi Jaakko, puolustellen itseänsä.

"Mutta sitäpä ei juuri saa tehdäkään. Jumala sanoo: 'Älkääat pahaa pahalla kostako, vaan voita sinä paha hyvällä, niin sinä kokoot tuliset hiilet hänen päänsä päälle', ja 'siunatkaat niitä, jotka teitä kiroovat, ja tehkääat niille hyvää, jotka teitä vastaan rikkovat', sekä 'jos joku lyö sinua poskelle, niin käännä hänelle toinen', ja monta muuta semmoista paikkaa voisin minä esiin vetää", puheli isäntä.

"Voi, voi! kyllä sitä olisi vaikea tehdä", sanoi Jaakko ja rupesi itkeä nyhkimään.

"Kyllä se on meidän vanhalle ihmiselle vaikea tehtävä, se on tosi, mutta jos me tahdomme Jumalan tahdolle kuuliaisit olla ja viimein onnen periä, niin meidän pitää niin tehdä. Matti kyllä teki pahasti, kun hän solvasi sinua, mutta meidän pitää kärsiä vääryyttä, ja heittää kosto Herralle, sillä hän sanoo: 'minun on kosto, minä tahdon kostaa, sanoo Herra'. Eikö se ole mies, joka voi itsensä hillitä ja kärsiä", neuvoi ja puheli isäntä renki-poikaansa.

Poika ei vastannut tuota hyvää isäntäänsä, vaan kuunteli nöyrällä kuuliaisuudella noita mieleen pantavia ja painavia elämän opetuksia, hiljaksen itsekseen nyhkien.

Silloin kun nuot tapahtuivat, oli Jaakko kohta rippikoulun ijässä.

III.

Nuorukainen — erilaisien kasvatuksien hedelmät.

Kauan palveli Jaakko tuossa hyvässä ja kristillismielisessä Korpelan talossa. Siitä kävi hän rippikoulun, siinä kasvoi hän täydeksi mieheksi. Paljon tuli hänestä siinä poiskarsituksi niitä nurjia elämän käsitteitä, joita hän elämänsä aamuna oli kurjassa kodissaan itselleen kerinyt, mutta paljon jäi niitä karsimattakin.

Ensi aikoina kun Jaakko jo jostain tiesi, vanhempiensa luona ollessansa, eivät mökin vieraat pitäneet mitään lukua, ei hyvää eikä pahaa, tuosta likaisesta, ryysyisestä, likasilmäisestä, pörrötukkaisesta ja töllöttävästä poikasesta, ei enempää kuin vanhempansakaan. Mutta kun poika kasosi isommaksi ja kun hän rupesi mökin vierasten asioilla juoksemaan ja jotakin puhumaankin, niin havaitsivat vieraat tuossa kuvapatsaan kaltaisessa pojassa jotain elon merkkiä. Saattaisipa kenties hänestä tulla yhtä hyvä ihminen, kuin he itsekin ovat, kun vaan häntä hyvydellä kohdeltaisiin. Tuota hyvyttänsä rupesivat vieraat siten pojalle osoittamaan, että he tarjoilivat hänelle — ryyppyjä! Tuo oli sortoa ja ylenkatsetta tuntevan pojan mielestä iso korotus ihmisarvoon, kenties aivan vierasten vertaiseksi, sillä eipä hän paremmasta ihmisyydestä silloin vielä mitään tietänyt.

Poika ei tahtonut ensimmältä maistella tarjotuista ryyppyistä, mutta hänen vanhempansa pitivät nuo estelemiset kauheana ylönkatseena heidän hyviä ja kohteliaita vieraitansa kohtaan, ja he kehoittivat poikaa hyväksensä käyttämään niin ylevät tarjoukset! Poika totteli. Vähän kerrallaan maisti hän, ilman aikojaan noin pikkuisen vaan, suosion osoitteeksi. Mutta ajan pitkään tuntuivat nuot pikku naukut tekevän hyvää; tuntuipa siltä kun ne olisivat palkinneet hänen rikkinäisien vaate-ryysyjensä suojaamattomuuden ja lämmittäneet ruumista ja korvanneet oikeen tuntuvasti hänen karuja ja niukkoja aterioitansa. Tapahtuipa joskus niinkin, että poika tuli juovuksiin! Silloin tuli hän puheliaaksi, iloiseksi ja niin vilkkaaksi, ett'ei häntä oltu koskaan ennen semmoisena nähty.

"Kas tuota poika-kakaraa! Ehkä hänestä tulee vielä mies", sanoivat silloin vieraat ja vanhemmat yhdestä suusta.

Monenlaiset ovat nuot mieheksi toivomiset tässä maailmassa.

Sillä tavalla poika oppi vähitellen ryyppimään viinaa, vaikk'ei siitä kylässä mitään tietty, sillä kylässä käydessään ei poika ollut koskaan juovuksissa. Tuommoiset kohtelut vierasten puolelta vaikuttivat sen, että poika rupesi oikein ikävöimään heitä ja luuli heitä parhaiksi ihmisiksi maan päällä. Mäkelän Marin, tuon melkein vielä lapsen lempeä ja viatoin kohtelu vasta avasi Jaakon silmät, ja siitä pitäen rupesi hän inhoamaan kodin elämää ja vieraita, mutta — siemen oli kylvetty.

Kaukaan aikaan ei Korpelassa ollessaan Jaakossa havaittu pienintäkään taipumusta väkeviin juomiin.

Mainetta, kunniaa leikkasi hän nyt mieheksi tultuaan isossa määrässä kaikilta ihmisiltä, hiljaisen luontonsa vuoksi ja kelpo työntekonsa tähden. Häntä ei nyt enään nykitty kertaakaan resuisien vaatteen liepeistä, sillä eipä olleet vaatteet nyt enään likaiset eikä resuiset; eheät, puhtaat ja mukavat olivat ne nyt. Ei kukaan tohtinut häntä enään sanoa Tintta-karhuksikaan, vaikkapa olisi tahtonutkin, sillä selvään oli huomattu, ett'ei Jaakko sitä hyväksynyt ja että hän, nykyään kylän uljaimpana poikana, oli aina tuon nimen kuultuansa antanut solvaajansa tuntea isoja voimavarojansa, ja saivatpa silloin solvaisijat tuta, missä määrässä Jaakon voimavarat olivat lisääntyneet.

Vapaasti ja kenenkään pilkkaamatta sai hän nyt olla toisien nuorukaisien ja neitien parissa, ja melkein kaikki kunnioittivat häntä ja hakivat hänen suosiotansa. Niin sai Jaakko yhä vaan uutta kunniaa, uusia ystäviä ja uutta — vaaraa. Pitihän joskus noiden uusien ystävien kanssa ottaa virvoituksia, ystävyuden osoituksiksi, ja väliin menivät nuot otokset niin pitkälle, että tultiin juovuksiin. — Siemen oli itänyt.

Semmoisissa tilaisuuksissa ollessaan, osoitti hän hirmuista röyhkeyttä ja ylpeyttä. Pois tieltä piti jokaisen, ken ei vaan tunnustanut hänen etevyyttään ja ylivaltaansa, ja syrjään sai poistua hän, joka vaan uskalsi jotenkin häntä loukata.

Elämänsä ensi koulussa, kaikilta ylenkatsottuna ja hyljättynä, ei hän nähnyt ihmisissä muita kuin pilkkaajia ja köyhien sortajia; sen vuoksi juurtui hänen sydämeensä jo nuorena yksipuoliset ja nurjat käsitteet ihmisistä yleensä. Nuo käsitteet tosin paljon muodostuivat toiseen suuntaan, hänen Korpelassa palvellessaan, mutta lapsuudessa saatu käsitys ei voinut kumminkaan kokonaan pois haihtua. Vaikka hän olikin hiljainen, siivo ja vähäpuheinen jokapäiväisessä elämässään, harkitsi ja havaitsi hän kuitenkin usein itseänsä vastaan tehtävän loukkauksia ja solvaisemisia, jotka hän enimmäen nieli synkällä vaiti-olemisellaan ja puhumattomuudellaan, mutta usein hän myös ilmoitti noita nokalleen ottamisiaan harvoilla, mutta nyreöillä ja pistävillä lauseilla.

Jaakko oli nyt taistellut itsensä mieheksi, niinkuin hän oli aikonutkin. Hän oli rikki repinyt sortonsa kahleet ja pilkan tallannut jalkainsa alle, ja hän itse oli nyt melkeen pilkkaajana ja sortajana. Hän tunsu saavuttaneensa mainetta ja kunniaan joutuminen synnytti hänessä vaarallisimman vihollisensa — ylpeyden.

Semmoisissa tilaisuuksissa, jolloin Jaakko oli hujakassa, oli hän niin kärkeä ja korskea, ett'ei häntä ollut kukaan voida mielillään pitää, sillä kaikkialla oli hän havaitsevanaan jotain itseänsä alentavaa. Saaneena mainetta ja kunniaa, tunsu hän itsensä kaiken puolesta olevansa sillä puolella, että hän voi kostaa entiset ja nykyiset kärsimisensä. Sentähden, oli hän kaikissa toisien nuorien käskijänä, ja häntä suuresti miellytti se ylivalta, jonka hän havaitsi kaikkien toisien nuorien yli saaneensa. Tuntien tuon ylvaltansa, hypähti Jaakko joskus lattialle kohoksi ja sanoi suurella äänen painolla: "tässä poika on". Viina ja ylpeys olivat tuon korskeuden aikaansaaneet. — Rikka-ruoho oli tukauttanut Korpelan isän kylvämän hyvän siemenen oraan kasvun.

Tiheään ei Jaakko kumminkaan ollut juovuksissa, sillä hän kammoi itsekin juoppoutta ja tenäsi aina selvillään ollessansa, ett'ei hän juo koskaan itseänsä juovuksiin, mutta nuot hänen lupauksensa olivat yhtä löyhät kuin hartaatkin.

Tällä aikakaudella ei Jaakko enään ollut Korpelassa, sillä hän oli muualla palveluksessa. Ne hyvät neuvot ja opetukset, joita hän Korpelassa ollessaan joka päivä sai, olivat nyt lakanneet kuulumasta ja, ilman ohjaajatta ja varaajatta, seisoi Jaakko omin nokkineen maailman hyörivässä ja pauhaavassa hyrskyssä.

Eräänä kertana oli kylän nuorisolla tanssit; Jaakko ja Marttalan Mattikin oli siellä, tiettyä se. Sinä iltana oli Jaakko usein keskustellut ja tanssinut Mäkelän Marin kanssa. Heti alusta alkaen nähtiin Marttalan Matilla olevan jotakin salaisia toimia, ja kun hän havaitsi Jaakon ja Marin ystävälliset seurustelemiset, tuli Matti yhä salavehkeisemmäksi, ja selvästi huomattiin hänellä olevan jotain tekeillä; Jaakkokin huomasi sen.

Illemmällä tuli Jaakko vähän hujakkaan.

"Pois tieltä! Ei minua tarvitse noin katsella ja viittoaa, silla en minä ole mikään metsän peto", äyhkäsi Jaakko Matille, kun hän taas tuli Mäkelän Marin kanssa tanssimaan.

"Vai et, olethan..."

"Mikä olen, sanoppas?" sanoi Jaakko ja hänen katsantonsa synkistyi.

"Olethan — karhu, vaikk'ei karvasi ole niin takkuinen kuin ennen".

"No sallimus sinun varjelkoon karhun kynsistä", sanoi Jaakko ja töytäsi toisella kädellään tuota vanhaa vihollistansa, ja seurauksena tuosta töytäyksestä oli se, että Matti mennä rymähti kumoon.

Sillä välin oli koko tanssin homma jäänyt siihen ja Mari oli vetäntynyt muiden taa.

Ennenkun Matti oli ehtinyt kömpimään lattialta ylös, töytäsi kaksi miestä, hammasta purren, Jaakon rinnoiksi kiinni; ne olivat Matin puollustajia. Tuolla heidän yhdistetyllä rynnäköllään ei kuitenkaan ollut sen parempia seurauksia, kuin että he yhdellä ainoalla heitolla molemmin lensivät tuotakin tuokemmaksi seljälleen, tallukset taivasta kohden, eikä Jaakko näyttänyt paikalta liikahtavan tuota heittoa tehdessään.

"Jaakko, Jaakko! huusivat toiset nuoret, kun näkivät hänen sivaltavan tuolin käteensä, joka nähtävästi oli aiottu parhaaltaan ylös kömpivälle Matille, pystöön pääsy-tervehdykseksi.

"Minä en tottele ketään, minä tahdon kostaa noille roistoille", huusi Jaakko raivostuksissaan.

Kauhu ja hämmästys oli yleinen.

"Malta mielesi Jaakko!" kuului nyt hätäinen ja heleä naisen ääni, ja Mäkelän Mari syöksähti hänen eteensä. Mari tarttui hienoilla, pienillä, naisellisilla kätösillensä tuon loukatun, raivostuneen ja väkevän miehen heiluttamaan tuoliin, ikäänkuin hän olisi tahtonut kilpailla Jaakon kanssa voimista. Siihenpä se tuoli jäikin — Marin käteen; hän oli voittanut ja Jaakko seiso siinä niin hiljaisena, tyynenä ja häveliäänä kuin hävinnyt herrasmies. Matti pääsi nyt kömpimään rauhassa ylös lattialta ja toisille ryntääjille ei myös tullut sen enempää; Matti ja hänen puollustajansa olivat viisastuneet sen verran, ett'eivät halunneet enään uudistaa rynnäkönsä.

"Voi, voi sinua Jaakko!" sanoi Mari ja katsoi puolisorullisesti ja nuhtelevaisesti häntä silmiin.

Jaakko ei vastannut mitään, katsoa tuijotti vaan yhteen paikkaan. Hän häpesi ja tunsi tunnossaansa, että hän oli väärin tehnyt kahdellakin lailla; häpesi Mäkelän Maria, tuota hentoa ja lempeää olentoa, joka seiso hänen edessään nuhtelevaisena ja vienosti sorullisena, ja joka oli niin hartaasti hänestä miestä toivonut ja ennustanut hänestä semmoisen tulevan; tuntuipa siltä kuin Mari olisi sanonut: "eipä sinusta, Jaakko, miestä tullutkaan"; hän häpesi myös päihtymistään.

Siihen loppuivat nuorison kemut ja itsekukin meni kotiansa. Kotiansa meni Jaakkokin, ja siellä hän katkerasti katuen sorulla huomasi, kuinka huonot, heikot ja löyhät hänen hyvät aikomisensa ja lupauksensa taasenkin ovat olleet.

Noin taisteli Jaakko hyvän ja pahan, häpeän ja kunnian välillä, mutta millä voimalla? Kodissaan ollessaan, ei hän lapsuudessaan suinkaan ollut saanut niitä voimia, niinkuin jo edellisestä tiedämme. Korpelassa ollessaan oli hän vasta oppinut tietämään, mitä velvollisuuksia ihmisellä on Jumalaa, lähimäistään ja itseänsä kohtaan — siemen oli sielläkin kylvetty.

Ja jos ei sitä siementä olisi niin ahkerasti ja kaikella hellyydellä ja rakkaudella kylvetty Jaakon viljelemättömään, ruokkaamattomaan ja kurjaan sydämeen, niin mikäpä hänestä olisikaan voinut tulla? Millä olisi hän voinut vähänkään taistella jo nuorena juurtuneita ja nyt mieheksi tultuansa elpyneitä paheitansa vastaan? Kahdenkaltaista siementä oli lapsuudessa kylvetty hänen sydämeensä, kodissa paha, Korpelassa hyvää, ja noiden kylvöjen orahat olivat melkein tasapainollaan, sillä väliin voitti hyvä, väliin taas paha, ja tuolla Korpelassa saadulla hyvällä voi Jaakko senkin verran taistella itsessään kasvamaan pyrkiviä paheita vastaan.

Lankeamisensa jälkeen kartti Jaakko kohdata Korpelan isäntää, sillä hän häpesi häntä nähdä. Mutta tuo hyvä isäntä ei heittänyt kadonnutta lammastaan eksyksiin, vaan haki ja etsi häntä niin kauvan, että hän sen löysi. Senlaisissa tiloissa nuhteli hän Jaakkoa ja hellyydellä ohjasi häntä oikealle tielle. Hän veti esiin sen kauhean vaaran, johon Jaakko oli itsensä syöksemäisillään, ja varoitti häntä tarkoin miettimään tilaansa ja katsomaan eteensä, ennenkuin se tulisi liian myöhäiseksi. Kyynel silmissä ja nöyränä kuunteli Jaakko noita isällisen kasvattajansa oikeutettuja nuhteita ja neuvoja, ja lupasi tehdä parannusta. Jaakko ei ollut vielä paatunut ja Korpelan isäntä kostutteli nyt parhaaltaan kylvämänsä siementä.

Kauvan oli Mäkelän Mari Jaakolle ollut enempi kuin se, joka toivoi hänestä vielä kerran tulevan miehen, enempi kuin hänen rajun luontonsa villitsiä. Kauvan oli Mari Jaakon sydämellä asunut rakkaana, salaisena rakkaana, vaikka toivotoinna kaukaisena toivona. Samoinpa lienee ollut Marinkin laita, varsinkin viimeiseltä, jolloin Jaakko oli niin äkkiä kohonnut muiden poikien edelle maineessa ja uljuudessa. Kaukaan aikaan ei heistä kumpikaan uskaltanut toisilleen virkata sydämensä tunteita, mutta kauvan kumminkin olivat he jo ymmärtäneet toisiansa, sillä tuo sydämen kieli on satakielistä, sillä on monta ulospääsy-paikkaa ja sen ilmaukset ovat niin pehmeät ja lämpymät, että niitä täytyy mykkänäkin ymmärtää.

Tuona iltana, jolloin tuo viimeksi kerrottu rymäkkä tapahtui, ilmoitti

Jaakko Marille kauvan sydämessään painaneena, salaisen toivonsa. Niinkuin tiedämme, oli Jaakko silloin hujakassa ja rohkeana, jonka avulla hän luuli voivansa sydämensä avata.

"Jumala sen tietää, että sinä, Jaakko, olet ollut kauvan minun sydämelleni kallis ja minä olen kauvan toivonut toivoni toteuvan kerran. Mutta synkkiä, mustia pilviä alkaa kokoontua toivoni taivaalle, sillä sinä, Jaakko, olet ruvennut ryyppimään, ja tuo ryyppiminen näkyy rupeavan tihenemään, siihen siaan kuin olen toivonut sen harvenevan. Senlaisissa tiloissa olet sinä aina niin rajupäinen, että viime aikoina olen kauhistellut sitä, niinkuin kaikki muutkin ihmiset. Voi, voi Jaakko, minua ajatuttaa, kun pitäisi elämämme kohtalot yhdistää", sanoi Mari sydämen tuskalla, kun kuuli Jaakon tunnustuksen.

"Pahasti olen elänyt ja tehnyt, sinä olet oikeassa, rakas Mari, mutta minä koen parantaa itseäni, parantaa sinun tähtesi, Mari, sillä minä tunnen selvästi, että ilman sinutta maailma on minulle autio ja kolkko ja elämäni turha. Sinä olet alkuun minussa herättänyt ihmisyyden tunteet ja sittemmin sinä olet povessani sytyttänyt tulen, jota en voi sammuttaa, niin halpa ja huono kuin vielä olenkin sinun rinnallasi. Olisipa viimeinen elämäni taitanut olla toki joihinkin määriin siveämpi kuin se on ollut, mutta tuo Marttalan Matti, joka minua joka tilaisuudessa solvaisee, saa minun tavasta raivostumaan, ja hänen vuoksensa minä väliin ryypinkin", puhkesi tuo nöyryytetty kosija puhumaan.

"Marttalan Matin voit kyllä antaa olla. Hän ei ole senmääräinen mies, että sinun kannattaisi kunniasi ja maineesi uhrata hänen typeryydellensä ja mitättömyydellensä, puhuipa ja tekipä hän mitä tahansa", sanoi Mari.

"Voi Mari kulta, sanotko niin? Minä olen luullut hänen olevan sinun lemmittysi ja sen vuoksi minä olen ollut Mattia kohtaan mustasukkainen. Kiitoksia, Mari siitä sanastasi", sanoi Jaakko ja hengitti helpommasti.

"Siinä olet isosti erehtynyt", sanoi Mari.

"Kyllä senkin tunnen, ett'en ole mikään Matin rinnalla. Hän on rikas ja mahtava mies, kylän rikkaimman talon ainoa perillinen, joka ehkä voisi sinun tehdä onnelliseksi, mutta yhtäkaikki minä kadehtin häntä. Mitä olisi, Mari, minulla tarjota sinulle hänen rinnallansa? Eipä muuta kuin kuollut lapsuus, ja liiaksikin elävä, riksellinen miehuus, kaikkien ylönkatsoma Tintta Jaakko, Tintta-karhu; semmoinen lahja minulla olisi sinulle antaa, ja sitä lahjaa seuraisi köyhyyttä, kurjuutta ja kärsimisiä", sanoi Jaakko.

"Älä nimittele itseäsi tarpeetta, koska et kärsi sitä muidenkaan tekevän. Ne nimitykset eivät yhtään alenna sinun arvoasi minun silmissäni, sillä: konna nimen panee, mies sen kantaa. Köyhyyttä en myös pelkää, sillä kyllä Jumalalla on rikkautta. Suoraan sanoen: Matti ei ole rikkauksineen minkään veroinen sinun rinnallasi", sanoi Mari totuudessa.

"Voi, voi kuin sinä olet hyvä, Mari. Kyllä tiedän, että saamme kovaa kokea jo heti alussa, vanhempiesi puolelta, mutta emmekö ala jo heti, Mari?" esitteli Jaakko.

"Ei vielä."

"Milloinkas sitten?" kysyi Jaakko säikähdyksestä punastuen.

"Kaksi vuotta olkoon vielä koetuksen aikaa. Jos sen ajan pysyt miehenä, niin uskon minä, että sinulla on voimaa hillitä himojasi, ja silloin olen sinun, sanokootpa vanhempani ja ihmiset mitä tahansa", sanoi Mari lujasti ja päättävästi.

"Voi, Mari kulta, kuinka mielelläni minä suostun ehdotukseesi. Minä tahdon näyttää sinulle ja muille, että voin hillitä pahoja taipumuksiani. Hyvästi nyt, Mari, minä lähden seisomaan koetusvuosiani ja sinä olet ainakin näkevä minun miehenä", sanoi Jaakko ja puristi hellästi Marin kättä; kirkkaat kyynelkimmelsivät Jaakon silmissä.

"Hyvästi, hyvästi Jaakko! Jos mielesi on voittaa, muista mitä luvannut olet!" sanoi Mari, ja niin he erosivat.

IV.

Kipeät ajat.

Joku osa kolmatta vuotta on kulunut edellisestä tapauksesta. Jaakko on uskollisesti pitänyt mitä hän Marille on luvannut, on ollut mies. Hän ei ole kertaakaan ollut juovuksissa näinä koetusvuosina; eipä hän ole suuttunutkaan kertaakaan. Marttalan Mattikin on saanut mielin määrin haukkua ja nimitellä Jaakkoa, eikä hän ole suuttunutkaan, sitä vähemmin kostanut. Naurusuin on Jaakko vaan sanonut Matille semmoisissa tapauksissa: "itsekin sinä sen tiedät, ett'en ole mikään karhu, ja sen vuoksi sinä juuri tahtoisit uskotella minua karhuksi; Tintta Jaakko kyllä olen, sillä se on minun nimeni, ja vaivainen se ihminen, joka nimeänsä halveksuu, ja tahdonpa näyttää elämälläni sinulle ja muille, että nimeni on yhtä kunniallinen kuin sinunkin nimesi, sillä ei nimi miestä pilaa, kun ei vaan mies nimeä".

Niin, Jaakko oli taistellut niinkuin mies, taistellut voiton taistelun. Hänelle oli luvassa kallis-arvoisin palkinto, mitä maailmassa on, jos hän voittaisi, ja tuo antoi hänelle voimaa. Hän tiesi nyt olevansa, Marin mielestä, parempi mies kuin Marttalan Matti, ja hän uskoi sen, sillä Mari oli sen sanonut.

Jaakko oli saanut palkinnon. Palkinto itse oli antanut hänelle kätensä, ei, enemmän hän oli antanut, hän oli antanut — sydämensä, ja sen jalompaa, sen suurempaa lahjaa tai palkintoa ei hänellä ollut antaa. Nähtyään, että Jaakko kesti koetuksen, huomasi Mari, että Jaakossa on miestä hillitsemään itseänsä, ja sentähden yhdisti Mari kohtalonsa hänen kohtaloonsa kuolemaansa saakka, tarjotkoonpa tuleva elämä mitä vielä tarjonneekin. Hän ei nähnyt Jaakossa nyt muuta kuin nerokkaan, tunnollisen, pahenuksien ja intohimojen läpi taistelevan ja kunniaakkaasti voittavan, uljaan nuorukaisen, ja nuot kaikki yhteensä olivat Marin mielestä enemmän kuin perityn rikkauden ja kunnian omistajat, jotka kuitenkin päivä päivältä vajosivat syvemmälle ja syvemmälle himojensa orjaksi.

Harvoin pysyvät rakkaus-asiat kauvan salassa, mutta Jaakko ja Mari olivat niin hyvin osanneet liittonsa salata, ett'ei täteilläkään ollut minkäänlaista tietoa siitä. Rakastuneet liittoontuneet olivat jo jonkun aikaa miettineet, millä tavalla he saisivat sydäntensä asian kunnialliseen loppuun, mutta sopivaa keinoa eivät he olleet vielä keksineet, asian alkuun panemiseksikaan, ja sentähden oli heidän asiansa noinkin viipynyt. Tuo asian alkuun paneminenpa se olikin rakastuneille kovin solmu, sillä he hyvin kyllä tiesivät, ett'ei Mäkelän Mauno, Marin isä, koskaan tulisi suostumaan heidän keskinäiseen kauppaansa; mutta tuon solmun aukaiseminen tuli esiin itsestänsä.

Oli eräs lokakuun kauniimpia päiviä. Mäkelässä oli iso touhu, sillä siellä oli vieraita, oli isoja vieraita. Marttalan mahtava, rikas ja ylpeä isäntä, poikansa Matin ja vieraan miehen kanssa, oli talossa; tuo outo mies oli puhemies, sillä nyt piti tapahtua Marin ja Matin kihlajaiset.

Mäkelän Mauno ja Marttalan Erkki — Matin isä — olivat kauvan olleet hyviä ystäviä. He olivatkin kylän varakkaampia miehiä, sopihan heidän olla ystävykset ja kestailla. Mäkelän Mauno oli vakava, hiljaisen luontoinen mies ja tuiki vähäpuheinen; pari sanaa erältänsä lausui hän, mutta ne täsmällensä. Marttalan Erkki oli taas semmoinen liehako ja lorakka, ett'ei hänen laistaan monta ollut.

Hän puhui ja lori sitä ja tätä, yhtenä hyrinänä, jonkatakäden hänen puheensa eivät olleet juuri minkään arvoisia; mutta sen hän hyvin kumminkin edusti noissa tusinapuheissaan, että hänen rikkautensa ja tavarahanimonsa tulivat ylimmäksi.

Hän oli monta vuotta jo katsellut ahnaasti Mäkelän uhkeita, laajoja ja hyvin viljellyitä viljavainioita ja lukuista ja muhkeaa karjaa, joka kesäisenä aikana joka aamu ja ilta mylvien kulki Marttalan kautta kesälaitumilla. Eipä Marttalan Erkki ollut vielä kovin kauvan tehnyt noita huomioitaan, ennenkun hänen päähänsä oli pällähtänyt semmoinen ajatus, ett'ei se olisi ollenkaan haitaksi, vaikka hän, tai ainakin hänen sukunsa, saisi Mäkelänkin omaisuudet haltuunsa. Itsestään näyttikin tilaisuus siihen tarjoontuvan, kun sallimus oli antanut Mäkelään vaan yhden noin kauniin tytön ja hänelle yhden pojan. Kun Marttalan Erkki oli noin hauska, ja tavaransa lisääntymistä tarkoittava puhuja, puhua lorotteli hän jo pienestä poikasesta pitäen pojallensa Matille tuosta Mäkelän tyttöheitukasta, tai oikeammin hänen myötänsä seuraavista suurista perinnöistä. Samassa antoi myös isä pojallensa tietää, kuinka suuri ja mahtava sia hänellä on nyt jo toisien poikasien suhteen tässä maailmassa. Noista kaikista seurasi se, että Matti rupesi katsomaan kaikkia saman-ikäisiä ylen ja viimein tuli hänestä itserakas narri. Tuon isänsä puheen hedelmä sekin oli, että hän piti Mäkelän Maria yksinäisenä omaisuutenaan, jo lapsuudesta pitäen, eikä sallinut kenenkään seurustella hänen kanssaan, ilmoittamatta tyhmällä tavalla suomattomuuttansa, ja siitä selvinnee minkä vuoksi hän yksin oli hävytön Jaakollekin, sittenkin vielä, kun tämä oli jo taistellut itsellensä miehen kunnian ja arvon.

Mäkelässä käydessään puhua huijotti Marttalan Erkki myös ehtimiseen suurista rikkauksistaan, oivallisesta ainoasta poikansa alusta, suuresta karjastaan y.m., ja samassa hän imarteli ja liehakoitsi; kuinka sen somempaa paria ei koskaan voisi ajatella, kuin heidän Matista ja tämän talon Marista tulisi, sekä näön että tavarahan ja maineen puolesta.

Mäkelän Mauno oli hiljainen, harvapuheinen, juro mies, niinkuin jo osaksi tiedämme. Hänen sanansa olivat aina niinkuin seinään lyöty kirves; ne eivät vyöryneet eivätkä murenneet, eikä koskaan oltu kuultu hänen sanojansa peruuttaneen; hän oli oikea suomalainen, sanan täydessä merkityksessä.

Yleiseen kummastelivat ihmiset sitä seikkaa, kun nuot niin erikaltaisilla luonnoilla varustetut ihmiset sopivat olemaan ylimmäisinä ystävyksinä, mutta se ei ollutkaan heidän luontonsa yhdenkaltaisuus, joka heidät ystävyksiksi teki, siinä oli joku muu yhdenkaltaisuus, joka sen teki mahdolliseksi, sillä jotain semmoista täytyy olla, ennenkuin ystävyys on mahdollinen, sillä vanha sananlasku sanoo: "mukaistaanhan mullikin puskee". — Niin se heidän yhdenkaltaisuutensa oli heidän — tavaransa yhdenkaltaisuus ja heidän lapsi-lukunsa yhdenkaltaisuus; siinä yhdenkaltaisuuksia, jotka saivat erilaisetkin luonnot yhteen sopimaan.

Ensimältä kun Marttalan Erkki alkoi esitellä noita naimatuumia, ei Mäkelän Mauno sanonut juuri paljo mitään, tuhauttihan vaan nokkaansa, lähti kävelemään ja sanoi "mitä noita joutavia puhuu". Hän ei siis ollut myötä eikä vastaan, mutta tuommoiset puheet miellyttivät häntä hieman kumminkin, ja ajan pitkään kuunteli hän Marttalan Erkin puheita ja esityksiä aivan mielellään.

Mari sitten? Niin, niin, Mari. Hän oli lapsena kuunnellut noita Erkin lorinoita ja imartelemisia semmoisina lorinoina, joita ajattelemattomat ihmiset lapsille niin runsaasti jakelevat. Aikaisempänä ja ajattelevaisemmaksi tultuansa ei Mari pitänyt koko Erkin höyhöttämisiä muuna kuin tuulen tuomina, veden ajamina, turhina ja mitättömin hassuina, joita hän sydämestään inhosi; Matin omat vanhemmat eivät puhuneet koko asiasta Marille niin mitään.

Mari kyllä huomasi, aikaiseksi tultuansa, mitä Marttalan Erkki ja hänen oma isänsä puuhaavat, mutta Marilla oli omat ajatuksensa asiasta. Vaikka hän oli niin lempeä ja herttainen luonnoltansa kuin olikin, oli hän kumminkin isänsä tyttö; isältänsä oli Mari perinyt vakavan mielen-maltin ja lujan tahdon salaamaan sydämeensä kaiken sen, joka ei ollut tarpeellinen julki tulemaan, ja tuon mielen-maltin voimasta saattoi hän pitää salassa mitä hän oikeastaan asiasta ajatteli. Muutoin hän elämällänsä ja puheillaan osoitti, ettei hän muka ymmärrä eikä tiedä koko asiasta mitään. Hän katsoi sydämestään ylen tuon turhamielisen, tavaroihinsa luottavan, itserakkaan ja pöyhkeilevän Marttalan Matin, sillä hänen terävä ja lukemisen kautta kehittynyt älynsä oivalsi jo, ett'ei kulta ole muuta kuin multaa. Mari oli perinyt äidiltään hänen erinomaisen ja tunnetun lempensä ja isältään hänen lujan mielenlaatunsa ja vahvan tahdonvoimansa, ja nuot juonteet ikäänkuin täydentivät toisiensa vajanaisuudet ja niin tulivat yhdeksi ainoaksi, melkein täydelliseksi ihmisluonteen kuvaksi.

Semmoinen oli Marin luonne, vaan kyliäpä hän semmoisen tarvitsikin.

Niin. Vieraitahan oli nyt Mäkelässä ja kihlajaisia varten Marttalan Erkin alituiset naima-puheet olivat nyt päätöstänsä lähellä, sillä ne olivat viimeaikoina kypsyneet siihen määrään asti, että Mäkelän Mauno ja Marttalan Erkki solmisivat lastensa naimaliiton.

Marille ei ollut kukaan puhunut asiasta mitään; sulhasen kokelas ei uskaltanut koskaan sitä tehdä, äiti ei saattanut ja isä ei katsonut sitä tarpeelliseksi. Sulhasen isä oli kyllä tuota puhua lorottanut ennen paljonkin, mutta nyt ei hänkään katsonut tarpeelliseksi kovin hätäillä siinä asiassa, sillä hänellä oli paljon tekemistä morsiamen isän kanssa, naima-ehdoista, heti annettavista myötäjaisista ja muista semmoisista.

Tavallisesti ovat semmoiset onnettomat morsiamen kokelaat, kuin Marikin nyt oli, alla päin, pahoilla mielin ja heidän työnsä ei muu kuin salaa itkeminen ja kyynelten puristaminen, mutta niin ei Mari. Hän oli yhtä iloinen, yhtä leikkinen, yhtä naurunen ja lempeä kuin ennenkin. Hän hääläsi ja teki rotevasti talouden askareita ja soi jonkun leikkisanan kullekin, niin vieraille kuin muillekin, juuri niin kuin ei olisi mitään tapahtunut, eikä olisi mitään tapahtumaisillaankaan.

Jaakko oli saanut tiedon mitä Mäkelässä oli tekeillä. Tuo uutinen antoi hänen sydämellensä semmoisen jysäyksen, että tuntui siltä kuin puoli sydäntä olisi lyöty häneltä irti yhdellä iskulla. Hän vaaleni, hän horjui ja olisi kaatunut, mutta hän sai jostain esineestä kiinni.

Hänellä oli kyllä rakastettunsa luja sana panttina, mutta oliko se niin luja, ettei sitä voisi mikään maailmassa peruuttaa? Voisiko suurin rikkaus ja suurin köyhyys taistella keskenänsä semmoisen taistelun, että köyhyys pääsisi voitolle? olivat kysymyksiä, jotka ristiriitaisina pauhasivat Jaakon sydämessä. Oliko kumma jos vankka mies vapisi niinkuin haavan lehti ja oli valju kuin myrskyn seasta haamoittava kuu? Eipä ollutkaan se kumma, sillä sydämen taistelu on ihmiselle vaikein taistelu.

Jaakko ei tullut aikaan tuossa tuskassaan, vaan hänen täytyi sydämensä pakoittamana lähteä Mäkelään, Marin omasta suusta kuulemaan vastauksia äkkiaarvaamatta sydämeensä nousneille kysymyksille. Hän pääsi kenenkään huomaamatta, huoneitten takapuolitse, kotaan, jossa tiesi Marin asiainsa vuoksi usein käyvän. Kauvan ei hänen tarvinnutkaan varttoa, ennenkuin Mari tuli sinne, iloisesti laulaa hyräellen erästä mielilauluaan. Kun Mari huomasi Jaakon olevan siellä, hämmästyti hän ensin ja sanoi: "no miten sinä, Jumalan tähden, olet täällä?"

"Varmaan sinä, Mari, olet nyt hyvin onnellinen", sanoi Jaakko vapisevana ja valjuna.

"Niin onnellinen kuin joku minun tilassani voipi olla", sanoi Mari ja silmäili terävästi Jaakkoa.

"Minä uskon sen ja minäkin toivotan sinulle onnea, mutta minä tunnen sydämessäni sulaa onnettomuutta", sanoi Jaakko, alasluoduilla silmillä.

"Miksikä semmoisia puhut, Jaakko?"

"Teillähän on tänään kihlajaiset."

"Niin minäkin aavistan, että jotain semmoista on hankkeissa, mutta siitä ei tule mitään tällä kerralla."

"Ehkä toisella?"

"Ehkä toisella."

"No hyvästi sitten, Mari, hyvästi ijäksi. Elä onnellisena rikkauksien keskellä, Mattisi kanssa! Mutta minun sydämeni on särkynyt kuolemaani asti ja minä menen itkemään pettynyttä toivoani elämäni ajaksi", sanoi Jaakko, tarttuen Marin käteen, ja Jaakko vapisi niin, ett'ei ollut pystyssä pysyä.

"No mutta Herran tähden, Jaakko! Tahdotko sinäkin, että menisin tuolle itserakkaalle pöyhistelilälle vaimoksi?" sano! Mari hämmästyksissään.

"Sitä en tahtoisi, mutta kun sinä olet niin iloinen, Mari", sanoi Jaakko ja hengitti helpommasti.

"No herranen aika! Enkö minä sitten saisi olla iloinen? Minä olen ollut sen vuoksi iloinen, kun olen luullut löytäneeni sydämen, johon olen aina luottanut ja johon olen luullut voivani eteenkinpäin luottaa", sanoi Mari kummastellen.

"Ja tuo sydänekö, johon olet niin ehdottomasti luottanut, on sinun pettänyt?" kysyi Jaakko.

"Siltä se nyt sinun puheistasi kuuluu, koska niin innokkaasti eroa hankit ja toimitat minua tuolle tyhmälle keikarille", sanoi Mari.

"Jos se on minun sydämeni, johon olet luottanut, niin se ei petä koskaan, ei koskaan", sanoi Jaakko ja painoi Marin käden hellästi sydämellensä.

Mari ei vetänyt kättään pois. "Sinuun on se luottanut ja sinuun se aikoo luottaa. Sinä olet taistellut monta voitollista taisteloa, sinulle olen luvannut palkinnoksi käteni ja sydämeni, ja kukaan ei voi niitä sinulta ryöstää; kuinka toisin saattaisi ollakaan, rakas Jaakko, meillähän on ollut jo aikaa liitto siinä asiassa", sanoi Mari liikutettuna ja tuo äsköinen veitikkamaisuus oli häneltä tykkänään kadonnut.

"Minä olen väärin sinua ymmärtänyt tällä hetkellä, rakas Mari. Minä en ole sinua vielä tuntenut, anna se anteeksi! Kun sinun saan varmaan omakseni, silloin en pelkää minkäänlaisia vaivoja tähtesi, mutta voi kuinka minua peloittaa kuitenkin eräs asia: miten voimme vaikean tehtävämme suorittaa isäni kanssa?" puheli Jaakko innostuksissaan, ja liikutuksen kyneleet kimaltelivat hänen silmissään.

"Heitä se asia minun haltuuni, minä kyllä voin sen tehdä", sanoi Mari lujasti.

"Mutta jos isäsi ajaa sinun pois kodistasi."

"Entä sitte? Sen avarampi maailmahan vaan aukeaa eteeni."

"Mutta emmekö, Mari, anna asiamme vielä olla päättämättä vuoden ajan?"

"Ei päivääkään etemmäksi, nyt on otollinen aika eikä asia vitkuttamalla parane. Meidän pitää kiiruusti erota, sillä minä luulen minua kohta kaivattavan. Ole nyt vaan mies, kyllä kaikki vielä hyvin käypi", sanoi Mari toivovan lujasti, ja niin he erkanivat.

Tällä ajalla kun kodassa tuommoisia keskusteltiin, olivat Mauno, Erkki ja puhemies katselemassa talon varoja, niinkuin karjaa, viljavaroja, ja jopa katseltiin talon raha-varatkin. Puhemies ei voinut kyllin kiitellä, ylistellä ja ihmetellä Mäkelän varallisuutta ja kunnollista talouden hoitoa. Sulhasen isä, Marttalan Erkki, se puhui yhtenä hyrinänä siitä mahtavasta ja loistavasta tulevaisuudesta, joka vielä kylässä nähtäisiin, kun nämät molemmat talot ja talon rikkaudet yhteen pantaisiin. Hän ehdosti ehtimiseen Maunoa kysymyksillään, kuinka monta lehmää ja kuinka paljon rahoja hän antaisi nyt heti Marille myötäjaisiksi.

Mauno näytti melkein närkästyvän tuosta alinomaisesta tinkimisestä ja sanoi jäykästi ja lyhyesti: "en anna mitään ennen kuolemaani".

"No, no, naapuri! Eihän se ole somaakaan, että tyttö lähtee talosta aivan verihampaana", koki Erkki

muistuttaa.

"Jos ei tyttö kelpaa kotoansa lähtemään ilman myötäjäisittä, niin olkoon kelpaamatta", sanoi Mauno jäykästi.

"Mo, no, Mauno! Emme me saa asiaa kesken heittää tuon pienen sopimattomuuden vuoksi. Onhan tuota nyt meilläkin siksi varoja, että voimme yhden hengen lisempää elättää. Ehkä se onkin viisainta ja parasta, että me vanhat pidämme ohjat käsissämme niin kauvan kuin elämme, perikööt sitten mitä meiltä jääpi", liehakoitsi Erkki, sillä hän pelkäsi asian kääntyvän pahalle kannalle.

"Niinpä minäkin sen luulen", sanoi Mauno mielihyvillään, kun näki Erkin myöntyvän.

Sulhanen oli vaan omia aikojaan olla källistellyt talossa, milloin missäkin paikassa. Hän ei ottanut osaa vanhusten kanssa tavaroiden katselemisessa; ainoastaan navetassa oli hän karjan katselemisessa toisien mukana. Kädet ristissä seljän takana, kuljeskeli hän huoneesta huoneeseen ja töllisteli ja tarkasteli jokaista esinettä erikseen. Hän ei ollut vielä nytkään lausunut Marille sanaakaan koko asiasta, mutta sittenkin luotti hän vanhempien hyvään tahtoon asiansa eduksi ja heidän päätäntövaltaansa, ja niiden turvissa piti hän Marin ja tavarat ehdottomasti ominaan.

Mari tuli juuri nyt kodasta tupaan ja hyräili iloisesti taas mieli-lauluaan, ikäänkuin ei olisi mitään tapahtunut. Kun hän oli menemäisillään sulhasen kokelaan sivutse, tarttui tämä häntä keskiä kiinni ja sanoi: "mihinkäs on niin kiire, kaunis Mariseni?"

"Mene tuosta tiehesi!" sanoi Mari ja riuhtasi itsensä irti.

"Oh-hoh! katsopas tätä! Saatpa luvan tästäpuoleen ruveta minua paremmasti kohtelemaan", sanoi sulhasen kokelas, Marin poistuttua.

"Minkätähden tästäpuoleen paremmasti kuin tähänkään asti?" kysyi Mari ja ilvehymy pyöri hänen hymykuopissaan.

"Sen vuoksi, kun mies on vaimon pää", sanoi Matti ja asetti itsensä hyvin juhlalliseen asemaan.

"No mutta, kun sinä et ole mies, enkä minä vaimo, sillä olemmehan vielä vaan poika ja tyttö", sanoi Mari tuskin nauruansa hilliten.

"Mutta me voimme pian tulla mieheksi ja vaimoksi" vakuutti Matti suurella varmuudella.

"Se saattaa kyllä olla mahdollista", sanoi Mari isosti ja nauroi että oikeen ajeli; "mutta", lisäsi hän hiljempää, "ei koskaan sinun kanssasi"

Sillä aikaa kun nuot kaikki tapahtuivat, olivat Mäkelän Mauno ja Marttalan Erkki tehneet kaupat aivan valmiiksi. Erkin oli ehdottomasti suostuminen, ett'ei hän tahdo miniättensä myötäjäisiä ennen Mäkelän vanhusten kuolemaa, sillä hän tunsu Maunon luonnon, ettei hän peruuta sanojaan, ja niin oli kaupat lopullisesti sujuneet hyvin.

"Kylläpä nuo kaupat ovat muutoin valmiit, mutta mitä siitä morsian sanoo?" liehtasi Erkki hyvillään, vaikka hän samassa oli ikäänkuin vähän peloissaan.

"Morsiamesta ei ole puhettakaan; hän on hyvä tyttö eikä ole koskaan vielä minulle vastusta tehnyt; hänen mieltään ei tarvitse kysyä", sanoi Mauno jyrkästi.

"Eikö helkkarissa, kuule Mauno! ei se sovi ett'ei morsiamen mieli-alaakin kuunnella, sillä onhan hänelläkin osa asiassa. Minä olen kysynyt pojaltani ja tiedän hänen ilolla ottavan tarjouksen vastaan. Eihän meidän vanhain ilokaan ole muutoin täydellinen, ellemme näe lastemme onnellisina syöksähtävän toisiensa syliin. Käsketään heidät molemmat tänne ja ilmoitetaan heille heidän onnensa ja annetaan morsiamelle kihlat, jotka eivät suinkaan ole vähäiset", esitellä lorotteli Erkki.

"Saapa heidät käskeä tänne, asian ilmoittamista, vaan ei suostumusta varten", sanoi Mauno jyrkästi.

Kamarin ovi oli lukittu, jossa nuot tähdelliset keskustelut olivat pidetyt. Erkki avasi lukitun oven ja astui tupaan, jossa nuoret olivat.

"He, he hee! Täälläpä nuoret istuvat ja miettivät niin ujon näköisinä. No, no, se asia sietääkin hieman miettimistä, sillä luulenpa teidän kohtapuolisesti tietävän, mistä kysymys on. Tulkaapas, Matti ja Mari tänne kamariin, niin siellä saatte vielä lisää kuulla, he, he hee!" hövelsi ja hekotti Erkki.

Vaikka Mari oli niin lujamielinen, rupesi kuitenkin hänen sydämensä vapiseemaan tuon käskyn kuultuaan. Hän tiesi, että se oli isän käsky, jota oli totteleminen. Ensikerran eläessään oli hänen asettautuminen jyrkkänä isänsä käskeviä mielipiteitä vastaan. Hänen oli tunnustaminen julkisesti oman

sydämensä päätökset ja semmoiset päätökset, joista ei ollut kellään aavistustakaan ja joita aivan varmaan kohtaa ankara vastarinta. — Lapsen velvollisuus vanhempaansa kohtaan ja oman sydämen vaatimus ja vakuutus taisteli nyt alkutaisteloaan Marin sydämessä — hetki oli lähellä, joka myrskyn tavalla oli ratkaiseva hänen edessä olevan elämänsä kohtalon — oliko ihme jos Mari hieman vapisi ja punasteli?

Molemmat kutsutut menivät kutsujan kanssa lukittuun kamariin; neljä henkilöä oli nyt siellä: Mauno, Erkki ja sulhasen ja morsiamen kokelaat.

Mari seisahtui ujona ja punastuneena ovipieleen, mutta Matti mennä hyömelsi ja istui saman pöydän päässä olevalle tuolille, jonka toisessa päässä Mauno istui; siinä alkoi hän kaivaa esille hopeaheloitettua merenvaha-piippuansa ja tupakka-kukkaroansa, ja alkoi täyttää piippuansa. Mauno istui äänettömänä, synkän ja päättäväisen näköisenä, otsa vähän rypyssä. Erkki käveli edestakaisin lattialla ja näytti vähän levottomalta, mutta ei hänkään puhunut ensi tuokiossa mitään.

"He, he, he hee! Tuon kauniimpaa paria ei voi koskaan löytyä. Saakeli soikoon, Mari on kaunis morsian, sanon minä, eikä Mattikaan ole kauneutta ja uljuutta vailta", rupesi Erkki hälisemään lyhyen vaitiolemisen perästä.

"Niin, tässä tapahtuu kihlaus, sinun ja Marttalan Matin välillä, joka on sinulle ilmoitettava", sanoi Mauno Marille, oikasten itsensä suurempaan asemaan ja kohottaen kaarevat, mustat ja tuuheat kulmakarvansa.

"Minkäänlaista kihlausta ei tässä voi tulla kysymykseen", sanoi Mari ujusti, ja hänen äänensä värähti.

"Ja minkä vuoksi ei? jos saan luvan kysyä", sanoi Mauno ja oikasi taas itseään vähän suuremmaksi, mutta samassa hän rypisti noita mahtavia kulmakarvojansa.

"Minä olen sydämeni antanut toiselle", sanoi Mari, ja hän alkoi saada takaisin rohkeutensa ja mielenmalttinsa.

"Olet sydämesi antanut toiselle ja kenenkä luvalla?" sanoi Mauno ja kavahti pystöön.

"Älkää vihastuko isä! Minä en voinut toisin tehdä", sanoi Mari.

"Joutavia loruja, mutta kuka on hän, josta niin kuvauksellisesti puhut?" kysyi Mauno tuimasti.

"Minä en ole aikonut koskaan hävetä sydämeni voittaneen nimeä; hän on — Tintta Jaakko", sanoi Mari ja hän seiso siinä niin uljaan ja viattoman näköisenä, tyyneenä ja malttavana!

Syvä ja pitkäallinen äänettömyys seurasi Marin lausetta. Erkki lakkasi kävelemästä ja Matti unhotti vetää savuja piipustansa; se sammui.

"Sinä olet ajattelematon tyttö. — Tintta Jaakolle! — kerjäläiselle, viiripää juopolle, roistolle minä antaisin tyttäreni — ajattele!" puhkesi Mauno viimein sanomaan.

"Minä olen, isä kulta, ajatellut sitä asiaa kenties liiaksikin", sanoi Mari.

"Et saa vastustaa ainoatakaan sanaa. Sinun on paikalla peräyttäminen sanasi ja yhdistyminen Marttalan Matin, tämän kelpo pojan kanssa", sanoi Mauno ja hänen äänensä oikein kähisi harmista ja vihasta.

"Ihmisen kelmollisuutta ei voi, isä kulta, todistaa ennenkuin kunkin kuoleman jälkeen. Kumpaankaan ehdotukseenne, isä, en voi suostua, en toisen hylkäämiseen, enkä toisen kansa yhtymiseen, niin mielelläni kuin sen teidän tähtenne vielä tekisinkin, sillä se olisi tuntoani vastaan. — Tässä minä isä olen, tehkää minun kanssani mitä tahdotte", sanoi Mari lujasti.

Mauno hypähti seisomaan ja meni Erkin eteen ja sanoi: "Teidän täytyy tällä kerralla lähteä, sen vissempää saamatta. Te kuulette, että asiat ovat vähän kallellaan; tahdon ne tytön kanssa kahdenkesken oikaista. Heittäkää kihlanne tänne, minä vastaan niistä. Hakekaa puhemiehenne ja menkää; saammehan vasta liiemmin asiasta puhua".

Erkki ja Matti lähtivät. Erkki oli kadottanut puhelajahjastaan ainakin puolen ja Matti katsoi toisen verran karsaampaan, katsellessaan alinomaa alaspäin. He lähtivät.

"No miten se asia nyt päättyi?" kysyi puhemies heidän tiellä mennessään

"Kyllä se hyvin päättyi, kyllä se päättyi hyvin", sopersi Erkki hajamielisenä.

"Tottelematoin! Kehtasit häväistä minun ja itsesi", sanoi Mauno tyttärelleen, toisien mentyä.

Mari ei vastannut mitään.

"Sinun on totteleminen tahtoani ja Matti ottaminen, ja varo ett'et virkkaa kenellekään koko roistosta mitään, niin asia raukee siihen."

"Rakas isä, minä rukoilen teitä. Kaikissa muissa asioissa tottelen teitä lapsellisella alttiudella, mutta tässä en voi. Minä olen tarkoin harkinnut tätä asiaa, ja kaikkine virheineenkin olen Jaakon huomannut Mattia paremmaksi; Jaakossa on etenevä, parantuva mies, Matissa takeneva, huononeva", sanoi Mari ja kyyneleet tulivat hänen silmiinsä.

"Sen enempiä en sinulle puhu. Sinulla ei ole enään isää, eikä minulla lasta tämän hetken perästä. Lähde pois paikalla silmiäni edestä, mutta lähde tyhjänä, isältäsi hyljättynä, tottelemattomana heittäjänä, ja mene, kunnes tahdot. Mutta älä koskaan sano omalta lapseltaan särjettyä Mäkelän Maunoa isäksesi, kelvotoin", sanoi Mauno värisevin äänin ja lähti pois.

V.

Kovia, voitollisia aikoja.

Eräänä päivänä nähtiin erään nuoren tytön kävelevän kylän läpi; Mäkelästä tuli hän ja samosi Korpelaa kohden, vähäinen vaatemytty kainalossa. Se päivä, jona tuo matkustaja nähtiin, oli toinen päivä siitä, kun Marttalan Erkki oli poikineen Mäkelässä kihlajaisten hommassa. Mäkelän Marihan se oli, tuo matkustaja. Hän riensi nyt pois kodistansa eli oikeammin sanoen, entisestä kodistansa, sillä semmoista ei hänellä ollut nyt olemassakaan. Pois, pois riensi hän nyt lapsuuden kodista, isän rikkaasta kodista, köyhänä, perinnöttömänä, isältä hyljättynä. Hänellä ei ollut nyt mitään muuta turvaa maailmassa, kuin tuo sydän, joka oli hänelle luvannut alttiiksi antavaista uskollisuutta ja uhraavaisuutta, kuolemaansa asti. Mari oli kerran ennustanut Jaakolle, että kyllä hänestä vielä mies tulee, nyt meni Mari koettelemaan, onko hänestä tullut mies. Voi voi Mari! Paljon sinä uhrasit, paljon sinä uskalsit.

Me jätimme Marin kotiinsa ja tiedämme, mitä hänen isänsä hänelle viimeksi sanoi. Sen koommin ei Mari nähnyt isäänsä. Kamariinsa, lukon taa sulkeutui hän. Mari oli oppinut tuntemaan isänsä, oli oppinut tietämään mitä hänen sanansa, päätöksensä ja käskynsä merkitsivät. Hän ei etsinyt isältänsä armoa, sillä hän tiesi, ett'ei sitä tule.

Tuon ankaran poislähtö-käskyn isältään saatuansa meni Mari äitinsä tykö. Kosiomiesten niin äkinäisestä ja nolosta poislähtemisestä oli emäntä jo aavistanut, ett'eivät asiat taida aivan hyvästi olla. Hän oli levottoman ja kalpean näköinen ja oli jo kauvan koettanut saada selkoa asiain menosta, mutta turhaan, sillä emäntä oli ainoa koko talossa, jolle isäntä kaikkein vähimmin selitti asioitaan.

"Mitenkä nyt on, Mari, asiat?" kysyi äiti alakuloisesti, kun Mari tuli huoneeseen.

"Huonosti äiti-kulta", sanoi Mari nolosti.

"Sinä et siis suostunut heidän tarjoukseensa?" kysyi äiti.

"En minä sitä voinut tehdä, äiti-kulta", sanoi Mari.

"Kiitos Jumalan! Minä pelkäsin sinun suostuvan; en luullut sinulla olevan sitä rohkeutta, että olisit vastaan pannut, jos ei asia olisi mieluisesti ollut. Kauvan on minun mielessäni ollut salainen aavistus, ettei Marttalan Matin elämän kumppani tule onnelliseksi", sanoi äiti.

Mari avasi äidilleen sydämensä. Hän kertoi kenelle hän on sydämensä antanut, kuinka hän sen julkisesti ilmoitti kosoille ja isälleen, kuinka hän seiso i lujan isänsä kanssa kahdenkesken ollessaan, ja kuinka isä oli hänet ajanut pois kotoaan tyhjin käsin.

"Tunnustaa täytyy, ett'et sinä ole toimella valinnut, rakas lapseni. Rivo, viinaan menevä nuorukainen on Jaakko ja päälliseksi köyhä, ja köyhyys ei ole mikään hauska kumppani ihmiselle tässä maailmassa. En tällä tahdo sanoa että ihmisen tulee välttämättömästi olla rikkaan, enkä sitä, että rikkaus on ihmisen suurin onni, mutta jos ihmisellä on jokapäiväisen elämän tarpeet, hyvän kumppanin ohessa, niin se ei suinkaan pilaisi asiaa", puheli äiti surumielin.

"Rakas äiti! Te ette tunne Jaakkoa; te tuomitsette väärin häntä. Jaakolla on sekä tahtoa että voimaa parantaa itseänsä ja kukistaa niitä intohimoja, jotka häneen ovat päässeet vähissä määrin juurtumaan. Sitä vastaan näen minä enemmän osan nuoria miehiä vaipuvan yhä syvemmälle, alituisesti käsillä-olevaan turmelukseen; he vajoavat, mutta Jaakko nousee. Hänellä on hellä ja tunnollinen sydän; Jaakko on hyvä mies, äiti-kulta", puheli Mari innokkaasti.

"Saattaa niin olla, lapsi kultani, saattaa niin olla. Miksi minä pakkaisin sekaantumaan kenenkään sydänten asioihin. Oli minullakin kerran sydän, joka osasi rakastaa, mutta minä pakotettiin vast... En minä tahdo pakoittaa sinua — paras on tehdä mitä sydän sanoo, sillä ei ihminen ole aina onnellinen rikkauksienkaan keskellä. Minä heitän asiasi Jumalan haltuun; Hän kyllä voipi vähäiseenkin leipäpalaan sekoittaa tyytyväisyyden, ja se on enempi kylmää rikkautta. Mutta köyhyyttä ja puutetta tulet sinä, Mari, paljon kärsimään, sillä tiedä se, että isäsi pitää sanansa, hän ei anna sinulle tinasta neulaa, vaikka paikalla kuolisit, ja minä olen niin voimaton", puheli äiti.

"Sen minä kyllä uskon, että isässä on miestä pitämään sanansa. Tiedän senkin, että saamme monta kovaa kokea, mutta toivon Jumalan meitä auttavan, vaikka isä on minun hyljännyt. Minä en sure yhtään, paremmin olen iloissani, sillä minä olen voittanut tarkoitukseni, joka kauvan on ollut mielessäni. Hyvästi rakas äiti!" sanoi Mari ja tarttui äitinsä käteen kiinni.

"Älä vielä lähde, rakas lapseni, älä vielä lähde! Ole vielä toki yötäkään kotona! Minä koetan lepyttää isääsi ja pyytää, ett'ei hän ajaisi sinua pois kotoa, minun on niin paha — älä lähde vielä, Mari!" puheli ja hätäili lyöty äiti.

"Rakas äiti! Älkää vaivatko itseänne, älkää rakentako turhia toivoja itsellenne, sillä isä ei peruuta kerran tehtyä päätöstänsä", pyyteli Mari.

"Kuinkas muutoin, eipähän ilman, mitenkäs minä saisin omantuntoni vaikenemaan, jos en mitään koettaisi tehdä eduksesi", sanoi äiti.

Hän lähti paikalla pyrkimään miehensä puheille. Hän meni lukitun oven taa ja rupesi sitä hiljaa kolkuttamaan, väliin tarkasti kuunnellen. Kun ei tuosta ollut apua, rupesi hän pyytelemään. "Mauno, Mauno, avaa ovi! Kuulitko Mauno? Avaa nyt, en minä kauvan sinua vaivaa", rukoili hän ehtimiseen.

Vihdoinkin aukesi ovi ja emäntä astui kamariin.

"Vieläkö hän on täällä, tuo minun ja itsensä häväsijä?" kysyi Mauno kolkosti.

"Vielä hän on kotona, ei hän ole vielä mennyt, se raukka. Hän on kyllä, kuulen ma, paneunut tahtoasi vastaan, mutta älä häntä kuitenkaan aja pois kotoa. Hän on ainoa lapsemme, ja kuka meitä lohduttelisi vanhoilla päivillämme, kun tuon noin lempeän, ainoan lapsemme ajaisit pois. Eihän hän ole koskaan ennen pahoittanut mieltäsi. Anna nyt vihasi lauhtua ja anna Marin olla kotona. Voi kuule Mauno! Onhan hän oma lapsesi!" rukoili lapsensa etua valvova äiti.

Maunon otsa rypistyi. "Minulla ei ole lasta. — Laita niin, ett'ei minun tarvitse häntä enään koskaan nähdä", sanoi hän sitten kolkosti.

Murrettu, puoleton äiti lähti sen käskyn kanssa pois.

Kun hän tuli Marin tykö, purskahti hän katkeraan itkuun.

"Kova on isäsi, voimaton on äitisi", sanoi hän itkunsa seasta.

"Tiesinhän minä sen", sanoi Mari ja koki lohdutella murheellista äitiänsä.

Äiti rukoili kovin tytärtänsä, että hän olisi vielä yötä kotona ja vasta huomenna lähtisi. Siihen suostui Marikin ja ylis-kamari sovittiin yön ajaksi hänen turvapaikaksensa isän vihaa vastaan.

"Joko hän on mennyt?" kysyi Mauno, kun emäntä tuli hiljan illalla illallistansa syömään.

"Jo, jo hän on mennyt. Voi, voi sinua Mauno! Sinä ryöstit minulta ainoan lapsen", sanoi emäntä, vapisevalla äänellä.

Mauno ei sanonut mitään, sillä hänen tapansa ei ollut semmoisiin mitään vastata.

Seuraavana päivänä kun väki meni työhön, lähti Mari. Sitä ennen oli murheellinen ja hellä äitinsä halaillut ja syleillyt häntä ja kastellut kuumilla kyyneleillä ainoata ja tuolla lailla kotoansa pois lähtevää lastansa. "Jumala sinua siunatkoon!" sanoi hän viimeiseksi jäähyväiseksi.

Me olemme nähneet Marin jo kulkemassa, nyytti kainalossa, pitkin kylää. Hän meni nyt Korpelaan. Viime iltana oli Jaakko, emännän välityksellä, saanut tavata Marin. Siellä hän kuuli miten asiat olivat

kulkeneet. Jaakko ei suinkaan ollut suruissaan noista tapahtumista, sillä niiden kautta hän oli juuri saanut mitä oli toivonut. Iloisella mielellä lähti hän heti Korpelaan. Siellä hän avasi sydämensä isännälle ja kertoi hänelle koko asian. Sitten pyysi hän, että isäntä ottaisi Marin taloonsa, niinkuin palveluspiian. — Jaakko oli nyt ensikerran elämässään pitämässä huolta yhteisestä elämästä.

Korpelan isäntä kummastui suuresti, kuullessaan, kuinka suuret tuumat Jaakolla oli, mutta lupasi ottaa Marin vastaan, niinkuin oman lapsensa. Kumminkaan ei Korpelan isäntä uskonut Mäkelän Maunon kovin kauvan pysyvän päätöksessään, ja hän lupasi ruveta välittäjäksi; Korpelan isäntä ei tuntenut Maunoa, ei ainakaan tarkkaan. Korpelan isäntä piti paljon Jaakosta, ja sentähden ei hän pitänyt lopen sitä minään erinomaisena kummana, jos Jaakko naisikin Marin ja jos Mäkelän Maunokin vihdoin myöntyisi.

Kun Jaakko sai Marille sijapaikan tietoonsa, juoksi hän kohta Mäkelään Marille ilmoittamaan, ja siten tiesi hän samota Korpelaan.

Samana päivänä kun Mari lähti kotoaan, tuli Marttalan Erkki Mäkelään, tietämään miten asiat isän ja tytön välillä päättyivät. Erkki ei ollut nyt liiaksi puhelias, eikä ollenkaan hekotuksen tuulella. Heti kun hän tuli Maunon kamariin, otti Mauno kaapistaan arvokkaan näköisen tavaramytyn, ojensi sen Erkille ja sanoi: "tässä on kihlanne, pankaa ne mihin tahdotte".

"Mitä tämä merkitsee?" kysyi Erkki ällistyen.

"Merkitys on aivan asian mukainen: te saatte kihlanne takaisin", sanoi Mauno.

"Eikö naimisesta sitten tulekaan mitään?"

"Te saatte naida tahi olla naimatta, aivan mielenne mukaan, minun ei tule koko asiaan mitään."

"Mitenkä? Isän ei tule lapsensa naimiseen mitään!"

"Minulla ei ole enään lasta", sanoi Mauno synkästi.

"Mitä tämä nyt on, onko Mari kuollut?"

"Luultavasti hän vielä elää, mutta hänellä ei ole enää isää, enemmän kuin minullakaan lasta, ei hänellä ole kotoa, ei perintöä; minä olen hänen ajanut pois kotoa, ymmärrätkö" sanoi Mauno jäykästi.

"No saakeli! Mihinkäs sinun talosi ja tavarasi joutuvat kuolemasi jälkeen?" kysyi Erkki ällistyen.

"Luultavasti ne eivät tule sinulle, eikä sinun pojalleksi", sanoi Mauno jyrkästi, sillä hän rupesi huomaamaan, millä perustuksella nuo Erkin naima-tuumat olivat.

Erkki tuli nyt niinkuin puusta pudonneeksi. Vaikka hän oli niin puheliasta laatua, ei hänellä ollut sanaa suuhun tulevaa; mykkänä sieppasi hän Maunon tarjoamat poikansa kihlat ja lähti pois.

Kun Erkki pääsi kotiaan, oli Matti häntä heti vastassa, kyselemässä ja tietoja ottamassa Mäkelän nykyisistä kuulumisista.

"No, millä tuulella nyt Mäkelän Mari oli?" kysyi hän heti isältään.

"Mäkelässä ei ole enään Maria."

"No, hitto vieköön! Missäs hän on?"

"Isänsä on hänet ajanut perinnöttä pois kotoaan."

"Pois kotoaan? Ja minkä vuoksi?"

"Sentähden kun ei hän luopunut Tintta-Jaakosta ja ottanut sinua."

"Missä Mari sitten nyt on?"

"Olen kuullut hänen ruvenneen Korpelaan palvelukseen."

"Hah, hah, haa! Mukava muutos kauniille ja rikkaalle itsepintaiselle! Mutta jumaliste, tuo muutos on minulle eduksi", sanoi sitte Matti, hiukan mietittyään.

"Mitä mietit?"

"Mietinpä lähteä Maria köyhänä kosimaan, nyt hän varmaan ottaa minut."

"Riivattu, mitä puhut? Mitä tuolla köyhällä rotalla tekisit?" sanoi isä säikähtäen ja kauhistuksissaan.

"Mari on kaunis tyttö, hän miellyttää minua; minulla on kyllä rikkautta; jos Mari onkin köyhä. Minä lähden paikalla häntä kosimaan", intteli Matti.

"Koetasta, riivattu. Nälkää ja köyhyyttä ei saa tuoda minkään kautta meidän taloon. Vai tahdotko, että minäkin ajan sinun pois talostani, yhtä köyhänä kuin Marikin on? Naipas sitten tuo köyhä Mari, jos tahdot", hätäili isä kirvelevällä sydämellä.

"Menen kun menenkin; kukapa muu teidät perii kuolemanne jälkeen kuin minä", sanoi Matti, eikä ollenkaan totellut isänsä kieltoa; hän ei totellut sitä paljon koskaan, sillä hän oli lellittelemällä kasvatettu.

Erilaiset tunteet olivat nyt isällä ja pojalla. Isä pelkäsi ja hätäili, että tuo tottelematon poika ainakin tuopi tuon köyhäksi tehdyn Marin heidän taloonsa ja köyhyys, puutokset ja viheliäisyys tulee vissimmästi hänen kanssaan. Poika taas oli iloinen, että oikein käsiään hykerteli, sillä hän nyt luuli varmaksi, että Mari hylkää Jaakon ja iloiten ottaa hänet; he eivät tunteneet kumpikaan Maria.

Matti alkoi panna parasta päälleen, valkeinta varrelleen, lähteäkseen Korpelaan, Maria kosimaan; hän otti mukaansa taskukellonsa ja hopealla heloitettua piippua, siihen kuuluvaa tupakkakukkaroa ei myöskään unhoitettu. Nuot olivat Matin mielestä erinomaisen mahtipontiset arvon ja rikkauksien merkit. Kaikki reilaan saatuansa, lähti hän.

Oli pimeä syys-ilta ja kirkas takkavalkea palaa lekotteli iloisesti Korpelan takassa; sen valolla ja ääressä teki talon akkaväki käsitöitään; heidän joukossaan oli Marikin ja kehräsi valkeita, hienoja villoja. Vähän taaempänä veistelivät miehet vuoden ajalla tarvittavien tarviskalujen raaka-aineita kuivaamaan. Puhe-vaihtelo oli iloisessa ja vilkkaassa käynnissä väen kesken, sillä he olivat kaikin iloisia ja toisiaan rakastavia ihmisiä.

Semmoinen oli Korpelan sisällinen asu ja tila silloin, kun ovi aukeni ja Marttalan Matti astui tupaan. Hän oli kaikessa loistossaan: musta, tehtaan verasta tehty liivi oli leveästi auki, melkein lievettään myöten, jonka aukon täytti hyvin röyhelletty, valkoinen, tärkätty ja silitetty kauluri. Liivin päällä riippui paksu ja nähtävästi tätä tilaisuutta varten puhdistettu ja kiiltäväksi hivutettu pronssinen taskukellon kaularihma, joka johtui vasemman-puoliseen liivin lakkariin. Lakkarista taas riippui pari vankkaa, kiilloitettua messinki-eräsintä, joiden alapäissä heilui senkin seitsemän avainta ja muuta koristetta, joiden seassa pari oikein aika hopeaista levyä. Tuo hopeahelainen piippu oli hänellä oikeassa kädessä. Kun vielä mainitsen, että hänellä oli musta, tehtaan verasta tehty takki ja pitkävartiset, punaisella nahalla suullistetut, rasvanahkaiset anturasaappaat jaloissa, niin on tuon toista kertaa yrittävän kosian asu melkein tarkkaan kerrottu.

Kun hän tuli huoneeseen, käveli hän juhlallisesti keskelle lattiaa ja katseli arvokkaasti ympärillensä, luultavasti tiedustellaksensa, josko häntä huomataan. Sitte otti hän juhlallisesti piippunsa ja tupakkakukkaronsa esille ja alkoi täyttää piippuaan. Hänellä kyllä oli tulitikkuja, mutta hän katsoi edullisemmaksi tällä kerralla sytyttää piippunsa takkavalkeasta. Hän käveli takan tykö, otti pitkän päreen ja kuurotti sillä hyvin kaukaa valkeaa. Seuraus tuosta kuurottamisesta oli se, että hän joutui itse hyvin kumarruksiin. Tarkoitus oli voitettu, sillä nuot moni-avaimiset kellon peräsimet irtautuivat rinnasta ja heiluiivat ja kalisivat toisiansa vastaan; naiset, ja Mari erittäinkin, olivat nähneet tuon heiluvan, kahisevan ja valkean näöllä kimaltelevan avainkimpun, niinkuin Matti oli tarkoittanutkin. Mutta lieneekö hän tuolla arvonsa merkkien näyttelemisellä voittanut päätarkoitustansa, koska naiset katsoa vilauttivat toisiansa silmiin ja koska heidän suunsa vetäysi vienoon ilve-hymyyn?

Kun Matti oli saanut piippunsa valkean, istui hän likelle Maria ja veteli savuja.

Kukaan ei puhunut mitään.

"Miten sinä, Mari, olet tänne tullut?" kysyi vihdoin Matti puheen aluksi.

"Jaloillani, tietysti, niinkuin sinäkin."

"Minulla olisi sinulle kahdenkeskistä asiaa, Mari!"

"Mutta minulla ei ole sinulle."

"Saanko sitten luvan puhua kaikkien kuullen?"

"Miks'et"

"Sinä olet ajettu pois kotoasi?"

"Niin olen."

"Olet siis köyhä?"

"Niin köyhä kuin vaan joku saattaa olla."

"Mutta minä olen rikas."

"Mitä se tähän kuuluu?"

"Kuuluupa niinkin se asiaan, kuulehan vaan, sinä pikku juonikko! Sinä olet köyhä, minä rikas, tule meille leipää syömään, meilläpä tuota näyttää olevan", esitteli Matti.

"Kylläpä minulle on leipää tässäkin talossa", sanoi Mari vähän suutuksissaan.

"Ei, mutta sinä et ymmärrä. Suoraan sanoen: minä olen tullut tänne sitä varten, että naisin sinut; luulisin sinulle sen nyt hyvin sopivan, kun olet köyhä", selitti Matti.

"Siitä ei tule mitään, ei koskaan. Oletko niin typerä, että luulet rikkautesi olevan minulle mistään arvosta? Mene, hävytöin, tiehesi ja anna minun olla rauhassa!" sanoi Mari puoli-suuttuneena tuosta hävyttömästä ja tyhmästä puheesta.

"Mutta minä pidän sinusta", sanoi Matti, yhä pitkittäen asiaansa.

"Mutta minä en pidä sinusta", sanoi Mari.

"Mitä? Etkö nytkään vielä pidä minua tuon köyhän rotan, Tintta-karhunkaan veroisena?" sanoi Matti hävyttömästi.

"Hävytöin tomppeli! Sinä et ole missään suhteessa Jaakon veroinen; vaikka sinulla olisi vuori kultaa vieressäsi, en sittenkään vaihettäisi Jaakkoa sinuun. Mene hävytöin!" sanoi Mari kauhistuen.

"Jassoo! Sinä pidät minua pilkkanasi, kerjäläinen, mutta sen minä sanon, ett'et minua intiksesi pilkkaa", rupesi Matti uhottelemaan.

"Jo nyt menee liika kauvas! Ole, Matti, ihmisittäin ja mene kauniisti kotiasi!" puhkesi Korpelan isäntä sanomaan.

"Teidän ei tule kenenkään minuun mitään, minä saan olla ja mennä kuinka itse tahdon; te olette kaikki kerjäläisiä", huusi Matti ja potkasi samassa lavitsan kumoon!

"Sinä käytät itsesi, Matti, nyt hyvin sopimattomasti! Olisit oikeastaan ulospantava mies, mutten minä viitsi ruveta sinun kanssasi ottelemaan", sanoi isäntä.

"Minä ulos! Sitä miestä ei tule, joka minun ulos voipi panna", uhotteli Matti ja rupesi hyppelemään lattialla.

Samassa astui Jaakko tupaan. Hän oli päivätyön päätettyä lähtenyt iltamalla katsomaan, kuinka Mari voipi ensimmäisinä päivinä vieraisissa, ja muita asioitansa toimimaan.

Kun Matti huomasi Jaakon, raivostui hän vielä hullummin.

"Luuletko että minä sinua pelkään, Tintta-karhu", huusi hän Jaakolle.

"No miksi sinun minua pitäisi peljätä?" sanoi Jaakko levollisena ja katsoi tuvassa olijain silmiin, tutaksensa, miten asiat oikeastaan ovat.

"Sitä te kyllä, kerjäläiset, odottaisitte, että pelkäisin, mutta minä en pelkää, vaikka tulisi koko lauma karhuja vastaan", terjui Matti.

"Vie, Jaakko, tuo heittiö kauniisti ulos!" sanoi isäntä.

Kahdesti ei tarvinnut Jaakkoa käskeä. Hän meni oitis tuon raivostuneen ja terjuvan kosijan tykö, otti häneen sylimki kiinni, nosti kohoksi ja kantoi hänen sätkivänä ja kiemuroivana ovesta ulos; sen tehtyään palasi hän levollisena tupaan. Matti koetti pauhata vielä tovin ulkopuolella, vaan sisään ei hän uskaltanut pyrkiä, kun tuo vankka Tintta-karhu oli siellä, joka hänelle oli niin monta tappoa antanut hänen yrityksissään; aikansa möykättyään, meni hän pois.

Jaakko nyhjäsi isäntää sivu kulkiessaan ja käveli isännän kamaria kohden; isäntä arvasi Jaakolla olevan itsellensä asiaa ja seurasi perässä. Siellä kun oltiin kahden kesken, pyysi Jaakko isäntää puhemieheksi. Isäntä suostui pyyntöön ilolla ja lupasi laittaa heidät ensi pyhänä kuulutuksille.

Vaikka Korpelan isäntä hyvin kyllä tiesi, minkälaisen vastuun hän saa Mäkelän isännältä, katsoi hän kuitenkin kohtuulliseksi, sekä omasta että Jaakon ja Marin puolesta, käydä Mäkelänkin vanhemmilta kysymässä, mitä he asiasta ajattelivat, ja samassa toivoi hän saavansa ehkä taivutetuksi Mäkelän jäykän isännän leppymään ja ottamaan tyttärensä ja tulevan vävynsä kotiansa. Seuraavana iltana lähti hän noiden raskasten asiainsa kanssa Mäkelään.

Sinne tultuaan istui hän, hyvän päivän sanottuaan, penkille. Mauno tuli häntä tervehtimään.

"Mikäs kumma teidät on tänne tuonut?" sanoi Mauno vähän ällistyksissään, sillä nuo miehet eivät olleet juuri usein yksissä olleet, erilaiset luonteet kun heillä oli.

"On minulla erityistä asiaa teille ja emännälle, jonka tähden pyytäisin saada teitä kolmenkesken puhutella!" sanoi Korpelan isäntä.

"Tulkaa tänne kamariin!" sanoi Mauno ja alkoi kävellä kamariansa kohden; Korpelan isäntä ja talon emäntä seurasivat jäljessä.

"Ja asianne sitten?" sanoi Mauno kamariin tultuansa, samassa kääntyen vieraasensa päin.

"Onhan minulla asiaa, olen — minä olen puhemiehenä. Ainoa tyttärenne, Mari, ja Jaakko Tinttala aikovat mennä keskenänsä naimisiin, jonka tähden tulini teidän mieltänne asiassa tietelemään", sanoi Korpelan isäntä.

"Minulla ei ole enään tytärtä, minulta ei tarvitse mitään semmoista kysyä, itsekukin tehköön niinkuin parhaaksi näkyy", sanoi Mauno, kulmiaan rypistäen.

"Teillä on kuitenkin lapsi, tuo herttainen Mari, vaikka kohta olette hänen pois tyköänne ajaneet. Eikö kävisi taas laatuun, että peruuttaisitte käskynne ja ottaisitte tyttärenne ja tulevan vävynne kotiinne takaisin?" esitteli Korpelan isäntä.

"Tyttö on ollut tottelematon minua kohtaan", sanoi Mauno.

"Kenties yhden ainoan kerran eläessään, mutta hän ei voinut toisin tehdä, ei voinut toisin tehdä sydämensä vaatimuksien ja omantuntonsa tähden, sillä tunnon ja sydämen vakuutukset ovat ihmiselle sekä lujimmat että pyhimmät. Tuon vakuutuksensa voimasta pani Marikin elämänsä alttiiksi, sen voimasta rohkeni hän paneutua teidän lujaa tahtoonne vastaan; hänellä on luja asioiden tutkimus- ja päättämiskyky; hänen omituiset asiansa eivät ole muiden päätäntö-vallassa, siis: hänen suonissaan juoksee isänsä verta. Jos hän Jaakon valitsi elämänsä kumppaniksi, ei ole mielestäni ollenkaan kumma, sillä hänessä on enemmän miestä kuin luullaankaan", puheli puhemies.

"Teidän ei ole tarvis häntä minulle ylistää; onneksi tunnen hänen liiaksikin hyvin: juoppo, riitaisa roisto", sanoi Mauno.

"On kyllä tosi, että nuoruudessa saadun huonon kasvatuksen jäljet pistävät hänestä esiin useammasti kuin suotava olisi, mutta nuo puuskat ovat harvenemassa, eivätkä suinkaan enenemässä, ja se on ihmiselle hyvä merkki. Hänellä on hyvät luonnonlahjat ja tunnollinen sydän ja hän taistelee parast'aikaa, niinkuin minä luulen, voitollista taisteloa paheitansa vastaan; hänestä tulee, luulen ma, kerran vielä hyvä ja kunnioitettava mies. Minun luullakseni olisi teille itsellennekin eduksi, kun ottaisitte heidät yhtenä kotiinne", puheli Korpelan isäntä edelleen.

Pitkään aikaan ei Mauno vastannut mitään.

"Kuulitko, Mauno, mitä Korpelan isäntä puhui? Eikö asia ole niinkuin hän sanoi? Ota, hyvä Mauno, heidät kotiin, minunkin olisi sitten niin hyvä olla; tee nyt niin Mauno! — Jaakko on kelpo mies", ehätti emäntä rukoilemaan.

Mauno ei vastannut nytkään mitään. Hän katsoi alasluoduilla silmillä yhteen ja samaan paikkaan: hänenkin rintansa aaltoili ja hän hengitti raskaammin kuin tavallisesti.

"Miehen tulee pitää sanansa; joka on tehty, se on tehty ja tehty seisoo. Ei siitä asiasta enään sanaakaan; onko teillä vielä jotain muuta sanottavaa?" sanoi Mauno vihdoin jäykästi, samassa nousten ylös, oikaisten itsensä hyvin ryhdikkääksi ja katsoen kiinteästi Korpelan isäntää silmiin.

Luultavasti taisteli Mauno kovaa sisällistä taistelua tuona äänettömänä hetkenään. Korpelan isännän järkevä ja totuuteen perustettu puhe lienee eloon herättänyt hänessä luonnollisen vanhemman rakkauden lastansa kohtaan, joka rakkaus tuossa miehekkäässä povessa taisteli hänen jäykkää ja lujaa luonnettansa vastaan. Kaksi kovaa asiaa oli nyt vastakkain Maunon sydämessä, nimittäin: vanhimman rakkaus ja kunniasana, vaikk'ei kunniateko, joka tuon sanan voimasta oli tehty. Hän antoi jälkimmäisen voittaa, antoi totuuden ja oikeuden sortua väärän teon ja mielipiteen alle, piti väärin sanotun sanansa,

väärin tehdyn tekonsa oikeampana, piti pyhempänä omantunnon ääntä ja vanhimman rakkautta ja velvollisuutta — niin, antoi pahan voittaa hyvän.

Kun Korpelan isäntä oli ilmoittanut, ett'ei hänellä ole muuta sanottavaa, lähti Mauno paikalla pois huoneesta. Emäntä ja tuo onnistumaton puhemies ymmärsivät aivan hyvin, mitä nuot Maunon sanat sisälsivät. Heti Maunon mentyä, pillahdi emäntä katkeraan itkuun ja Korpelan isäntä lähti jotenkin raskaalla mielellä pois.

Kun hän tuli kotiaan, vei hän heti Jaakon ja Marin kahdenkesken. Siellä ilmoitti hän surumielin heille, kuinka huonosti tuo hänen puhemies- ja sovitussyrityksensä oli käynyt. Jaakossa synnytti tuo tieto ankaran surumielisyyden, sillä hän toivoi asiat kääntyvän hyvälle kannalle Korpelan isännän välityksen kautta. Marissa ei tuo uutinen vaikuttanut kovin suurta mielipahaa, sillä hän tunsii isänsä luonteen, mutta kappaletta alakuloisemmaksi tuli hänkin kappaleeksi aikaa.

"Tiesinhän minä sen: isä ei peruuta sanojaan", sanoi vaan Mari.

Seuraavana pyhänä kuultiin pitäjään kirkossa kummmia: Jaakko Jaakonpoika Tinttala ja Maaria Maunontytär Mäkelä kuulutettiin ensi kerran avioliittoon! Eivätpä tahtoneet ihmiset korviaan uskoa tuon uutisen kuultuaan, ja osa kuulijoista väitti kivenkovaan, että se oli vaan harmillinen erehdys kirkkoherralta, eivätkä he tulleet isoon aikaan selville, miten tuon asian laita oikeastaan olisi. — Salakapakan poika ja kylän uhkeimman talon ainoa tytär — olisiko se mahdollista?

Koko kylässä ei ennakolta tiedetty koko Jaakon ja Marin naimisesta mitään. Mäkelässä, Marttalassa ja Korpelassa se kyllä tiettiin, mutta Mäkelässä ei siitä mahduttu, Marttalassa ei siitä kehdattu ja Korpelassa ei siitä haluttu puhua ja tietoja levitellä; tuon kuulumattomuuden vuoksikin oli se ihmisistä outoa. Siihen tuli vielä lisäksi se seikka, että vuosikautia oli jo yleisenä tietona ja puheena ollut, että Marttalan rikkaan miehen ainoa poika naipi Mäkelän rikkaan isännän ainoan tyttären. Kummako se oli jos he vähän ällistyivätkin.

Paljon ja kauvaksi aikaa sai tuo tapaus ihmisille puheen-ainetta. Ymmärtäväisemmät sanoivat: "se ei ole mikään ihme, eikä kumma asia, Jaakko on kunnan mies, siis se ei ole mikään virhi, jos hän saa kelpo vaimon; hullummasti olisi Marin käynyt Marttalan pojan kanssa". Mutta toiset pudistelivat päätään ja arvelivat Marin polttaneen riihensä nurkan, kun ei hän ottanut rikasta miestä, vaikka semmoinen oli tarjolla ja vieläpä siinä samassa kadotti omatkin isot perintönsä.

Nyt oli Marttalan Matin ympärillä uteliaita ja kyselijöitä: kuinka tuon asian noin kävi? Senlaisille utelijoille selitti Matti hyvin juhlallisesti, ettei hän huolinut koko Mari-rentusta, vaikka sitä niin ankarasti hänelle kaupiteltiin, mutta jos nuo utelemiset sattuivat tapahtumaan Korpelan nuoren väen saapuvilla ollessa, ei Matti vastannut mitään, myrähtelihän vaan. Jos tuota asiaa kyseltiin Marttalan isännältä, Matin isältä, katosi häneltä tuo helkevä puheenlahja kokonaan. Jos joku sattui Mäkelän Maunolle ilmoittamaan kummastustansa asiasta, vastasi hän vaan lyhyesti ja jyrkästi: "siitä asiasta ei sanaakaan", ja pian loppuivat tietohaluiset hänen ympäriltänsä.

Mitäpä siitä. Jaakon ja Marin avioliiton kuulutukset menivät tavallista, kirkollista rataansa ja, ensimmäisestä kuulutuksesta, neljän viikon kuluttua pidettiin häät, ja niin olivat he nyt aviopari, siinä ei auttanut mikään, ei kylän eikä asianomaisten estelemiset — kuka voipi kaksi yksineuvoista eroittaa?

VI.

Rohkeita päätöksiä — pikku tupa.

Paljon oli Mari uhrannut. Hän oli uhrannut rikkautensa, maineensa, kotinsa — isänsä ja itsensä, ainoastaan sen vuoksi, että hän saisi sen, johon hänen sydämensä on mieltynyt, ja jota se rakastaa, ja tuota voittaaksensa on hän kaikki muut etunsa menettänyt. Hän oli lapsena saattanut tuon pahamaineisessa ja turmelusta tuottavassa kapakka-elämässä kasvaneen ja turmeltuneen poikasen ensimmäiseen itse-arvonsa tuntoon. Hän oli kylvänyt siemenen rikkaruohoiseen peltoon, ja tuo siemen iti ja sen omana oli, että poika tuli vedetyksi ihmisyyteen, tuli temmatuksi velttouden ja raakuuden kuilusta ja istutetuksi kristillismieliseen ja siveään perhe-elämälliseen kouluun, ja tuo koulu koki kaikin voimin täydentää, mitä Mari oli viattomuudessaan ja tietämättään kylvänyt. Hän ei silloin tietänyt, että tuota kylvöä kylvi itseänsä varten, että se vielä kerran tulee hänelle itselleen kalleimmaksi ja rakkaimmaksi mitä maailmassa on, että hän vielä kerran tulee koettelemaan, minkälaisia hedelmiä tuo

kylvös tulee kantamaan; pimeä, aavistamaton oli kylvön hedelmä Marille.

Mari oli saanut, oli voittanut hänen, jota niin verrattomasti rakasti, jonkatähden hän oli saanut niin paljon jo kärsiä ja johon hän niin suurella luottamuksella pani kaiken elämänsä toivon.

Uusia ajatuksia, uusia huolia alkoi nyt väkisinkin tunkeutua nuoren parikunnan mieleen, vaikka he olivatkin niin iloisia ja nauttivat sisällistä rauhaa ja tyytyväisyyttä. He tunsivat nyt olevansa tosi kutsumisessaan, ja tuo kutsumuksen tunne ajoi heidän ajatuksensa kauvas tulevaisuuteen. Miten sitä eteenpäin eletään ja ollaan? olivat kysymyksiä, jotka ehtimiseen risteilivät ja kiertelivät alituisesti heidän sielussaan ja jotka tulivat heidän joka-aikaisiksi keskusteluihinkin. He tunsivat olevansa velvolliset johonkin, ja tuo johonkin oli elämän velvollisuus; tuo velvollisuuden tunto se oli, joka saatti heidät miettimään. He eivät katsoneet pelokkaasti tulevaisuuteen, sillä heissä oli erinomainen yhdistetty elinvoima ja luottamus itseensä, ja nuot ne olivat, jotka heidät tekivät pelottomiksi ja joiden avulla he voivat katsoa rohkeasti tulevaisuutta silmiin.

Ensi-aluksi rupesivat molemmat, sekä Jaakko että Mari, Korpelaan palvelukseen, sillä mitenkäpä he muutoin olisivat voineet alkaakaan elämäänsä. Koko tuon vuoden pyöri heidän mielessänsä oma tupa, oma pesä, vaikka halpa ja pienikin. Niin, niin, oma pesä on taivaan linnuillakin; ja he ovat niin iloisia ja ahkeroita. Iloisia olivat Jaakko ja Marikin ajatellessaan ja tuumaellessaan omasta pikkusesta tuvasta ja siellä olevista vähäisistä talouden kaluista ja vähistä elämän tarpeista. Tuo paljas ajatuskin ja keskustelu loi heidän sieluunsa sanomattoman ilon ja rauhan; sillä tuntuipa siltä kuin he olisivat jo asumassa tuossa pikku tuvassa, keskellä metsää, jonka latvoissa tuuli niin ystävällisesti ja pehmeästi humiseisi ja jotka niin ystävällisesti noikkaisivat heille päätänsä. Tuntuipa siltä kuin nyt juuri linnut laulelisivat puiden latvoissa ja tekisivät niihin pesiänsä. Olipa kuuluvinaan lehmän mylviminen ja lampaan määkiminen, ison kuusen juurella olevasta pienestä navetasta, ja pieni kehto oli olevinaan tuvassa, josta pieni, terve ja kaunis lapsi oikoi pieniä käsiänsä isälle ja äidille, samassa hymyillen. Olipa tuommoiset mielikuvituksen ajat heille semmoiset, jolloin maailma näytti niin onnelliselta ja tulevaisuus niin lupaavalta; ne olivat onnellisia aikoja ne.

Kunpa se nyt vaan olisi käynyt tuumista tekoon, mutta sepä se on. Pian on asia ajateltu ja aprikoitu, mutta niin pian ei ole se tehty. Vuosikaudet tuota mietittiin ja tuumittiin, mutta selville ei tullut edes tuon onnellisen pikku tuvan paikkakaan.

Niin kului se vuosi syyskuun alkuun. Jaakko oli viime päivinä hyvin harvapuheinen ja miettävän näköinen. Kukaan ei ymmärtänyt syytä tuohon, eikä Jaakkokaan ottanut sitä selittääkseen, vaikka jo utastiinkin. Elon leikkuu oli juuri loppunut ja maamies oli saanut korjata runsaan sadon. Iloinen, roima ja rivakka työväki palasi päivän työn päätyttyä iloisena kotiinsa, ja iloiset laulut kajahtelivat halki ilmain kauniina, tyyneenä ja lämpymänä syyskuun hämäränä iltana. Tuon iloisuuden ihmisiin oli varmaan synnyttänyt se runsas sato, jonka he nyt juuri olivat saaneet kauneilla ilmoilla leikatuksi ja pystytetyksi tasapäisiin, vankkoihin ja raskaisiin kuhilaisiin ja tuppuihin. Nuot laulut tulivat heidän sydämistään vaatimattomina ja heidän tietämättään, ikäänkuin kiitokseksi Luojalle siitä hyvästä, kun Hän niin runsaasti oli palkinnut heidän vaivojensa hien. Nuot vankat ja tiheet kuhilais- ja tuppuparvet näyttivät hämärässä ikäänkuin ne olisivat yhtyneet laajaan ja vienoon piirihyppyyn heidän laulaessaan ja kotiinsa kävellessään. Iloinen oli ihmismieli, suloinen oli luonto.

Vaikka koko kylän väki oli noin iloinen, oli Jaakko kuitenkin yhä vaan vähäpuheinen ja ajatuksiinsa vaipunut; mitä lieneekään ollut mielessään? Yöseutunakaan ei hän puhunut mitään, vaikka muilla ihmisillä oli paljonkin puhetta.

Kun seuraava aamu tuli, astui Jaakko isännän luo ja pyysi, että hän saisi tänä päivänä olla työstä poissa, jonka päivän hän korvaisi joko maksulla tai toisella päivätyöllä.

"Kelpolailla, maksutta ja sijaisettakin", sanoi isäntä.

Jaakko lähti; kukaan ei tietänyt mihin, ei Marikaan. Mari oli koettanut kysyäkin, mihin hän menee, mutta Jaakko oli vastannut vaan: "Käymähän".

"Mikähän Jaakolla nyt on mielessä?" arveli Korpelan isäntä.

Kylän viimeisissä taloissa nähtiin Jaakon kävelevän metsään päin — lapio olalla.

Päivä kului, mutta Jaakkoa ei näkynyt, tuli ilta, ei sittenkään; hiljan illalla tuli hän.

Jaakko oli nyt niin iloinen, puhelias ja leikkisä, että oikein nauroikin, jota ei oltu kaukaan aikaan nähty hänen tekevän; näyttipä siltä kuin hän olisi käynyt metsään pudistamassa tuon synkkämielisyyden, joka häntä oli viime aikoina vaivannut.

Illalla kun maata pantiin, oli Jaakolla Marille ilmoitettavana iloisia uutisia. Tuon pienen tuvan paikka

oli nyt Jaakolla tiedossa, josta he niin paljon olivat uneksineet. Hyvä vuoden tulo kaikkialla ja huoli perheellisen elämän tulevaisesta toimeentulosta oli pakoittanut hänen etsimään mökin paikkaa. Tuota hän mietti ja ajatteli kauvan aikaa, ja siinä oli syy hänen viimeaikaiseen umpimielisyyteensä.

Kun Mari kuuli tuon uutisen, ilostui hän niin, että hän halaeli ja suuteli Jaakkoansa niin innokkaasti, ett'ei tahtonut loppuakaan tulla; tuntuipa siltä Marin mielestä kuin hän olisi ollut jo emännöitsemässä tuossa pikku tuvassa.

"Voi, voi, Jaakko, kuinka hyvä sinä olet! Vai olet sinä ollut mökin paikkaa hakemassa, ja olet löytänyt sen, mokoma, jo. Saammeko sen aivan omaksemme ja saako siihen peltoa, että mekin saisimme kerran vankkaa ja kaunista viljaa leikata omasta peltotilkustamme? Voi, voi, sano heti, selitä heti, minä en tule aikaan — minun on nyt niin hyvä olla", hätäili ja puheli Mari innossaan.

"Minä toivon saavamme paikan aivan omaksemme ja peltoa siihen saapi kyllä", sanoi Jaakko.

"Voi, kuinka hyvä! Kyllä me saamme oman pienen tuvan ja oman peltotilkun, kun kerran paikka on tiedossa, sillä olemmehan molemmat terveitä ja työ kyllä sujuu, kun yksissä neuvoin ryhdymme siihen käsiksi. Mutta missä on tuo löytämäsi mökin paikka? Voi, sano pian, Jaakko!" puhui Mari ilon innossaan.

"Vuorensaamaan takana", sanoi Jaakko.

"Onko se likellä Metsälampia?" utasi Mari, sillä hänkin tunsu hyvin ne seudut.

"Aivan liki Metsälampia, lammin pohjapuolella", sanoi Jaakko.

"Siis aivan lähellä sitä rumaa ja vetelää hillarämettä, jossa niin monasti olen hillassa käynyt; onpa se ruma paikka lähellä pikku tupaamme", sanoi Mari vähän huolissaan.

"Se räme, lammin ympärillä, on juuri se, joka parhaiten miellytti minua. Vaikka se onkin niin ruma ja vetelä nykyään, on siinä kuitenkin sievä savi-pohja läpeensä, eikä ole nykyäänkään kuin parin kyynärän päässä maan pinnasta; minä olen tänä päivänä lapiolla koetellut ja tutkinut joka paikasta rämeen pohjan. Veden saa rämeestä ja järvestä putoamaan Kurnuvan ojaan, johon ei ole lammesta kuin noin kuusisataa sylvä. Rämeestä tulee vielä kerran lihava viljamaa, kun vaan siinä työtä tekee", selitteli Jaakko.

"Vai niin! vai tulee niinkin rumasta maasta viljamaa, kuin Metsälammen räme on! Minä en semmoisia ymmärrä, mutta yhtä minä ymmärrän tehdä, kun kerran sinne tullaan, sen saat nähdä, Jaakko. Mutta enpä soisi Metsälammen tulevan kuivaksi, sillä silloin siitä kuolisi kalat, joita niin usein olen sieltä onkinut; minä kävisin pikku tuvastamme usein niin mielelläni onkimassa niitä mustia ja iloisesti hyppiviä ahvenia, joita järvestä on", liverteli Mari.

"Metsälampi on syvä, sitä ei tarvitse kuivaksi laskea viljelysten tähden, ja silloin siitä tulisi vaan entistä parempi onkivesi", selitti Jaakko.

"Voi kuin hyvä, voi kuin hauska", sanoi Mari, ja uni rupesi häntä vaivuttamaan virvoittavaan helmaansa, sillä päivän ponnistukset ja vaivat velkoivat kiivaasti mitä heille oli tulevaa. Ei Mari huomannut kysellä sitäkään, miten tuo Metsälammen seutu omaksi saataisiin, eikä hän tuntenut sen tiedon tarvettakaan, sillä Jaakko oli sanonut saatavan ne aivan omaksi ja siinä oli Marille kylläksi tietoa ja vakuutusta, sillä olihan Jaakko hänelle kaikki kaikessa.

Pian nukkui Jaakkokin, sillä elämän huolet tuntuivat olevan puoleksi poistetut.

Tuo Vuoren tausta, Metsälammen tienoo, oli kruunun liikamaata, sen oli Jaakko poikasesta pitäin tiennyt. Juuri viimeisinä aikoina oli hän ruvennut miettimään, eikö sinne saisi mökin paikkaa ja olisiko siellä viljelykseen kelpaavaa maata. Hän oli nyt tarkastelun tehnyt ja semmoista oli hän löytänyt, jota halusi, ja nyt hän aikoi ryhtyä tuumasta toimeen.

Aamulla ilmoitti Jaakko Marille, eitä, jos asiat käypi laatuun, hänen täytyy heti lähteä läänin pääkaupunkiin, jos mieli oli saada Metsälammen tienotta omakseen. Mari ällistyi hyvästään, kun kuuli, että Metsälammen omistusoikeuden saamisesta oli niin paljon vaivaa, että täytyi matkustaa aina läänin pääkaupunkiin asti. Mutta kun Jaakko selitti, että niin oli tehtävä, suostui Mari mielellään.

Sitte meni Jaakko isännän luokse, selitti hänelle asiansa ja aikeensa, ja pyysi eroa palveluksestaan. Isäntä suostui ilolla kaikkiin Jaakon esityksiin, maksoi hänelle koko vuoden palkan ja kehoitti vaan Jaakkoa jatkamaan yritystensä.

Jaakko sivalsi eväslaukun selkäänsä ja lähti vielä samana päivänä jalkasin tallustelemaan läänin pääkaupunkia kohden.

Niin hyvästi toimitti Jaakko siellä asiansa, että vielä samana syksynä oli Vuorenmaan takana olevat Metsälammen tienoot maanmittarein kiertämät ja paaluttamat kahdeksasosa-veroisena kruununmaana Jaakolle.

"Mikä tälle talolle nimeksi pannaan", oli maanmittari kysynyt Jaakolta, kartanon maan paikalla.

"Tinttala on minun sukunimeni nykyään, sillä semmoiseksi on se kirjoissakin jo muuttunut, vaikk'ei se alkujaan semmoinen ollut. Tinttala tulkoon tästä talostakin, sillä minä en aio nimeäni hävetä, mutta talosta ei saa tulla semmoinen Tinttala, jossa viinaa tintattaisiin", sanoi Jaakko, ja Tinttalaksi kirjoitettiin uudistalo.

Jaakko ja Mari eivät ruvenneet enään palvelukseen seuraavana vuotena, mutta yhtäkaikki tekivät he työtä niin paljon kuin voivat ja panivat säästöön saaliinsa, alkavan taloutensa varaksi. Korpelassa olivat he huonetmiehinä.

Kevät-talvella alkoi Jaakko jo kulkea uudessa Tinttalassa työssä. Ensimmäisenä työnä oli hänellä hirsien hakkaaminen ja veistäminen, sitten kartanon paikan perkkäminen. Hän pyysi ja sai Korpelan isännältä hevosen päiväpalkalla, jolla hän vedätti hirret paikalle. Kun oli saatu raaka-aineita kartanoksi aiotulle paikalle, tuli salvaminen työksi ja nyt oli pikku tuvan tekeminen todellisuuudessa, eikä vaan paljaissa uneksimisissa ja tuumissa.

Kun kevät tuli ja lumi sulii, ja kun se juoksi vetenä puroihin ja virtoihin, oli Jaakon pikku tupa jo harjapäällä ja vesikatossa. Silloin oli vielä maa kolkkona, talven tappamana, mustana kulona, eikä mitään elon merkkiä vielä näkynyt, ainoastaan linnut visertelivät iloisesti puissa.

"Niin, niin! Olkaa vaan iloiset ja rakentakaat pesänne, pesääni minäkin rakennan ja onpa se jo hyvällä alulla; tehdäänpäs vaan pesää yksissä neuvoin", puheli Jaakko lintusille, noille ainoille kumppaneilleen, jotka hänellä tuolla metsän korvessa päivät ja viikot olivat kumppaneina.

Kun maa oli sulanut talven vahvasta roudasta, jolloin aurinko paistoi lämpimästi ja herätti uuteen eloon torkkuvan luonnon, ja kun maanmies oli toivoin heittänyt siemenensä pehmitettyyn peltoonsa, oli Jaakon pikku tupa jo katoissa ja lattioissa, ja oikein lasi-akkunoissa, jos kohtakin pienissä, ja uloslämpövä takka seisoa törötti nurkassa, kalkilla valkeaksi siveltynä.

Mari oli useat kerrat käynyt katsomassa tuota pikku tuvan teosta, mutta viimeisen valmistuksen ajalla ei hän ollenkaan käynyt siellä.

Nyt olisi Jaakon ollut alottaminen navetan salvaminen, mutta Mari ei antanut siihen ryhtyä, hän, näette, tahtoi muuttaa sinne jo asumaan, kun tiesi että pikku tupa oli jo valmis; ruvettiin siis puuhaamaan muuttoa. Jaakko kantoi jo edeltäpäin sinne ne vähäiset talouden kapineet, mitä heillä oli, ja laittoi ne järjestykseen. Hän oli välitöillään tehnyt pienen, sievän hyllyn ja asettanut sen takka-seinälle. Siihen asetti Jaakko kupit järjestykseen ja pienen, sievän kauhan, jonka hän myös oli tehnyt. — Muutoin oli hän pesnyt ja siistinyt huoneet. Korpelasta sai Jaakko taas hevosen, jolla hän vei uuteen taloonsa isompia kapineita, niinkuin sänkyä, pöytää, pataa j.n.e. He olivat Korpelasta työpalkoistaan ottaneet lehmän ja pari lammasta, jotka heillä olivat nyt koti-eläinten alkuina; ruokatarpeita oli heillä myös säästössä niin paljon, että tulivat kesän hyvästi toimeen.

Kesäkuun alku-päiväin eräänä iltana lähtivät he Korpelasta, kummallakin suuri tuohikontti selässä. Mari taluttaen lehmää edellä ja Jaakko ajaen jäljessä, samassa nuorasta taluttaen eli oikeammin puoleksi kantaen molempia lampaita; niin tultiin pikku tuvalle. Jaakko oli ison kuusen juurille rakentanut kuusen haoista tilavan suojan lehmää varten, ja siihen kytkettiin Muutikki kiinni. Lampaat pääsivät heitä varten tehtyyn, pieneen, korkeaan ja haoilla katettuun aituukseen, ja niin oli elikot sioitettu.

Jaakko oli koko välin ja noita eläimiä sioitellessakin ollut alakuloinen ja vähäpuheinen. Nyt astuivat he tupaan, Jaakko mykkänä edellä. Oli jo niin hämärä, ett'ei tuvassa nähnyt paljon mitään. Jaakko otti valkean ja pisti sen takassa valmiina oleviin puihin. Kuivat puut riemahtivat heti ilmituleen ja rupesivat iloisesti palaa rätisemään. Hulmuava ja lieputtava valkea loi varjonsekaisen, miellyttävän valon huoneeseen. Silloin tulivat järjestetyt kapineet pilkistellen esiin ja valkoisten seinien liitteet näyttivät ikäänkuin vilkuillen hymyilevän heille.

Tuo näky teki Mariin lumoavan vaikutuksen.

"Voi kuin täällä on kaikki niin valoisaa ja kaunista! Ja sinä olet laittanut kaikki niin siistiin ja hyvään järjestykseen. Miksi sinä olet noin nolo näin suuren onnen aikana, Jaakko?" puhkesi Mari puhumaan.

"Minua niin hävettää ja murhe pakkaa mieltäni rasittamaan, kun minulla ei ole tämän parempaa tarjota sinulle, rakas Mari", sanoi Jaakko alakuloisesti.

"Voi, voi, mitä puhut, rakas Jaakko. Rikas on Marin Jaakko, ei maailman tavaroista, mutta rikas, jalo on hänellä sielu. Ja tuo se juuri tekee sen, ett'en maailmassa tiedä tämän onneni vertaa, enkä tätä onneani vaihtaisi koko maailman rikkauksiin ja tavaroihin. Tämä tupakin on niin kaunis ja lumoava, ett'en tätä vaihtaisi minkäänlaiseen hoviin", puheli Mari ja tarttui innossaan Jaakkoa syliksi.

Siinä täytyi Jaakon surun haihtua ja hän sai taas uutta rohkeutta, uutta voimaa ja halua ponnistamaan eteenpäin, ja he rupesivat kontistansa syömään illallistaan, loimoavan takkavalkean ääressä.

Sittenkun he olivat valkean sammuttaneet, panivat he maata, ja pian nukkuivat he levolliseen uneen, oman kattonsa alla; olipa niinkuin oman kodin hyvä suojelushenki olisi siivillään lyhytelyt heidät suloiseen ja murheettomaan uneen. Aamulla kun heräsivät, paistoi aurinko niin ihanasti ja linnut visertelivät aivan tuvan vieressä olevissa puissa niin suloisesti aamulaulujaan; olipa juuri niinkuin olivat mielessään kuvitelleetkin. Kaikkea tuota kuullessaan ja tuntiessaan, puhkesi noiden omassa kodissaan ensimmäisen yön nukkuneiden uudis-asukasten rinnoistakin harras kiitosrukous Luojallensa, kaiken hyvän antajalle.

Ensimmäinen tehtävä oli heillä nyt navetan teko. Innokkaasti ryhtyi Jaakko työhön ja kerta kerran päälle, salvo salvon päälle kohosi navetta. Mari paimensi ensi päivinä Muutikkiaan ja lampaitaan, mutta pian oppivat ne tulemaan hakokotuksiinsa yöksi ja pitämään niitä kotonansa.

Mari rupesi nyt auttamaan Jaakkoa navetan teossa minkä voi, hän kuori hirsiiä ja auttoi niitä apuna päälle ja teki minkä mitäkkin. Kun he noin yksissä neuvoin työskentelivät, tuli navetta ennen pitkää valmiiksi ja elikot pääsivät varsinaiseen suojaansa.

Navetta tuli isompi kuin tuo heidän pikku tupansa, joka heidän yhteisestä neuvostansa oli tehty vaan noin kolmisylyiseksi, neliseinäiseksi, porstuattomaksi ja kamarittomaksi huoneeksi. Mari oli tahtonut navetankin pikkuseksi, mutta Jaakko sanoi: "mikä sen tietää, jos meillä olisi vielä enemmänkin eläimiä." Tuo Jaakon lause tuntui Marista niin toden mukaiselta, ett'ei hän enään yhtään kieltänyt tekemästä isoa navettaa.

Pieni oli heidän pikku tupansa, mutta sangen mieluinen ja rakas se oli heille. Sinne he aina menivät päivätyön päätyttyä, levähtämään päivän vaivoista ja ponnistuksista, ja silloin he aina tunsivat sanomatointa lepoa ja rauhaa omistatunnsa. Pikkunen pata rippua killui koudessa, jolla Mari aina keitti pienelle perheellensä aterian ja Jaakko teki sill'aikaa jotain talouden kapinetta. Rakas oli heille tuo oma koti ja Marista ei tuntunut tuo Metsälammen rämekään hetikään niin rumalta kuin ennen. Mieluiset olivat heille nuot työt ja askareet, ja elämän surut ja vaivat eivät heitä joutuneet painamaan. Lepohetkinään kävivät he onkimassa Metsälammesta, johon Jaakko oli laittanut porrastetun tien ja laiturin, rantojen vetelyyden vuoksi. Ja ainapa sieltä joskus takertui joku ahven heidän onkeensa; varsinkin Marin ilo oli suuri, kun joku kymyniska vonui hänen onkeensa ja alkoi jurmuilla; aina enemmän iloitti häntä, kun hän sai sen maalle vedetyksi päristelemään.

Sitten kun he olivat rakentaneet vielä pienen aittasen, vähiä elämän tarpeitansa varten, rupesivat he kaskan kaatamiseen, lampiin päin olevalla mäkipierulla, sillä nyt oli jo täysi lehti puussa. Sitten kun sitä oli mielestään kylläksi saatu kaadetuksi, ryhdyttiin Kurnuvan ojasta alkaen vesiviemärin kaivamiseen. Niin uskomattomalta kuin se kuuluukin, oli vesi Metsälammesta ennen syksyä pudonnut runsaasti pari kyynärää, vaikka tekivät heidänkin vähille elukoilleen sillä välin. Kaskensa he polttivat ja viertivät myös syyspuoleen, ja Jaakko kylvi siihen kymmenen kappaa rukiita. Useasta kohden nousi jo valkoinen kaunis savi suon vankan, ko'okkaan ja syvän viemärin pohjasta, ja hausimpia heidän elämänsä hetkiä oli se, kun he saivat puhkasta ojansa pään tuohon puolta virstaa pitkään ja syvään Metsälampeen. Eipä ole enään kuin joku syli, joku kyynärä, niin vesi pääsee tulemaan — nyt, nyt Jaakko pistää jo ensimmäistä turvetta pois ojan ja lammin väliltä — hei! nyt nielasi vesi jo kohta irti olleen turpeen ja syöksähti suurella pauhulla ojaan — voi, voi! Nyt se särki koko kannaksen ja vei mennessään, ja kiittivät kaivajat ja iloitsiat onneaan, kun pääsivät pakoon. He olivat voittaneet monen väsyn perästä: vesi syöksyi suurella voimalla ja pauhinalla Metsälammesta heidän ojaansa myöten Kurnuvan ojaan, repien ja muassaan vieden kaikki mitä irti sai. — Jaakko ja Mari olivat voittaneet.

Syksy läheni nyt ja tuo suomalaiselle niin välttämätöin sauna puuttui heiltä. Nyt ryhdyttiin sen tekemiseen. Varalta nostettiin sammalet ensin, jos niin kävisi, että talvi tulisi ennenkuin sauna tulisi valmiiksi. Isoksi ei tuota saunaa aiottu, sillä eipä ollut iso perhekään. Kaskea kaataessaan oli Jaakko jo varannut parhaat puut saunan hirsiksi ja ne olivat siis valmiit. Jonkun ajan kuluttua oli saunakin valmis, sillä eipä mikään näyttänyt voivan vastustaa heidän yhdistettyjä voimiaan ja tahtoaan. Suloinen ja ihana oli tuo ensimmäinen löyly, jolla he nyt ensikerran kylvettivät ja hautelivat kesän vaivoista uupuneita ruumiitansa, ja tuntuipa siltä kuin tuo löyly olisi kaikki ne pois pyyhkäisnyt.

Syksy tuli, talvi läheni. Linnut lakkasivat laulamasta ja lensivät kauvas pois. Puiden lehdet kellastuivat ja alkoivat putoilla maahan. Ja Jaakko latoi pikku-tuvan eteen aidaksia pystöön ja peitti ne havuilla; siitä tuli porstut. Samanlaisen teki hän navetan päähän; siitä tuli heinä lato.

Syksy tuli, talvi läheni. Maa alkoi routia, Metsälampi vetäysi jäähän ja lumihuutaleita alkoi tippua taivaalta maahan. Pilven jönkäleet taivaalla olivat niin kolkon näköisiä ja koko luonto näytti pukeutuvan kolkkoon asuun.

Kolkko oli Jaakonkin mieli, synkät hänen ajatuksensa ja mielialansa. Talvi tuli; kesä oli heiltä vienyt kaikki ruokavarat, mutta ei ollut mitään antanut, millä nyt eletään eteenpäin, miten päästään tuon kolkon, pitkän ja paljon vaativan talven yli? Nepä olivat kysymyksiä, jotka saivat Jaakon mielen kolkoksi ja apeaksi.

Mari huomasi tuon Jaakon synkkämielisyyden.

"Mikä sinua, Jaakko, vaivaa, miksi olet noin nolo?" kysyi Mari eräänä kertana Jaakon työstä tultua ja äänettömänä istuen jakkaralla.

"Mitenkä saattaisin olla iloinen? Kesä on kuluttanut kaikki ruokavaramme, millä tulemme toimeen, millä elämme vuoden ja ensinnäkin talven yli", sanoi Jaakko nolosti.

"Eikö sen pahempaa? Sinä ansaitset ruokaa ja minä ruokin eläimiä täällä kotona, ja teen käsitöitä minkä ennätän, ehkä minäkin sillä lailla saan jotain ansaituksi; molemmin ei meidän kumminkaan käy enään tästä lähteminen", sanoi Mari hilpeästi.

"Mitenkä se kävisi laatuun? Kuinka sinä täällä, sydänmaalla, tulisit pitkät ajat aikaan?" sanoi Jaakko.

"Miksi en minä aikaan tulisi? Tiedänhän minä, että usein muistat minua ja että käyt katselemassakin minua niin usein kuin vaan aikasi myöten antaa", intteli Mari.

Jaakko taas elähtyi tuosta Marin rohkeasta puheesta ja hänen surunsa haihtui siihen paikkaan.

Heti seuraavana aamuna lähti Jaakko työn hakuun kylästä. Hän tapasi siellä isonlaisen salvutyön ja hän otti urakalla sen tehdäkseen. Etukäteen sai hän puolitoista tynnyriä rukiita, ne käytti hän jauhoiksi ja vei hevosella kotiinsa. Olipa Marilla nyt syömistä, ensi aluksi ainakin, ja kyllähän neuvo toista keksii. Jaakko toi tullessaan kylästä erään köyhän ja näppärän tyttösen; hän oli aiottu Marille kumppaniksi ja huviksi, ett'ei hänen tarvinnut yksin olla, kun Jaakko oli kylän töissä.

Mari ihastui niin noista Jaakon tuomisista, ett'ei ollut tietää mitä teki.

"Sanoinhan minä sen. Tyhjää sinä hätäilet ja murehdit. Voi, moi, liika hyvä sinä olet Jaakko, millä minä voin sinun hyvyttesi palkita. Aivan minun tähteni otit tuon tytönkin vielä elättääksesi", puheli Mari innoissaan ja iloissaan, kun tuommoiset mahdollomat ruokavarat oli tiedossa.

Jaakko lähti heti urakkatyöhönsä. Mari ja tyttönen jäivät kahden pikku tuvan asukkaiksi. Mari kehräsi ja tyttö karttasi talvikaudet, eikä heille tullut ikävä. Jaakko kävi heille väliin tarpeita laittamassa ja pyhänaikoina muutenkin vieraana, ja silloin oli täydellinen ilo pikku tuvassa. Kevätpuoleen poiki lehmä ja lampaat karitsoivat; vasikka juotettiin karjan lisäksi, ja nyt oli heillä toinen verta elukoita, jos kohtakin toinen puoli karjasta olivat pieniä.

Rotevasti, kaksinkertaisella innolla, kaksinkertaisilla voimilla, kaksinkertaisella ahkeruudella teki Jaakko työtä, sillä hän tiesi sitä tekevänsä Marinsa eduksi, joka oli hänelle maailmassa rakkain. Ja kun kevät tuli, oli Jaakolla koossa niin paljon, että he taasen tulivat ruoasta aikaan. —

Niin oli ensimmäinen vuosi kulunut uudistalossa.

VII.

Uusia ponnistuksia.

Kun kevät tuli ja lumi sulii, tuli Jaakko kotiin, tekemään työtä omalla turpeella. Ensimmäinen tehtävä oli nyt pellon teko pikku tuvan akkunalle. Paljon oli siitä työtä, paljon vaivaa, sillä korven kannot ja kankaan kivet tekivät kovaa vastarintaa. Mari ja tyttönen olivat myös Jaakolla apuna, ja tuo oli heistä oikeen mieluista, kun saivat kieppua puoman nokassa. Paljon oli työtä, paljon vaivaa pellon tekemisessä, mutta yhden ja toisen kannon ja kiven täytyi kumminkin siirtyä pois, kun yhdistetyillä voimilla ponnistettiin, ja ennen pitkää oli pelto valmis. Se oli pottumaa, joka noin syntyi. Jaakko oli kylästä tuonut siemeniä, ja olihan heillä lantaakin, miks'ei se käynyt laatuun. Iloiten toivat he penkkejä

uuteen peltoonsa, joihin sitten istuttivat pottuja, levittivät lantaa niiden päälle ja multasivat sitten viimeiseksi.

Kesä tuli aina ihanammaksi; aurinko paistoi niin lämpymästi, ja silloin tällöin satoi runsaan kasteen; tuntuipa siltä kuin Luoja olisi oikeen hautomalla herättänyt kuollutta luontoa uuteen eloon. Ja uuteen eloon heräsikin luonto: maa rupesi viheriöitsemään, puut aukasivat lehti-urpunsu ja ne kasvoivat pian täysiksi lehdeksi, jotka tekivät metsän niin viheriäksi ja ihanaksi. Pienet perunan taimet pistivät nokkaansa maasta esiin, ensin mustan viheriäisinä, paksuina tönttöinä, mutta pian olivat ne leveinä ja elävän näköisinä lehtinä. Halme tuolla Metsälammen puolella rehoitti niin mustanpuuheena ja lupaavan näköisenä, ja se lainehti tuulen hiljaisesti humistessa puiden latvoissa; näyttipä siltä kuin tuo laiho olisi ymmärtänyt tuota tuulosen ystävällistä hyminää ja kumarrellut sille. Vasikka mylvähteli ja juoksi illoin, iloisesti hännällensä huiskien, Marin luokse, anomaan iltajuomaansa, ja lampaan karitsat kiipesivät navetan luona olevan ison kiven päälle ja leikkivät ja hyppelivät siinä. — Tuo oli keväät, kesän elämän aamu, ja Jaakolla ja Marilla oli myös perheellisen elämän keväät-aamu; olisipa luullut, ett'ei kummankaan aamun selkeälle taivaalle voi koskaan kokoontua himmentäviä hattaroita, ei murheen mustia pilviä, ei kiusausten ja koetusten kovia myrskyjä, niin valoisa ja lupaava oli sekä kesän että perhe-elämän aamu.

Nyt ryhtyi Jaakko taas käsiksi Metsälammen rämeeseen. Ensin loi hän komean ja leveän tien pikku tualta lammelle. Sitten rupesi hän palstomaan ojittamalla rämettä, kahtapuolta tuota uutta tietänsä. Kun hän oli ojilla saanut kierretyksi useampia palstoja, rupesi hän kuokkimaan tuota ankaran näköistä rämettä. Kovaa vastarintaa tekivät nuot pystyssä olevat puut ja vankat juurikat sielläkin. Aamusta varhain, illasta hiljan välkkyi nyt Metsälammen rämeellä Jaakon juurikirves ja mahtava kuokka, ja pehmeäperäinen maa lekahteli tuon voimakkaan miehen iskuista. Mustana oli Jaakon hartiat päiväkaudet, vaivoista ja ponnistuksista valuvasta hiestä. Vankkoja rytöjä, suuria, tuoreita, mutta kaadetuita puita ja tervasjuurikoita jätti voimakas mies jälkeensä pitkin rämeistä pelto-sarkaa. Kyllä aurinko paistoi helteisesti ja kyllä työ lisäsi hellettä ja hikeä, mutta Jaakko ei helpoittanut, sillä hän tunsu sydämessään, että hän tekee työtä kodin ja Marin eduksi. Vaivojen valuttamaan hikeen oli hyvä tarttumaan suon roska, pöly ja mura, ja yhä mustemmaksi kävi Jaakko tuosta uudesta lisäväristä. Häntä oli sanottu karhuksi ja tosiaankin näytti hän nyt karhulta, kun hän karhun voimilla, avopäin, märkänä ja mustana jyski Metsälammen rämeellä, isojen murtoliutojen takana, jotta puut huiski, kannot lenti, turpeet tuiskuna pölisi.

Vaikka Jaakolla oli niin viljavat voimat, uupuivat ne kuitenkin jo illaksi, ja silloin istui hän jonkun lie'on päälle, ja syvä huokaus nousi hänen rinnastansa. Kun hän siinä vähän levähti, lähti hän kävelemään kotiaan kohden. Mutta kun hän rämeeltä nousi kankaalle, jossa ruishalme niin uljaana, puhtaana ja lupaavana seisoi, niin hänen väsyensä alkoi haihtua. Ja kun hän käveli lähemmäksi pikku tupaa, rehotti siellä perunamaa niin rotevana ja uljasvartisena, kohotellen uljaita varsiansa taivasta kohden illan kalpeassa, niin tuntuipa Jaakosta silloin ikäänkuin ruis halmeella ja perunamaa olisivat yhtyneet yhteen tuumaan ja illan siimeksen kannattamana kuiskanneet hänelle: elä epäile Jaakko! Silloin haihtui hänen väsyensä kokonaan ja iloisena ja reippaana astui hän pikku tupaan. Tiellä oli Mari naurusuin häntä vastaanottamassa, ja useinpa oli hän varustanut kylvyn tuohon pieneen pirttoseen, jossa Jaakko sai pestä pois kaiken lian ja hien, ja haudella rasittunutta ruumistansa. Siellä tuvassa söi hän oman Marisensa laittaman illallisen ja pani maata, ja silloin tuntui Jaakosta kuin ei hän olisi vaivaa nähnyt vielä koskaan eläessään.

Kun Jaakko oli saanut raadetuksi parin tynnyrin alan, rupesi hän polttamaan niitä isoja murtoläjiä, jotka olivat kuokoksella. Hän poltteli sateen aikana laitapuolet, että tohti paremmin sitten polttaa muut paikat, sillä hän kovin pelkäsi valkean irti pääsemistä. Kun sitten tuli sopiva aika, pani Jaakko koko kuokoksensa valkeaan, ja silloin pöläkkä nousi! Ryskyen ja rätisten riutuivat isot murtoläjät tulen kaikki nielevän voiman alla, ja musta, synkkä savu kohosi korkealle yläilmoihin, ja pian olivat puurydöt kuokokselta puti puhtaana ja muu tarpeetoin törky palaneena.

Marista ei ollut tällä kerralla noin kovaan työhön, jonka syytä nyt emme huoli mainita.

Nyt tuli ojittaminen Jaakolle työksi ja Mari ei enään pysynyt alallaan, vaan hän tuli tytön kanssa ojamultia hajottamaan. He hajottelivatkin ojamullat järkiään, mitä Jaakko ennätti luoda, ja se oli hänelle iso apu. Noin ponnisteltua tuli maa valmiiksi siementä vastaan ottamaan ennen niityn aikaa.

Nyt tehtiin kaksinkerroin heinä, kaksinkerroin lisääntyneelle karjalle, ja Mari ja tyttö auttoivat Jaakkoa siinäkin minkä voivat.

Kun heinä oli tehty, tuli toiset tuumat. Ruis halmeella oli lyykistynyt melkein maata myöten kumollensa, sillä se ei voinut suorana seisoa sen raskaan taakkansa kanssa, jonka se oli viime aikoina saanut tähkiinsä. Keltaset, pitkät ja täysinäiset tähkypäät pilkistelivät aidan raoista pikku tupaan päin, ja näyttipä siltä kuin he olisivat olleet piilosilla ja kuiskineet: ettepä näe, Jaakko ja Mari.

Silloin sieppasivat Jaakko ja Mari sirpit käsiinsä ja menivät vankan rukiinsa kimppuun ja alkoivat leikata; tyttönen tuli ja sitoi vankkoihin, raskaisin lyhteisin, mitä he saivat leikatuksi, ja pian oli halmeella pystyssä vankkoja kuhilaisia. Mari lähti illalla kappaletta ennen kuin toiset, ja kun hekin menivät kotiin, valaisi kirkas takkavalkea niin iloisesti puhtaita huoneen seiniä ja potatit kiehua polisivat niin ystävällisesti padassa; tuntuipa siltä kuin ne olisivat kilvan toisiltansa kokeneet oikein huutamalla sanoa: rop, rop, rop, rop! Katsokaasta nyt, Jaakko ja Mari! Olemmehan kasvaneet omassa pellossa. Silloin taasenkin tuntui pikku tupa heistä semmoiselta onnelalta, jonka vertaista ei muualla maailmassa löytyisi.

Rukiit puitiin tuossa pienessä, maalattiaisessa saunassa, joka sitä varten oli alusta alkaen semmoiseksi varustettu, sillä isompaa riihtä ei heillä ollut. Ahtaasti kävi työ tuossa pienessä huoneessa, mutta aikaa voitain tulivat kumminkin rukiit puiduiksi, ja he saivat suuria rukiita kuin herneitä kolme tynnöriä kymmenen kappaa, ja vieläpä hyvän joukon olkia ja ruumenia karjan rehun avuksi. Potut otettiin maasta ylös ja sijoitettiin talven varaksi pikku tuvan alle kellariin. Voi kuinka hyvältä heistä nyt tuntui, kun heillä oli oman työn, oman vaivan hedelmänä jotain koossa vastaisen varaksi; tuntuivatpa he mielestensä oikein rikkailta.

Kun oli saatu rukiita irti, kylvi Jaakko omilla uutisillaan tekemänsä suopellon, johon meni siementä kaksikymmentä kappaa. Sitten rakensi hän aidan uuden kylvönsä ympärille, ja se ei tarvinnut olla korkea, kun vankat ojat olivat apuna.

Kun kaikki oli koossa, kääntyi Mari vuoteelle, ei kuollakseen, mutta — paratakseen. Heille, näet, syntyi esikoinen, tuommainen terve, kaunis poika, ja näyttipä siltä kuin tuo poika olisi arvannut odottaa sitä aikaa, jolloin isä ja äiti olisivat jo jotain voineet kokoon saada. Suuri oli isän ilo, iso äidin riemu, kun poika syntyi terveenä ja onnellisesti maailmaan. Ja he tunsivat uusia elämän velvollisuuksia, uusia vaikutusaloja auenneen heidän eteensä.

He rupesivat poikaansa heti nimittämään Maunoksi, ja Maunon sai poika nimekseen kasteessakin, sillä he tahtoivat rakentaa pysyvällisen muiston Marin isälle, jota rakastivat kaikesta sydämestään, vaikka tuo kova isä oli niin armottomasti heitä kohdellut. Tuota rakkauttaan eivät he käytännöllisesti ja julkisesti voineet osoittaa, sillä eivät he kumpikaan uskaltaneet hänen näköönsä mennä, eikä Jaakko ollut häntä nähnyt sittemmin kun hän oli mennyt naimisiin Marin kanssa. Mutta usein, hyvin usein muistivat he ikävällä häntä ja tahtoipa väliin heidän mielensä murtua, muistellessaan tuota jäykkää ukkoa.

Syksy tuli, talvi lähenei nytkin, mutta Jaakon mieli ei nyt synkistynyt. Hänellä oli kaksin kerroin syytä iloita, sillä kaksin kerroin oli hänellä nyt rakkaita omaisia, joiden eduksi hän tunsii olevansa kaksinkerroin velvollinen uhraamaan neronsa ja voimansa, kaksin kerroin oli myös Jumala siunannut hänen työnsä ja antanut runsaan hedelmän. Ilolla ryhtyi hän syyskorvaksi lisäämään entistä perunamaataan. Ja kun hän väsyi raskaassa työssään, pistäysi hän silloin pikku tupaan, ja siellä Mari ja pikku Mauno hänelle hymyilivät niin lempeästi ja viehättävästi, ja Jaakko tunsii itsensä niin onnelliseksi kuin kukaan tässä maailmassa suinkin saattaa olla.

Nuo uudisasukkaat eivät juuri usein käyneet kylässä, paitsi silloin kun heillä oli jotakin tärkeää asiaa, ja joskus kirkossa. He eivät saaneet hupiaan juuri kenestäkään, sillä he tiesivät, että enimmäkseen ihmiset pitivät heitä kylän heittiönä ja ylenkatsoivat heitä kaiken kurjuuden ja viheliäisyyden esikuvina. Tuo pieni koti oli heille rakas ja kallis, jossa he saivat elää, olla ja tehdä aivan niinkuin itse tahtoivat. Ei tuossa uudessa Tinttalassa käynyt usein vieraita, sillä kenenkään kulku ei ollut sen kautta ja nuot ylenkatsojat eivät suinkaan halunneet asian-alkain tulla sinne. Korpelan isäntä ja useita muitakin samanmielisiä, kävi usein Jaakon ja Marin talon alkua katsomassa, ja he eivät voineet kyllin ihmetellä, kuinka paljon he niin vähässä ajassa olivat aikaan saaneet.

"Eipä tiedä, vaikka Jaakko vielä tekisi talon Metsälammen korpeen", sanoi eräänä kertana Korpelan isäntä Mäkelän Maunolle.

"Mitä joutavia pitää puhua", sanoi Mauno, eikä kääntänyt päätäänkään ja väänsi puheen toiselle suunnalle.

Paljon oli Jaakolla työtä, mutta paljon hän sitä tekikin. Talvella perkkasi hän niittyä, hakkasi aidaksia ja halkoja, laittoi puita, heiniä kotiin, ja täytyipä hänen käydä kylän työssäkkin, sillä omat vuodentulot eivät vielä riittäneet koko vuodeksi.

Noissa puuhissa kului talvi ja kesä tuli. Kun perunat oli saatu kylvetyksi, rupesi Jaakko taasen jyskimään Metsälammen rämeellä. Ei hän muualla lyönyt, ei laskenut, sillä se oli hänen mieltänsä. Mari oli hänellä nyt suurena apuna joka aika, uutta suopeltoa vuovattaissa, sillä tyttönen kotona hoiti pikku Maunoa. Väliin tuli tyttö pikku tuvan portaille, huutamaan äitiä, ja se tapahtui silloin kun hän oli pahassa sovussa Maunon kanssa; eihän muuta, äidin täytyi nakata työ aseensa ja pienet, näppärät

kintaansa pois, jotka Jaakko oli hänelle tehnyt, ja rientää pahalla päällä olevaa pientä ja rakasta poikaansa hyvittämään. Poika asettuikin heti äidin tultua, sillä onhan äidillä niin paljon lempeä, hyvyttä, rakkautta ja lahjoja antaa pienoisillensa, ett'ei maailmassa kenelläkään ole niin paljoa hyvää.

Märkä räme oli paljon laskenut Jaakon ojittamisen kautta. Metsälammen äyräät eivät olleet enään vetelät ja kalat hyppiä loiskahtelivat iloisesti kesän tyyneinä ja kauneina iltoina peilikirkkaan Metsälammen pinnalla, sillä vesi ei ollut kuivanut siihen määrään asti, että kalat olisivat kuolleet.

Paljon saivat he yhdistetyillä voimilla aikaan Metsälammen rämeellä. Sarka saran perästä ilmestyi rämeelle, jotka pitkinä ja solevina juoksivat päin lampeen. Suorat, pitkät ojat sarkojen sivuilla osoittivat paikkaa, mitä nuo työteliäät ja yksineuvoiset ihmiset olivat kulkeneet. Ruis menneen kesän kuokoksella kasvoi tuossa rinnalla tuuheana ja vankkana, ja se rohkaisi heidän mieltään ja kehoitti heitä ehtimiseen uusiin ponnistuksiin. Tuo tiekin, jonka Jaakko oli ensimmäiseksi töikseen lammelle tehnyt, kasvoi jo viheriää ruohoa, ja sitä myöten oli niin hyvä ja ihana mennä, vaikka väsyneenäkin, pikku tuvalle. Siellä oli heille vastassa pikku Mauno, ja hän hymyili ja muhaili isälle ja äidille viattomalla ilolla ja oikoi pieniä käsiänsä heitä kohden; tuntuipa silloin olevan heidän vaivansa palkittuna.

Kun he noin yhteisillä voimilla, yhteisellä tahdolla ja lujudella taas sen kesän ponnistelivat, käyttäen joka hetken, mikä heille liiaksi jäi talouden toimista, Metsälammen rämeen viljelemiseen, niin oli heillä rukiin kylvön aikana paljon isompi palsta siementä odottamassa kuin koskaan ennen.

Kesä oli silloin erinomaisen helteinen ja lämmin. Maa kasvoi kaikkialla täydeltä terää ja maanmies sai kaikkialla korjata runsaan sadon. Ruis Metsälammen rämeelläkin kasvoi vankasti ja notkuen kantoi se kullan keltaisia raskaita ja täysinäisiä tähkämpäitään. Iloisella mielellä ryhtyivät taas uudistalon asukkaat leikkaamaan runsasta työnsä hedelmää, ja kun ne olivat puidut tuossa pienessä saunassa ja viedyt tallelle heidän pienen aittansa salvoihin, oli heillä tallella neljätoista tynnöriä oivallisia rukiita tulevaksi varaksi.

"Enkö minä, Mari, sanonut, että tuosta rumasta Metsälammen rämeestä tulee vielä kerran lihava viljamaa? Vieläkö nyt kammokset tuota rumaa rämettä?" sanoi Jaakko eräänä iltana mielihyvillään, vedellen savuja piipustaan; he olivat sinä päivänä puineet viimeisen riihensä ja tulleet juuri kylpemästä.

"Sanoithan sinä niin. Minä en ymmärtänyt silloin semmoisia asioita, sinä ymmärsit ja ymmärrät. Mutta sanoinhan minäkin kerran sinulle: kyllä sinusta vielä mies tulee. Nythän sinusta on jo moninkertaisesti mies tullut, mies töissäsi, toimissasi ja tavoissasi; sinusta on tullut enempi kuin silloin osasin aavistaakaan, sinusta on tullut minun oma mieheni, minun oma Jaakkoni", sanoi Mari ja tarttui syliksi Jaakkoon.

"Mikä olisi minusta ilman sinutta tullut", sanoi Jaakko värähtelevällä äänellä ja kyyneleet nousivat hänen miehekkäisiin silmiinsä. Mari havaitsi ne; hän tiesi ja tunsu mistä pohjasta ne tulivat ja hän pyhki pienellä, pehmosella kätösellensä ne pois.

Jaakon mieleen oli muistunut entinen kurjuutensa ja viheliäisyytensä, entinen kurja kasvatuksensa, entinen hylkynä ja ylenkatseena olemisensa, entiset väärällä jäljellä olemisensa, entiset taistelonsa, nousemisensa ja lankeamisensa ja sitten nykyinen onnensa. Oliko kumma jos hänen tunnokas sydämensä murtui kyyneleihin asti, noita kaikkea muistellessa?

Uusi pelto laitettiin nytkin kylvöön, niinkuin luonnollistakin oli, ja koko syksyn olivat he uutta tekemässä.

Eräänä iltana, syyskuun lopulla, istuivat he väsyneinä kuokoksellaan; he aikoivat vähän levähtää. Ilma oli tyyne ja kaunis. Kun he tuossa istuivat, kuuluivat he rämeen ympäristöllä outoja ropinoita.

"Mikä se on?" kysyi Mari.

"Ne ovat varmaankin metsälintuja, jotka noilla rämeen ympärillä olevilla kankailla nousevat maasta yöpuulle", sanoi Jaakko.

"Voi miten me niitä sieltä saisimme, Jaakko?" sanoi Mari.

"Kun olisi ansoja ja aikaa", sanoi Jaakko vähän huolettomasti.

"Voi tehdään ansoja ja pannaan ne tuonne rämeen ympärille, kangasten laiduille; onhan tuota omaa aikaamme toki sen verran. Minun olisi niin lysti, kun saisimme yhdenkään linnun", pyyteli Mari.

Heti lähdettiin kotiin ja ruvettiin ansojen punontaan, ja viisikymmentä ansaa valmistui sinä iltana.

Aamulla otettiin kirveet käsiin ja lähdettiin ansojen panentaan, Metsälammen rämeen ympäristölle. He näkivät siellä useita parvia metsälintuja, metsoja, teeriä ja metsäkanoja, jotka tömisten nousivat

maasta ja lensivät pakoon. Mari ihastui tuosta paljaasta lintujen näöstäkin niin, että hän oikein käsiänsä hieroi ilosta. Puolille päivin olivat nuot viisikymmentä surmarihmaa viritetyt.

Kun he olivat syöneet ja vähän levähtäneet, menivät he jälleen kuokokselleen työhön. Joka seisahduksen aikana kuunteli Mari, kuulusiko nyt ropinoita heidän ansojensa tienoilta, ja kun ei senlaisia kuulunut, luuli hän koko heidän linnunpyynti-puuhansa menneen hukkaan, kun linnut muka lensivät pelästyksissään pois koko mailtakin; ennen olisi muka pitänyt ansat panna. Jaakko naurahti vähän ja selitti, kuinka hän ei oivaltanut nyt oikein asiaa, sillä saattoivathan linnut tulla ja mennä mihin sattuvat, ja tuon selityksen perästä rupesi Mari taas toivomaan. Kun ilta tuli, ei hän ollut malttaa nukkua, niin kiihkeästi hän ajatteli tuota linnun saamista. Heti kun aamu tuli, tahtoi Mari kiihkeästi, että lähdettäisiin ansoja kokemaan, vaikka Jaakko koki selittää, ett'ei niitä tarvitse joka aamu kokea, eikä saakaan, että linnut ennättävät maille tulla.

Tulihan se kumminkin huomen-aamukin ja nyt lähdettiin ansoille. Mentiin ensimmäiselle ansalle, siinä ei ollut mitään, toiselle, ei siinäkään, kolmannelle, tyhjä sekkin. Mari rupesi taaskin pelkäämään, etteivät he saisi yhtään lintua.

"Emmehän vielä ole kokeneet kaikkia ansojamme, me saattaisimme vielä saadakin jonkun linnun ja olla saamattakin", koki Jaakko selittää.

Tultiin neljännelle ansalle, siitä oli ansa ja selkäpuu poissa. Mari, joka ensiksi ehti paikalle, huusi Joakolle: "Voi hyvänen aika! Täällä ei ole edes ansaakaan ja täällä on kaikki paikat rikki". Kun Jaakko joutui paikalle havaitsi hän että siihen oli käynyt metso, sillä paikalla oli muutamia metson höyheniä. Hän silmäsi ympärilleen ja havaitsi kappaleen matkan päässä, mättään kolossa metson seljällään, selkäpuun kanssa.

"Katsopas tuonne mikä siellä on", sanoi Jaakko, ottaen Marin käsivarresta kiinni ja näyttäen metsoa kohden.

Ryöppynä ryöpsähti Mari sinne ja vanui metsoon kiinni; hän ei ollut muka jaksaa sitä maasta nostaa ylös, niin iso ja raskas oli se hänen mielestensä. Hän tulla nujuutti metson kanssa Jaakon tykö, töytti käsin, töytti metsolla Jaakkoa, näpiskeli ja nykki häntä — siinä nyt Jaakko pöläkässä oli — ja hoki: "Voi, voi Jaakko! Saatiinpa lintu ja noin kaunis lintu; voi, voi kuinka minun on hyvä olla". Jaakko hymyili ja nauroi, sillä hänenkin oli hyvä olla, sillä mikään ei ollut hänelle mieluisempaa kuin se, että hän näki rakkaan vaimonsa iloisena ja hyvillä mielin. Kun he saivat kaikki ansansa kokeneeksi, saivat he vielä lisäksi koppelon, pari teertä ja muutamia metsäkanoja ja pyitä. Se oli Marin mielestä kelpo saalis, eikä se ollut vähä Jaakostakaan. Mari opetteli nyt ansoja virittämään, että hän yksin voisi käydä kokemassa, että Jaakko saisi olla työssä. Tästä puoleen kokikin Mari aina yksin ansat. Eräänä kertana oli Jaakko ennättänyt mennä puolisolalle, ennenkuin Mari tuli ansoilta. Hänellä oli tänään ollut erinomainen onni: kolme metsoa, pari koppeloa ja useampia teeriä ja muita pienempiä lintuja oli hänellä saaliina; iso viikkokontti oli niistä saanut täytensä. Kun Mari tuli tupaan, kukisti hän konttinsa Jaakon eteen lattialle ja sanoi: "siinä on, mitäs nyt sanot, Jaakko?" "Onkos hullumpaa", sanoi Jaakko ja nauroi että hartiat jytisi.

Sen erän perästä eivät he heittäneet linnun pyyntiä, sillä he huomasivat pyynnin tulevan tehdyksi hupi- ja välitöinä ja olevan heille isona ruoan apuna, kun heillä ei ollut vielä varaa mitään tappo-eläintä hankkia.

Niin laajeni heillä maanviljelys ja talouden hoito, mutta heillä ei ollut vielä omituista hevosta. Se tuntui heistä hankalalta ja miettivät sentähden kuinka tuo saataisiin. Hyvä tilaisuus tarjontuikin hevosen saantiin, sillä eräs kylän isäntä tarjosi heille hevosen velaksi, kun hänellä oli niitä liaksi. Kauppa tehtiin ja Jaakko antoi velkakirjan hevosen hinnasta. Nyt oli heillä oma hevonen, ja kun talvi tuli, ajoivat he oikein hevosella kirkkoon, vaikka kohta liistereellä, ja tuntuipa silloin heidän mielestensä että he ovat oikein yhteiskunnan jäseniä.

Noin pyörivät ja hyörivät he yksistä neuvoin uuden talon teossa. Kaikki näytti menevän hyvästi, eikä hätä päivä vielä ollut päälle pääsnyt. Rukiita oli laarissa ja muuta talven varaa koossa ja Jaakon ei tarvinnut mennä enään kylän työhön; näyttipä siltä kuin ei tässä olisi muuta kuin mennään vaan eteenpäin.

VIII.

Kovia kokemuksia.

Niin hyvästi oli heille kaikki menestynyt tähän asti, että Jaakko aikoi ruveta hankkimaan isompaa asuin-huonetta. Hän hakkasi syksytalvella hirret, veisti ne ja veti hevosella kotiin. Kevätpuoleen rupesi hän salvamaan ja sulan tullessa oli hänellä kookas tupa, kolmen kamarin ja porstuan kanssa, harjapäällä. Kun tuohi rupesi lähtemään koivuista, kiskoi hän niitä katto-aineiksi ja puovasi rakennuksensa vesikattoon. Aikomus oli tuo kehä syksyllä valmistaa asuttavaksi. Riihi olisi ollut myös tehtävä, mutta sen tekoon ei riittänyt tällä kertaa aika eikä varat.

Heti kun kirsi sen verran sulii, kynti Jaakko menneen-kesäiset rukiin sänget suolla. Kun ilma lämpeni ja kuivui, karhittiin ne ja poltettiin; ne kylvettiin ohraksi. Nyt oli heillä niin paljon kylvää, ett'ei koskaan ennen.

Noista toimista ja puuhista jäänyt aika käytettiin tarkoin taas Metsälammen rämeen viljelemiseen. Ruis ja ohra kasvoi taasenkin uljaasti: näyttipä siltä kuin he olisivat kasvamisessa kokeneet kilpailla, kumpi heistä etevämmäksi pääsisi. Tuo uusi huoneen kehä näytti tuonne rämeelle niin komealta ja uhkealta; oikein talolta näytti nyt jo heidän kotinsa. Noita vaivojensa ja työnsä hedelmiä katsoivat he suurella mielihyvällä, ja silloin he tunsivat suuren luottamuksen itseensä.

Niin tuli syksy. Ansat olivat jo pantuina ja Mari oli jo joitakuuta lintukontteja tuonut kotiin, suureksi yhteiseksi iloksi. Vankka ruis ja ohra notkui jo raskaan painonsa alla ja odotteli viimeistä valmistustansa. Iloisesti lainehtivat vankat kasvit tuulen hiljaisesti humistessa. Lainehtivatpa Jaakko ja Marikin tuolla rämeellä, kun he kuokkaa ja lapiota heiluttaen raivasivat uutta alaa viljelyksille, ja heidänkin sydämensä olivat niin iloiset ja tyytyväiset.

Tuuli kääntyi pohjoiseen ja synkeitä hajapilven jönkäleitä alkoi kiittää taivaalla etelää kohden. Ilma kylmeni kylmenemistään ja olipa työ, tuska, jos Jaakko ja Mari tarkenivat kovassa työssään kesävaatteillaan.

Muuta ei pistänyt noiden ahkerain työntekijäin mieleen, kuin että nyt on hirmuisen kylmä. Heillä oli lyhyt elämän kokemus. Tuolla lyhyellä kokemuksensa ajalla olivat he tulleet tuntemaan, että hyvin tehty ja ahkera työ kantaa hyvät ja runsaat hedelmät, mutta — halla, sitä he eivät olleet oppineet tuntemaan, täysine seurauksineen, sillä se ei vielä ollut koskaan ollut heillä itsellään vieraana.

Kylmä oli nyt ja tuuli lakkasi puhaltamasta. Pohjoinen taivaanranta alkoi käydä sekeeseen illempänä ja haavan lehtikään ei liikahtanut, niin tyyni oli nyt.

"Lähdetään jo kotiin, nyt on niin kylmä", sanoi Mari.

Kotiin he lähtivätkin ja sinne tultuansa virittivät he valkean takkaan ja lämmittivät kohmettuneita käsiänsä. Illallisen syötyänsä panivat he huolettomina maata ja pian nukkuivat he levolliseen uneen.

Kun aamu tuli, oli maa vahvassa kuurassa ja potun varret olivat mustana, jotka illalla olivat niin viheriäisinä ja uljaan näköisinä. Suuri ja komea tupakkimaa, ihan pikku tuvan akkunalla, oli mustana ja lopallaan; vankat varsien rungot olivat tosin pystyssä, mutta heidän leveät lehtensä olivat kaikki mustina ja alaspäin riippuvina; näyttipä siltä kuin parvi mustalaisia kaapuineen olisi tullut seisoa töröttämään heidän akkunansa alle.

"Voi hyvä Jumala! nyt on kaikki meiltä mennyt", huudahti Mari huolissaan.

"Eihän toki niin liene!" sanoi Jaakko, katsoen ulos akkunasta, mutta hänen selkäytimensä läpitse kävi kylmä viima. Hän oli tosin elämässään jotain tuommoista nähnyt, mutta ei se ollut ennen häneen niin kipeästi koskenut, kuin se nyt koski. Toisen pöydän alle hän oli silloin jalkansa pannut, toisen pöydältä ruokansa saanut, silti eivät ne olleet häneen niin koskeneet. Nyt oli oma nokka edessä, oma oli hänellä myös perhe ja hän tunsikin olevansa edesvastauksessa sen toimeentulosta, ja niin tunsikin Jaakko ensimmäiset hallan-vaikutukset tykönään.

Hän puki kiireesti vaatteet yllensä ja meni katsomaan ruista ja ohraa, Metsälammen rämeelle. Suorana ja pystyssä tojottivat nyt illalla vielä notkuvat korret. Näyttipä siltä kuin he olisivat itkeneet ja sanoneet: "voi, voi, Jaakko, mitenkä nyt kävi". Tuntuipa Jaakonkin sydän itkevän, sillä huoli hänen perheensä toimeentulosta astui nyt hänen eteensä täydessä haamussaan. Mitä nyt syödään, millä eletään, mitä voin asettaa Marini ja lapseni eteen? olivat kysymyksiä, jotka aloittelevan, mutta huolellisen perheen-isän sielussa hätäisesti risteilivät. Vastausta hakivat ne, tyydyttävää, keventävää vastausta, mutta semmoista eivät löytäneet ne, vaan yhtä tyhjinä, yhtä hätäisinä palasivat ne kuin lähtivätkin, ja Jaakon henkeä oikein ahdisti.

Synkkänä, alakuloisena palasi hän kotiinsa tuolta tarkastusretkeltänsä. Hän istui jakkaralle, eikä

jaksanut puhua mitään; ei Marikaan ollut nyt mikään puhelias, sillä yhteinen huoli rasitti häntäkin.

"Millä nyt eletään?" virkahti Jaakko viimein.

"Jumala tiesi."

"Täytyy tyttökin panna pois", sanoi Jaakko synkeästi.

"Jumalani, mitä puhut, Jaakko! Hän, joka on turvaton, isätöin ja äiditöin, joutuisi pois meiltä, nyt kun hätä uhkaa kaikkia. Mihinkä hän joutuisi, jos me hänen hylkäisimme? Hän on ollut suurena apuna ja hupina meillä, ja nytkö ensimmäisen onnettomuutemme aikana hylkäisimme hänen? Ei, sinäkään et tahdo Jaakko, sitä. Annetaan tytön olla vielä meillä, kyllä hänenkin kupposeensa on aina jotain panemista, samalla kuin omaammekin", puheli Mari tytön puolesta.

"Puhuit oikein, olet oikeassa, Mari, annetaan tytön olla", sanoi Jaakko ja nousi.

"Tiesinhän minä sen, Jaakko. Sinä olet hyvä ja jalomielinen; tiesinhän minä sen", hopitti Mari iloissaan.

Kiitollisuuden kyneleet nousivat tuon turvattoman tyttöraukan silmiin, kun hän kuuli, ett'ei hänen tarvitse pois lähteä, sillä pikku tupa ja sen asukkaat, erittäinkin pikku Mauno, olivat tulleet hänelle rakkaiksi, sillä tyttö oli saanut aina Jaakolta ja Marilta ihmisellisen kohtelun, jonkatähden hän oli tullut kuin perheen jäseneksi.

Heidän täytyi nyt ruveta leikkaamaan hallan panemaa viljaansa. Olki vahva, terä huono oli nyt heidän rukiissaan ja ohrassa. Keveänä nousta suhahtelivat nyt kaurat leikatessa, siihen sijaan kuin ne ennen olivat olleet raskaat, jotta oikein jymähtivät maahan laskiessa. Paljon tuli vankkoja kuhilaita ja tuppuja, mutta paljon ei niistä ollut apua, muuna kuin eläinten rehuna. Paljon tuli heille riihellisiä, mutta paljon ei nyt riiheltä lähtenyt, muutama kappa vaan ohran suorina, keveitä kuin ruumenia ja sama määrä rukiita, pieniä kuin oravan kynsiä; — niillä ei pitkälle menty, ei paksun ponnisteltu.

Halla ei käynyt ainoastaan Tinttalassa, sen tuhotyöt olivat yleiset koko maakunnassa ja siitä seurasi kallis, kova aika.

Siitä oli kuitenkin hyvä, että Jaakolla ja Marilla oli säästössä menneen vuotisia rukiita niin paljon, että saivat siemenen taas uuteen peltoonsa ja vieläpä heille jäikin puoli tynnyriä.

Ei ollut nyt muuta neuvoa, täytyi ruveta syömään pettua ja olkia. Oudolta ja pahalta tuntui muutos, mutta muuta neuvoa ei ollut. Valjuksi veti mehuton olki, kehnoksi teki petäjäinen ruoka, mutta muu ei auttanut. Kuitenkin oli siitä hyvä, kun heille tuli jo kaksi lehmää lypsämään ja että oli teurastaa jo pari lammasta.

Koko kylässä ei ollut vanhaa viljaa säästössä katovuotten varalle, muilla kuin Mäkelässä ja Marttalassa. Mutta vaikka enimmäällä osalla asukkaista ei ollut vanhoja viljavaroja, hankkivat he kuitenkin viljaa, joko ostamalla tai velaksi, ja niin saivat hekin selvän leivän pöydällensä. Mutta uudistalolaisien ei käynyt niin tekeminen, sillä kukapa heille olisi velkaa uskonut, eikä heillä ollut millä olisivat ostaneet. Pettua ja survoa täytyi heidän syödä.

Selvää leipää syötiin Mäkelässä, Marin entisessä kotitalossa; vanhasta, monivuotisesta varasta syötiin sitä, mutta kova ja leppymätöin isä ei katsonut hyväksi lähettää muruakaan, jos ei nälkää, niin kumminkin puutosta kärsivälle tyttärelleen!

Korpelan isäntä oli kerran kehoittanutkin Mäkelän Maunoa antamaan jotain apua Jaakolle ja Marille, "sillä", sanoi hän, "nyt nuot utterat ihmiset sitä juuri parhaiten tarvitseivat."

"Joutavia! tiedäthän, ett'ei minulla ole enää lasta", oli Mauno vaan lyhyesti ja jyrkästi sanonut.

Kovalta tuntui nyt elämä Tinttalassa.

Petäjä- ja survoleipä makasi myötäänsä pöydällä, sillä työn-ansiotkin olivat loppuneet samassa kuin katovuosi tuli, ett'ei ollut mahdollinen silläkään lailla saada leivän lisiä. Valju, mehutoin oli ravinto, mutta ei kukaan heistä valittanut eikä nurkunut elämän kovuutta, ei kukaan heistä syyttänyt toistaan, sillä he tiesivät, että onni ja onnettomuus tulevat Jumalalta ja tuon tunnon ja tiedon voimasta kantoivat he kärsivällisesti ja nurkumatta yhteistä raskasta kuormaansa.

Jos Jaakko tulikin usein synkkä- ja raskasmieliseksi elämän surun tähden, oli siinä Mari aina lepertelemässä ja iloittamassa häntä, sillä hän tiesi että Jaakko kävi huolelliseksi juuri hänen ja lapsensa tähden, kun ei hän voinut pitää selvää leipää pöydällä heidän varallansa. Kauvan ei Jaakko voinut erällänsä olla raskasmielisenä, sillä seisoihan hänen vieresssä olento, joka työllä ja totuudella

näytti, että hän rakastaa Jaakkoansa sydämestään, myötä- ja vastoinkäymisessä, niinkuin hän vihittäessä oli luvannut, ja niin seiso Mari vankkana elämän pylväänä, silloinkin kun Jaakko horjui ja oli sortua elämän surun raskaan painon alle.

Niin. Monta surua, monta huolta, monta edeltäpäin arvaamatointa ahdistusta ja murhetta tuopi halla ja sitä seuraavat puutokset ihmisille. Niin kävi Jaakolle ja Marillekin, niinkuin kohta saamme nähdä.

Olemme maininneet, ettei tuossa uudessa talossa juuri monesti käynyt vieraita, ja niin oli nytkin vielä. Mutta eräänä kevät-talven iltana nähtiin se kumma, että kartanolle ajaa tomautti hevosella eräs mies. Hevonen oli varustettu senkin seitsemänlaisilla heluilla ja kulkusilla; komea oli rekikin, jossa uljaasti puettu mies istui. Kartanolle ei voitu tuntea, kuka tulija oli.

Kun pikku tuvan ovi aukeni ja vieras astui sisään, havaittiin hänen olevan — Marttalan Matin. Hän ei sanonut hyvää päivää eikä muuta, astua harppasi vaan muutamalla pitkällä askeleella perässä olevan pöydän päähän ja räsähti siihen istumaan.

Mitäpä varten tulikaan Marttalan Matti uuteen Tinttalaan? Tuliko hän elämän suruista ja huolista raskautetuita, entisiä tuttujansa lohduttamaan ja auttamaan, nykyään runsaasti käsillä olevilla aineellisilla varoillansa? Ei, niitä varten ei hän tullut, muuta asiaa oli hänellä.

Tuo odottamaton Marttalan Matin tulo teki pikku tuvan asukkaille pahan vaikutuksen. Pahana enteenä oli Matin ilmestyminen likitienoille ollut heille pitkin elämänsä aikaa, ja pahimmat elämän haaksirikot oli tuo ilmestyminen aina heille tuonut. Monenlaiset muistot, tunteet ja ajatukset kaikista entisistä tapauksista ja elämän seikkailuista lensivät salaman nopeudella Jaakon ja Marin sielun lävitse ja nuot muistot repäsivät heidän entisen elämänsä kirkkaana tauluna unhotuksesta heidän silmiensä eteen. He tunsivat sen suuren välin, joka varallisuuden kannalta katsoen oli nykyään heidän ja Matin välillä, tiesivät myös senkin, mitä Matti itse tuosta heidän välistänsä pitää. — Noita kaikkia tuntiessaan kuohui häpeän viha Jaakon sydämessä. Hän oli Matin tullessa ollut takkavalkean ääressä vuoleskelemassa erästä kauhapuuta, mutta tuon vieraan tultua rupesi hänen kätensä niin vapisemaan, että hän katsoi sopivaksi pistää puukon tuppeensa ja lakata vuolemasta.

Kaukaan aikaan ei puhunut kukaan mitään.

Pöydällä oli useampia puolistoita pettuleipää. Rikas, selvää leipää syövä, ylpeä vieras, otti vihdoin pöydältä pettuleivän puoliskon käteensä, jota hän sitten käänteli ja silmäili. Sitten paiskasi hän sen kädenkannattamaa pöytää kohden, mutta pettuleivän puolisko sai semmoisen kyydin, jotta se meni kolin kolia lattialle.

"Tuommoinen leipäkö se onkin näillä maan mahtavilla ja ylpeöillä syötävänä?" sanoi Matti samassa, kun hän leivän puoliskon nakkasi.

Tuo temppu ja nuot sanat kävivät Jaakon sydämeen kipeästi kuin puukon pistokset. Hänen otsansa synkistyi ja huulensa vavahtelivat, ja melkein ehdottomasti vetäysi hänen kätensä nyrkkiin. Hän sattui katsomaan Maria silmiin ja Mari katsoi Jaakkoa niin surullisesti ja rukoilevasti; Jaakko loi silmänsä alas eikä hiiskunut mitään.

"Semmoista on meidän leipämme tällä kerralla, mutta ehkäpä se kerran vielä tulee paremmaksikin", sanoi Mari tyneesti.

"Ei tässä maailmassa", sanoi Matti kopeasti.

"Ei sitä tiedä, sillä ihmisen onnea ja onnettomuutta ei voi varmaan sanoa ennenkuin hän on päivänsä päättänyt. Tosi on, että leipämme on huono, mutta sen huonouden palkitsee moninkertaisesti tyytyväisyytemme ja keskinäinen rakkautemme. Sinä, Matti, olet tehnyt kovin hävyttömästi, kun olet tullut meidän rauhaamme häiritsemään, ja minä pyydän, että menisit pois ja jättäisit meidät rauhaan!" sanoi Mari.

"Ei vielä", sanoi Matti pöyhistelevästi. "Minä tulin muistuttamaan teitä teidän onnettomuudestanne ja kuinka vähän on syytä teidän olla niin saakelin ylpeät. Olisipa, Mari, sinulla ollut tarjolla paremmatkin päivät, kauniimpi leipä ja mukavampi asunto, kuin tää karhun pesä, mutta sinä olit itsepintainen ja ylpeä, mutta nyt, luulen ma, on sinun ylpeytesi kukistettu", sanoi Matti ja suunsa oli pirullisessa ilvehymyssä.

Jaakko rupesi nousemaan ylös, mutta Mari viittasi hänelle kädellensä ja Jaakko pysyi alallansa. Sen sijaan nousi Mari äkkiä ylös ja astui Matin eteen. Hän oli harmista ja tuon vieraan hävyttömästä puheesta punastunut; punastunut oli hän, vaan ei kukistunut ja siinä seiso hän itsenäisenä ja miellyttävän uljaana.

"Hävytöin!" sanoi Mari. "Sinä olet loistavalla tavalla taasenkin tyhmyytesi paljastanut tuolla puheellasi. Luuletko sinä minun koskaan antavan mitään arvoa tuommoisen miehen rikkaudelle? Keskellä köyhyyttäni ja puutoksiani kiitän tuhat kertaa Jumalaa ja itseäni, ett'en ole tuommoisen typerän miehen kanssa joutunut elämäni hetkiä viettämään. Jos sinulla on pikkuisenkaan häpyä jälellä, niin mene!"

"En vielä. Olkoon niin! Olette minun kutsuneet tyhmäksi, olkoon niin, mutta saattepa nähdä, etten ole niinkään tyhmä kuin luulette", sanoi Matti.

Samassa alkoi hän pitkäväteisesti kaivella lakkareitaan, voitokkaan näköisesti. Vihdoin hän veti sieltä esille jonkun paperin.

"Tässä on teidän velkakirjanne, ja jos ette sitä maksa paikalla, puhtaalla rahalla, niin ennen pitkää näette muitakin vieraita tässä karhun pesässä", sanoi Matti voittoriemulla ja katsoi tarkasti Jaakkoa ja Maria silmiin, nähdäksensä minkä vaikutuksen hänen viimeinen valttinsa heihin teki.

"Milläpä sen nyt paikalla maksaisimme", sanoi Mari, puoleksi murtuneena.

"Niinpä minäkin sen luulen. Saatte olla varmat, että kohti-aikoihin tulee teille minua viisaampia miehiä, jotka kyllä tietävät millä voitte velkanne maksaa, ja luulenpa teidän nyt jo vähin käsittävän, mistä arvosta rikkaus on", sanoi Matti ja lähti velkakirjoineen pois, kavalasti silmäillen mennessään hätään joutuneita lähimäisiä.

Jaakko-parka tuli nyt kovin murretuksi. Päivän selkeästi käsitti hän asian oikean laidan. Hänellä ei ollut muuta velkaa kuin tuo hevosen hinta. Tuon oli saanut tietää hänen suurin vainoojansa, tuo Marttalan Matti. Hän oli lunastanut tuon velkakirjan, saadakseen sen avulla vainottavansa hätään ja häviölle. Tuo entinen velkakirjan omistaja oli kernas ollut luopumaan siitä puhdasta rahaa vastaan niin ahtaana aikana, jolloin pelkokin lienee häntä siihen kehoittanut, että muka hänen saamisensa jää saamatta näin kovana aikana, jolloin kaikki köyhtyivät, mitä sitten nuot vasta-alkavat uudistalon asukkaat. Ilman noita edellisiä syitä sai hän lisäksi muka kantaa siivomiehen nimeä, kun hän ei itse tahtonut velkaansa pois. Ja tosiaankin tuommoisia siivomiehiä on maailma täynnä, jotka ovat kernaat velkaa antamaan, mutta toisen hätään jouduttua ovat valmiit siirtämään saamisensa toiselle, uskottaaksensa siten ihmisiä, ett'ei hän muka hätyytä koskaan velkamiehiään.

Nuot kaikki käsitti Jaakko täydessä valossa ja vielä päälliseksi sen, että nyt oli kova ja köyhä aika, jolloin ei mikään maksa paljon mitään. Liikeneviä varoja ei tuntunut olevan missään paikassa velan maksuksi, sillä hengen elättämisestä yksistään oli nukkaan asti työtä. Jos nuo ainoat eläimet, jotka heillä olivat ja jotka johonkin kelpaisivat, nyt heiltä riistettäisiin pois, niin ei olisi muuta kuin kuolema edessä, sillä nykyisen elämisen ehto oli niissä. Tuolta kovalta, ennestäänkin jo vihamieliseltä, kosta pyytävältä velkojalta ei ollut armoa odottaminenkaan, ja uutta lainaa ei ollut toivominenkaan. Jos mihin päin katsoi, jos mitä mieltä, ei hän nähnyt muuta edessään kuin perikatoa ja epätoivoa.

Noita kaikkia nähdessään ja tuntiessaan, kukistui Jaakko kokonaan. Hän ei jaksanut puhua mitään, mutta suuret kyynelkarpaleet valahtelivat hänen silmistään ja hänen miehekkäät hartiansa hytisivät elämän raskaan kuorman alla. Hän näki rakkaan vaimonsa ja lapsensa joko nälkään ja puutoksiin nääntyvinä tahi kerjuulla pitkin tietä, ja tuo teki kovin kipeää hänen sydämellensä. Siinäpä sitä oli surun syytä.

Marikin oli, Matin pois mentyä, vähän hämillään. Mutta kun hän näki Jaakon surun ja epätoivon tilan, tointui hän pian. Hän koki lohduttaa murheen runtelemaa miestänsä minkä voi ja mikä semmoisessa tilassa oli mahdollista, mutta mikään ei voinut auttaa.

"Voi, voi, rakas Mari! Hukassa olemme nyt", sanoi vaan Jaakko sydäntä särkevällä, värisevällä äänellä.

Tuo tuskasta värisevä hätähuudahdus herätti Marin uudestaan eloon. Hänen kasvonsa kirkastuivat ja tulivat milt'ei iloisen näköisiksi; olipa niinkuin hänellä olisi ollut jo raha lakkarissaan valmiina, viskattavaksi tuon kovan ja tunnottoman velkojan kouraan.

"Elä sure noin kovan, rakas Jaakko, minä laitan tuon asian hyväksi vielä huomispäivänä", sanoi Mari, kiertäen samassa kätensä Jaakon kaulaan.

"Voi, voi, sitä keinoa ei tule", huokasi Jaakko.

"Nähdäänpä. Ennenkun huomina päivä on loppuun kulunut, ei Marttalan Matilla ole meidän kanssamme mitään tekemistä. Heitä vaan se asia minun haltuuni!" sanoi Mari luottavasti.

"Aiotko mennä isäsi luokse?"

"En; eikä se meitä mitään hyödyttäisi."

"Sitähän minäkin", sanoi Jaakko ja hengitti vähän helpommin.

Aamulla pantiin hevonen aisoihin ja Mari lähti ajamaan kylään. Koko ajan kun Mari oli kylässä, oli Jaakolla tuskan, pelvon ja odotuksen aika; pitkät, tukalat olivat hetket. Hänessä ei ollut miestä tekemään työtä sillä ajalla, kun Mari oli kylässä. Akkunasta akkunaan, kujasta kujaan kulki hän, vahdaten ja katsoen milloinkaan Mari tulisi. Pitkä on aika odottavalla, suuret silmät katsovalta, sanoo sananlasku, ja niin oli Jaakollakin. Kun ilta alkoi jo hämärtää, tuli Mari. Hän oli niin iloisen näköinen jo tullessaan ja sanoi: "terveysiä kylästä!" Jaakon henkeä oikein ahdisti, eikä hän tohtinut kysyä kuinka siellä kävi. Kun Mari sai vaatteita päältänsä vähemmäksi, alkoi hän kaivaa poveaan, tuota vaimojen niin pyhää ja turvattua kättyä, ja hänkin veti sieltä esille paperin, mutta ei niin pitkäväteisesti kuin Matti.

"Tuossa on!" sanoi Mari, ojentaen paperin Jaakolle.

Jaakko otti sen vavisten käteensä, Hän avasi sen ja silmäsi siihen. Se oli sama velkakirja, jonka hän oli antanut hevosen hinnasta ja jolla tuo röyhkeä Marttalan Matti oli niin kovasti hätyyttännyt ja ahdistanut heitä, ja Jaakon tekemä puumerkki seiso siinä niin vankasti.

Jaakko ilostui nyt niin, että hänen kätensä vapisivat ilosta. Hänen rintansa lainehti harvaan ja korkeasti, ja syviä huokauksia puhkesi sieltä tavan takaa. Se oli sydämen tuskan ja hädän pakotus, joka sieltä tuolla tavalla ulos puhkuili, antaaksensa sijaa sydämen rauhalle.

Hätäisesti kyseli Jaakko Marilta, kuinka ja mitenkä hän sai tuon vaarallisen velkakirjan haltuunsa.

"Minä menin suorastaan Korpelan isännän tykö", alkoi Mari selittää. "Hänelle selitin juurtenjaksain koko asiain menon ja nykyisen hätämme. Korpelan isäntä kuunteli kauhistuksella Marttalan Matin raakaa ja jumalatoimintaa käytöstä kohtaamme. Kun minä olin kertomukseni lopettanut, sanoi hän: 'voi kuinka mielelläni auttaisin teitä, mutta siihen olen omilla varoillani voimaton, sillä tänä kovana aikana on työtä kylläksi oman perheen toimeen-tulosta.' Rupesin pelkäämään, etten saisi apua Korpelan isännältääkään, mutta tuo hänen lauseensa: 'omilla varoillani', soi niin lohdulliselta ja lupaavalta korvissani. Kun hän oli puheensa puhunut, vaikenin hän ja näytti jotain miettivän."

"Jos ei se keino auta, niin sitten en voi asiaanne auttaa", sanoi hän ja oikasi itsensä suoraksi.

"Mikä keino?", kysyin minä hätäisesti.

"Koetan saada omiin nimiini lainaa teitä varten", sanoi hän lyhyesti.

"Keneltä?"

"Isältäsi."

"Jumalan tähden! sinne ette saa mennä."

"Ja miksikä ei?"

"Jos hän saa vihjaakaan siitä, että laina tulee meitä varten, niin ei hän anna; elkää menkö sinne, siitä tulee uutta murhetta ja harmia", rukoilin minä.

"Sen minä kyllä tiedän; ei sanaakaan siitä, että rahat tulisivat teidän tarpeisinne. Isäsi tykö minun täytyy, jos mieli rahoja saada, sillä muilla niitä ei ole, paitsi Marttalassa, ja sieltä ei lainata", sanoi isäntä, ja niin lähti hän.

Pitkät olivat ne tunnit, jotka hän viipyi isäni luona, sillä pelko ja toivo taisteli sydämessäni.

Vihdoin tuli isäntä ja heti hänen ulkomuodostaan aavistin hyvästi käyneen, sillä hänen katsantonsa oli niin iloinen ja tyyni — oikein arvattu, hän oli isältäni saanut rahoja lainaksi, niin paljon kuin tarvitsimme, jotka hän pisti minun kouraan ja sanoi: "nyt olette pelastetut". Minä en tietänyt miten olisin hänelle kiitollisuuttani osoittanut: minä puristin ja pudistin häntä kädestä, taputtelin hänen olkapäälleen ja kiittelin ja kostelin niinkuin parhain taisin. Hän sa...

"Mitä? Kuinka Korpelan isäntä antoi sinulle rahat, vaikk'ei hän saanut velkakirjaakaan rahoista?" keskeytti Jaakko Marin.

"Hän sanoi: omatuntonne olkoon velkakirjananne. Hän kehoitti minun heti menemään Marttalaan ja maksamaan velan, mutta hän muistutti minua, että kaikessa tapauksessa vaatisin velkakirjan pois", sanoi Mari.

"Ja sinä menit Marttalaan?!" kysyi Jaakko säikähtäen.

"Niin, minunhan täytyi jos mieli oli saada velkakirja pois. Ja etpä usko, Jaakko, minä olin oikein ylpeä ja sanoin Marttalan Matille, että se oli viimeinen kerta, kun hän on pääsnyt meitä hätyyttämään. Hän oli velkakirjan jo vienyt susivoudille, hakemukseen pantavaksi, mutta minä vaadin Matin oikein vierasmiesten kanssa tilin-tekoon, ja niin on velkakirja tässä, vaikka kyllä Matti ähkyi ja mullisteli", puheli Mari.

"Jumala siunatkoon hyvää Korpelan isäntää. Hän siunatkoon isänsikin, sillä ilman hänettä emme olisi saaneet rahaa kauheaan hätäämme", sanoi Jaakko.

Noin he pääsivät tuosta kauheasta hädästä, joka heidät oli kokonaan epätoivoon langettaa. He tunsivat nyt itsensä niin vapaiksi ja itsenäisiksi, eikä katovuoden tuottamat puutokset ja köyhyys tuntunut heitä yhtään peljättävän. Keveillä sydämillä rupesivat he karulle illalliselleen, ja tuo Marttalan Matin nakkelema ja häväisemä pettu-leipä tuntui heistä niin makealta, kuin se olisi ollut suurinta herkkua.

IX.

Kummia, odottamattomia tapauksia.

Niinhan se on. Usein joutuu ihminen hätään ja ahdistukseen tämän elämän kovassa koulussa. Usein toivoo ihminen paljon, mutta vähän saa. Usein antaa Jumala kovia koetuksen aikoja päälle tulla, mutta joka turvaa Häneen ja itseensä, hän ei tule koskaan häpeään. Hän taistelee silloin voiton ja toivon taisteloa, eikä epätoivon hurjaa ja vimmattua rynnäköä. Silloin ei tunnu elämä raskaalta eikä katkeralta, puutoksien ja vastoinkäymisien ajalla, sillä heidän ainainen ohjelmansa on: "Viel' uusi päivä kaikki muuttaa voi."

Luottaen ja toivon tekivät Jaakko ja Marikin työtä. Kevät tuli ja lumi suli nytkin. Viljellyt maat saatiin suurilla ponnistuksilla kylvöön. Uusia viljelyksiä raivattiin minkä voitiin. Vaikka musta, karvas ja mehutoin pettuleipä ei voinut palkita niitä voimia, jotka kova työ imi jäsenistä, ponnisteltiin paremman ajan toivossa. Maa kasvoi nytkin rehevästi ja sydän oli niin iloinen, eikä pettuleipä tuntunut karvaalta, ei voimat vähiltä. Tämä tuntui heistä niin iloiselta ja keveältä, kun ei ollut pelkoa että Marttalan Matti pääsisi heitä hätyyttämään. Mäkelän Maunoa, Marin isää, kunnioittivat he kaksinkertaisella kunnioituksella, sillä, vaikka ei hän itse sitä tiennyt, oli hän ollut heidän pelastajanaan Marttalan Matin kynsistä; tuntuipa heistä siltä kuin Marin isä olisi suorastaan maksanut heidän velkansa.

Niin. Syksy tuli, mutta syksyn kanssa tuli nytkin halla. Se korjasi yhdellä iskulla kaikki pois, hien, väen, kaikki, kaikki vei se. Paljon olivat he ponnistelleet, paljon kärsineet, paljon toivoneet, mutta vähän antoi niukka luonto.

Halla-yön jälkeisenä aamuna istuivat Mari ja Jaakko murheellisina pikku tuvassaan. Paljon ei puhuttu, sillä sydän oli täynnä uutta surua, uutta tuskaa ja ahdistusta. Olisi ollut surua itkuunkin asti, mutta sitä ei tullut, sillä murheen pätsi oli niin ankara, että se kuivi kyyneleet.

"Jumala on meidät hyljännyt", virkahti Mari viimein.

"Niin, Jumala on meidät ja muut hyljännyt", toisti Jaakko.

"Kuolema tulee tahi kerjääminen", jatkoi Mari. Hän oli langennut epätoivoon.

Jaakko ei vastannut mitään; hän säpsähti ja nousi ja alkoi kävellä lattialla edestakaisin. Mari, joka hädän ja tuskan hetkinä oli niin vankkana seisonut horjumatta, joka niin monta kertaa oli lohduttanut Jaakkoa ja keventänyt neuvokkaisuudellansa ja lujuudellansa yhteistä raskasta taakkaa — hän istui tuossa nyt elämän kovuuden murtamana, kukistettuna, ja päästi hädässään tuon epätoivon särkemän äänen. Tuo ääni koski kipeästi Jaakon sydämeen ja hän tunsii olevansa hirveässä edesvastauksessa rakkaan vaimonsa ja lapsensa elämisestä ja toimeentulosta. Epätoivon särkemä vaimonsa ääni herätti Jaakon uuteen eloon, ja kaksinkertaiset voimat tunsii hän jäsenissään, kaksinkertaisen rohkeuden rinnassaan. Tuossa kävellessään näytti Jaakko miettivän jotain, ja yht'äkkiä hänen otsansa kirkastui.

"Ei, rakas Marini, ei kuolemasta eikä kerjäämisestä puhuttakaan. Minä tahdon tehdä työtä, tehdä kaksinkertaisesti sinun ja lapsemme tähden. Sinä olet varakkaan ja loistavan elämäsi uhrannut ja yhdistänyt minun kurjaan kohtalooni, ja sentähden olen minä velkapää uhraamaan vaikka henkeni sinun ja lapsemme eduksi. Mieleeni on juhtunut uusi keino, jota en ennen ole tullut ajatelleeksi, ja

saatpa nähdä, Mari, että elämme paremmasta tulevan kuin tämän vuoden", puhkesi Jaakko puhumaan, kävellen ensin Marin tykö ja ottaen häntä kädestä kiinni.

"Mitä sitten aiot tehdä toimeentuloksemme, Jaakko", sanoi Mari ja katsoi jo luottavasti miestänsä silmiin.

"Aion rakentaa terva-uunin ja polttaa talvikauden tervaa. Kankaamme ovat rikkaat tervasjuurikoista. Sulan aikana nostan niitä niin paljon kuin kerkiän, talven aikana särjen ja poltan ne tervaksi. Sitten vedätän ne hevosella kaupunkiin; siellä saa tervoilla rahaa ja rahalla saa viljaa. Onpa hyvä, kun saimme hevosemme pitää", puheli Jaakko.

"Mikä on hädänkin aikana eläissä tuommoisen miehen kanssa; nyt en pelkää enään yhtään, käyköön miten hyvänsä", sanoi Mari täysin lohdutettuna, ja tuntuipa hänen mielestensä siltä kuin tuo tervauuni olisi ollut jo valmis ja tusina täysinäisiä tervatynnyreitä sen vieressä.

Noin he kantoivat toinen toisensa kuormaa. Jos toinen sortui koettelemisien alla, oli toinen pystyssä, tukemassa ja vahvistamassa uupunutta, virvottamassa väsynyttä. Vuorottain kävi sortuminen, vuorottain virvottaminen, ja jossa väkevin vaipui, vahvin sortui, siinä oli heikoin jälleen seisomassa lujana kuin muuri ja vahvasti torjumassa yhteistä ja siis hirveintä kukistumista.

Eihän muuta. Yksissä neuvoin ruvettiin tervauunia rakentamaan. Jaakko oli jossain semmoisen kulkiessaan nähnyt, ja hän oli sen niin tarkoin katsellut, että osasi sen hyvin tehdä. Siinäkö puuhattiin illasta hiljan ja aamusta varhain. Joka hetki oli Marikin työssä, ja kun pikku Mauno nukkui, oli tyttönsäkin apuna, ja semmoisella utteruudella tehtiin tervauunia, että se oli kolmen viikon kuluttua valmis.

Jaakko rupesi nyt juurikkaan nostoon, ja niitä nosti hän niin kauvan kuin sulaa piisasi. Sitten vedätti hän niitä uuninsa tykö, niin pian kuin maa routii.

Sitten tuli juurikkain särkeminen työksi ja niin uuniin pano, ja ennenkuin oli oikein varma rekikelikään, oli Jaakon tervauunin tykönä useampia täysinäisiä tervatynnyreitä; tynnyreitä valmisteli hän yön seutuina.

Kun täydellinen rekikeli tuli, väänsi Jaakko kolme tervatynnyriä rekeensä ja lähti viemään niitä kaupunkiin. Kun hän sieltä palasi, maata pallotti hänen reessään pullea ja raskas jauhokuli. Voi, voi kuinka rikkaiksi tunsivat he nyt itsensä, kun niin paljon valkosia jauhoja oli heillä yhdellä kertaa. Pettuleipä poistui pöydältä ja leipä tuli niin valkoiseksi ja makosaksi; olisipa se nyt kestänyt vaikka Marttalan Matin tarkastuksen.

Niinhan on: ahkeruus kovan onnen voittaa. Omalla ahkeruudellaan, omalla neuvokkaisuudellaan olivat he hankkineet itsellensä terveellisen ja voimakkaan ravinnon, silloinkin kun yleinen hätä ja puutos vallitsi maassa. Eipä monen vanhankaan talon pöydällä ollut selvää leipää, mutta Tinttalan pöydällä oli vaan.

Tuota tekoa pitkitti Jaakko talvikaudet, ja elämän surut olivat poistetut. He katsoivat taas rohkeasti tulevaisuutta silmiin ja tekivät työtä ilolla. Eipä Jaakolle ja Marille käynyt yhtään huoleksi, vaikka heille kevättalvella syntyi taas lapsi, tuommoinen pieni, kaunis tyttö, ei käynyt huoleksi, mutta suureksi iloksi tuo uusi väen lisäys, sillä heidän elämänsä ja toimeentulonsa oli turvattu. Karkea, nokinen oli isä useinkin työnsä tähden, mutta tuon nokisen nutun alla oli lämmin ja tunteikas sydän, joka voi niin verrattomasti rakastaa ja alttiiksi antavaisella itsensä uhraamisella astua elämän kovalle taistelutantereelle, taistelemaan niiden eduksi, jotka hänelle maailmassa olivat rakkaampia.

Lakkaamatta työskenteli Jaakko koko talven terva-uunillansa. Tyytyväisenä työskenteli hän, sillä hän tunsu että siinä oli hänen omansa ja perheensä elon lähde. Eipä tuo työskenteleminen hukkaan mennytäkään, sillä komea ja valkoinen leipä oli myötänsä pöydällä, ja keväimen tultua oli siemen peltoon varustettuna, kesän leipä pienessä aitassa tallella ja puoli hevosen hintaa maksettuna. Niin paljon voi luja tahto ja ankara utteruus aikaansaada.

Kesän tultua laittoi Jaakko taasenkin peltonsa kylvöön ja liian ajan myllylehti hän taas Metsälammen rämeellä, raivaten yhä vaan uutta viljelystä.

Syksy tuli ja yöt ja illat pimenivät. Eräänä iltana lähti Jaakko kylään tärkeän asiansa vuoksi. Hän oli kovasti tehnyt työtä koko päivän, jonka tähden hän oli kovasti väsyksissä. Hän ei raskinut tuota kylämatkaansa tehdä päivällä, sen vuoksi lähti hän illalla. Ennenkuin hän ehti kylään, tuli jo pilkkosen pimeä. Hän tunsu vastustamattoman halun istahtaa tien viereen ja panna piippuunsa. Tuskin oli hän saanut piippuunsa pannuksi, kun hän kuuli askelia, jotka lähenivät häntä ja hiljaista puhetta. Jaakko ei tiennyt miksi se niin oli, mutta tietämättään vetäysi hän tiepuoleen.

"Eikö istuta vähän!" kuuli Jaakko melkein kuiskaamalla sanottavan.

"Istutaan vaan ja levähdetään vähän, eihän meidän aikamme ole vielä täpärällä", huokasi toinen ääni.

Sen keskustelun perästä tulivat kuiskaajat aivan lähelle Jaakkoa ja istuivat mättäälle. Jaakko oli kallistunut pitkäkseen maahan, älytessään heidän lähenevän.

"Mitä vainen nuot oikeastaan ovat?" ajatteli Jaakko.

"Meillä on runsas saalis tiedossa", kuiskasi ääni.

"Nätti summa, neljätuhatta markkaa."

"Se on kyllä nätti summa, mutta se ei ole vielä meidän."

"Kello yhdentoista ja kahdentoista tienoilla vasta, ja nyt lienee kello vasta puoli kymmenen."

"Katsopas kelloasi! Kaikki pitää harkita tarkoin."

Jaakko pelkäsi tulevansa keksityksi, jos he vaan ottaisivat valkean, sentähden vetäysi hän niin liki maata kuin vaan taisi. Samassa sivalsi toinen heistä tulitikulla valkean ja katsoi kelloansa. Kolkosti valaisi valkean leimaus pimeää metsäistä seutua. Sen valossa havaitsi Jaakko nuot puhujat olevan kaksi outoa miestä.

"Kello on neljänneksen yli yhdeksän, meillä on hyvästi aikaa vähän tuumitella: sinä tunnet hyvästi tienoot?" sanoi kelloon katsoja.

"Tunnen."

"Missä teemme hyökkäyksemme?"

"Kolmiristin teitten haaroissa, sen sopivampaa paikkaa ei ole. Mutta onko se varma, että hän juuri silloin tulee?"

"Niin varma kuin me tässä."

"Mistä olet niin tarkat tiedot saanut?"

"Marttalan Matti on kaikki asiat tarkkaan harkinnut, ja hän kyllä tuntee ne; hän on kelpo mies."

"Oletko kauvankin ollut Marttalan Matin tuttu?"

"Kuulolta kauvankin, mutta tarkemmin en enempää kuin viikon päivät, jonka ajan olen majoillut Marttalassa."

"Viikon päivät olet majoillut Marttalassa, ja sinua on palkinnon luvalla perään kuulutettu! Mikä rohkeus!"

Jaakko säpsähti. Hän oli kyllä heidän puheistaan ymmärtänyt, että he olivat pahantekijöitä ja että heillä oli joku hirveä rikos tekeillä, mutta sitä ei hän osannut aavistaakaan, että toinen noista ilkiöistä oli se kuuluisa pahantekijä ja ryöväri, jonka kanssa koko maakunta oli hädässä ja josta oli luvattu useamman sadan markan palkinto sille, joka hänen kiinni saisi. Jaakon nyrkit vetäysivät kokoon ja hän oli hyökätä heidän kimppuunsa, mutta muisti kumminkin, että heitä oli kaksi ja kenties aseilla varustettuina, jonkatähden ei hän ainakaan heitä kiinni saisi; senvuoksi pysyi hän alallansa.

"Kyllä minua saavat kiinni vuovata. Poika on väliin siellä, väliin täällä, ja jos joku rohkea työ kuuluu, saat kohta arvata, että siellä poika taasenkin menee", sanoi toinen heistä.

"Aiotko kauvankin majoilla Marttalassa?"

"Tähän nykyyn en muuta kuin käydä vielä, sillä tämän yöllisen tepposen perästä ruvetaan taas tarkasti nuuskimaan jälkiäni; sen jälkeen minä taasen huilaan, jotta on kaiketi vellivesi välillämme."

"Tahtookos Marttalan Matti mitään vaivoistansa, kun tämän saaliin ilmoitti?"

"Hyvä toki, kuinkas muutoin. Väärinhän olisi jos ei hän saisi osaansa, kun on neuvonut niin tarkkaan kaikki ja viikon minua ruokkinut ja suojellut."

"Paljonko hän tahtoo?"

"Neljännes osan."

"Mitenkäs loput ja'amme?"

"Sinä saat myös neljännen osan."

"Enkö puolia jäännöksestä?"

"Sinä olet hävytöin! Sinulla ei ole koskaan ennen ollut tuhattakaan markkaa yhdessä pensaassa. Kiitä minua niidenkin edestä, kun kutsuin sinua osalliseksi saaliisen, ja itseäsi vaan siitä, että tottelit kutsua. Siinä on sinulle hyvinkin, joka saat asua kotonasi, vaimosi ja lastesi tykönä, kunniallisena ja parantuneena ihmisenä, jos kohtakin olet kerran selkääsi saanut. — Minulla ei ole kotoa, ei vaimoa, eikä lapsia. Minua vainotaan ja ajetaan takaa kuin metsän petoa ja luvataan suuria palkinnoita kiinnisaajalleni. Ei ole hauskaa tämmöinenkään elämä. Jos minä sillä saisin semmoisen elämän, kuin sinulla on, niin antaisin itseni kiinni ja kärsisin rangaistukseni. Mutta ikuinen vankeus odottaa minua niin pian kuin kiinni joudun. Tuntuuko paljolta elämämme päällisiltä, jos minä saan tuhannen markkaa enemmän? Jos minä olisin sinun sijassasi, tyytyisin viiteen sataan. Tingitkö vielä osastasi, niin et saa penniäkään", puhui toinen heistä ja hänen äänensä kiihtyi isommaksi.

"Älä puhu niin isosti, sillä metsälläkin saattaa olla korvat. Minä tyydyn tuhanteen", kuiski toinen ikäänkuin peläten, että tuo tuhat markkaa luiskahtaisi pois hänen kourastansa.

"Laita vaan nyt niin, että kaikki käypi hyvin", sanoi edellinen.

"Kyllä, mutta mitä perhanaa sinä vielä Marttalaan menet?"

"No, viemään Matille osansa. Etkö sinä sitä tiedä, että ihmisen tulee olla rehellisen."

"Milloin sitten aiot muulloin Marttalassa käydä?"

"En tiedä tänäkö voi tulevana vuotena, mutta jos elän ja vapaana pysyn, niin käyn minä siinä, se on hyvä talo. Kun kuulet jonakuna syksyisenä, pimeänä yönä näkyvän valkean Marttalan kellari-kamarissa, niin saat tulla minua tervehtimään."

"Heittäkäämme jo nämät, aika kiirehtii. Miten järjestämme hyökkäyksemme?"

"Mitenkäs muutoin kuin niin, että kun äijän kulu tulee rahojensa kanssa hevosella hiljaksensa ajaen tietä myöten, aavistamatta mitään pahaa, tormaat sinä hevosen päähän kiinni ja minä paiskaan tukon äijän suuhun, sivallan hänen kärrystä maahan, annan hänelle muutaman täräyksen ja kiskon häneltä rahat pois. Sillä se on teko tehty, ja mihin muuhun toimeen sinusta pelkurista olisi? Mitä muuhun asian loppusointuun tulee, kyllä sen kylä tekee, sillä kyllä se pian tiedoksi tulee. — Neljätuhatta markkaa ei ole aina tarjolla."

"Mutta jos sattuisit antamaan niin kovan täräyksen, että ukolta menisi henki."

"Entä etten? Se ei suuresti lisäisi minun rikosteni sarjaa. Hän, mokoma saita, on jo elänytkin kylläkseen, kiskoakseen muilta ihmisiltä nuot rahat ja antaakseen ne meille."

"Mutta jos emme onnistui?"

"Ei se tee mitään. Jos emme nyt onnistuisi, onnistummehan vasta; meidän hänen rahansa ovat, jos ei hiljan niin hitain; me otamme ne hänen kotoaan jolloinkin, jos emme nyt saa. Nyt ei saa omantunnon koiraa päästää irti."

"Katso kelloas, aika kuluu, minä pelkään että hiljastumme."

"Kohta kymmenen", sanoi käsketty, katsoen kelloansa tulitikku-valkean valossa.

"Lähdetään nyt, parempi odottaa kuin hiljastua", sanoi toinen, ja niin he lähtivät.

Jaakko ei tiennyt mitä ajatella. Rikos oli tulossa ja hirveä rikos, kenties murhakin. Miten estää se? Kerätäkö väkeä ja kaapata pahantekijät kiinni? Ei, siihen ei ole aikaa. — Marttalan Matti — rosvo pesä! — Neljätuhatta markkaa? Kuka on tuo tarkoitettu uhri, ja mistä kulkee hän? Mistä on Marttalan Matilla niin tarkat tiedot hänestä? — Kellari-kamari — kuka oli tuon kuuluisan pahantekijän kumppani? Siinä kysymyksiä, jotka tuiskuna lensivät sikin sokin Jaakon sielussa. Häntä kauhistutti pudistutukseen asti ja veri virtaili raivoisasti hänen suonissaan, muistelllessaan mitä hän oli nähnyt ja kuullut.

Kun hän toipui tuosta ajatusten ja kysymysten ristiriidasta, päätti hänkin kiirehtiä tuonne kolmiristin tienhaaraan, johon nuot roistotkin aikoivat, täyttämään kauheaa rikostansa, koettamaan voisiko hän jollain tavalla estää sen.

Niissä mietteissä lähti Jaakko astelemaan kolmiristille päin, jonka hän hyvin kyllä tunsi.

Tuo kolmiristi oli nimensä saanut siitä, kun siinä yhdistyi kolme tienhaaraa yhteen. Se oli puolen neljänneksen päässä likimäisestä talosta, ja vahva metsä kasvoi niillä paikoilla. Yhdessä tienhaaraan pistävässä mutkassa eli niemekkeessä oli kauhean iso kivi, jota sanottiin ukon kiveksi. Semmoinen oli se paikka, jota kohden nuot kolme miestä astuskelivat vapaasta aikomisesta ja jota kohden neljäskin mies tuli, tietämättä kumminkin että häntä ollaan siinä odottamassa.

Kun Jaakko pääsi kolmiristille, kuuli hän kohta hevosen riehumista, jota koetettiin hillitä. Hän kuunteli tarkemmin ja kuuli jonkinlaista ähkimistä ja temmellystä. Hän arvasi heti, että nuo roistot olivat jo uhrinsa kimpussa. Hän riensi paikalle ja hevosen riehumisen ja miesten rehkimisen kautta tulleen kolinan vuoksi pääsi hän heidän huomaamattaan aivan heidän sekaansa.

"Roistot, varkaat, ryövärit!" karjasi Jaakko ja antoi samassa kumossa olevan miehen päällä riehuvalle miehelle semmoisen läimäyksen, että hän lensi tollonkoppina toiselle puolen maantien ojaa. Samassa hän koetti kumossa olevaa miestä ja tunsu että hänen suunsa oli sidottu huivilla. Jaakko repäsi heti huivin pois suun edestä ja auttoi häntä pystyyn. Samassa toipui ryöväritkin ja yhdistetyillä voimilla ryntäsivät he nyt päälle. Jaakko sai toisen rinnuksista kiinni ja kauheoilla käsivoimillaan antoi hän sille semmoisen hujauksen, että hän lensi rytisten metsään, mutta samassa hän tunsu karvastelevan käsi-rannettansa. Toiselle antoi hän terveestä kämmenestään semmoisen poukauksen, että hän lensi kauvas tielle seljällensä, eikä näyttänyt toipuvan ylös ollenkaan. Sillä välin oli tuo rosvo käsissä ollut mies toipunut hevosta pitämään.

"Rahanne, ovatko rahanne tallella?" kysyi Jaakko hätäisesti.

"O-vat, ra-rahat o-ovat ta-tallella", änkytti mies.

Jaakko sanoi nyt lujasti, että jos he vielä kerran yrittävät, niin hän on pakotettu ottamaan aseensa, ja silloin ei ole takaamista josko he hengissä pääsevät paikalta.

Roistoja ei enään näkynyt, ei kuulunut. Tuo toinen rynnäkö lienee heillä ollutkin jo epätoivon rynnäkö, sillä nuo neljä tuhatta markkaa poltti tietysti heitä, jotka he pitivät jo ominaan.

Jaakko rupesi puuhaamaan pelastettua miestä kärryihin. Rosvot olivat lyöneet häntä pahoin päähän ja sentähden ei hän kyennet toimimaan juuri paljon mitään.

"Ken te olette ja mistä te kuljette?" kysyi Jaakko, kun he olivat pääsneet ajamaan.

"Minä olen — Mäkelän Mauno ja tulen perimästä isoa saamista", sanoi kysytty.

Jaakko säpsähti.

Kumpikin heistä oli niin vähän kuullut toistensa puhuvan, ett'eivät he tunteneet toisiansa äänestä, ja nähdä ei voinut, sillä oli niin pimeä, ettei voinut nähdä vaikka olisi tikulla silmään pistänyt.

"Kukas te olette, joka pelastitte minun kauheasta vaarasta?" kysyi Mauno vuorostaan.

"Minä olen se mies, jolta vähimmän olisitte apua odottaneet", sanoi Jaakko ja hänen äänensä värähteli niin kummallisesti.

"Nimenne?"

"Sitä ette tarvitse tietää."

"Tulettehan kanssani kotia?"

"En."

"Kuinka sitten voin palkita teille hyvyytenne?"

"Sitä ette tarvitse tehdä; se on jo palkittu", sanoi Jaakko, mutta jos Mauno olisi voinut nähdä, olisi hän huomannut Jaakon silmissä kiiltävän kyöneleitä.

"Kummallinen mies te olette, mutta miksi teidän kätenne on noin märkä?" sanoi Mauno, kun Jaakko tuki kädellensä tuota pahoin rusikoitua appeansa.

"Se on, luulen ma, vähän haavoitettu", sanoi Jaakko, joka itsekin tunsu nyt kätensä vuotavan verta. Hän otti huivin kaulastansa ja sitoi sen.

Noin keskustellessaan olivat he tulleet Mäkelän tien haaraan.

"Tässä kääntyy meidän tien haara, olkaa hyvä ja kääntäkää sinne", sanoi

Mauno.

Jaakko käänsi.

Kun he tulivat kartanolle, koperoitsi Jaakko jotain kärryn lavalta.

"Mitä haette?" kysyi Mauno.

"Piippuni on joutunut hukkaan".

"Löysittekö piippunne?"

"En. Luultavasti on se pudonnut tielle. Pääsette jo kai tästä huoneesen, hyvästi!"

"Pääsen, mutta ettekö te tule kanssani?"

"En. Hyvästi!"

"En ymmärrä teitä. Jumala palkitkoon teidän jalon työnne minua kohtaan, koska ette suoneet minun sitä palkita", sanoi Mauno ja koperoitsi Jaakon käden omaansa ja puristi sitä, mutta Jaakon käsi vapisi.

Niin erkanivat he.

Kun Jaakko sai appivaarinsa turvaan, valtasi hänen kummalliset tunteet. Hän oli tylyn, kovan appensa pelastanut kauheasta vaarasta, melkein tietämättään. Hän oli saanut tehdä palveluksen kovalle apelleen, ja nyt oli hänellä ollut voimaa ja rohkeutta puhutella häntä suusta suuhun, vaikkei hänellä sitä silloin ollut, kun hänen olisi pitänyt ilmetä appensa eteen pyytämään häneltä elämänsä kumppania. Ylen oli appi silloin katsonut hänen, nyt kutsui hän häntä teiksi ja hyväntekijäkseen, tietämättä kumminkaan, ketä hän niin ja niillä nimillä kunnioitti.

Salaa oli hän apellensa saanut tehdä tuon mieluisen palveluksensa ja salata tahtoi hän koko tapauksen, niin tarkkaan kuin suinkin mahdollista oli, ja Jaakko iloitsi sydämestään, että asia oli kaikin puolin niin hyvästi onnistunut.

Niissä mietteissään lähti hän kävelemään. Hän käsitti aivan hyvin, etteivät veivarit enään tulisi Marttalaan, kun ei heidän asiansa onnistunut, sillä eipä heillä ollut nyt Matille tuodakaan tuota luvattua tuhatta markkaa, ja noiden asianhaarain vuoksi ei noita roistoja ollut ajattelemistakaan Marttalasta kiinni saada. Jaakko heitti varsinaisen asiansakin ajamatta ja lähti tallustelemaan kotiinsa.

Kummalliset mietteet olivat Maunollakin. Mistä tiesivät nuo roistot, että hän juuri nyt oli käynyt perimässä isoimman saatavansa? Hän ei ollut ikänä ennen nähnyt eikä tuntenut rosvoja, eikä hänen ollut koskaan tarvinnut peljätä niitä, ja nyt arvasivat ryhtyä häneen käsiksi, kun hän suurinta rahasummaa eläissään kuljetti.

Kuka oli tuo hänen kummallinen pelastajansa, joka ei vastaan ottanut mitään palkintoa, ei edes ilmoittanut nimeäänkään, sanoihan vaan: "minä olen se mies, jolta vähimmän olisitte apua odottaneet", "hm! kukahan hän sitten on, jolta vähimmän apua odotan?" — "Se on jo maksettu", sanoi hän, "millähän olisin sen maksanut? Kummallista ja selittämätöntä — arvoitus, joka käypi yli ymmärryksen. Lienee hän kuka vielä lieneekin, mutta sangen vankka ja hyvä mies hän on", mietiskeli Mauno kamarissaan, haudoskellen ajettunutta päätään ja silmiänsä kylmillä kääreillä, sillä roistot olivat hänen kolhineet haavoihin ja kuhmuihin.

Jaakon kylässä käyntiä ei ollut nähnyt kukaan. Kun hän tuli kotia, oli vielä yö. Mari hyppäsi heti ottamaan valkean. Mari säikähti ja vaaleni — Jaakko oli valju kuin kuolema ja ylt'yleensä verissä.

"Mitä Jumalan tähden nyt on tapahtunut?" kysyi Mari vavisten.

"Ei mitään vaarallista", sanoi Jaakko ja kertoi asian loppuun asti.

Oi kuinka iloiseksi Mari tuli! Kuultuansa asian oikean laidan hän nouti vettä ja pesi Jaakon kädessä olevan haavan, ja sitten sitoi hän sen paremmasti. Sitten laittoi hän ruokaa, ja kun Jaakko oli syönyt, laittoi Mari vuoteen ja toimitti hänen maata.

"Nukusta *nyt*, Jaakko! Sinä olet saanut tehdä Marisi isälle hyvää", sanoi Mari ja pani erinomaisen ison koron tuon "nyt" sanan päälle. Jaakko nukkuikin pian, sillä hän oli kovin uuvuksissa ja väsyksissä, ja tuo haava kädessä, ehk'ei kovin vaarallinen, oli vuotanut liiemmäksi ja siten lisännyt hänen uupumistaan.

Tyttö ei tiennyt Jaakon kotiin tulosta mitään, sillä hän nukkui.

Aamulla kun Mäkelässä korjattiin noita onnettomia matka-kärryjä, löytyi niiden lavalta niverä-piippu,

lyhyellä luuvarrella. Renki-poika toi sen heti Maunolle ja sanoi: "onko tämä teidän piipunne?"

"Mistä olet tämän löytänyt?" sanoi Mauno ottaen piipun käteensä.

"Kärryn lavalta."

"Tämä on sen miehen piippu, joka minun pelasti viime yönä rosvojen kynsistä; hän haki tätä, mutta ei löytänyt. Tämä pitää tarkoin tallettaa; ehkä tämän kautta saan tietooni pelastajani", sanoi Mauno.

Kauvan sairasti Jaakko haavaansa, mutta hyvällä hoidolla parani se kuitenkin. Hän iloitsi sydämessään, sillä hän tiesi kenen eduksi, kenen tähden tuo haava oli tullut. Tuntuipa Jaakon mielestä siltä kuin hän olisi apelleen jo maksanut sen vääryyden, kun hän häneltä oli tyttären ryöstänyt vasten hänen tahtoansa. Suuri oli Jaakon ja Marin ilo.

Kauvan sairasti Maunokin pahoin ruhjottua päätään, mutta vihdoinkin parani sekin. Mutta hänellä ei ollut iloa, sillä hän ei voinut palkita hyväntekijäänsä, kun hän ei tiennyt sitä. Kuka vaan talossa kävi, näytteli Mauno hänelle tuota merkki-piippua ja kyseli, josko kukaan sitä tietäisi kenen se on, mutta kukaan ei tiennyt, ei tuntenut piippua, ei oivaltanut sen omistajaa; salaisuudeksi jäi se. Jokainen sen kyllä oivalsi, ett'ei piipun omistaja liene mikään loistava mies, koska piippukaan ei ollut loistava; mustunut, nokinen, visasta tehty niverä-piippu oli se, mutta se olisi tietänyt niin paljon asioita, jos se olisi osannut puhua — olisi tietänyt senkin, jota nyt juuri olisi tahdottu tietää.

Usein muistui Maunolle Mari ja Jaakko mieleen. Ei se ollut sekään tuottanut yhtään iloa hänelle, kun hän ajoi lapsensa pois kotoaan; surua ja tuskaa tunsikin hän vaan sydämessään, mutta mitä hän kerran oli tehnyt, se täytyi pysyä, sillä hänen itsekäs ja jäykkä luontonsa piti häpeänä sanojensa ja tekojensa peruuttamisen.

X.

Kavaloita pauloja — voitto.

Jumala oli siunannut maakunnan taas hyvällä vuodentulolla. Keveällä sydämellä kokosi maamies kaikkialla salvoonsa työnsä hedelmän ja hänen osaltaan olivat poistuneet ne synkät vaot, jotka kaksi kovaa katovuotta olivat siihen painaneet.

Suuri, moninkertainen ilo ja tyytyväisyys oli Tinttalassakin. Väki kaikki oli terveenä ja pikku Leena (mummon kaima) kasosi ja vahvistui päivä päivältä. Appivaarille oli saatu tehdä hyvää hänen tietämättään. Vuodentulo oli ollut niin runsas, ett'ei koskaan ennen semmoista; nyt ei tarvinnut mitata vuoden tuloksia kapottain ja tynnyreittäin, niitä oli nyt kymmeniä. Velkauttu ei oltu ollenkaan noina katovuosina, päinvastoin oli maksettu puoli hevosen hinnasta ja tuo kaikki oli oman työn, oman toimen ansio; eikö ollut syytä olla tyytyväinen?

Työtä tehtiin nytkin Tinttalassa ja Jaakko uskalsi ottaa nyt jo vähin vierasta väkeäkin työhön, runsaan vuodentulon nojalla. Viemäriä nyt syvennettiin, että voisi ruveta savea nostamaan Metsälammen rämeellä.

Eräs asia oli Jaakon mielessä yötä päivää. Jos vaikka hän olisi ollut vielä missä työssä ja toimessa hyvänsä, ei se vaan mennyt hänen mielestään. — Marttalan Matti, hänen epärehellinen käyttöksensä — rosvojen pesä — kellari-kamari — jospa olisi vieraita miehiä — miten saada nuo vaaralliset pahantekijät kiinni? Ehkä ne vielä murhaavat hänen appensa — olivathan he jotain semmoista puhuneet tuolla metsässä — Nepä ne olivat semmoisia asioita, jotka eivät menneet pois Jaakon mielestä, mutta ei hän niistä kenellekään muille puhunut kuin Marille.

Marttalan kellari-kamarista kappaleen matkan päässä oli eräs vanha ja riutunut mökki. Joutunut oli sen asukaskin, sillä hän oli vanha ja kivuloinen. Hän oli usein sairaana tuo vanha vaimo. Kivuloinen oli hän ollut pitkin ikäänsä, jo pienestä tyttösestä pitäen oli Mari usein käynyt eukon tykönä mökissä, viemässä hänelle minkä mitäkin elämän tarpeita, ruokaa tai vaatetta, joita hänen köyhäin ystävä äitinsä oli hänen laittanut eukolle viemään. Niillä retkillään rakastui tuo lempeämielinen tyttö tuohon sävyisään ja kristillismieliseen, köyhään eukkoon, ja asiattakin kävi hän usein istumassa eukon luona, lohduttelemassa häntä ja hoitelemassa murheelta ja köyhyydeltä alinomaisesti rasitettua eukkoa. Eukko niin mielellään kertoi Marille, hänen siellä ollessaan, elämän suruista ja taisteluista, sen iloista ja riennoista, totuuden sorroista ja voitoista, sanalla sanoen: ihmisten lankeamisista, nousemisista,

kohoamisista ja sortumisista. Niistä puhui hän, sillä hän oli itsekin monta kovaa kokenut, monta iloa ja surua maistanut, ja viimein oli hän sortunut elämän kovan kuorman alle. Häneltä oli kuollut mies, oli kuollut lapset, ja yksinään oli hän jäänyt mökkiin, armoleipää nauttimaan. Mutta hänellä oli vahva turva tuskissaan ja hädissään, sillä hän toivoi kerran pääsevänsä siihen vapaasen asuntoon, jossa ei ole eroitusta köyhän ja rikkaan välillä, jossa ei ylönkatsota ketään ja jossa ei tauti, kivuloisuus, eikä köyhyys ja murhe vaivaa. Siitäkin toivostansa puhui eukko usein Marille. Mari kuunteli niitä hartaalla halulla ja ne painuivat syvälle nuoren tytön sydämeen; ne vetivät usein hänen mökkiin, eukkoa kuuntelemaan ja häneltä oppimaan. Hän silitteli eukon ryppyisiä kasvoja ja hänen hopeanharmaita hiuksiaan, eukon kertoellessa. Ja väliin kun eukko tuli elämänsä kovimpiin kohtihin, vuotivat hänen silmistään viljavat veet; ne pyhki ja kuivasi Mari pienillä kätösillänsä. "Millähän minä kerrankaan voisin sinun hyvyytesi palkita, rakas Mari!" sanoi useinkin semmoisissa tapauksissa eukko.

Kaukaan aikaan ei ollut Mari käynyt eukkoa tervehtimässä. Hänelle itselleenkin oli tullut elämän suruja ja taisteluita, ja nuo eukon kertomukset olivat hänelle usein suurena lohdutuksena ahtaina aikoina. Nyt nähtiin Marin menevän taas eukon mökkiä kohden, sillä kahdenlainen syy pakoitti häntä siihen, nimittäin entinen ystävyys ja joku erityinen asia.

Kylässä oli kummallisia huhuja liikkeellä. Siellä näette, kuiskaeltiin ensin salaisesti, mutta pian oli se yleisenä ja julkisena puheen aineena, että Tintta Jaakko on yrittänyt appivaariaan — ryöstämään. — Marttalan Matti oli tuota tietoa niin mielellään ja naurussa suin leviteltyt.

Jaakko ja Mari eivät kaukaan aikaan tietäneet mitään tuosta hirveästä syytöksestä; kukapa tuonne heidän syrjäiseen ja unhotettuun kotiinsa tiedon tuosta toi. Muutoin oli syytös niin hirveä, ett'ei kenenkään haluttanut sitä heille sanoa; semmoisen asian sanojan täytyi olla joko tosi ystävän tai ankaran vihamiehen ja semmoisia ei Jaakolla ja Marilla tiheässä ollut. Mutta Jaakko oudoksui, miksi ihmiset niin umpikuljuisesti ja salakähmäisesti häntä katselivat kylässä käydessään. Jaakko parka! Häneen oli ammuttu nuolia, myrkytettyjä nuolia; ilkeä vihollinen oli niitä ampunut. Jaakko ei tuntenut niiden kirvelevän, sillä hänen sydämensä oli puhdas, oli terve, mutta outoa painoa tunsu hän nytkin jo, vaikka nuolet olivat vielä salattuna.

Vuosi oli kohta kulunut tuosta Mäkelän Maunon ryöväysyrityksestä. Paljon oli Tinttalassa taas tehty työtä, paljon ponnisteltu. Metsälammen rämeellä oli savea useassa paikassa näköksillä, pitkin syvien oijen reunoja. Siellä oli Jaakko kesänsä viettänyt, erään toisen, palkkamiehen kanssa. Syksy tuli ja yöt ja illat pimenivät. Yhä raskaana oli Jaakon mielessä appivaarinsa kohtalo, sillä olivathan nuot vaaralliset rosvot uhanneet vasta ryövätä hänen, jos eivät silloin onnistuisi. He eivät silloin onnistuneet, ja kuka tiesi milloin he tekevät toisen ja kenties hirveämmän yrityksen. Hän ei voinut mennä appensa tykö, varoittamaan häntä, sillä hän tunsu hänen jäykän luontonsa ja pelkäsi tylyä kohtelua. Jos mitä tietä hän olisi ajatellut appensa pelastusta, ei hän mitään varmaa keinoa löytänyt.

Eräänä päivänä tuli Korpelan isäntä Tinttalaan. Hänellä ei ollut entistä iloisuutta eikä hilpeyttä, kalpea, valju oli hän nyt.

Mari ja Jaakko ihastuivat ensin vieraan tulosta, vaan pian hämmästyivät he isännän surullisesta näöstä. He kehoittivat häntä istumaan ja kyselivät mikä häntä vaivaa.

"Voi, hyvät ystävät, mitä minulla on nyt teille sanottavaa! Koko kylä nyt huutaa, että sinä, Jaakko, olet viime syksynä ollut appivaariasi ryöstämässä. Minä en sitä jumalatointa juorua usko ensinkään, eikä meidän väkikään, mutta ei niitäkään puutu, jotka asian pitävät täytenä totena", sanoi isäntä surumielin.

Olipa ystävä, joka tunsu kipua sydämessään, kanssaihmistensä kovasta, syyttömästä sorrosta ja tuli sitä heille ilmoittamaan.

Jaakko ja Mari vaalenivat. Oliko kumma, jos heidän niin kävi? He tiesivät miten asia oikeastaan oli ja olivat iloinneet sydämessään, että olivat hänen tietämättään saaneet tehdä hyvää jäykälle apelle. Tuo hyvä työ oli käännetty hirveimmäksi rikokseksi, jota ikänä voidaan ajatella; se paha, josta Jaakko oli juuri appensa pelastanut, oli käännetty hänen itsensä päähän! Se oli hirveätä ajatella, ja tuo hyvän työn ilo ja rauha poistettiin, eli oikeammin ryöstettiin, pois heidän sydämistään. Nyt tunsu Jaakko, niinkuin Marikin, noiden myrkytettyjen nuolien purevaa ja kirventelevää voimaa.

Jaakko tointui ensin enimmästä hämmästyksestään. "Mistä olette nuot pirulliset tiedot saaneet?" kysyi hän katkonaisesti vieraalta.

"Niitä tietoja saapi nyt jo jos keneltä, mutta minä en ole niitä tiennyt ennenkuin juuri nyt; he eivät ole uskaltaneet sitä minulle ilmoittaa, sillä valhe kulkee hiipien. Kyselemällä vasta sain varmat tiedot asiasta, ja Marttalan Matti on se, joka tuota uutista on levittänyt", selitti vieras.

Paikalla katosi Jaakolta surumielisyys. Hän hypähti ylös ja hänen silmänsä säkenöitsivät. Suru oli paennut ja viha ja kauhu oli valloittanut hänen sydämensä. Hän ei ollut luullut pahuuden ja kavaluuden

voivan niin pitkälle menevän, kuin se nyt oli mennyt. Rikoksen, johon Matti itse oli suurin syyppä, oli hän kavalasti kääntänyt hänen päähänsä, ja tuolla tavalla oli rikoksen estäjästä, uhrin pelastajasta tehty rikoksen tekiä, oli suurimmasta ja jaloimmasta ihmistyöstä tehty hirvein rikos; tuo oli kauheata ajatella, ja nyt vasta huomasi Jaakko, kuinka kauvas paatunut ihmissydän saattaa mennä pahuudessa.

"Sen roisto, rosvojen pesä! Vai puhuu ja levittelee hän semmoisia! Jospa minulla olisi todistajia, niin...", sanoi Jaakko ja hänen lauseensa katkesi, sillä Mari katsoi niin rukoilevasti häntä silmiin.

"Jumala suojelee viattomuuden: Meillä on puhdas omatunto. Heittäkäämme asia Herran haltuun, Hän ei anna viattomuuden sortua ja Hän on valkeuteen saattava asian oikean laidan", sanoi Mari.

"Minä tiedän että olette viattomat, minä tunnen teidät", sanoi Korpelan isäntä liikutettuna.

Korpelan isäntä lähti nyt pois ja Jaakko lähti hänen kanssaan kylään. Hän tahtoi ikäänkuin mennä itse iholle, koetteeksi, uskaltaisiko kukaan häntä julkisesti soimata tuosta hirmuisesta rikoksesta. Kylään tultua erkanivat Jaakko ja Korpelan isäntä, jokseenkin raskailla mielin.

Ilta oli. Jaakko astui erään talon huoneeseen sisälle. Sinne oli kokoontunut useampia kylän ihmisiä, ja kaikeksi onnettomuudeksi oli Marttalan Mattikin siellä. Heti Jaakon tultua heittivät tuvassa olijat toisilleen umpikuljuisia silmäyksiä, ja ilvehymyssä katseli Matti jokaista silmiin. Kukaan ei puhunut mitään. Jaakko ymmärsi nyt hyvin, mitä nuo silmäykset merkitsevät ja hänen sydämensä kuohahti.

"Sinäkö sen valheen olet levittänyt, että minä olen ollut ryöstämässä appivaariani viime syksynä?" sanoi Jaakko Matille, astuen aivan hänen nokkansa alle.

"Minäkö olen sanonut, että sinä olet ollut appivaariasi ryöstämässä viime syksynä", sanoi Matti, ivallisesti nauraa virnistellen.

"Sinä mokoma rosvojen pesä ja suojelija, olet minun päähäni laittanut tuon pirullisen ja ilkeän valheen, vaikka itse hyvin kyllä tiedät, kutka tuon ryöstöryityksen ovat tehneet", sanoi Jaakko tulisesti.

"Mitä, sanotko minua rosvojen pesäksi?" sanoi Matti vaaleten.

"Minä sanon sen suoraan ja kiertelemättä", sanoi Jaakko ja nosti nyrkkinsä uhkaavaan asemaan.

Yleinen nurina kuului. Jaakko silmäsi huoneessa olijoita. Hän havaitsi että yleinen mielipide oli häntä vastaan ja selvästi Matin puolella. Tuo Matin nostama valhe oli saanut tosiasian muodon melkein kaikkien ihmisten sydämissä, ja appivaarinsa ryöstäjänä, siis hirmuisen pahantekijänä seisoi hän nyt heidän edessään. Jaakon uhkaava nyrkki vaipui hitaasti alas ja murrettuna, masentuneena seisoi hän nyt siinä, ei masentuneena totuuden kirkkaan ja häikäisevän valon, vaan salaa hiipivän ja kähmivän, myrkyllisen pimeydestä lähteneen valheen edessä.

"Sinä Tintta-karhu! Sinä sanot minua rosvojen pesäksi. Sinä saat vastata suurista sanoistasi lain edessä", sanoi Matti vihasta kähisevällä äänellä.

Nyt hän tohti ja uskalsi Jaakkoa nimitellä ja soimata, sillä hän näki, että hänen virittämänsä paulat ovat hyvin kuristaneet ja masentaneet tuon ylenkatsotun, mutta voimakkaan ainaisen vastustajansa, jota ei hän vielä kertaakaan ollut saanut lankeamaan eikä nöyrytyään.

Alakuloisena, masentuneena lähti Jaakko kotiinsa. Hänen sydäntänsä kovin pakotti, kun hän mietti nykyistä tilaansa, johon hän oli ilkeän kostonpyytäjän kautta aivan viattomasti joutunut. Murhetta ja tuskaa tuli nyt Tinttalan pikku tupaan, sillä Jaakon kylässä käynti ei ollenkaan poistanut, vaan lisäsi sitä; tuntuipa Jaakon ja Marin mielestä ikäänkuin he olisivat todellakin syyppäät appensa ryöstöryitykseen, vaikka omatunto todisti toisin.

Seuraavana päivänä saatiin Tinttalan pikkutuvassa vastaan ottaa vieraita. Lautamies, erään toisen miehen kanssa, tuli ja haastoi Jaakon oikeuteen kunnian loukkauksesta.

Tuo haasto ei suinkaan keventänyt Jaakon ja Marin nykyistä tukalaa tilaa. He eivät tosin ymmärtäneet, kuinka suuri rikos tuo kunnian loukkaus oli, sillä he eivät olleet mitään laki- eikä käräjämiehiä, mutta että se oli jotain pahaa, sen he kyllä tiesivät. He tiesivät ja tunsivat, että heidän kunniansa oli loukattu ja juuri itse oli vikapää siihen hirveään rikokseen, jonka hän niin sukkelasti oli heidän päähänsä kääntänyt. Sentähden tuntui heidän mielestään paljon oikeammalta, jos he olisivat Matin haastaneet oikeuteen kunnian loukkauksesta. Sentähden kyseli Jaakko, olisiko kukaan kuullut Matin julkisesti sanovan hänen olleen appivaarinsa ryöstämässä. Mutta kukaan ei ollut mitään kuullut, ja ne henkilöt, joiden luokse Jaakkoa asiassa ohjattiin, tiesivät siitä kaikkein vähimmän; appensa ryöstäjää, hirmuista rikoksellista ei tahtonut kukaan puollustaa, sen kannatuksen tarvitsi nyt tuo kelvollinen, rehellinen ja kaikin puolin kunniallinen Marttalan Matti.

Syksy tuli, käräjät lähenivät ja yhä huolellisemmaksi kävivät Jaakko ja Mari. Lähtipä Jaakko kaupunkiin, oikein lakimiehiltä kyselemään, kuinka suuri rikos tuo kunnian loukkaus oikeastaan oli. Lakimies selitti niin törkeän syytöksen olevan raskaan rikoksen, jos ei vaan Jaakko voinut toteen näyttää syytöstänsä.

Raskaalla ja nurpealla mielellä lähti Jaakko kaupungista, ja nyt hän vasta oikein täydelleen käsitti, mihin kiusaukseen ja vaaraan hän oli syyttömästi joutunut. Hevonen käydä jurpotteli omia aikojaan ja Jaakko istui surullisiin mietteisin vaipuneena, eikä näkynyt huomaavan mitään ulkomaailmasta.

Kun hän oli noin kulkenut useampia virstoja kaupungista, tapasi hän tiellä erään herrasmiehen jalkasin kävelemässä; tuliko hän edestä vai takaa, tieltä tai tien vierestä, sitä ei Jaakko huomannut. Tuolla herralla oli hienosta tehtaasta verasta tehty siisti puku, anturasaappaat jaloissa ja kalossit niiden päällä. Hänellä oli sangalliset silmälasit nokalla ja sangen loistavat lakkari-kellon vitjat riippuivat hänen rinnallansa. Oikeassa kädessään piti hän kokoon käärittyä sateenvarjoa, jota hän hyvin keikarimaisesti käytti sauvan asemasta. Kun vielä lisäämme, että hän oli muhkea, hyvän kokoinen ja näköinen mies, vankalla leukaparralla ja että hän kantoi vasemmassa kainalossaan, olkapään yli menevän nahkahihnan avulla, suurehkoa nahkaista matkalaukkuja, niin ovat tuon jalkasin matkustavan herran ulkonaiset suhteet kerrotut.

"Hyvää päivää, isäntä! Mistä isäntä on kotoisin?" sanoi herra kohteliaasti, kun Jaakko tuli kohdalle.

Jaakko vastasi hyvän päivän ja selitti kysymyksen.

"Saisinko rahan ja hyvän sanan edestä kyytiä kotikyläänne asti, koska minunkin matkani on sinne päin?" sanoi herra.

"Miks'ei, kyllä tässä menee", sanoi Jaakko, pysäyttäen hevosensa ja tehden sias, ja herra nousi kärryihin.

"Mihin te matkustatte ja miksi te jalkasin kuljette?" kysyi Jaakko herralta, kun hän oli kärryihin noussut.

"Oletteko kuulleet puhuttavan nyt juuri kaupungissa tapahtuneesta isosta varkaudesta?" kysyi vieras.

"Kuulin siitä puhuttavan kaupungissa käydessäni", sanoi Jaakko huolettomasti.

"Sitten ei ole minun vaikea selittää, mihin ja miksi minä jalkasin matkustan, kun kerran sen tiedätte. Minä olen kaupungin polisimies ja olen iskemässä varasten jälkiä, saadakseni heidät kiinni, ja heidät tiedetään tänne päin menneen. Jalkasin kuljen sen vuoksi, että paremmin saan olla tuntemattomana ja että paremmin pääsen salavehkeitten perille", selitti herra.

"Vai niin!" sanoi Jaakko huomaavasti ja silmäili tarkemmin tuota arvokasta polisia. "Keitähän luullaan noiden varasten olleen?"

"Luullaan paraana miehenä olleen sen kuuluisan rosvon, Pirulan, jonka kiinnisaamisesta on palkintokin luvattu", selitti tuo hyvä polisi.

"Sepä olisi hyvä, kun saisitte kiinni tuon kuuluisan pahantekijän; hän on koko maan kauhuna", sanoi Jaakko luottavasti.

"Paljon on tuo mokoma roisto tehnyt pahaa, mutta niin minä luulen ja toivon, että tämä oli hänen viimeisensä", sanoi polisi.

"Onko vississä tiedossa, minkälainen ja -näköinen mies hän on?" kysyi Jaakko.

"Sehän se on paha, kun nuo rosvot ovat päivällä aivan muiden näköisiä ja tapaisia ja yölläkään ei heitä muusta tunne kuin toimistaan, mutta kumminkin luulen hänestä itselläni olevan niin tarkat tiedot, että voin hänen tavatessani kytkeä", sanoi polisimies.

"Aiotteko käydä meidän kylässä?" kysyi Jaakko.

"En, kyllä täytyy matkustaa etemmäksi, semminkin kuin minulla ei ole mitään siellä saatavissa", sanoi polisi.

Sitten ei puhuttu kaukaan aikaan mitään.

"Tunnetteko tarkkaan kylänne ihmiset?" kysyi polisimies äkkiä.

"Ulkonaisesti järkiään ja osaksi sisällisestikin."

"Tunnetteko Mäkelän Maunoa?"

"Kovinkin hyvin."

"Hän on rikas mies?"

"No, onhan se, mutta mistä te hänen tunnette?"

"Niin kunniaakkaan miehen tuntee kaikki näin läheisessä piirissä asuvat, rehelliset ihmiset. Mutta tunnettekos Marttalan Matin?"

"Hänenkin tunnen vallan hyvin."

"No, minkälainen mies hän on mielestänne?"

"Kaikki muut ihmiset pitävät häntä kunniallisena ja rehellisenä ihmisenä, mutta minä en hänestä hyvää ajattele", sanoi Jaakko viattomasti.

"Kuinka niin?" kysyi vieras säpsähtäen.

"Hän on sortanut minua pienuudesta pitäin ja nytkin on hän haastattanut minua oikeuteen kunnian loukkauksesta, ja minä en ole ikään ennen ollut käräjissä. Minä tulen nyt juuri kaupungista kyselemästä neuvoa, vaan huonot lohdutukset minä sieltä sain", sanoi Jaakko avo- ja surumielisesti.

"No, mitenkä te sitten hänen kunniansa loukkasitte?"

"Sanoin vaan muutaman sanan, jotka eivät olleet hänelle mieluisia kuulla, ja niistä hän haastatti minun oikeuteen. Minä pyydän teidän säästämään minua, eikä pyytämään lisempää selityksiä", sanoi Jaakko.

"No, no, en minä sentään niin utelias ole, että pakkautuisin ihmisten yksityisiin salaisuuksiin, jos kohtakin olen polisimies. Minusta on hyvin väärin kun Marttalan Matti kiusaa teitä ja pyytää teille vahinkoa, sillä minä olen teidät huomannut rehelliseksi, kelpo mieheksi. Mutta muutamasta ajattele mattomasta sanasta ei laki määrää minkäänlaista rangaistusta. Ja ilman sitä, minä voin vaikuttaa paljon eduksenne, sillä minä tulen, asiaini tähden, teidän kylään, heti kun käräjät ovat alkaneet. Minusta on aivan tarpeetonta murehtia sen asian vuoksi; kyllä minäkin ymmärrän lakiasioita sen verran kuin joku muukin", sanoi tuo hyvä ja totuutta harrastava polisimies.

Jaakko tuli niin hyvälle tuon puheen kuultuansa, ett'ei ollut tietää millä tavoin olisi voinut hyvyttänsä osoittaa tuolle hyvälle kyydittävällensä.

Noin keskustellen kulkivat he matkaansa eteenpäin. Jaakko palveli luottamusmiestään koiran uskollisuudella joka syöttö- ja yöpaikassa, ja melkeinpä oli hän ylpeä siitä, kun hänellä oli niin arvokasta seuraa.

Niintavoin tultiin eräänä iltana siihen paikkaan, josta tie kääntyi Jaakon koti-kylään; se oli kolmi-ristin teitten haara.

"Minun täytyy tästä erota, sillä luultavasti käännytte tästä kotinne", sanoi kyydittävä ja Jaakko seisautti hevosen.

"Mitä te tahdotte nyt kyytipalkkaa?" kysyi poliisi.

"Ei mitään, Jumalan tähden, en mitään. Se on hyvin sillä maksettu, kun olen saanut hyviä neuvoja teiltä", sanoi Jaakko liikuttuna.

"Niin se ei saa olla. Minä tiedän ett'ette te ota vastaan rahamaksua, tiedän myös, että noin kelpo miehellä on hyvä vaimo, ottakaa siis tästä pieni lahja hänelle kaupunkituliaisiksi. Elkää katsoko sen sisään, lahja ei ole niin suuri kuin ansainneet olisitte, mutta luulen sen toki moninkertaisesti palkitsevan kyyti-raham", sanoi vieras, samassa ottaen matkarepustaan erään kääröksen, joka nähtävästi oli ennen jo jonkun halvemmän vaatteen sisälle kääritty.

Kyynel silmissä otti Jaakko vastaan tarjotun kääryn ja kiitteli ja kosteli moneen kertaan.

"Minulla on tämmöisiä tavaroita aina varalla, että mä paremmin pääsen kesuttumaan ihmisten kanssa, kun ma niitä heille jakelen. Tulen ehkä joskus tarvitsemaan teidän apuunne toimissani ja luultavasti ette minulta sitä kiellä — tavatkaa minua käräjäpaikassa, hyvästi!" puheli vieras, ja niin he erkanivat kättä puristain.

Jaakko lähti nyt ajamaan kotiinsa ja niin keveällä mielellä, jonkalaista ei hän moneen aikaan ollut

saanut nauttia. Kun ei ollut luotua tietä hänen kotiinsa, täytyi hänen heittää kärryt kylään ja ajaa ratsain kotiinsa, ja pian oli hän siellä.

Kotiin tultuansa kertoi Jaakko ilomielellä Marille, kuinka hyvän ja jalomielisen herran hän oli tiellä tavannut, jota hän oli kyydinnyt ja joka sitten oli lahjan antanut, ja nyt ruvettiin lahjaa tarkastamaan. Kääröksen sisällä oli ensin kaunista ja kallista vaatetta, parikymmentä kyynärää, ja sen sisällä oli kauhean suuri piltti-shaali!

Mari hämmästyi nuot nähtyään. "Hyi! liian hyvät ja kalliit nuot ovat uudistalon emännälle", sanoi Mari, ja hän näytti oikein pelkäävän niitä.

Toisin nyt kävikin kuin Jaakko oli luullut. Hän oli odottanut, että Mari oikein ilosta hyppeleisi, kun hän saisi noin kallisarvoisen lahjan, mutta tuo järkevä ja asemansa tunteva vaimo ei niin tehnytkään; hän päinvastoin kammoksui ja halveksui niitä juuri sen vuoksi, kun ne olivat kalliit, ja Jaakko melkein katui nyt, kun hän niitä oli vastaanottanut ollenkaan.

Noiden lahjojen halvetessa, halveni hänen luottamuksensa käräjä-asiansa menestymiseen aivan samassa suhteessa kuin lahjatkin. Olipa syytäkin, sillä jos tuo hyväntahtoinen kyydittävä polisimies oli asian asettanut niin hyvälle kannalle, niin olihan oikea lakimies selittänyt asian aivan päinvastoin. Kauvan ei viipynyt, ennenkun sama alakuloisuus ja sama murheellinen elämä palasi taloon takasin ja raskaampana, synkempänä kuin koskaan ennen, ja nuot kalliit lahjat oikein polttelivat heitä. Noin kului joku vuorokausi.

Nyt tuli se aika, jona käräjät alkoivat. Huomenna alkoi jo asiain jako. Karvaat, katkerat olivat nyt Tinttalassa hetket. Pitikö heidän kunniansa ja vielä vähät varansakin, jotka he niin kovalla työllä olivat ansainneet, mennä ja sortua aivan viattomasti, ilkeän kostonpyytäjän uhriksi?

Niissä mietteissä istuivat Jaakko ja Mari puhumattomina ja apeina, kun ovi aukesi ja Marttalan kellarikamarin kohdalla olevan vanhan mökin asukas, vanha ja vaivanen Saara muori astui läöpästyksissä sisään.

"Jumalan rauhaa! ja onnea uuteen taloon, hyvä huomen vierahiksi!" koki mummo läöpästyksissään sanoa.

"Voi, voi! Miten te olette tänne asti jaksaneet kävellä? Riisukaa vaatetta päältänne vähemmäksi ja käykää istumaan!" hätäilivät molemmat ja kiirehtivät molemmin ottamaan vaatteita hänen päältään ja toimittamaan häntä istumaan. Tuossa touhussa ja ilossa unottivat he surunsa siihen patuseen paikkaan.

"No, mitä sitä nyt mummolle kuuluu?" kysyivät he yksin äänin, kun olivat saaneet hänen istumaan.

"Kuuluuhan tuota. Marttalan kellarikamarista näkyi menneenä yönä, yösydännä — valkea", sanoi mummo hiljaa, ikäänkuin ei olisi itsekään suonut sitä kuulevansa.

Jaakko säpsähti, hän vaaleni — ei punastui, ja taas vaaleni hän. Hän oli kuullut jotain, joka vastasi lujasti hänen sydämeensä. Siellä mellasti nyt toivon säde. Mistä? Pelastuksesta, ilkeän koston-pyytäjän jumalattomista pauloista. Niistä toivoi nyt tuo säde pelastusta, ja tuo se sai Jaakon veret niin muuttelemaan. Vääräys, petos, kavaluus, valhe, jumalattomuus olivat — kavalasti kyllä — kokeneet virittää paulojansa, mutta olipa totuuskin kerran heittänyt heitonuoransa, ja tuo vanha Saara muori oli sen silmukka, jonka näimme Marin kerran käyneen virittämässä.

Kiireesti rupesi Jaakko pukemaan pyhävaatteita ylleen, sillä hän lähti nyt kylään, vahvassa toivossa, että hän tulee pelastetuksi käsittäjän pahasta paulasta. Hän meni suorastaan nimismiehen tykö ja kertoi hänelle mitä hän vuosi takaperin oli appensa ryöstö-yrityksen edellä metsässä kuullut, ja mitä merkkejä hänellä nyt oli siihen luuloon, että tuo kuuluisa Pirula taas oli maissa.

"Sinä siis pidät varmana asiana, että Marttala on rosvojen pesä, josta heitä olet kerran julkisesti soimannut ja josta tulet näissä käräjissä vastaamaan?" sanoi nimimies mieltävästi.

"Minä pidän sen niin varmana asiana, kuin me tässä. Sen ymmärrän aivan hyvin siitä puheesta, jonka metsässä kuulin", sanoi Jaakko.

"Niin, niin! — Tuo metsäpuhe! Sinä oletkin siis se mies, joka Mäkelän Maunon pelastit rosvojen kynsistä?" sanoi nimismies, kooten ajatuksiansa.

"En minä ole se, vaikka ma tuon puheen kuulin. Minä tahtoisin vaan saada toteen näytetyksi, että Marttala on rosvojen pesä, niinkuin se onkin, sillä minun oma kunniani riippuu siitä, ja minä pyydän herra vallesmannin apua siihen", puheli Jaakko ujosti, melkein kurkkuun tukehtuneella äänellä.

Nyt kertoi Jaakko nimismiehelle, kuinka hän oli kaupungista palatessaan kyydynnyt erästä polisimestä, joka sanoi tietävänsä rosvojen tänne tulleen ja olevansa heidän kiinni tavoittajansa, tuon kaupungissa tapahtuneen ison varkauden jälkeen. Vielä kertoi hän, kuinka tuo siivo ja hyvä herra lahjoitti heidän säädylleen ja arvolleen sopimattomia ja liian kalliita vaateaineita, ja samassa veti Jaakko ne povestansa ja tarjosi ne nimismiehelle palkkioksi avustansa.

Nimismies otti käteensä tuon vaatetukun ja rupesi niitä tarkastelemaan. "Kummallista tämä on. Poliisi — tuommoisia lahjoja! Minä en ole kuullut koko polisista mitään, vaikka minulle on kyllä annettu tieto tapahtuneesta varkaudesta. Kummallista tosiaan", puhui nimismies, ikäänkuin itseksensä. Sitten nakkasi hän vaatetukun kaapin päälle, kääntyi Jaakkoon päin ja sanoi: "Minä annan apua toimillesi. Minä rupean ymmärtämään, että puheessasi on jotain perää. Olkoon vaatetukku täällä toistaiseksi, ehkä nekin ovat vielä joksikin selvitykseksi asialle. Jos vaan tuo menestyy, sinulle antaa onni aika potkauksen."

Kun ilta tuli myöhäiseksi, lähtivät nimismies ja Jaakko liikkeelle, ja he ottivat kolme muuta miestä kanssaan. He menivät Marttalan talon ympäristölle ja vartioivat siellä, mutta mitään ei näkynyt ei kuulunut, eikä valkea ilmestynyt kellarikamariin. Syksyn kolkko tuuli vaan puhaltaa huuhotti rajusti ja kylmästi, ja silloin tällöin ropsahti joku sadekuuro raskaasti alas. Ikäväksi alkoi jo käydä noille ulkona vilullaan karpisteleville vakoojille, ja nimismies esitteli jo poislähtöä. Silloin, juuri silloin rupesi kuulumaan kartanosta hiljaista liikettä ja varovaisia ovien käyntiä, ja eipä aikaakaan, kellarikamariin ilmestyi valkea. Vakoojat hiipivät hiljaa oven ja kellarikamarin ainoan akkunan taa. Katkonaisia ja syviä miehen ääniä ja sanoja kuultiin, mutta mitään kokonaista lausetta ja asiaa ei niistä kokoon saatu.

"Minä kävin juuri nyt — ilma on sopiva ja auttaa meidän asiaamme — hänellä on jo silkkinauha kaulassa — nyt he vähimmän meitä odottavat — lysti on tehdä asiaa käräjain alkajaisiksi — sanoinhan minä, että hiljan tai hitain ne ovat meidän — kaikki otettu lukuun ja tarkat tiedot on kaikista — takaan, ett'ei tuolla vanhalla mäyrällä ole semmoista onnea kuin viimein", ja muita semmoisia kuulivat vakoojat kellari-kamarista. Ja vaikk'eivät ne olleet sen selvempiä, ymmärsivät kuulijat kumminkin, että ainakin joku rosvo oli tuolla kellari-kamarissa ja että heillä oli aikomus juuri tänä yönä tehdä joka ryöväys.

Nimismies hiipi antamaan käskyjensä. Kolme miestä määräsi hän akkunaa vartioimaan ja Jaakon niiden joukkoon; itse aikoi hän, erään toisen miehen kanssa, pyrkiä ovesta sisälle; heillä oli myös nuoria muassaan tarpeen varalta.

Ilosta tykyttävin sydämin vartioitsi Jaakko akkunaa toisien miesten kanssa ja odotti mitä tuosta tulisi.

"Ovi auki!" kuului samassa nimismiehen kova ja käskävä ääni, samassa kuin hän kovasti lyödä paukautti ovelle.

Seuraukset tulivat heti näköisälle. Valkea sammui paikalla huoneesta ja saranoillaan oleva akkuna aukeni hiljaa. Suuri miehen rötkö ilmestyi akkunan reiälle, ja rötkis oli hän kumollansa akkunan alla maassa, sillä akkuna oli siksi korkealla, ett'ei hän voinut pystössä pysyä pudotessaan. Ennenkuin tuo akkunasta itsensä pudottanut mies kerkesi ylöskään nousta, oli Jaakko jo hänen kimpussaan. Rautakourillaan tarttui hän heti miehen molempiin käsiin kiinni, joita mies koetti kaikin tavoin saada vapaaksi, mutta se oli yhtä turha, kuin jos hän olisi vuoren raosta koettanut niitä irti saada. Jaakko tunsu miehen pitävän jotain kovaa esinettä kädessään. Jaakko kieras sen irti mieheltä ja nakkasi kauvas pois tyköään; se oli revolveri-pistooli. Heti sen jälkeen kiskasi Jaakko miehen kädet seljään taa, ja toiset tulivat ja sitoivat ne nuorilla kovasti kiinni, samoin jalat. Tuo kaikki oli pikemmin tehty kuin sanottu.

"Jos sinä hiiskut yhden ainoan sanan, niin minä keihästän sinun paikalla läpitse", kutisi Jaakko miehen korvaan, heti kuin hän oli käynyt häneen käsiksi. Nyt heillä oli jo yksi saalis, mikä hän sitte lieneekin?

"Ovi auki! taikka minä lyön sen pirstaleiksi", ärjäsi nimismies toisen kerran, ja eipä aikaakaan, niin toinen mies pudottaa rötkäytti itsensä akkunasta. Hänelle tuli sama kohtalo kuin ensimmäisellekin, mutta paljon vähemmällä vaivalla; kaikki tuo kävi niin hiljaisesti, ett'eivät kamarissa ja porstuassa olia tietäneet niistä toimista mitään.

"Ovi auki!" kuului taas nimismiehen ääni ja samassa hän löi oveen niin että akkuna säräsi.

"No, no, mikä siellä nyt on", kuului äreä ääni sisältä ja samassa hitaita askelia oven tykö. Sitä ennen oli joku käynyt akkunan luona, kurkistamassa yön pimeyteen; sitten veti hän akkunan varovasti kiinni.

Nyt aukesi ovi ja nimismies kumppaninsa kanssa astui sisään.

"Miksi niin sitkeässä oltiin ovea avaamaan?" sanoi nimismies tuimasti.

"Mikä oikeus teillä on yöllä rynnätä tuolla lailla ihmisten huoneeseen?" kysyi Matti pöyhkeästi.

"Teillä luullaan olevan liikoja vieraita, ja tulimme niitä tervehtimään."

"Mitä liikoja vieraita! Mitä hittoa tämä on?"

"Sepähän nähdään; ottakaa valkea!"

"Ei täällä saa valkeaa."

"Joutavia! Olihan täällä valkea, vaan sen sammutitte", sanoi nimismies ja otti samassa valkean, jonka hän pani pöydällä olevaan kynttilään.

Matti oli avojaloin ja alushousuissa. Matin isä nukkui niin sikeästi, että hän oikein kuorsasi, eikä näyttänyt tietävän mistään.

"Tässä tulee tiukka tarkastus", sanoi nimismies.

"Kenenkä luvalla ja minkä vuoksi, jos saan luvan kysyä?" sanoi Matti, mutta selvästi näki, että hänen housun-lahkeensa läpättivät vapisemisesta.

"Minulla on lupaa kylläksi virassani tämmöisiin toimiin. Teillä on liikoja vieraita täällä, sano sukkelaan missä ne ovat."

"Kun vallesmanni on niin varma asiassaan, niin ottakaa täältä mitä haluatte, eihän huoneet ole isot", sanoi Matti voitollisesti.

"Täältä kuului äsken puhetta", sanoi nimismies.

"Minä ja isä-vaari lienemme puhelleet", sanoi Matti.

"Kylläpä sinun isäsi on uneliasta laatua, kun hän nyt jo noin siki nukkuu, vasta puhumasta päästyänsä ja näin suuressa jyräkässä!" sanoi nimismies polisimiehen tarkkuudella.

Samassa alkoi porstuasta kuulua epätasaisia askeleita ja muuta kopinaa; sitten ruvettiin ovea jyräyttämään. ja nimismies meni avaamaan. Sieltä tuli Jaakko ja eräs toinen mies, jotka kantoivat jaloista ja käsistä sidottua, kovasti riekistelevää miestä. "Älä kiemuroitse, kyllä sinä nyt jo pysyt", sanoi Jaakko ja rysäytti tuonnoksensa tuolille istumaan.

"No Jumaliste! Onhan. teillä käsissä kokonainen elävä otus", sanoi nimismies, joka ei tietänyt vielä koko asiasta mitään.

"Entä toinen vielä, käydäänpäs hänkin noutamassa tänne valkean näölle", ja niin he menivät ja toivat toisen sidotun miehen samaa kyytiä.

"Olipa se sukkela keino! Me koppasimme kiinni nuot talon hyvät vieraat, jotka akkunasta pyrkivät pakoon", sanoi Jaakko hyvillään, ja samassa sieppasi hän kynttilän ja meni katsomaan ensin tuotua miestä. Heti kun hän häntä oli silmännyt, astui hän moniaita askeleita takaperin ja vaaleni vaaleaksi kuin palttina. Kynttilä putosi hänen kädestänsä ja sammui.

"No mikä tuolle miehelle nyt tuli?" sanoi nimismies ja otti valkean. "Mikä sinulle tuli?" utasi hän Jaakolta, joka vielä kalpeana seisoi entisessä paikassaan.

"Polisimies — herra", änkytti Jaakko.

"Sinun kyydittäväsi?"

"Niin. Voi kummaa!"

"Minunkin mieleeni muistuu jotain", sanoi nimismies ja rupesi kaivamaan lakkareitaan; sieltä hän veti esiin erään valokuvan ja silmäili vuoroon sitä, vuoroon tuota noin kummasti vaihettelevaa Jaakon polisia.

"Totta jumal'avita onkin nyt käsissämme kuuluisa Pirula, yhtä varmaan kuin me olemme tässä, sillä tuo herra poliisi on aivan samannäköinen, kuin hänestä minulle lähetetty valokuva. Me emme lähdekään arvokasta saalistamme kuljettamaan noin vähillä vaatteilla, vaan me puettamme hänen kiireestä kantapäähän asti sitä ennen", sanoi nimismies ja lähetti yhden miehen noutamaan rautoja.

"Aivan sama polisihan te olette, jota minä joku päivä takaperin niin kunnioittaen kyyditsin, mutta mihin teidän kaunis partanne on joutunut? Todellakin olette te oivallinen polisimies, sillä nyt on saatu kiinni pahin rosvo kenties koko maailmassa, vaikka hän onkin päivällä muiden ihmisten näköinen; paha vaan että itse olette kiinni tuon kuuluisan rosvon sijalla", sanoi Jaakko tutulle polisilleen pilkallisesti, kun oli tointunut ensi hämmästyksestään.

"Mikä p—le teidät tänne osoitti?" sanoi tuo entinen hyvä poliisi äreästi noille suomattomille vierailleensa.

"Niin, onpa metsällä ollut korvat, niinkuin vuosi takaperin pelkäsittekin", sanoi Jaakko.

Nimismies rupesi nyt tarkastamaan huonetta muiden kanssa. Sieltä löytyi paljon epäluulon alaista kalua, kalliita vaatteita, silkki-huiveja, kulta-sormuksia ja paljon hopea-astioita ja lusikoita.

"Hm!" sanoi nimismies, tarkastellessaan kulta- ja hopea-kaluissa nimikirjaimia, "aivan samoja kaluja, joita viimein kaupungista varastettiin, sillä minulle on lähetetty tieto niiden merkeistä. Varmaan tulee kunnioitettava herra poliisi, Pirula, näistä ja kaikista muistakin sieltä kadonneista kaluista ja tavaroista vastaamaan".

"Käykääpä, hyvä herra, syynäämässä tämänkin miehen kotona; hän oli osallisena kanssani varkaudessa ja on jaossa saanut osansa tavaroista, vaikka hän nyt niin isosti hurskastelee", sanoi Pirula, osoittaen Jaakkoa.

Jaakko tyhmistyi tuota kuullessansa, niin ett'ei hänellä ollut sanaa suuhun tulevaa. Hän ei ollut vielä ihmisiä tuntenut tähän asti noin petollisina ja tunnottomina, mutta vähän kerrallansa rupesi hän oivaltamaan kaikin puolin, kuinka kauvas paatunut ihminen saattaa pahuudessa mennä. Hän oli nähtävästi esitelty noille roistoille koston uhrina ja siinä tarkoituksessa oli hänelle annettu nuot kallisarvoiset lahjat, että hän varomattomuudessaan joutuisi niiden kautta vielä varkaaksikin.

"Ei se mies tarvitse syynäämistä. Hän on tuonut herra polisin lahjoittamat tavarat jo minulle, epäluulon alaisina, ja antanevat nekin jotain selitystä asiaan. Ei se silkinauha kuristanutkaan, niinkuin tarkoittitte, se taisi takertua nyt omaan kaulaanne", sanoi nimismies, päästäen Jaakon siten pälkähästä.

Samassa tuotiin rautoja ja molemmat kiinni saadut miehet pantiin rautoihin, mutta tuo vaarallinen "polisi" erittäinkin kytkettiin sillä varalla, ett'ei hän suinkaan pääsisi karkuun.

"Olenhan nyt näyttänyt toteen, että sinä olet rosvojen pesä, ei suinkaan minun enää tarvinne sitä oikeudessa toteen näyttää?" sanoi Jaakko Matille, kävellen hänen tykönsä, sillä Jaakko oli taasen tointunut äsköisestä nimismiehen puollustuspuheesta.

"Ei sinun tarvitse tulla käräjiin sen asian vuoksi", sanoi Matti nolosti, joka ei ollut kaukaan aikaan puhunut yhtäkään sanaa.

"Jaakko ei saa sopia sitä asiaa", sanoi nimismies.

"Jos hän tahtoo peruuttaa sen syytöksensä, että minä olen ollut appivaariani ryöstämässä, niin en minä tahdo tulla käräjiin kantamaan hänen päällensä, sillä minä en tahdo käräjästä kunniaa hakea", sanoi Jaakko ylevästi.

"Minä olen kostonpyynnössäni syyttänyt sinua siitä, mutta sinä et ole sitä tehnyt", sanoi Matti katuvaisesti, sillä hänellä alkoi kapista hätä.

"Minä puolestani unhotan kaikki", sanoi Jaakko tukahtuneella äänellä ja kyynel silmissä; niin hyvää teki hänelle kosta pyytävän, kavalan vihollisensa ensimmäinen nöyrytymys langetessaan.

"Sinä olet, Jaakko, jaloluontoinen mies, mutta minun ei käy, virkani vuoksi, niin tekeminen. Oikeuden nimessä haastan minä teidät nyt alkaviin käräjiin, vastaamaan näiden herrojenne yökortteerista", sanoi nimismies Matille ja hänen isällensä Erkille, joka oli jo herännyt tuosta tekounestansa, eikä ollut tietävinään koko kahakasta mitään.

Nimismiehen vaatimat hevoset joutuivat nyt kartanolle ja vangit vääntätiin kärryille, ja kaikki ne kalut, jotka kellarikamarista löytyi; rahaakin oli tuon Pirulan matkalaukussa melkoinen summa; kaikki nuot otti nimismies takavarikkoon. Niin lähdettiin Marttalasta pois. Vangit vietiin vankein-kuljettajalle vartioitavaksi ja niin hajosi itsekukin kotiinsa.

Ei tarvinne kertoakaan, mikä ilo Tinttalassa repesi, kun Jaakko tuli kotia ja kertoi kaikki.

"Sanoinhan minä sinulle, että Jumala suojelee viattomuuden", hoki Mari ehtimiseen ja halaili Jaakkoa, ja vanha Saara muori itki ilosta, että ryppyinen koukkuleuka oikeen väkätti.

Aamulla levisi kylässä huhu, että Marttalasta oli viime yönä saatu kiinni kaksi rosvoa, joista toinen kuuluisa Pirula; että Matin oli täytynyt pyytää Jaakkoa sopimaan käräjä-asiansa, ja että Matin oli täytynyt tunnustaa, ett'ei Jaakko ole ollut ryöstämässä appivaariansa. Niinhän on. Vääräys oli sortunut, totuus voittanut. Matin onnen aurinko oli laskenut, oli ijäksi laskenut, sillä sen rata ei ollut perustettu totuuteen ja oikeuteen; hän oli toiselle kuoppaa kaivanut ja itse siiten langennut; totena pysyvät

XI.

Palkinto — kummallinen vieras.

Oli kulunut taas joku vuosi. Tinttala ei ollutkaan enää tuommoinen kurja uudistalo, sillä siinä elettiin jo vankkaa talonpojan elämää. Pikku tuvassa ei ollutkaan enään ketään asumassa, sillä valmiina seisoivat nyt jo kehä, joka katovuotten tähden oli siinä valmistumattomana seisonut useampia vuosia; olipa se oikein punaseksi päältä maalattu. Siinä valoisassa, puhtaassa ja välkeässä huoneessa asuivat nyt pikku tuvan asukkaat. Voi kuinka hyvältä heistä nyt tuntui tuo avara asunto ja murheetoin toimeentulo; tuntuipa heistä siltä kuin he olisivat omalla ohvakuudellansa väkisin anastaneet itsellensä itsenäisen toimeentulon ja siinä samassa yhteiskunnallisen aseman.

Olipa heidän asukaslukunsakin lisääntynyt monella lailla. Heille oli, näetten, syntynyt kolmas lapsi, ja he elivät kaikin terveinä ja hyötyisinä. Myös olivat vanhan Tinttalan asukkaat, Jaakon isä ja äiti, lisänneet perheen lukua kahdella hengellä. He olivat jo vanhat eivätkä enää voineet itseänsä elättää tinttaamalla, tuolla heidän mielestänsä luvallisella lainrikoksella. He olivat nyt tulleet vaivashoidon elätettäviksi, mutta Jaakko ja Mari ottivat heidät tykönsä, sillä he eivät saattaneet sitä nähdä, että he olisivat armoleipää syöneet. Mari oli jo ennen tahtonut heidät tykönsä otettaviksi, mutta Jaakko oli sitä vastaan, niin kauvan kuin hän saisi tuvan kehän valmiiksi, ja paraiksi, kun tosi tarve tuli, saikin hän sen. Saara muori oli myöskin ollut Tinttalassa siitä asti, kun hän toi sanaa, että Marttalan kellari-kamarissa on asukkaita. Jaakko ja Mari eivät hennoneet häntä laittaa mökkiinsä takaisin, puutoksia kärsimään, tuota suurinta ystäväänsä ja hyväntekijäänsä, joka heidät oli suuresta vaarasta pelastanut. Mummo suostuikin ilolla asumaan noiden ystäviensä luona, sillä hän pelkäsi ylpeäin Marttalaisten kosta huonojen kortteeri-miestensä ilmitulemisesta. — Noin tavoin oli Tinttalaan karttunut yhdeksänhenkinen perhe, sillä yhä oli tyttökin siinä.

Käräjät olivat olleet ja menneet, joissa Marttalan silloisten yövierasten maja-asia tutkittiin. Oikeus ei voinut Marttalaisia tuomita itse rosvojen rangaistukseen, sillä he osasivat hyvin puolestansa puhua. Eivät he sanoneet muka tietäneensä minkälaisia miehiä nuo oudot olivat, vaan kun he tulivat ja pyysivät yösijaa, niin ei heidän muka sopinut kieltää. Kun ei heillä muka ollut muualla sijaa vieraillessa, veivät he heidät kellari-kamariin ja puhelivat siellä vierastensa kanssa. Kun sitten vallesmanni ilmestyi oven taa ja pyysi ovea auki, sammuttivat nuot vieraat valkean ja hyppäsivät akkunasta ulos, jättäen tuomansa kalut kamariin. Tuosta he muka arvasivat vierastensa olevan epärehellisiä ihmisiä, jonka tähden pelkäsivät pahinta ja tyhmistyivät niin, että sitten kielsivät heillä ketään olleen ja muutenkin sekanivat puheessaan, siinä hädässä tullessa turhassa toivossa, ett'ei kukaan noita heidän arkoja vieraitansa nähnyt. Nuot perustukset ne olivat, joihin Marttalaiset kovasti nojasivat oikeudessa, ja ne olivat vierasten-miesten todistusten kanssa niin yhtä pitävät, ett'ei oikeus voinut tuomita heille varkaan rangaistusta, mutta asiassa oli kuitenkin siksi sitovia asianhaaroja, että oikeus tuomitsi heidät isoihin raha-sakkoihin.

Vaikka Marttalaiset pääsivät niin vähällä rypemisellä rumasta asiastaan, oli heidän arvonsa ja kunniansa mennyt ihmisten silmissä — palaamattomiin, sillä jokainen rehellinen ja kunniallinen ihminen tunsu tunnossaan asian todellisen laidan. Olla puheen alaisenakaan rosvojen suojelemisesta, saatikka sitte joutua syytöksen alaiseksi ja osaksi tulla rangaistuksi noin rumasta asiasta, sitä kansa ei voinut koskaan unhottaa, semminkin kun tuo syytös oli aivan heidän luonnettensa mukainen.

Tuo kaupungissa tapahtunut iso varkaus oli myös tutkittu ja nuot molemmat Marttalassa kiinni saadut veijarit tulivat siihen syytäksi, sillä Marttalassa takavarikkoon otetut kalut ja rahat olivat juuri niitä tavaroita, joita sieltä oli varastettu. Jaakonkin täytyi olla todistajana asiassa, jossa hän sai tarkoin selittää tuon polisihistoriansa ja Marttalassa tapahtuneet seikkailut. Siellä olivat nuot lahjatkin tutkittavina, jotka Jaakko polisilta sai, ja ne olivat myös kaupungista varastettua kalua, arvaapa sen.

On jäänyt mainitsematta, että toinen Marttalassa kiinni saatu mies oli eräs naapuripitäjässä asuva talonisäntä. Hän oli jo kerran varkaudesta rangaistu, ja tuota mennyttä kunniaansa oli hän jonkun aikaa kokenut takaisin saada leventelevällä kerskaamisella rehellisyydestänsä ja ulkokullatulla katumuksellaan, ja nuo olivat hänellä alinomaa suussa.

Eräänä päivänä oli nimismies lähettänyt sanan Jaakolle tulla hetimiten käymään hänen luonaan. Jaakko oikein säikähti tuota kutsua, semminkin kun se oli nimismieheltä, mutta meni hän kuitenkin.

Sinne tultuansa kummastui Jaakko oikein aikalailla, kun nimismies vaati häneltä viidensadan markan kuittia; hän maksaisi Jaakolle mainitun summan.

"No mutta mitä herran tähden tämä nyt on, ja mistä se tulee? En ymmärrä", sanoi Jaakko hämmästyksissään.

"Rosvojen kiinni panemisesta, erittäinkin Pirulan", selitti nimismies.

"No mutta taivaan nimessä! Tehän rosvot kiinni otitte, siis, jos siitä jotain palkintoa tulee, on se annettava teille, eikä minulle", sanoi Jaakko.

"Ilman sinutta ei olisi Pirula vielä tänäkään päivänä kiinni. Sinä se olit, joka tiesit hänen pesänsä ja semmoisessa paikassa, ett'ei kukaan muu olisi sitä osannut aavistaakaan. Sinä se olit, joka tuon vaarallisen pahantekijän otit kiinni itse teossakin, sillä sitä ei olisi kukaan meistä voinut tehdä. Pirula on tunnettu vahvaksi mieheksi ja hänellä oli ladattu revolveri kädessä. Jos hän olisi saanut silmänräpäyksen enemmän aikaa, jonka hän olisi saanutkin, jos häntä olisi kiinni pitämässä ollut heikommat voimat, niin olisi hän saanut tilaa ampumaan, ja silloin olisi hän mennyt, niinkuin monasti ennenkin. Hän on jo tehnyt murhiakin ja monta muuta isoa vahinkoa, kun häntä on yritetty kiinni panemaan. Pirula on vaarallinen mies, eikä kukaan ole vielä rehellisemmästi palkintoa ansainnut kuin te", sanoi nimismies. (Hän sanoi nyt Jaakkoa kunnioituksesta teiksi).

Vaikka kuinkakin Jaakko olisi estellyt, ei ollut hänellä muuta neuvoa, hänen täytyi antaa kuitti ja nimismies maksoi rahat.

Jaakko otti kiitellen ja kunnioituksella rahat vastaan. Hän ei ollut vielä koskaan ennen ollut niin rikas. Viisisataa markkaa, se oli iso rahasto Jaakon mielestä. Iloisella mielellä riensi hän nyt rahojensa kanssa kotiinsa, jossa hän heti kotiväellensä ilmoitti, mikä onni häntä nyt oli kohdannut. Ei tarvinne mainitakaan, että tuo perheenisäänsä rakastava kotiväki riemastui kovin, kuullessaan tuon uuden onnen ja voiton, sillä olivathan ilot ja surut heille kaikille yhteiset. Olipa Jaakon isästä ja äidistä oikein kumma, kun heidän pojastaan oli tullut semmoinen mies, että hän voi tuommoisia palkinnoita ansaita. Naurussa suin kuunteli Jaakon isä kauvan aikaa Jaakon kertomusta, ja katsoi samassa häntä luottavasti silmiin ja viimein virkahti hän: "Onkos hullumpata". Saara-muori halaili vuoroon Jaakkoa, vuoroon Maria ja hoki: "voi kuin minun on hyvä olla, kun teidän hyvin käypi".

Kauvan ei Jaakko rahojaan piiloitellut eikä ihastellut.

Hän rupesi niitä oikein aika kyytiä syytämään Metsälammen rämeeseen, ja sinne rupesi oikein kosolta nousemaan savea. Jaakko teki itsekin työtä entisellä uutteruudella ja virkeydellä. Monet hyvät vuodet tulivat siihen avuksi ja palkitsivat moninkertaisesti tuon uutteran työmiehen hien ja väen, sillä hallakin oli paennut nyt jo etemmäksi, ankaran työn ja maan kuivumisen pakosta.

Kaikkien noiden ponnistuksien seurauksena oli se, että heidän varallisuutensa alkoi karttua siihen määrään asti, että kyläläisilläkin oli siitä puheen-ainetta. Ei heillä ollut enään ruoan eikä juoman puutetta. Aitassa oli heillä viljaa tallella katovuodenkin varalla ja navetta oli täynnä mylviviä eläimiä. Ei heillä ollut velkaa penniäkään yhdellekään ihmiselle, sillä he olivat hevosenkin hinnan jo kaikki maksaneet, joka hinta heille oli niin paljon aikoinaan murhetta tuottanut; vieläpä olivat he hankkineet toisenkin hevosen.

Eräänä kertana istuivat Jaakko ja Mari kahden, uuden tupansa kamarissa. Kaunis ilma oli ulkona ja vieno tuuli huhautteli pehmeästi huonetten seiniin. Kesäisen syyspuolen päivän iltapuoli oli. Mari, ahkerana emäntänä ja perheen äitinä, kutoi sukkaa. Tarkan tallentajan merkinä oli Marin vyöllä pieni avainkimppu. Jaakko istui mykkänä, poski käteen nojattuna. Kumpikaan ei puhunut mitään, sillä edelliset keskustelut olivat saattaneet heidän sydämiinsä sanomattoman tyytyväisyyden ja rauhan; he näyttivät elävän tunteittensa vallassa.

Silloin aukeni kamarin ovi äkkiä ja tyttö astui sisään.

"Mies näkyy kiertävän Metsälammen vainion ympärillä", sanoi hän.

Mari ja Jaakko menivät katsomaan.

"Voi isä! Isä, isä! tulkaa tänne! tulkaa taloon — tulkaa! tulkaa huoneeseen — elkää sinne menkö — kuulitteko, isä? — voi, voi!" huusi melkein yhdellä hengähdyksellä Mari, heti kun hän oli tuon vainion ympäristöllä kulkevan miehen huomannut, vaikka kaukaa.

Mutta ullankanteella kuleksiva mies ei ollut kuulevinaanakaan Marin värähtelevällä äänellä huudetuita rukouksia ja toivotuksia, vaan hän vetäysi puiden suojaan ja katosi metsään.

Mari tyrskähti katkeraan itkuun. Hän oli pitkän ajan päästä nähnyt isänsä, kaukaa oli hän nähnyt

hänen, mutta yhtäkaikki oli Mari hänen tuntenut. Marin sydän ilostui nähdessään isänsä, katselemassa niitä viljelyksiä, joita he, vuosien kuluessa, olivat ponnistellen ja taistellen valmistaneet. Toivon säde lensi silloin hänen sydämeensä, että hänen isänsä on leppynyt, on anteeksi antanut, ja tuo toivon säde oli hänen huulillensa nuot hätähuudot ajanut. Mutta toivo petti; isä ei ollut vielä leppynyt, ei anteeksi antanut, sillä hän ei ollut kuulevinaankaan lapsensa hätäistä ja lapsellista huutoa ja kutsumusta, vaan hän vetäysi metsän kolkkoon suojaan, pois hätäilevän ja rukoilevan lapsensa näöstäkin; näyttipä siltä, kuin ei hän olisi tahtonut itseänsä ollenkaan nähtävän eikä tunnettavan. Oliko kumma jos Mari heltyi itkemään, kaikki nuo harkittuaan?

Kauvan suri Mari mennyttä tilaisuutta tavata rakasta isäänsä, kauvan Jaakon mieli oli apea, ajattellessaan appensa anteeksiantamattomuutta ja leppymättömyyttä.

Huhut Jaakon ja Marin aineellisesta vaurastumisesta olivat tunkeuneet Mäkelän Maunonkin korviin. Tuon ryöstö-yrityksen jälkeen ei Mauno luullut ketään ryöstäjäkseen muita kuin Jaakkoa ja kylässä kulkevan huhun mukaan piti hän sitä niin varmana, kuin viisi sormea kädessään. Mutta kun rosvot saatiin Marttalasta kiinni, joutui hän aivan pyörälle sen asian kanssa: tuo kiinnipano oli tapahtunut Jaakon toimesta ja kautta ja se oli aivan ristiriidassa hänen ryöväyksensä kanssa, ja hän koetti saada selville sitä asiaa minkä voi, mutta turhaan. Olisiko Jaakko ollut niin halukas noita pahantekijöitä kiinni vuovaamaan, jos hän olisi ollut osallinen tuohon ryöstörytykseen? Mistä ja kuka oli se mies, joka hänen noiden hirviöin käsistä pelasti? Mistä oli Jaakolla tieto, että roistot saivat suojaa Marttalassa? Kas nepä kysymyksiä, joissa oli Maunolle seulomista ja ajattelemissa.

Mauno oli monta kovaa sotaa sotinut sydämessään. Luonnollinen vanhemman rakkaus kyti alinomaisena, kalvaavana tuntona hänen sydämessään, mutta sitä ankarasti vastusti tuo itsepintainen jäykkyyks, tekonsa ja sanansa pitävyys, josta hän oli yleiseen paikkakunnassa tunnettu. Juuri kun hän oli valloittamaisillansa sydämensä ja ottamaisillansa tyttärensä ja vävynsä kotiinsa, johon suuntaan Maunon vaimokin alituisesti vaikutti, tuli tuo ryöväysjuttu taas mieleen ja viritti Maunon vihan ja ennakkoluulot Jaakkoa kohtaan kaksinkertaisiksi. "Semmoinen hän on! Enkö minä sitä sanonut? Salakapakasta ei voi parempaa toivoakaan", oli Mauno silloin sanonut. — Kaksin kerroin sai Jaakko syyttömästi apeltansa vihaa ja ylenkatsetta, kaksin kerroin sai Marttalan Matti häneltä ylistystä ja kunniaa — syyttömästi hänkin; Matti oli arvannut niin laittaa; hän oli aikansa taitava pelaaja.

Olipa Mauno jo kerran jälkisäädöksellä määräämisillään omaisuutensa Matille, ja täydessä loistossaan näkyi nyt hänen vaalinsa oikeus tyttärensä naima-asiaassa.

Kun tuo rosvojen kiinnipano Marttalassa tapahtui, aleni Matin ja hänen isänsä arvo niin Maunon silmissä, ett'ei hän pitänyt heitä enään ihmisinäkään, ja julkisesti oli hän heille eräänä kertana sanonut, ettei hän tahdo olla rosvojen suojelijain seurassa, ja siitä herran hetkestä ei nähty Maunon ja marttalaisten seurustelevan. "No kaikkia sitä näkee ja kuulee! Kuka tuota olisi uskonut? Huono olisi hänkin ollut lapseni elämän kumppaniksi, kenties huonompi kuin tuo toinen, vaikk'ei hänkään häävi ole", oli Mauno silloin sanonut. Ensikerran eläessään oli hän siten tunnustanut erehtyneensä, ensikerran vaalinsa väärin toimittaneensa, mutta sillä ei hän vielä tunnustanut sitä vaalia oikeaksi, jonka hänen lapsensa itse oli oman sydämensä vaatimuksesta, oman mielensä mukaan tehnyt.

Niin oli Matin arvo Maunon silmissä alennut, mutta Jaakon arvo ei ollut samassa vertaisuudessa ylennyt. Vaikka hän harkitsikin Jaakkoa vapaaksi tuosta ryöväyksestä, ei kuitenkaan voinut Maunon silmissä se pirallinen ja saastainen tahra poistua pois. Jaakosta, jolla ilkeä koston-pyytäjä oli kokenut so'aista häntä, vaan Jaakko pyöri kuin pyörikin hänen ryövääjänään.

Usein oli Mauno syviin ajatuksiin vaipuneena pitkät ajat. Siitä heräsi hän tavallisesti niinkuin unesta. Silloin nähtiin hänen aina pujauttavan päätään ja kuultiin sanovan: "jos, jos", mutta kukaan ei tietänyt mitä tuo "jos" merkitsi.

Niinkuin jo mainittiin, oli huhut Jaakon ja Marin hyvästä toimeentulosta tunkeunut Maunonkin tietoon. Hän tahtoi omin silmin nähdä, kuinka paljon perää tuossa huhussa oli. Siinä tarkoituksessa lähti hän ypöyksiin metsiä myöten kiertelemään Tinttalan tiluksille, sillä ei hän olisi yhdenkään ihmisen suonut näkevän, että hän meni hyljätyn tyttärensä ja vävynsä kotia katsomaan. Niinkuin jo tiedämme, nähtiin hän siellä kumminkin. Sieltä palatessaan oli Mauno tavallista tiheimmin ja tavallista pitempään ajatuksiinsa vaipuneena ja tavallista useammin kuultiin tuo "jos, jos"; erään kerran kuultiin hänen lisäävän: "jos ei hän olisi ollut minua rosvoamassa."

"Kuka?" kysyi hänen vaimonsa äkkiä.

"Ei kukaan", sanoi Mauno havahtuen, nousi ylös ja pisti piippuunsa.

Niin Mauno, mutta eipä muustakaan kansasta ollut peräti haihtunut pois tuo luulo, että Jaakko olisi ollut tuolla tavalla anastamassa vaimonsa perintöä tyylyltä ja kovalta apeltansa, vaikka Jaakko olikin niin

tuntuvalta tavalla puhdistanut itsensä tuosta rumasta syytöksestä noiden rosvojen kiinnipanemisella.

Ei kukaan kärsinyt enempää tuosta ikävästä naima-rettelöstä ja Jaakon ja Marin kunnian alennuksista, kuin Marin äiti. Jo alusta alkain oli hän katkeruudella huomannut mihin vaaraan hänen lapsensa joutuisi, jos hän tulisi Marttalan Matin kanssa elämäänsä viettämään. Hän oli kyllä Jaakossakin havainnut inhimillisiä heikkouksia kenties enemmän kuin hän olisi suonut, mutta hänen tarkka silmänsä huomasi hänen avunsa niin suuriksi, ett'ei hän ollut ollenkaan vastaan tyttärensä yhdistymistä hänen kanssaan, semminkin kun se oli Marin sydämellinen tahto. Tuon hellän perheenäidin sydämessä oli arka, avonainen ja puhdas paikka, jota ei ollut tämän maailman rikkaus ja hekuma saaneet so'aista, ja tuon puhtaan paikan avulla voi hän nähdä mammonan monivärisen ja loistavan lipun lävitsekin hieman tulevaisuuteen.

Marin naimisesta asti oli hän monta itkua itkenyt. Vaikka hän oli kokonansa melkein niinkuin vankina, pääsi hän sentään väliin salaa pujahtamaan pois kotoaan, että hän sai tavata Marin. Silloin he aina yhdessä vuodattivat raskaan sydämensä, toinen kovan miehen ja toinen kovan isän ylitse. Oliko Mauno sitte paha tuolle siveälle ja hellälle vaimolleen? Ei, sitä ei hän ensinkään ollut. Hän ei ollut koskaan lyönyt vaimoansa, eikä vielä pahoilla ja törkeillä sanoillakaan sätinyt häntä, eikä Mauno ollut vielä koskaan ollut juovuksissa. Hän oli hyvä mies, ainakin mitä ulkonaisiin aviollisiin oloihin tulee, mutta sisällisen ihmisen ja siis elämänkin laita on aivan toisin. Että Mauno oli jo heti naimisensa alusta anastanut ankaran miesvallan avioliiton velvollisuuksien ja oikeuksien ylitse, oli jo aivan hänen luonteensa mukaista, mutta siihen vielä lisäksi tuli, ett'ei Mauno pitänyt vaimoaan — vertanaan. Tuota ei Mauno tosin antanut vaimollensa tiedoksi törkeillä ja raa'oilla sanoilla, vieläpä koetti hän olla vaimollensa kokonaan sitä ilmoittamattakin, mutta se ei onnistunut, sillä sydämen silmillä on tarkka näkö ja sen hermoilla on tarkka tunto. Suru-mielellä antautui vaimo heti miehensä tahdon alle kaikissa, ja mykkänä kantoi hän sydämessään tuota outoa ja arkaa paikkaa, eikä Mauno koskaan koettanutkaan täyttää tuota outoa, ei terveeksi tehdä tuota arkaa paikkaa — ei.

Silloin kun vaimon mielestä tuntuivat yhteiset asiat menevän vastoin hänen ymmärrystään, koki hän aina hiljaisesti ja nöyrästi muistuttaa ja vaikuttaa miehensä mieli-piteisiin, mutta hän ei ollut vielä kertaakaan onnistunut. Semmoisissa tapauksissa sanoi Mauno tavallisesti: "mitä tuota joutavia puhuu", ja lähti pois. — Minkäpä hänelle sitten teki.

Marin ja Jaakon naimisen aikanakin koetti Marin äiti vaikuttaa Maunoon niin paljon kuin voi heidän eduksensa, mutta siitä ei Mauno kärsinyt hänen puhuvankaan. Mutta ei hän sentään heittänyt toivoansa, eikä lakannut puhumasta ja kyhertelemästä tyttärensä eduksi, ja tuota hän teki vuodet läpitsensä, kun vaan tilaa oli, mutta kaikella ahkeruudellaan ei hän voittanut muuta, kuin että Mauno rupesi tyytymään tuohon "mitä tuota joutavia puhuu" sanaansa.

Niin, tyhjiin raukesivat Marin äidin hankkeet ja ponnistukset jäykän miehensä kääntämisessä ottamaan sanansa takaisin ja edesauttamaan omaa lastansa ja vävyään heidän uuden talonsa perustamisessa.

Vaikka Marin äiti oli niin kovan isäntävallan alla, sai hän kumminkin usein tilaisuuden auttaa Jaakkoa ja Maria sillä ja tällä pienemmällä avulla, ja semminkin noina kovina katovuotten aikoina auttoi hän usein heitä ruoka-avulla. Oi kuinka usein olisi tuo hellä perheen-äiti käynyt katsomassa lastaan ja vävyään ja heidän pientä uutta taloaan, niin, senpä hän olisi tehnyt niin usein ja mielellään, mutta se oli mahdotoin — Mauno ei sitä sallinut.

Kun sitten nuo huhut tulivat, että Jaakko muka olisi ollut Maunoa ryöstämässä ja että Marttalan Matti on Jaakon haastanut oikeuteen kunnian loukkauksesta, niin ei ollut enään Marin äidin surulla rajoja. Hän tuns selvästi tunnossa, että Jaakko oli viatoin tuosta hirveästä syytöksestä. Yhtäläistään koki hän Maunolle tehdä perättömäksi tuota syytöstä ja toteen näyttää kuinka viatoin Jaakko oli tuosta rikoksesta, mutta nuot hänen puuhansa ja puhdistustoimensa eivät onnistuneet paremmin kuin ennenkään. Tavallisesti sanoi Mauno vaan: "ole tuossa vaiti!" ja sitten jälkemmin: "mitä tuota joutavia puhuu." Ei Mauno koskaan julkisesti ilmoittanut sitäkään, että hän Jaakkoa epäili tuossa ryöväysjutussa, ei jopa kaiketi, paljonpa hän silloin olisikin vaimonsa kanssa keskustellut yhteisistä, sisällisistä asioista.

Ei ole vielä mainittu, että Jaakko oli parina vuotena jo hankkinut itsellensä huvittavaa ja hyödyttävää kirjallisuutta. Korpelassa kylvetty siemen oli kyllä heti itänyt, mutta nyt vasta se orasti. Jaakon oli aina mieli halannut kirjallista tietoa, mutta jokapäiväisen elämän surut ja huolet olivat hänellä näihin aikoihin saakka olleet niin ankarat, ett'eivät hänen aineelliset varansa sitä sallineet. Mutta kun hänen ajallinen elämänsä oli nyt vaurastunut, rupesi hän tyydyttämään henkistä tarvettansa, ja hänellä oli nyt oikein kahdet sanomalehdet, jotka riippuivat kahtapuolta kamarinsa akkunaa, pisteltynä järjestyksessä pitkiin nauloihin.

Näinä aikoina Jaakko sai ensimmäisen verokirjansa, sillä uudistalon vapaa-vuodet olivat jo loppuun

kuluneet. Olipa Jaakko milt'ei mielissään, saatuansa kirjallisen osoituksen yhteiskunnallisista velvollisuuksistaan. "Jopahan rupeavat meitäkin ihmisinä pitämään, koska verokirjan lähettivät", oli Jaakko sanonut, verokirjan saatuansa, vaikka tuo käskevä seteli on monelle vastenmielinen.

Jaakko rupesi nyt ottamaan osaa kunnallisiin keskusteluihin, sillä hän tunsii olevan itsellensä oikeuksia, koska oli saanut velvollisuuksiakin. Useinkin hän antoi niissä valaisevaisia ohjeita, sillä hänellä oli nytkin jo avarammat ja vapaammat käsitteet yhteiskunnallisista asioista, kuin monella muulla. Mutta tavallisesti katsottiin hänen ohjeensa ja neuvonsa ylen. Kun Jaakko ensikerran puhui kunnalliskokouksessa, katsoivat muut kokouksessa olijat pilkallisesti ja kysyvästi toisiaan silmiin, suu ilvehymyssä, ja melkeinpä he olivat nauruun purskahtamaisillansa. Minkätähden! Sen vuoksi kun hän oli — köyhä uudistalolainen, Tintta Jaakko vaan, ja hän tulee puhumaan mielipiteitänsä kuntakokouksessa.

Semmoinen oli Jaakon ja Marin arvo ja asema appelassa ja kylässä, semmoinen oli myös heidän aineellinen toimeentulonsa sillä aikakaudella.

XII.

Kasvatuksen arpia — syvä lankeemus.

Edelleen teki Jaakko työtä uudessa talossaan, ja työ vaikutti terveellisesti hänen ulkonaiseen ja sisälliseen elämäänsä. Hän tuli työnsä kautta ja voimasta hyödylliseksi jäseneksi perheelleen ja siinä samassa yhteiskunnalle. Heidän aineelliset varansa olivat työn ja toimen kautta karttuneet siihen määrään, että he voivat murheettomina syödä omaa leipäänsä. Monta intohimoa, monta kasvatukselta perittyä helmasyntiä tuli tuon työn kautta kuoletetuksi, ja yhä enemmän sielu puhdistui ja varttui varsinaiselle elämälle, täyttämään niitä pyhiä velvollisuuksia, joita perhe-elämällinen kutsumus myötänsä tuo. He olivat taistelleet monta taistelua, taistelleet jokapäiväisen elämän toimeentulon eduksi, raakaa maata ja kovaa luontoa vastaan, mutta tuo jäykkä ja kova korpi ei antanut aihetta mihinkään katkeraan taisteluun. Sillä vaikka hän tekikin kovaa vastarintaa valloittajilleen, teki hän sen vaan ikäänkuin pilan vuoksi, ja sittenkun hän oli voitettu, hymyili hän vaan niin mieluisesti ja antautui ainaiseksi palvelijaksi valloittajalleen. Pakotusta ja hikeä tuotti tosin tuokin taistelu, mutta ei tuo pakotus ollut sydämen pakotusta, vaan se oli ruumiin väsymystä ja uupumista, jonka kova työ lahjoittaa kullenkkin ahkeralle tekijällensä, ainakin kerran päivässä, mutta joka illalla työstä päästyä heitti niin mieluisan muiston ja tunnon sydämeen, että tänäkin päivänä on taasen elämän velvollisuudet täytetty.

Vettä, karpaleita puristi tuokin taistelu, mutta ne eivät olleet niitä karpaleita, joita sydämen murhe ja tuska puristaa ulos ihmisen sydäimestä silmien kautta ja joita sanotaan kyyneleiksi, ei, ne olivat vaan vaivoista valuvaa hikeä, jotka jättivät sydämen rauhaan ja kuivuivat itsestensä yön levähdyksellä, huomenna taas uudestaan vuotaaksensa.

Paljon, paljon olivat uudistalon asukkaat taistelleet toisenlaistakin taisteloa, joka ei tyytynytkään tuohon ulkonaiseen, elämän surun ahdistukseen ja ruumiin voimien uuvutukseen, vaan uuvutti ja murti sisällisiä sielun voimia. Se taistelu oli ihmisellisen kunnian, arvon ja oikeuden taitelua. He olivat joutuneet ilkeän kostonpyytäjän uhriksi, ja tuo kostonpyytäjä koetti kostonpyyntöään ajaa perille kavaluudella ja viekkauksella. Nuo hänen vehkeensä olivat siihen määrään onnistuneet, että heidän kunniansa oli vaarassa, ja se puristi monta kyyneltä heidän silmistänsä ja tuotti monta murhetta heidän sydämiinsä. Kummankin taistelun olivat he taistelleet lähes voitollisesti, vaikka kyllä usein näytti siltä, että totuus sortuisi ja vääräys ja kavaluus vaan rehoittaisi täällä maan päällä.

Noita kaikkia muistelivat he usein, varsinkin kauniina, tyyneinä ja hämärinä syysiltoina työstä päästyään, jolloin laskevan auringon säteet laativat taivaan reunat purppuran-punaisiin verhoihin, punaten yön verhoksi vetäyneen pilven härmän, ja jolloin ihmishenki niin mielellään muistelee menneitä aikoja, samassa kuin se pyrkii saamaan vastausta suurelle hengelliselle kysymykselleen — tulevaiselle elämälle.

Tuommoisia kauniita iltoja oli sekin aika, jona Jaakko näytti erinomaisemmasti ajatuksiinsa vaipuneelta; luultavasti hän ajatteli nytkin menneitä ja kenties tuleviakin aikoja. Mari oli myös siinä ja äännettöminä istuivat he kamarissaan pitkän ajan.

"Minä olen tässä miettinyt jotain", sanoi Jaakko vihdoin, katkasten siten äännettömyyden.

"No mitä vainen?" kysyi Mari.

"Että lähdemme kaupunkiin".

"Yhdessäkö?"

"Niin".

"Ja mitä varten?"

"Minulla ei ollut sinulle antaa minkäänlaisia morsiuslahjoja, naimisemme aikana, ei muuta kuin turmeltunut oma itseni. Me olemme paljon tehneet työtä, paljon nähneet vaivaa ja Jumala on työmme palkinnut. Nyt lähdemme yhdessä kaupunkiin, 'morsian-markkinoille'. Myöhäistä on se tosin, mutta parempi myöhäänkin kuin ei koskaan", esitteli Jaakko.

"Sinulta en odottanutkaan mitään maallisia rikkauksia, tiesinhän sen, ett'ei niitä sinulla ole. En sinulta vaatinutkaan muuta kuin oman itsesi, ja siinä oli minulle kylläksi. Minä näin sinun läpitsesi, näin sinussa piilevän miehen, toivoin sinusta tulevan miehen ja sentähden uskalsin minä yhdistää kohtaloni sinun kohtaloosi. Sinusta on tullut mies, kuten ennustin, ja työllä ja totuudella olet sinä sen toteen näyttänyt koko maailmalle. Se on tosi, että kävisin mielelläni kaupungissa, jossa olen käynyt kerran vaan ennen. Tosin ei minun mieleni tee mitään kalliita morsiuslahjoja, mutta olisihan yhtä ja toista, joka olisi paremmin tarpeen. Sentähden suostun ilolla esitykseesi ja lähden kanssasi kaupunkiin, semminkin kun lapsiltakin on hyvä pääsy. — Sinä olet hyvä ja oivallinen aviokumppani", sanoi Mari ja syleili innokkaasti miestänsä.

Eihän muuta. Huomenna ruvettiin puuhaamaan kaupunkikuormaa ja Jaakko vei reellä kaksi kuormaa maatarvotteita kylään, jotka kylässä sitten säilytettiin kärryille, vietäväksi kaupunkiin, joilla myötyinä saataisiin rahoja tarpeellisiin ostoksiin.

Kun kuorma oli saatu noin valmiiksi, lähtivät Jaakko ja Mari matkalle. Ilma oli kaunis, ja ilman mitään erinomaisista tapauksista pääsivät he kaupunkiin. Siellä ottivat he majapaikan laitakaupungissa olevassa pikku talossa.

Yksissä neuvoin möivät he tuomansa tavarat hyviin hintoihin ja saivat niillä kauniit rahat ja Mari joutui niiden vartijaksi. Tavarain myönnissä oli tullut ilta ja huomenna aiottiin ruveta ostoksia ostamaan ja sitten pois.

Oli jo vähän iltahämärä, kun Jaakko lähti majatalosta vielä kaupungille, jotain asiaa ajamaan. Erään kadun kulmassa oli seisomassa kaksi miestä, joiden sivutse Jaakon piti mennä.

"Mitä minä näen? Tinttalan Jaakko!" kuuli Jaakko toisen heistä sanovan.

Jaakko katsahti heihin ja havaitsi heti, että siinä seisoi Marttalan Matti, erään hänen parhaan ystävänsä kanssa.

"Niin on", sanoi Jaakko ja käveli eteenpäin.

"Elä mene, Jaakko, minulla olisi sinulle vähän asiaa!" sanoi Matti.

Jaakko seisahtui ja molemmat miehet kävelivät hänen tykönsä.

"Minä olen aikaa ajatellut sinun kanssasi käydä tosi sovintoon, vaan siitä ei ole tullut koskaan valmista. Nyt on hyvä tilaisuus siihen. Emmekö lähde kapakkaan, että saisimme sovinnon päälle siellä jotain suuhumme!" esitteli Matti.

"Minulla ei ole mukanani rahaa yhtään penniä", sanoi Jaakko.

"En minä sinulta mitään vaadikaan, minä maksan kaikki kulutukset; olisinpa keho mies, kun kutsuisin toisen kapakkaan ja vaatisin hänen maksamaan", puheli Matti.

Jaakko ei vastannut mitään, hän mietti. Sovinto verivihollisen kanssa tuntui hänestä niin miellyttävältä, mutta onko tuo sovinnon tarjous vilpitoin ja rehellinen? se oli kysymys, joka pani Jaakon siksi ajattelemaan, ett'ei hänellä ollut suoranaista vastausta antaa.

"Tule pois, Jaakko! Minä tiedän rauhaisan paikan, jossa saamme vapaasti haastella", kehoitti Matti ja lähti kumppaninsa kanssa kävelemään.

Jaakko lähti hitaasti ja verkalleen heitä seuraamaan; tuntuipa siltä kuin hänen olisi tarvinnut useampi askel ottaa taa- kuin eteenpäin. Olipa niinkuin olisi ollut liian vähän aikaa Jaakolla, tehdäkseen oikein lujaa päätöstä, mitä olisi tuon asian kanssa oikeastaan tekemistä, ja kesken tuntui tuo päätös olevan

vieläkin, mutta hän seurasi kuitenkin Mattia.

Niin tavoin tulivat he eräasen kapakkaan. Eipä tuo Matin kehuttu paikka näyttänyt kovin rauhalta. Rumanaamaisia miehiä istui parvittain pöytien ympärillä, kilistellen lasejaan ja polttaen tupakkaa. Toinen laji noita kapakkanaamoja oli tuhkaharmaita ja heidän silmiensä ympärillä oli mustan tumma, kuolleen veren näköinen juormu, joka piiritti koko silmän ja oli ikäänkuin pilvenä tuon Luojan luoman ja ennen niin kirkkaan tähtösen ympärillä, niinkuin vankkana ja ainaisena todistajana, että tuo Luojan lahjoittama valon lähde ei ollut enään alkuperäisessä kirkkaudessaan ja puhtaudessaan, vaan että se oli nykyään verestyneen, himmentyneen ja pullistuneen näköinen, jolta näytti jo tahto ja voima peräti puuttuvan. Yksi osa noista kapakka-asujista löivät kortteja parvittain ja yksi osa kävellä huojui ja toikkeroi sinne tänne. Vaikka olivatkin noin erinkaltaisissa toimissa, oli heille kaikille kuitenkin yhteistä kiroilemiset ja jumalattomat ja rivot puheet. Tupakan savua oli huone täynnä ja lattialla oli paksusti piipun poroa ja muuta likaa, joka siihen juopuneilta läikkyvän märkyyden kanssa oli sekaantunut yhdeksi tahraksi.

Ei näyttänyt seura eikä huone hauskalta, ja tuo kaikki muistutti Jaakolle niin elävästi lapsuuden kotia, vanhaa Tinttalaa.

Matti näytti olevan hyvä tuttu sekä talon välle että vieraille. Häntä kehoitettiin istumaan ja tulemaan joukkoon; kyseltiin tarkoin hänen kumppaniaan, ja Matti selitti Jaakon olevan hänen tuttujaan kotikylästä. Tuostakos tuli Jaakolle ystäviä: kättä puristettiin, onnea toivotettiin ja ryyppyjä tarjottiin.

Eri pöydän ääreen tahtoi Matti juomisia ja sen ääreen istuivat nuo sovinnon tekiät. Jaakko ei tiennyt nytkään, miten hänen kanssaan oikeastaan oli, mutta hän istui vaan kun käskettiin. Sitten rupesi Matti ryyppyjä tarjoilemaan.

"Minä en juo itseäni juovuksiin", sanoi Jaakko.

"Mitä joutavia! Kuka tuon vertaisesta juovuksiin tulee? Otetaan vaan sen verran, että tullaan puheen lystiin! Ota vaan ryyppysi pohjaan!" esitteli Matti.

Niin istuttiin, haasteltiin ja väliin maisteltiin, mutta sovinnon tekemisestä ei puhuttu mitään.

Jaakko ei ollut kylläksi tarkka valvomaan kiusauksen hetkellä omaa sydäntänsä. Hän oli lujasti päättänyt, kauvan päättänyt, ettei hän enään koskaan joi itseänsä juovuksiin; oman rakkaan vaimonsa tähden oli hän tuon päätöksensä tehnyt, ja hän oli kauvan päätöksensä pitänyt, mutta hän ei ollut joutunut koskaan lupauksensa jälkeen oikein tosi kiusaukseen; nyt oli hänellä kiusaus käsissä ja hän ei voinut sitä kestää, vaikka luuli selviävänsä, sillä hän tuli sitä enemmän juovuksiin, jota enemmän hän tenäsi, ett'ei hän juo päihinsä asti, sillä hän maisteli kumminkin ehtimiseen ja oli silloin jo juovuksissa, kun hän luuli olevansa tuossa luvallisessa puheen lystissä. — Helmasynti oli virvonnut, oli voittanut.

Voittanut oli Mattikin tarkoituksensa. Vaikka hän olikin niin nöyrytnyt tuona rosvojen kiinnipano-hetkenä kotonaan, oli hänen kostonpyyntönsä elpynyt jälleen täyteen voimaan, nähdessään, ett'ei laki voinut häntä tuomita niin raskaaseen rangaistukseen kuin hän pelkäsi. Entinen nöyryys oli muuttunut entiseksi vihaksi ja vainoksi, ja hän etsi vaan tilaisuutta, saadakseen langettaa Jaakon. Nyt luuli hän tilaisuuden tulleen ja hän oli asian harkinnut niin, että hän viettelee Jaakon ensin juomaan itsensä juovuksiin ja sitten härsyttää hän hänen vihaan ja niin tekemään lopen jonkun hirveän rikoksen. Onnistuiko hän siinä täydelleen? Senpähän saamme nähdä.

Jaakko rupesi jo puhelemaan isolla äänellä, niinkuin hänen tapansa oli viina päässä tehdä, mutta Matin silmät loistivat pirullisesti.

"Sano, sano Tintta-karhuksi!" kuultiin Matin kuiskivan kumppanilleen!

"No milloin siitä sovinnosta puhutaan?" sanoi Jaakko suurella äänen painolla.

"Kuka tuommoisen Tintta-karhun kanssa sopii?" sanoi Matin kumppani.

Jaakko kavahti tuolilta ylös.

"Tintta-karhu! Tuoko se nyt on se mainio Tintta-karhu?" sanoi eräs juomajoukosta.

"Hän on se, katsokaa nyt karhua oikein karvan juureen asti", sanoi Matin kumppani. Se oli hänen viimeinen lauseensa, sillä Jaakon nyrkki putosi samassa hänen kasvoillensa ja hengettömänä kaatui solvaisija lattialle.

"Murha, murha!" rupesivat kaikki yhteen ääneen huutamaan. He rupesivat tapaillemaan Jaakkoa kiinni, mutta hän löi ja hutki ympärilleen kuin riivattu, ja vetäytyi samassa ovea kohden. Ei heissä ollut joukollakaan sitä miehuutta, että olisivat ottaneet Jaakon kiinni, sillä kenenkään kynnet eivät pysyneet

hänessä, vaan ne sinkosivat kynsien omistajan kanssa joka yrityksessä tuotakin tuokemaksi.

Sillä tavalla taistellen pääsi Jaakko kartanolle ja niin kadulle. Tuota puolihämäraistä katu juosta roikasi hän niin paljon kuin eteensä pääsi, ja tuo hurja joukko jäljessä, huutaen: "Murha, murha! Ottakaa kiinni". Tuohon takaa-ajajajoukkoon yhdistyi muitakin kadulla olijoita ja kulkijoita, ja viimein tuli heitä mahdollin parttio. Tuolla tavalla mennä rajusivat he Jaakon ja Marin majatalon ohitse, Jaakko, paljon edellä tuota meluavaa ja kirkuvaa joukkoa, juosta sukien avopäin, sillä hänen lakkinsa oli jäänyt kapakkaan, ja joukko jälessä huutaen, hoilaten. Jaakko juoksi ulos kaupungista ja poikkesi lähimpään viidaksoon; mahdollin oli heidän häntä sieltä löytää.

Tuo näky ja kuulo kävi kipeästi Marin sydämelle kuin puukon pistos, mutta ei hän kuitenkaan kadottanut hetkeksikään järkeään ja neuvokkaisuuttansa. Hän puki kiireesti vaatteet yllensä ja lähti kuulustelemaan asian oikeaa laitaa. Melkein suorastaan älysi tuo terävapäinen vaimo, mitenkä tuo riesa oli tullut, semminkin kun hän näki Marttalan Matin takaa-ajajien etupäässä.

Meluava ihmisjoukko kadulla ohjasi tuon huolehtivan ja lujan perheen-äidin askeleita, ja siltä ja tältä ihmiseltä kysäsi hän tuota paikkaa tarkemmin, jossa tuo harmittava turma oli tapahtunut. Ei olisi luullut heikolla vaimolla olevan sitä rohkeutta, että olisi voinut astua sisään siihen huoneeseen, jossa kaikki yhdestä suusta sanoivat murhan tapahtuneen juuri nyt, ja vieläpä hänen miehensä tekemänä, mutta tuo hirveä asia oli Marin sydämen asia, ja se se teki lujaksi heikon astian, juuri siinä hetkessä, kun kaikki muut horjuivat.

Kun Mari tapasi tuon turmiota tuottavan kapakan, astui hän tykyttävin sydämin juomahuoneeseen. Hän hengitti syvään ja silmäili hätäisesti ympärillensä. Häneltä pääsi pieni huudahdus ja hän rupesi hengittämään harvemmasti, mutta hänen rintansa aaltoili myrskyn jälkeen tyyntyneen meren mainingin kaltaisesti; hän oli nähnyt jotain, jota ei hän ollut osannut aavistaakaan — tuo mies ei ollutkaan kuollut, jota Jaakko oli viinapäissään lyönyt; hän oli mennyt vaan tainnuksiin kahdesta kovasta täräyksestä, täräyksestä, jotka Jaakon nyrkki antoi, ja toisesta, jonka hän sai kovasti kaatuessaan.

Mies oli jo täydellisesti tointunut ja oli jo kävelyllä. Hän oli vielä juovuspäässä ja kiroili kauheasti Marttalan Mattia.

"Senkin hiton vietävä roisto", uhkaili hän. "Hän sai minun toisen kerran jo narratuksi härsyttämään Jaakkoa, joka on kymmenen kertaa parempi mies häntä. Entisestään olisi minun pitänyt tietää, mitä siitä seuraa, kun Jaakkoa syyttömästi solvasee, mutta se p——n Marttalan Matti saa semmoisia aikaan, vaan ei hän vasta enään minua narraa käymään syyttömien ihmisten silmille", höpisi mies, eikä huomannut Maria.

Mari astui nyt miehen tykö ja pyysi että hän sopisi tuon tapaturmaisen asian, eikä vaivaisi Jaakkoa oikeuteen; he maksaisivat hänelle kohtuullisesti.

Mies lupasi kyynel silmissä sopia asian, semminkin kun hän kuuli saavansa rahaa, sillä entiset rahansa oli hän juomisellansa lopettanut.

Samassa tuli Matti huoneeseen, sillä hän palasi juuri nyt tuolta takaa-ajomatkalta.

"Kävipä karhulle kerran hullusti; nyt saan hänen ainakin pois silmistäni. Ei hän niin mene, ett'ei häntä kiinni saada, vaikka nyt pääsikin kysistämmme. Haa! murha — sepä on naula, joka vetää", puhui Matti mielihyvillään, eikä huomannut, että murhatuksi luultu mies oli pystössä ja että Marikin oli huoneessa, sillä Mattikin oli juovuksissa.

"Mitä perhanaa sinä murhasta puhut? Olenpa jo pystössä kahden töppöseni päällä, luullakseni niin lujassa kuin sinäkin, vaikka kyllä äsken sääreni virveliä huusivat, ja olenpa koko asian sopinut jo Tinttalan Marin kanssa", sanoi mies ja astui samassa Matin eteen.

Matti tuli nyt niinkuin puusta pudonneeksi. Pitikö tuonkin onnen luiskahtaa pois hänen käsistänsä? Ei, ei, niin ei saata käydä — mutta tuossahan on elävä todistuskappale edessäni — murhaa ei ole tapahtunutkaan — Mari — sopinut! Nuot ajatukset sekoittivat niin Matin ajatukset, ett'ei hän tietänyt mitä tehdä ja sanoa. Vihdoin selkeni hän hämmästyksestään ja astui vuorostaan miehen eteen.

"Sinä et saa sopia sitä asiaa", sanoi hän kumppanillensa kiivaasti.

"Minä saan tehdä oman asiani kanssa kuinka tahdon, ja se on jo sovittu. Sinä olet väärä ja kavala mies, Matti, ja tästä eteen päin emme ole enää ystävykset", sanoi Matin kumppani lujasti.

Mari lupasi aamulla tulla miehen majapaikkaan ja maksaa hänelle sovinnoksi mitä hän vaatisi. Matille ei hän puhunut yhtään sanaa, sillä hän inhosi häntä enemmän kuin käärmettä.

Nyt lähti Mari pois tuosta turmeluksen pesästä, ja mihinkä hän meni? Kolkkoon, mustaan, sumuiseen

yöhön lähti hän nyt kulkemaan. Hänellä oli kadonnut, eksynyt ja langennut lammas, sitä hän lähti nyt etsimään. Hän tiesi missä vaarassa ja tuskassa Jaakko nyt oli, sielun ja ruumiin puolelta. Hänellä oli tuolle langenneelle lohdutuksen sana ja sen hän tahtoi saada perille, ennenkuin se tulee myöhäiseksi. Hän oli Jaakon päihtymisen määrystä arvannut, ett'ei hän jaksanut kauvas mennä siitä, kun takaa-ajajat pois palasivat. Sen vuoksi toivoi hän hänen löytävänsä. Yksinänsä ja heikkona kuin varjo hiipi hän kaupungin katuja pitkin ja katosi yön pimeään. Vaikka hän olikin yksinäinen, heikko nainen, ei hän peljännyt pahoja ihmisiä, ei metsän petoja eikä mitään, sillä hänellä oli vaan yksi ja ainoa tarkoitusperä ja päämaali, jota kohden hän pyrki, ja tuo tarkoitusperä oli langenneen miehensä etsiminen ja löytäminen! Paljon voi vaimo toivoa ja paljon rakastaa!

Kun Mari pääsi kaupungista ulos, meni hän siihen viidakkoon, johon näki Jaakon juoksevan. Sinne tultuansa kuiskaili hän hiljaa kuin yön haamu: "Jaakko, Jaakko! Missä sinä olet?" Sitten kuunteli hän niin hiljaa, ett'ei tohtinut hengittääkään. Kauvan hän kulki, kauvan hän kuiskaili, kauvan hän kuunteli, eikä mitään kuulunut. Vihdoin viimein oli hän kuulevinaan jotain heikkoa oihkaamista.

"Jaakko, Jaakko! Oletko sinä siellä? Oma Marisi hakee sinua", kuiskasi taas Mari.

"Mari, Mari! oletko sinä Mari? Jos olet, niin tule tänne!" kuului silloin käheästi kuiskiva ääni jostain pensaasta, ja Mari läheni sitä.

Mari oli oikeen arvannut. Viina ja väsymys olivat vaikuttaneet, ja Jaakko oli kaatunut erään pensaan juurelle, sillä hän ei voinut edemmäksi mennä. Surkeana sielun ja ruumiin puolesta makasi ja voihkasi hän siinä, sangen onnettomassa tilassa. Hän oli selvennyt jo osaksi viinasta ja sen jälkiseuraukset olivat nyt kaikessa kauheudessaan Jaakkorievun kintereillä. Juopuminen oli jo hirveä ja häpeällinen rikos, mutta tuo toi myötänsä toisen vielä hirveämmän rikoksen — murhan, ja se oli hänen eroittava ikuisiksi ajoiksi rakkaasta vaimostaan ja lapsistaan, ja tuo tieto ja tunto teki hänelle niin kauheat omantunnon vaivat, että hänen joka luunsolmunsa vapisivat niinkuin haavan lehti.

"Jaakko! Oletko sinä Jaakko?" kuiskasi Mari likelle tultuansa.

"Oi Mari, rakas Mari! Sinäkö se olet? Voi kauheata — murha — ijäksi erotettu sinusta ja lapsistani, se on enemmän kuin ihminen voipi kestää", puhui Jaakko väännellen itseänsä kauheoissa tuskissansa.

"Sinulla on syytä rauhottua; se mies ei olekaan kuollut, jota sinä löit", sanoi Mari.

"Voi, voi Mari! Elä mielistele, elä petä minua, sillä se ei kuvaksi poista tuskaa sielustani. Minä näin hänen kaatuvan, näin hänen hengettömät, sinertävät kasvonsa, kuulin huutoja: murha, murha, tunsin kuinka minua ajettiin takaa; ainoastaan vahva voimani pelasti minua hetkeksi rikoksen kostosta — voi, mutta pian on minua kohtaava ansaittu rangaistukseni", vaikeroitsi Jaakko epätoivossaan.

"Mutta kuitenkin on se tosi, että se mies elää, jonka luulet murhanneesi", sanoi Mari.

"Mistä sen tietäisit ja mistä olet sen keinon keksinyt, jolla koet hetkeksi tuskaani lievittää?" sanoi Jaakko yhä epätoivoisena.

"Olenpa omin silmin nähnyt hänen elävän ja olen puhutellut häntä suusta suuhun; hän oli pyörtynyt vaan kovasta täräyksestä", sanoi Mari.

"Tuntuu hiukan toden mukaiselta puheesi, mutta se ei rauhoita minua vähääkään. Jospa hän olisi virvonnutkin kuolleista, niin kauhea rangaistus odottaa minua, sillä minä tein ruman rikoksen ja hukassa, hukassa on Jaakkosi, hukassa ijankaikkisesti, ja hukassa olet sinä, rakas Mari, ja hukassa koko perheemme, sillä vähät varamme menevät suurien rikosteni ja suurien sakkujen suorittamiseksi", vaikeroitsi Jaakko.

"Rauhoitu nyt ja usko minua. Lähde nyt vaan minun kanssani majapaikkaan, jossa saat nukahtaa ja loven selvetä, ja näetpähan aamulla, että asiasi ovat paremmasti kuin luuletkaan, ja lähde nyt heti; sinä menetät terveytesi ja järkesi, jos kauemmin saat täällä olla", kiirehti Mari.

"Voi, voi, Mari! Mikä olisikaan minulle parempi kuin kuolema, sillä se pelastaisi minun kärsimästä sitä häpeää ja tuskaa, jonka olen päälleni vetänyt. Se pelastaisi minun kärsimästä sitä hirveää rangaistusta, joka minua odottaa ja joka tulee hyvin ansaittuna. Kuolema, kuolema! tule pian ja pelasta minut rikosteni häpeästä ja rangaistuksesta, joka olen viheliäisin ja huonoin ihminen mitä maan päällä löytyy. Minussa löydät mieluisen uhrisi, ja tuskinpa olet koskaan ennen tehnyt mieluisempaa ja otollisempaa työtä. Mutta voi! minua peljättää ja kauhistuttaa. Välttäisinkö sillä ijankaikkisen rangaistukseni? Ei, ei, sitä en välttäisi. Ijankaikkinen, kauhea Jumalan viha ja rangaistus odottaa minua kuolemani jälkeen. Voi minua, voi sinuakin ja lapsiani!" vaikeroitsi Jaakko yhä.

"Ei niin. Kuolemasta ei puhuttakaan, sillä minä ja lapsemme tarvitsemme vielä kauvan sinua. Lähde

nyt heti pois, sillä muutoin sinä vilustut täällä ja saat todellakin taudin", sanoi Mari ja painoi kapakasta hakemansa Jaakon lakin hänen päähänsä.

"Voi, voi, rakas Mari, voi minua onnetointa!" päivitteli Jaakko.

"Tottele nyt minua ja ole mies", sanoi Mari.

Jaakko totteli ja niin he lähtivät haapuroimaan pimeässä kaupunkia kohden. Horjuin ja päivitellen kulki Jaakko vaimonsa jäljessä pimeää ja sumuista tietä. Majataloon päästyänsä nukahti Jaakko heti vaimonsa laittamalle vuoteelle.

Aamulla kun Jaakko heräsi, oli hänen edessänsä kokonainen elämän helvetti. Hän oli nyt täydellisesti selvennyt viinapäistään ja järjellinen muisto viimeisistä tapahtumista kokosi kaikki hänen viimeisen lankeemuksensa erityis-seikat kaikessa hirmuisuudessaan hänen omalletunnollensa. Noita muistellessa ja tuntiessa tuli Jaakko semmoiseen tuskaan, että hänen henkeänsä ahdisti, ja tuskan hiki juoksi hänen päältään.

"Voi, Herra Jumala, Mari! Mitä nyt on tehtävä?" huokasi Jaakko tuskissaan.

"Sovitetaan loukattu mies ja lähdetään kotiin", sanoi Mari.

"Niin, jos se on mahdollista, jos hän sopii", sanoi Jaakko ahdistuksessaan.

"Hän sopii; sen sain jo illalla tietooni", sanoi Mari.

Jaakko ei vastannut mitään. Hän tarttui vaimoonsa syliksi ja rupesi siinä itkemään, niinkuin pieni lapsi. Vaimonsa alttiiksi-antavaisuus ja itsensä uhraavaisuus, ja samassa hänen oma mitättömyytensä ja viheliäisyytensä astuivat nyt täydessä valossaan Jaakon eteen, ja tuo se murti kaikenni hänen sielunsa voimat.

"Voi rakas Mari! Mitenkä meidän ostostemme nyt käypi?" sanoi Jaakko itkunsa seasta.

"Elä niistä murehdi, heitetään ostokset ostamatta ja maksetaan mitä rikottu on. Kyllä siinä on minulle morsian-ostoksia, kun ma saan sinun taas kotia", sanoi Mari.

"Voi, voi, Mari! Kehno, huono, viheliäinen mies on sinulla", sanoi Jaakko nyyhkien.

"Kyllä sinusta vielä mies tulee, sen sanon vielä nytkin. Sinä et langennut vapaasta tahdostasi, vaan sinä tulit vietellyksi. Kavala, vaarallinen kiusaus tuli äkkiä kuin paula tietämättä eteesi. Sinä et ensin huomannut ja sittemmin et voinut sitä vastaan seisoa, ja niin sinä lankesit. Sinä kadut sitä nyt katkerasti, ja sen vuoksi toivon sinusta vieläkin miehen tulevan. Katsos Jaakko! Minä tunnen sinut paremmin kuin sinä itse", sanoi Mari.

Sitten lähti Mari sovittamaan Jaakon loukkaamaa miestä. Hänkin oli jo selvennyt pöhnästä. Olipa saaliin himo hänen tehnyt jo paljon tiukemmaksi kuin illalla. Hän päivitteli kuinka hänen päänsä on kipeä ja arveli, ettei siitä koskaan enää tervettä tule, ja osasipa hän kiskoa Marilta niin paljon sovintoita, ett'ei heille jäänyt kuin hädin tuskin sen verran, että he niukuin naukuin kotiansa pääsivät. Kun he olivat miehestä erilleen päässeet, lähtivät he ajelemaan kotiinsa.

Kun Jaakon kaupunkimatka tuli tunnetuksi kylässä, kadotti Jaakko kaiken arvonsa, jonka hän oli pitkällisen taistelun avulla viimeiseltä itsellensä voittanut. Kun Mäkelän Mauno oli saanut tuon kuulla, oli hän sanonut: "sitä se nyt vielä oli vailla".

Ihmiset ovat suuressa määrässä kummallisia, sillä useammat heistä vaativat enemmän lähimmäiseltään kuin — itseltään.

XIII.

Selkenee — pehmenee.

Nöyränä ja katuvaisena teki Jaakko taas työtä kotiin päästyään. Alituisesti muistaen omaa heikkouttaan ja horjuvaisuuttaan, rupesi hän aina enemmän ja enemmän näkemään, mikä kallis ja

verratoin aarre hänellä vaimossaan on. Hän tunsi, että hän olisi tuhat kertaa sortunut elämän taisteloissa, jos ei hänen vaimonsa olisi alttiiksi-antavaisella uhrauksellaan häntä alati tukenut, lohduttanut ja pystyssä pitänyt. Suurella sydämen kivulla havaitsi Jaakko, kuinka kasvatuksessa juurtuneet helmasynnit ovat vaikeat vieroittaa ja kuinka ne uusissa muodoissa, uusilla keinoilla ja uusilla voimilla ryntäävät esille ja uusilla pauloilla kietovat lankeemukseen. Vaikk'ei Jaakko ollut koskaan ollut paha Marille, kaukana siitä, sillä hän oli häntä kunnioittanut kaikella kunnioituksella ja rakastanut kaikella aviollisella rakkaudella, kaksinkertaisella kunnioituksella kunnioitti ja rakasti hän nyt jaloa vaimoan; ja eipä Marilla ollut yhtään syytä halveksua tuolla kaupunki-matkalla saatuja — morsiuslahjojaan. Vaikk'ei se ollut sen parempi lahja, kuin lankeemus alinomaisessa elämän taistelussa, oli se kuitenkin kantanut kauniita hedelmiä: Jaakko ei ollut langennut vajotakseen, vaan — noustakseen. Hän oli tullut tuntemaan vihollisen voiman ja kavaluuden, ja hän rupesi vaarilla pitämään sekä vihollistansa että omaa itseään; ja nöyrä, katuvaan valvominen oli sen hedelmänä; siis se lankeemus oli opiksi eikä paatumiseksi, palaamiseksi eikä eksymiseksi. — Jospa kaikki lankeamiset vaikuttaisivat samoin! Niin, niin — jospa.

Kaksinkertaisella innolla, kaksinkertaisilla voimilla ja kaksinkertaisilla toimilla teki ja teetti Jaakko nyt työtä. Ja huomasivatpa he, kuinka viisaasti Jumala teki, kun sanoi ihmiselle syntiin lankeamisen jälkeen: "otsas hiessä pitää sinun leipää syömän", sillä juuri tuo työ voipi paljon ihmisen intohimoja ja syntiin lankeemisessa tulleita paheita hillitä ja kuolettaa.

Niin kului taas joku vuosi. Toisenlaiset olivat nyt Vuorentaustan tienoot, kuin silloin, kun Jaakko tuli sinne taloa tekemään. Avaroita viljavainioita oli ylt'ympäri kartanon, jotka lainehtivat rehottavassa laihossa. Toisenlainen oli nyt metsälammen rämekin, sillä se paistoi saven sekoituksen vuoksi valkealta kuin harmahtava hattu ja rehoittava nurmitähkiö ja hiirenhäntä-heinät uhkeina huojuivat sinne tänne, hiljaisen tuulen käydessä, ja toinen osa oli lainehtivassa laihossa. Rakennuksen takana oli vähäinen kasvitarha, puustoineen ja Metsälammelle menevän tien kahta puolta oli puu-istutuksia. Tuo ennen niin hetteinen ja ruma Metsälampi, ruman ja vetelän suon keskessä, oli muuttunut ihanaksi peilikirkkaaksi silmäksi hymyvän ja rehoittavan viljavainion keskellä, ja ylpeät kasvit kuvastelivat ympäri rantoja sen tyynessä pinnassa. Aitassa ja salvoissa oli viljaa vankasti ja mylvivä, lihava karja oli melkoisesti yhä lisääntynyt. Vankka oli jo Tinttalan uudistalo, ja tuon vankkuuden perustuksena oli asukasten oikeaan paikkaan tehty, ahkera työ ja tuo savipohjainen Metsälammen räme. Jaakko oli oikein arvannut.

Niin teki ja toimi Jaakko, koettaen unhottaa rikostansa, ja se unohtuikin osittain, sillä hän löysi sydämellensä levon, ja parempaa perheenisää, kuin Jaakko oli, ei olisi voinut löytää kenestäkään, ulkonaisesti hurskaastakaan miehestä. Mitä hyvää olisi siitä ollut, jos Jaakko olisi sortunut? Ja sortunut hän olisikin, jos ei hänellä olisi ollut armahtavaista sydäntä ja lempeää kättä tukenansa. — Marikin oli arvannut oikein, sanoessaan tuntevansa Jaakon paremmin kuin hän itse, ja ennustaessaan, että Jaakosta vielä nytkin mies tulee.

Unohtua alkoi kyläläisienkin mielestä tuo Jaakon viimeinen lankeemus, sillä hän oli työllä ja totuudella osoittanut, että hän voi sovittaa rikoksensa ja olla mies. Mäkelän Mauno ei vaan voinut unhottaa Jaakon viimeistä roimetta. Hänelle oli puhuttu Jaakon ja Marin keskinäisestä hyvästä sovusta ja heidän nopeasta vaurastumisestaan, aineelliselta kannalta katsoen, ja hänelle yritettiin usein puhumaan tuosta ihmeellisestä käänteestä, mutta Mauno ei kärsinyt sanaakaan siitä puhuttavan, närkästyttä ja inhoaan osoittamatta. Eikä hänen nähty koskaan enään olevan ajatuksiinsa vaipuneena, eikä sanovan: "jos, jos".

Marttalan Matti iloitsi sydämestään, kun näki että tuo Maunon ja Jaakon välillä oleva juopa oli suuressa määrässä isonnut. Hän oli isossa määrässä voittanut tarkoituksensa, kavaloilla vehkeillensä, mutta toivottuun päämäärään eivät ne vieneet, sillä ei hän saanut Jaakkoa lankeamaan nousemattomaksi.

Tuon puoliksi onnistuneen tarkoituksensakin nojalla nosti Matti päätään korkeammalle. Hän luuli ajan itsestään pois pesneen tuon saastan, jonka rosvojuttu oli häneen iskenyt, mutta niin ei ollut. Hän teeteli ystävyttä Mäkelän Maunon kanssa ja viimein hän rohkeni varovasti Maunolle ilmoittaa olevansa se, joka hänen rosvojen kynsistä pelasti! Silloin loppui Maunon kärsivällisyys.

"Hävytöin, huutitoin valehtelia, rosvojen pesä! Mene silmiäni edestä", sanoi Mauno tuimasti, nousten samassa kiireesti ylös.

Matti ymmärsi nuo sanat ja tuon liikkeen ja hän lähti.

"Melkein hävyttömäksi ihminen saattaa tulla. Jos hän olisi pelastajani, olisi hän jo aikaa omistanut tuon aina tarjolla olevan piipun; sitä hän ei ole arvannut omistaa, sillä se ei ole hänen. Muutoin ei hän olisi kyennyt minua pelastamaan, kenties ei hän olisi sitä tahtonutkaan. Kaikissa suhteissa täytyy pelastajan olla Mattia paremman miehen", kuultiin Maunon sanovan Matin mentyä.

Jaakon ja Marin ottotyttö oli kasvanut ja kehittynyt aika-ihmiseksi. Hänen nimeään ei ole tullut koskaan mainituksi. Johanna oli hänen nimensä, ja hän rakasti Jaakkoa ja Maria, niinkuin isäänsä ja äitiänsä, ja heidän lapsiansa niinkuin omia veljiänsä ja sisariansa; Jaakko ja Mari pitivät ja kohtelivat Johannaa niinkuin omaa lastansa, ja hän rupesi saamaan yleistä kunnioitusta kauneutensa ja siveytensä vuoksi.

Eräänä pyhä-iltana oli Johanna kylässä. Nuoret olivat kokoontuneet eräasen taloon, iltaansa viettämään kaikenlaisilla nuorten leikeillä. Johannakin oli siellä. Eräs poika rupesi panemaan piippuunsa, ja kun hän sen sai tehdyksi, istui kenossa selin polttamaan.

"Mistä sinä olet meidän isännän piipun saanut?" kysyi Johanna äkkiä itseään liki istuvalta tupakan polttajalta.

"Tiedätkö varmaan, että tämä piippu on teidän isännän?" kysyi poika hämmästyneenä.

"Aivan varmaan tuo on sama piippu, jonka meidän isäntä kadotti joitakuuta vuosia takaperin, kylässä käydessään, sen tunnen aivan varmaan", sanoi Johanna.

Kukaan ei heistä tietänyt tuon piippujutun merkitystä, ei Johannakaan muuta kuin että se oli heidän isännältä moniaita vuosia sitten kadonnut piippu, sillä hän ei ollut kuullut puhuttavan kotonaan koko piipusta muuta kuin sen, että Jaakko oli puhunut eräänä kertana, että hän pudotti kylämatkalla piippunsa. Mutta tuo, joka piippua nykyään viljeli, ymmärsi tarkoin mikä merkitys tuolla piipulla oli, ja hän pisti piipun lakkariinsa ja vetäysi ulos.

Asia on itsestäänsä selvä ja yksinkertainen. Kun Mauno oli monta vuotta hakenut omistajaa tuolle piipulle eikä ollut sitä löytänyt, oli hän heittänyt kaiken toivonsakin. Hän oli antanut piipun rengillensä, kun hän oli sitä pyytänyt, ja renki sitten poltteli sillä tupakkaa kylissäkin käydessään. "Mitäpä minä hänellä teen, kosk'ei sille löydy omistajaa", oli Mauno sanonut piippua antaessaan.

Siis se oli Mäkelän renki, jolla piippu nykyään oli. Heti kun hän kuuli kuka piipun omistaja oli, lähti hän kotiansa. Hän meni suorastaan Maunon kamariin. Mauno oli ajatuksiinsa vaipuneen näköinen, eikä ollut huomaavinaan renkinsä tuloa, imeskeli vaan harvaksen omaa piippuunsa.

"Minäpä tiedän, isäntä, kenen tämä piippu on", sanoi renki samassa ojentaen Maunolle nähtäväksi kysymyksessä olevan piipun.

"No, annapas kuulla!" sanoi Mauno ja oikasi itsensä suoraksi.

"Tämän piipun omistaja on teidän — vävynne, Tinttalan Jaakko", sanoi renki.

"Häh — mitä? Mitä sanot — mistä olet sen tiedon saanut?" sanoi Mauno hätäisesti ja syöksähti seisoalleen.

Ei ukkoisen isku olisi paremmin vaikuttanut Maunoon, kuin tuo uutinen. Hänen suustaan putosi piippu lattialle ja tuo vahva mies, sekä luonneltaan että ruumiiltaan, vapisi yhtenä tytinänä.

"Tinttalan Johanna rupesi tätä, heti nähtyään, puhuttelemaan isäntänsä piipuksi, jonka hän kuuluu kadottaneen joitakuuta vuosia takaperin", sanoi renki.

Mauno oli tuokion vaiti. Sitten kääntyi hän renkiin päin ja sanoi hänelle puoliksi tukehtuneella, värisevällä äänellä: "anna piippu tänne ja jätä minut rauhaan. Sopivassa tilaisuudessa tahdon sinulle palkita tämän tiedon". Renki lähti.

Mitä lieneekään Mauno ajatellut yksin kamariinsa jäätyänsä? Sitä ei tietty. Mutta luultavasti riehuivat monenlaiset tunteet nyt tuossa jäykässä rinnassa. Kenties oli tuo vahva luonto ensikerran horjumaisillansa, jota se ei ollut vielä koskaan ennen tehnyt; senpä saamme nähdä.

Tovin aikaa kuului kamarista kiireitä askeleita; arvattavasti asteli siellä Mauno edestakaisin ja mietti. Talvi oli. Ei kuitenkaan kauvan viipynyt, ennenkuin emäntä sai käskyn tulla Maunon kammariin. Emäntä, aina tottunut miestään tottelemaan kaikissa, tuli. Hän säikähti kovin, nähdessänsä Maunon niin oudon näköisenä ja kalpeana.

"Pane vaatetta päällesi!" sanoi Mauno niin hiljaisella ja siveällä äänellä, että emäntää oikein kummastutti.

"Mitä sinä nyt mietit, Mauno?" kysyi emäntä ja katsoi häntä niin lempeästi silmiin.

"Käymme yhdessä vähän kylässä", sanoi Mauno umpinaisesti.

"Missä?"

"Senpähän saat sitte nähdä."

Samassa sai renki Maunolta käskyn panna hevonen aisoihin, ajore'en eteen. Isäntä puki kiireesti vaatetta ylleen ja pian olivat he matkalla. Olipa emäntä oikein hyvillä mielin, vaikka matkansa määrä oli tietämättömissä, sillä eipä ollut monasti sitä tapahtunut, että Mauno olisi tahtonut häntä kanssaan kylään.

"Mihin me menemme?" kysyi emäntä, Kun he olivat tovin ajaneet metsätietä.

"Johan sen olen sanonut, kylään", sanoi Mauno.

Siihen selitykseen täytyi emännän tyytyä ja niin ajettiin edelleen.

Vihdoin ajoi Mauno erään talon kartanolle. Emäntä ei tuntenut taloa, eikä hän tuntenut kaikkia muitakaan taloja kylässään, sillä hän oli opetettu kotonaan pysymään; ehkäpä ei Maunokaan tuntenut tuota taloa, ei ainakaan tarkoin, sillä hän ei ollut koskaan käynyt siinä; se oli — Tinttala.

Iltapuhteen pimeän avulla pääsivät vieraat kellottomalla hevosella kartanoon kenenkään huomaamatta; nyt astuivat he huoneeseen. Kirkas valkea palaa lekotteli takassa pystyvalkeana, sillä Mari oli juuri padan kääntänyt pois tulelta ja ammentanut illalliskeiton kuppeihin. Pum, pum, pum, pani iloinen valkea, suurista kasahaloista tehdyssä torvessa, levittäen samassa valoa ja lämpöä ympärillensä. Vaikka olikin valoisa, oli ovipieli kuitenkin hämärä, johon vieraat pysähtyivät. Jaakko istui takan ääressä ja kieputti pikku Maunoa polvellansa ja kaksi nuorinta lasta kieppuivat äitinsä ympärillä.

"Oletpa sinä jo oikein raskas poika. Kohtahan sinä olet Mäkelän vaarin kokoinen", sanoi Jaakko pikku Maunolle ja kiikutti häntä kiivaasti polvillaan.

"Isä, isä! Miks'ei minua viedä koskaan katsomaan Mäkelän vaaria ja mummoa?" sanoi pikku Mauno ja katsoi kysyvästi isänsä silmiin.

"Et sinä, poika-rukka, taida koskaan nähdä Mäkelän vaaria ja mummoa", sanoi Jaakko surullisesti. Hän lakkasi poikaa kiikuttamasta ja ajatuksiinsa vaipuneena siljoitteli hän pojan kihara-tukkaa.

Tuo keskustelu isän ja pojan välillä tapahtui juuri siinä tuokiassa, jona vieraat seisahtuivat ovipieleen.

Ensi silmäyksellä tupaan tultuansa huomasi Mäkelän emäntä, missä kylässä nyt ollaan. Vaikka hän seisoi Maunon rinnalla ja oivalsi hyvin kyllä, minkälaista käytöstä hän vaatii, pääsi häneltä kuitenkin heikko tuskan huudahdus; äidin sydän kuohahti pakolla opetetun rajan ylitse.

"Keitä vieraat ovat? Mikä teitä vaivaa?" sanoi Mari ja syöksähti vierasten tykö, ensin varovasti irroittaen lapset itsestensä.

Kun Mari oli tarkemmin silmännyt vieraita, astui hän nopein askelin takaperin ja huudahti: "Herra Jumala! — Isä ja äiti!"

Nyt astui Mauno keskelle lattiaa: "Jaakko ja Mari! tahtoisin jotain haastella teille. Viekää minut kamariinne!" sanoi hän.

Sitten lähtivät he kamariin ja Mauno viittasi vaimolleen, että hänkin tulisi, ja vaimo tuli.

Nyt oli tuskan ja odotuksen aika, sillä kukaan ei tietänyt mitä nyt tapahtuisi. Kullakin heistä oli ajatuksissa muinaiset muistot, muistot menneistä ajoista, tapahtumista ja asioista, ja nuo muistot herättivät heissä monenkaltaisia tunteita, jotka myrskyinä kiitivät itsekunkin sielun läpitse. Siihen sitten vielä lisäksi tuommoinen äkinäinen ja odottamaton kohtaaminen, niin pitkän ja monta tuskallista hetkeä aikaan saaneen ajan perästä. Kaikki nuo yhteensä aikaan sai heissä kaikissa vapistuksen, vapisi itse Maunokin, vaikka hän oli jäykin heistä.

Kun he olivat kaikki sanan puhumattomina tovin aikaa istuneet, rupesi Mauno pitkäveteisesti poveaan kaivamaan; sieltä hän veti esiin niverä-piipun, lyhyellä luuvarrella.

"Tunnetko Jaakko tämän piipun?" kysyi Mauno, samassa näyttäen Jaakolle piippua.

"Se on minulle hyvinkin tuttu", sanoi Jaakko tukehtuneella äänellä.

Mauno rupesi enemmän vapisemaan; hänen hartiansa oikein jytisivät; sisällinen raivoisa tuska vaikutti sen. Kenties tuo tuska oli hänellä ensimmäinen eläissään, sillä ensikerran eläissään olivat hänen perustelmansa ja päätelmänsä horjuneet ja vääriksi löytyneet. Ensikerran olivat hänen tuntonsa viisarit osoittaneet aivan toista, kuin mitä hän oli heille määritellyt ja mitä hän oli heistä luuloitellut, ja niin suuressa määrässä. Hänen tuli tuo tunnustaa, sillä hän ei tahtonut olla väärä missään suhteessa, kun hän vaan tuli vakuutetuksi tunnossaan asian oikeudesta, ja tuo kaikki vaikutti sanomattoman tuskan

hänen sydämessään. — Jäykkä mies, jäykkä luonto oli murtunut — oli.

Kukaan ei puhunut mitään sillä ajalla, jolla Mauno taisteli sisällisen ihmisensä kanssa.

"Väärin olen sinua, Jaakko, tuntenut, väärin tuominnut, anna se minulle anteeksi!" sanoi Mauno vihdoin vapisevalla äänellä.

Nyt vasta huomattiin mitä Maunolla oli mielessä, ja nuo Maunon harvat sanat tekivät sanomattoman vaikutuksen toisien tuntoihin. Mari ryöpsähti heti isänsä kaulaan ja hoki itkunsa seasta: "isä, rakas isä! Te olette minulle ja Jaakolle anteeksi antanut, sen tiedän nyt, ja se tekee sydämelleni niin hyvää, voi Herra Jumala kuinka hyvää." Marin äiti ei kyennyt muuta sanomaan, kuin olemaan: "voi, voi kun sinä Mauno olet hyvä, tiedänhän minä, että sinä olet hyvä, mutta et sinä ole vielä koskaan ennen noin hyvä ollut". — "Tuhat kertaa anteeksi, rakas appeni, tuhat kertaa anteeksi", kertoi Jaakko ehtimiseen. Kaikki itkivät.

"Mihin olisi ainoa lapseni joutunut, jos hän olisi yhtynyt Marttalan Matin kanssa, niinkuin minä olisin sokeudessa tahtonut? Missä olisin minä, jos et sinä, Jaakko, olisi minua pelastanut murhaajain ja rosvojen käsistä? Minä olen sinua pitänyt murhaajanani, ryövääjänäni, ja sinä olet minun pelastajani; sinä olet pelastanut minut ja lapseni perikadosta. Kauhea on ajatella, millä tavalla minä olen kohdellut hyväntekijääni — sinussa on jalo henki, Jaakko", änkytti itkunsa seasta Mauno.

Kukaan toisista ei voinut puhua paljon mitään; ainoastaan Mari voi änkyttää: "isä, isä", ja Marin äiti: "sanoinhan minä sen, Mauno, sanoinhan minä sen."

Niin, tuo oli liikuttava näky ja kohtaaminen, oli katumuksen ja parannuksen hetki, oli avonainen ja vapaa sydänten aukaiseminen, oli tunnustuksen ja sovinnon hetki, oli kauniimpia helmiä taistelevassa ihmiselämässä — oli todellakin.

Sitten vasta kehoittivat Jaakko ja Mari vieraitansa riisumaan päällysvaatteensa pois ja Jaakko meni hevosta päästämään ja talliin viemään.

Kun he olivat tyyntyneet tunteittensa vallasta, sai Jaakko ruveta kertomaan kuinka hän sattui tulemaan siihen, kun rosvo häntä hätyyttivät. Jaakko kertoi alusta loppuun asti kaikki pienimmätkin seikat, ja sana sanalta tunsivat Mauno ne tapahtuneiksi, ja Mauno oikein kauhistui, kuullessansa noiden pahantekijäin vehkeitä.

"No miks'et sinä tullut huoneeseen, kun toit minut kotiin, vaikka minä käsinkin?" kysyi Mauno.

"Minä pidin pelastuksenne tavallisena ihmisvelvollisuutena, enkä toivonut siitä mitään palkintoa; ilman sitä pelkäsin teidän vihaanne", sanoi Jaakko.

"Hyvä Jumala!" puhkesi Mauno sanomaan tuon kuultuansa.

Sitten oli tovi äänetöntä aikaa.

"Nyt minä täydelleen käsitan, että sinussa on miestä. Vainottuna pienestä poikasesta pitäin, hyljättyä ja sorrettuna, olet sinä läpi kaikkien vastuksien raivannut näin vankasti, talon omalla voimallasi kylmään korpeen. Minä olen kompastunut sinun harvoin hairahduksiisi, mutta sinun hyvät avusi ja työsi ovat monin kerroin suuremmat vikojasi ja hiljan olen oppinut tuntemaan, ett'ei täällä viatointa löydykään. Kaikki, mitä meillä on, ottakaa heti huomenna haltuunne ja antakaa ainoastaan lastenne kanssa meille ruokaa ja hoitoa kuolinpäiväämme asti. Meillä ei ole kaukaan aikaan ollut yhtään lasta, sillä kovuudellani olen ainoan lapseni ajanut pois tyköäni. Monta tuskaa on se tuottanut, monta unetonta yötä antanut, vaikk'ei siitä muut tiedä, sillä minullakin on toki sydän, joka voi tuntea ja kärsiä. Antakaa te nyt meille lapsia itsessänne ja lapsissanne, korvaukseksi lapsettomuudellemme ja lohdutukseksi pimitetyille menneelle elämällemme ja nykyiselle murheellemme!" puheli Mauno ja eipä häntä koskaan oltu kuultu niin kaunopuheliaana kuin nyt.

"Voi, voi kuin te olette hyvät, isä ja äiti. Voi kuin silloin on hyvä olla, kun te olette aina meidän ja me teidän. Me emme tarvitse teiltä saada mitään, sillä Jumala on siunannut työmme, niin että hyvin kyllä aikaan tulemme; siinä on kylläksi kun teidät saamme. Täällä meidän on sitten hyvä olla, vähän ulompana maailman hyrskyistä ja pauhuista, ja silloin koetamme kaikin unhottaa mitä kärsineet olemme", puheli Mari ja halaili kyynelmissä vuoroon isänsä, vuoroon äitiänsä.

"No, mutta herran tähden! Mihin meidän omaisuutemme sitten joutuisi, jos ette te sitä vastaan ottaisi? Eihän meillä ole minkäänlaisia muita perillisiä; omaisuutemme vastaanottamista ette saa yhtään estellä, sillä te saatatte estelemisellänne tehdä nykyisen ilomme jälleen murheeksi. Mutta emmeköhän me kumminkin kaikin mene Mäkelään asumaan? Onhan se vanhempi ja kauemmin asuttu paikka, vai mitä Jaakko siihen sanoo?" puheli Mauno.

Jaakko ei vastannut toviin aikaan mitään; näyttipä siltä kuin hän olisi kadottanut puheenlahjansa. Hänen rintansa aaltoili ja hengityksensä kävi harvemmaksi; näkyi selvästi, että joku sisällinen tunne ahdisti häntä.

"Rakas, kallis on minulle tämä koti. Tässä olen minä taistellut raskaimmat ja tärkeimmät taisteloni. Tässä olemme usein murtuneet sekä sielun että ruumiin puolesta. Tässä, tässä olemme langenneet ja nousseet. Tässä olemme kärsineet suurinta tuskaa, mitä ihminen koskaan voi kärsiä, ja toisaalta nauttineet semmoista iloa ja onnea, jota ei yksikään kuolevainen liene suuremmassa määrässä nauttinut. Tässä olen koettanut unhottaa ja sovittaa rikoksiani ja tässä on kova ruumiillinen työmme kantanut jo hedelmiä, toimeen-tuloksemme asti. Voi, voi! Vaikea on minun se ilmoittaa, mutta täytyy minun kumminkin sanoa, ett'en saata erota tältä rakkaalta taistelutantereeltani. Tässä tahdon elämäni elää, tässä kuolemani kuolla, ja — ja..." puheli Jaakko, mutta nyt tukautti sortunut ääni sanat hänen kurkkuunsa.

Mauno näytti nieleskelevän jotain; kenties se oli murtuneen mielen nielemistä. "Se on päätetty. Olkoon menneeksi. Me jäämme luoksenne jo tältä matkalta; me emme palaa enään Mäkelään koskaan, tehkää te Mäkelän kanssa mitä tahdotte", sanoi Mauno ja ojensi Jaakolle ja Marille kätensä, jonka he ottivat liikutetulla mielellä vastaan.

Nyt lähtivät kaikkiin tupaan. Jaakko sanoi pikku Maunolle: "Nyt on Mäkelän vaarisi ja mummosi täällä; tuossa he ovat", ja vei pojan heidän luoksansa.

"Onpa minulla komea vaari ja mummo; miks'ette ennen ole tulleet meille? Nyt on minulla kaksi vaaria ja mummoa", sanoi pikku Mauno lapsen viattomuudessaan.

"Hyvä Jumala noita viattomia lapsiakini!" sanoi Mauno, ottaen pojan syliinsä, ja kyyneleet valahtivat silmistään. Sitte meni hän ja tervehti talon palkolliset, vanhan Saara muorin ja Jaakon isän ja äidin, ja sitten sanoi hän heille: "saattepa meistä kaksi asukasta lisäksenne."

XIV.

Lopputili.

Kovin ällistyivät Mäkelän palkolliset, kun Jaakko seuraavana aamuna ilmestyi Mäkelässä isäntänä ja käskijänä. Sitä suurempi oli heidän kummastuksensa, kun Jaakko ilmotti, ett'eivät isäntä ja emäntä tule enään koskaan Mäkelään asumaan.

Jaakko järjesteli nyt väli-aikaisen asumuksen Mäkelässä; tuolle rehelliselle ja uskotulle renki Kallelle, joka tuon kummallisen piipun omistajan oli ilmi saanut, antoi Jaakko täydellisen isäntävallan, siksi kuin toisin määrätään. Kotia lähtiessään vei Jaakko kirjoittajan muassaan, joka sitten Tinttalassa teki kirjallisen liiton Maunon ja Jaakon välillä.

Seuraavana pyhänä kuulutettiin Mäkelän maa ja osa irtainta huutokaupalla myötäväksi.

Kyläläiset ällistyivät kaikesta, mitä he nyt olivat nähneet ja kuulleet, niin että eivät olleet omia silmiään ja korviaan uskoa; olipa kun aurinko olisi muuttanut kulkunsa, maa ratansa ja virrat juoksunsa päinvastaisiin suuntiin, kun Mäkelän Mauno oli sanansa peruuttanut. Mutta kun Korpelan isäntä oli tuon mielenmuutoksen kuullut, oli hän sanonut: "Mäkelän Maunollakin on sydän, joka voipi muuttaa päätöksensä, kunhan vaan hän tulee tunnossaan vakuutetuksi olevansa väärässä. Kenties on tuo vakuutus ensimmäinen hänen eläessään. Hän on suora, rehellinen mies ja on harvoin väärässä, mutta kenties olisi noita vakuutuksia saanut olla joku lisää ja aikasemmin, mutta parempi myöhäänkin, kuin ei koskaan".

Kulutettu huutokauppa-päivä tuli Mäkelään. Jaakko eroitti Mäkelän tiluksista avullisen torpan maan erilleen, viideksikymmeneksi vuodeksi. Siihen tuli hyvästi peltoa, niittyä, metsää ja tekomaata ja kantataloon ei tarvinnut torpan mainitun ajan kuluessa maksaa veroa eikä tehdä päivätöitä. Maa ja liika irtain myötiin ja tuotti semmoisinaanakin kymmeniä tuhansia markkoja; eläimet, heinät, viljaa ja tarpeellisimmat työkalut jätti Jaakko myömättä ja vei ne Tinttalaan.

Huutokaupan päätyttyä kutsui Jaakko renki Kallen tykönsä.

"Sinua varten eroitin minä torpan. Sinä saat sen tästä päivästä pitäen haltuusi, niillä ehdoilla, joilla se

päätilasta erotettiin, eikä sinun tarvitse meillekään siitä mitään maksaa", sanoi Jaakko.

Renki Kalle tuli niinkuin puusta pudonneeksi, eikä hänellä tahtonut olla mitä sanoa.

"No, mutta Herran tähden! Mistä tämä tulee?" voi hän viimein änkyttää.

"Se on appivaarini tahto. Eikö hän ole jolloinkin aikonut sinulle jotain palkita?" sanoi Jaakko.

"Niin, tuo piippujuttu, se ei olisi ollut palkinnon arvoinen", sanoi Kalle.

"Niin, mutta sen on tehnyt ja päättänyt se mies, joka harvoin purkaa päätöksensä", sanoi Jaakko, ja kaikki purskahtivat nauramaan, sillä Jaakon sanoille ruvettiin antamaan arvoa. Minkä vuoksi? Sen vuoksi, että hän oli nyt — rikas!

"No, mutta teidän Johannahan oikeammin oli se, joka piipun omistajan ilmoitti", intteli Kalle.

"Jos sinua paremmin se miellyttää, niin nauttikaa Johannan kanssa palkintonne yhdessä; ilman sitä olen minä aikonut Johannalle erittäin palkita", sanoi Jaakko.

Kalle punastui punaiseksi kuin leppäkerttu, sillä jokainen tiesi, ett'eivät Kallen ja Johannan silmäilemiset olleet heille vastenmieliset.

Sivumennen mainittakoon, ett'ei kauvan viipynytkään, ennenkuin Kalle kihlasi Johannan. Jaakko lahjoitti Johannalle elukoita, viljaa ja työkaluja runsaalla kädellä. Kalle ja Johanna perustivat elämänsä noilla palkinnoilla ja elivät hyvissä varoissa onnellisina, ja olivat kiitolliset hyväntekijöillensä.

Jaakosta tuli nyt paikkakunnan rikkain mies, mutta hän ei käyttänyt rikkauttaan köyhäin sorroksi, vaan auttamiseksi.

Ensi vuotena kohosi Tinttalan kartanoon, Metsälammen puolelle, uhkea rakennus, joka järkiään laitettiin asuttaville.

Tuo entinen pikku tupa muutettiin Metsälammen rannalle ja laitettiin samaan asuun, suojaksi rajuilman aikoina, kun kalassa oltiin, sekä uintimatkoilla sattuvien sadekuuroin suojaksi. Metsälammen räme, se nyt vasta pöläkkään tuli. Siellä kuokittiin, kaivettiin, muokattiin ja väännettiin. Siellä poltettiin, kynnettiin, kylvettiin, niitettiin ja leikattiin; siellä oli miestä kuin mätästä, kullakin erilaiset työ-aseet käsissä. Osa Metsälammen rämeestä oli muuttunut jo vakinaiseksi maapeloksi ja muuta tehtyä lihavaa viljamaata oli tuossa muinen niin rumassa Metsälammen rämeessä niin kauvaksi kohta kuin silmä kantoi.

Eipä Jaakon appivaari ollutkaan ollenkaan tyytymätöin uuteen taloonsa, kun hän kesän tultua näki oikein Tinttalan tilukset, eikä hän ihmettelemästä laannut, kuinka paljon siinä oli tehty ja toimitettu. Kesäisinä aikoina hän usein ongiskeli vaimonsa kanssa Metsälammesta, ja suuri oli heidän ilonsa, kun joku kyrmynsä ahven tai hopeakirkas särki vonni heidän onkeensa, sillä Jaakko oli joku vuosi takaperin istuttanut lampeen särkiäkin.

Kaiken haaran kautta alkoi Maunolle uusi aika, uusi elämä, uudet käsitteet. Hän tuli joka puolelta näkemään vilkkaampaa elämää ja toimintaa, kuin ennen Mäkelässä. Hän tuli käsittämään ja huomaamaan, että halvinkin ihminen saattaa olla joksikin hyödyksi ihmiskunnalle, kun hän on vaan rehellinen, vaikk'ei hän ole rikaskaan, jolle hän ennen niin suuren arvon pani. Hän huomasi, että varoja ja rikkauksia saattaa käyttää paljon hyödyllisemmälläkin tavalla, kuin rahojen kokoamisella, vieläpä niinkin, että siitä on hyötyä sekä itselle että muille. Tuon ajatustavan perusteella ja käsitteellä olivat hänestä Saara muori, Jaakon vanhemmat, Kalle ja Johanna parhaita ihmisiä maan päällä, vaikk'ei hän heistä ennen juuri suurta lukua pitänyt.

Yhä enemmän oppi hän vaimoansa rakastamaan ja huomaamaan, mitä hänen vaimonsa oli saanut hänen jäykkyytensä vuoksi kärsiä. Hän näki jokapäiväisenä esimerkkinä edessänsä, Jaakosta ja Marista, mitä tosi rakkaus ja avosydämys parikunnan välillä vaikuttaa, ja tunnollisella sydämellä koki hän korvata vaimollensa entistä tyylyttänsä ja kylmyyttänsä. Vaimonsa käsitti hyvin tuon elämän muutoksen ja kyynel silmissä tunnusti hän nykyisen elämänsä taivaaksi maan päällä.

Jaakon ja Marin lapsissa sai Mauno uutta elämän ainetta. Kun hän ei vaan ollut jossain työssä tai toimessa, leikki hän lasten kanssa yhdellä tai toisella tavalla. Väliin oli hän lasten kanssa sokkosillakin, ja kävipä joskus niinkin, että ukko kaatui nurin niskoin, lasten hätyytellessä; semmoiset tepposet huvittivat ukkoa suuresti, jos muitakin.

Vuosi, pari oli kulunut. Saara muori ja Jaakon äiti olivat jättäneet tämän maailman ja he olivat saatetut tuonne viimeiseen lepoon, joka niin tasan kaikki arvaa. Hyvin vanha ja keltaisen-ryppyinen oli

Jaakon äiti jo ennen kuolemaansa. Hän oli viimeiseltä tuntikausia katsonut hyvin hartaasti Jaakkoa, ja väliin oli hän lausunut: "no ei olisi uskonut tuosta pojasta tuommoista miestä tulevan". Kenties hän huomasi, että Jaakko oli etevämpi kasvatustaan ja ett'ei tuo hänen etevyytensä suinkaan ollut hänen ansionsa. Kenties oli hänkin viimeisellä elämänsä ajalla oppinut tuntemaan jotain jalompaa ja korkeampaa, kuin salakapakoitsemisen, ja sitäpä juuri osoittaa joskus häneltä kuultu lause: "ei ole viinan myönti siunaukseksi"; harvoin kuultiin tuo lause puhkeavan eukon rinnasta, mutta se kuultiin aina tapahtuvan pitkän vaiti-olemisen ja miettimisen perästä.

Jättänyt oli Marttalan Erkkikin jo tämän elämän. Hän oli suurella surulla ja mielipahalla havainnut, että hänen oikein ja väärin koottujen rahojensa päällekirjoitukseksi oli tullut: "menkäätkä kaikkeen maailmaan". Hän kuoli hyvin mielellään, sillä hän tahtoi päästä enempää näkemästä. Poikansa, Matti, oli tuon oudon kirjoituksen kirjoittanut hänen rahoihinsa, ja sen kirjoituksen mukaan alkoivatkin rahat huilata kaikkeen maailmaan. Sentähden oli Erkki usein lausunut viimeiseltä: "eipä minun pojastani miestä tullutkaan".

Jaakko oli nyt kerrassaan voittanut kaikkien ihmisten suosion ja kunnioituksen. Montakin syytä oli siihen. Hän oli täydellisesti puhdistanut itsensä niistä rumista, rikoksellisista syytöksistä ja epäluuloista, joihin hän oli kavalasti kiedottu, ja ihmiset oikein kauhistuivat käsittäessään, mitä Jaakko oli saanut aivan viattomasti kärsiä. Olipa Jaakko omalla työllään ja nerollaan ponnistellut itselleen kieltämättömän yhteiskunnallisen aseman ja riittävän perheellisen toimeentulon, ja tuon oli hän saanut aikaan kaikkien vaivojen, vastuksien ja sortamisien vallitessa; eihän semmoinen mies saattanut olla keho ja mitätön. Päälliseksi oli hän haltuunsa saanut suuren, ulkoa päin tulevan rikkauden, jota hän kunnollisesti hoiti, hyödyksi itselleen ja muille, ja tuo viimeinen seikka peitti ihmisten silmissä kaikki Jaakon entiset lankeamiset ja hairahdukset aivan kuulumattomiin, semminkin kun hän parannetulla elämällensä osoitti voivansa noustakin, ei vaan langeta. Jaakko tuli nyt kylässä kaikille kaikiksi. Kuntakokouksissakaan ei nyt enään naurettu hänen neuvoillensa ja puheillensa, vaan ne otettiin aina valaisevina neuvoina vastaan, ja enimmäten päättyi asiat niinkuin hän esitteli.

Samassa määrässä kuin Jaakon arvo yleni, aleni se Marttalan Matilta. Yht'äkkiä paljastuivat kaikki hänen salakavalat juonensa, joilla hän oli koettanut sortaa ja langettaa Jaakkoa, ja kahta raskaammasti lankesi yleisön tuomio Matin päälle. Päälliseksi oli hänen suuret rikkautensa olleet ja menneet, jonkatähden nekään eivät olleet peittämässä enään hänen rikksellista elämäänsä, ja niin ei hän saanut enään kunnia mammonan orjiltakaan. Kavaluutta, petosta, epärehellisyyttä, ilkeyttä, kostonpyyntöä, panettelua, solvausta ja — köyhyyttä oli nyt vaan yleisön silmissä Matin kunnia-luettelossa.

Eipä kauvan viipynytäkään ennenkun Marttalaankin kuulutettiin huutokauppa. Merkillistä on, kun noihin kylän vankimpiin taloihin, Mäkelään ja Marttalaan, tuli huuto-kauppa! Erilaisella pohjalla seisoi kummassakin talossa nuo "vasaramarkkinat", sillä edellinen pidettiin vapaehtoisesti, jälkimäinen pakosta. Viime aikoina oli Matti osoittanut jonkinlaista parannettua elämää, mutta hänen entinen juoppoutensa ja tuhleri-elämänsä oli saanut jo asiat niin pahalle kannalle, ett'ei se ollut enään autettavissa. Hän oli viimein nainut erään köyhän, mutta sievän piika-tytön, ja tuon vaimonsa alinomaisesta vaikutuksesta oli Matti vihdoin ruvennut näyttämään elämän parannuksen merkkiä.

Määrätty huutokauppa-päivä tuli Marttalaan. Mahdotoin väen paljous kokoontui taloon, mikä mitäkin tarvettansa varten; Jaakkokin oli muiden joukossa. Alla päin, pahoilla mielin oli nyt Mattikin, mutta sitäkin enemmän hänen vaimonsa, ja olipa syytäkin, sillä pelättävä oli, että heidän elo-elämänsä menee heiltä niin polkuhinnasta, ett'ei heille itselleen jää maahan putoavaa. Ensin myötiin halvinta irtainta ja sitten ryhdyttiin maan myöntiin. Sadan sadan päälle ja kymmenen kymmenen päälle nosti Jaakko hintaa niin kauvan, että Marttala jäi hänelle, puolesta sen oikeasta arvosta.

"Siinä oli taistelun pää, Jaakon ja Matin taistelusta, eikä ole vaikea huomata mikä Jaakolle on voiton tuottanut", sanoi Matin vaimo surullisesti, kun huomasi kenelle heidän talonsa joutui.

"Se oli oikea kosto, ja selvästi näkyy kuka voiton on pitänyt", mutisi väki puoliääneen, kun Jaakolle maa lyötiin, sillä he pitivät aivan luonnollisena ja oikeana sen, että Jaakko häätää Matin pois maaltaan.

Matti kuuli tuon väen mutinan. Entinen ilkeys ja häijyys sai hänessä taas täyden vallan. Hän loukkaantui kovin, kun Jaakko oli saanut niin loistavan voiton ja niin suuren vallan hänen ylitsensä ja hänen ilkeytensä muuttui nyt voimattomasta kostonpyynnöstä kateuden vihaksi.

"En olisi huolinut vaikka maani olisi joutunut kenelle muulle, kuin ei se vaan olisi tullut tuon — Tintta-karhun haltuun", sanoi Matti vihasta vapisevalla äänellä.

Kaikki ihmiset kauhistuivat tuon Matin puheen kuultuansa ja odottivat pelvollaan, mitä siitä seuraisi.

Nyt nähtiin kummia, semmoisia kummia, joita vähimmän oli odotettu. Tyynenä ja nöyränä astui Jaakko Matin eteen ja sanoi:

"Nyt saat, Matti, sanoa minua vaikka Tintta-sudeksi enkä yhtään pahene siitä. Tämä on minulle ollut kova koulu, ja tuossa koulussa olen minä oppinut jotain, olen oppinut — kärsimään ja itseäni hillitsemään. Sydämestäni pyydän sinulta anteeksi, kun olen niin usein närkästynyt sinulle niin viattomasta nimittämisestä, kuin Tintta-karhu on. — En ole tullut sinun maatasi anastamaan, enkä maaltasi sinua pois häätämään, vaan auttamaan. Koska luulen, että se hinta, johon maa nousi, riittää velkojesi maksuksi, niin pyydän että huutokauppa lakkautetaan ja sinä saat maasi pitää niinkuin ennenkin; maksa minulle sen mukaan kuin voit."

"Sepä vasta oli oikea kosto, ja selvästi näkyy, kuka jalo on", kuului silloin ääni väkijoukosta, ja kun katsottiin kuka tuon äänen päästi, havaittiin sen olevan Korpelan isännän.

Kun Matti oli kuullut tuon Jaakon puheen, astui hän askeleen ja toisen takaperin ja horjui. Jaakon puhe teki häneen tehosan vaikutuksen.

"Jumalani! Tuollako tavalla te kostatte meidän hävyttömyytemme ja ilkeytemme teitä kohtaan?" sanoi Matin vaimo hämmästyneenä, omistaen miehensä häijyn kavaluuden itselleenkin, vaikk'ei hän ollut koskaan Jaakolle mitään häijyyttä tehnyt, päin vastoin oli hän usein miestänsä kyynel silmissä varannut siitä.

"Onko se niin, Jaakko, onko se niin? Väärin olen tehnyt sinua vastaan, julmasti väärin, ja usein on oma-tuntoni soimannut minua siitä. Minä olen julmasti sinua sortanut, julmasti soimannut ja kääntänyt omat rikokseni sinun päähäsi. Sinä olet täydellisesti itsesi puhdistanut minun pirullisista syytöksistäni ja kamalasti lasketuista pauloistani, ja minä olen itse kietoontunut ja langennut omiin pauloihini, ja voittaneena, puhdistuneena teet sinä sortajallesi, ilkeälle kostonpyytäjällesi ja verivihollisellesi tuommoisen työn! Jaakko! Se on enemmän kuin minä voin käsittää. Anna minulle, Jaakko, anteeksi, anna Jaakko minulle anteeksi! Minä rukoulen, minä pyydän sitä, minä pyydän ja rukoulen sydämen pohjasta!" puhui Matti itkusta tukahtuneella äänellä ja vesissä silmin.

"Se on jo annettu. 'Anteeksi antakaat, niin teillekin anteeksi annetaan. Älkää pahaa pahalla kostako, vaan voita sinä paha hyvällä'", sanoi Jaakko ja kyneleet valahtivat hänenkin silmistään.

Liikutettuna oli koko huutokauppa-väkikin ja he hajausivat itsekukin kotiansa.

Niin jäi Matti Marttalan isännäksi kuten ennenkin. Hän koki parantaa elämäänsä ja maksella Jaakolle vähitellen isoa velkaansa. Hän ei kumminkaan voinut enään nousta entiseen maineeseen rikkaudessaan, eikä entiseen kunniaan arvossaan, sillä liian syvälle oli turmelus iskenyt kyntensä häneen ja liian hiljan oli hän itsensä siitä irroittanut. Toki oli hänellä, vaimoineen ja lapsineen, oma talonsa, oma leipäpalaisensa ja oma asuntonsa koko elämänsä ajan, ja he kiittelivät Jaakkoa hyväntekijänänsä. Jaakosta ja Matista tuli hyvät ystävät tästä lahtien, mutta Mari ei tahtonut nähdä Mattia, vaikka hänkin antoi sydämessään hänelle anteeksi, sillä Mari ei saanut sydämessään paranemaan aivan umpeen niitä haavoja, joita Matti oli koko elämänsä ajan sinne iskenyt — Marissa juoksi isänsä, Maunon verta.

* * * * *

Eräänä talvi-iltana istui Jaakko kotonaan iloisen palvelusväkensä ja perheensä keskessä, yhtä iloisen takkavalkean loimottaessa. Lapset hyörivät ja pyörivät, iloisina hekin, vanhempiensa ja Maunon ympärillä, tehden kaikenlaisia leikkejä ja kysymyksiä. Väki nauroi ja hällisi ja itsekullakin oli jotain merkillistä sanottavaa ja toimitettavaa. Jaakko vaan oli ajatuksiinsa vaipuneena, eikä näyttänyt tulevan huomioonsa, vaikka lapset kävivät vähin häntä puskemassa että hän oikein heilahti; kaikesta näkyi, ett'ei hän tietänyt mitä ympärillä tapahtui. Tuon huomasi Mari ja hän katsoi kauvan Jaakkoa silmiin, suu vähän naurussa; Jaakko ei tuota huomannut. Viimein pyrskähti Mari nauramaan täyttä kurkkua. Jaakko havahtui.

"Jopa taas rupesit miettimään menneitä aikoja. Tiesinhän minä kun tiesinkin, että kyllä sinusta vielä mies tulee", sanoi Mari ja katsoi naurussa suin Jaakon silmiin niin lempeästi.

Jaakko kohotti itsensä suuremmaksi.

"Niin", sanoi hän. "Tuhat kertaa olisin minä sortunut elämän taisteloissa, jos sinä, rakas Mari, et olisi ollut minua tukemassa ja ylös nostamassa lankeemuksissani. Jos minä joku olen, sinun vuoksi minä se olen, sillä sinä olet täydentänyt tyhjät paikat sydämessäni. Sinua ja sinun suuria avujasi ja ansioitasi minä tässä olin juuri muistelemassa, kun minun herätit lempeällä naurullasi. Voi, voi Mari! Paljon olet sinä taistellut, paljon kärsinyt, mutta paljon — voittanutkin. Jumala olkoon kiitetty, kun Hän on vaimon niin korkeilla lahjoilla varustanut ja kun Hän on sinun minulle antanut", sanoi Jaakko, ja suuret vesikarpaleet valahtelivat hänen silmistään, mutta Mari riepsahti Jaakon tykö ja kuivasi ne pienellä, pehmeällä kätösellään.

"Niin. Korkeilla ja kestävillä lahjoilla on Luoja vaimon varustanut, sen tunnen omasta pitkästä, vaikka myöhäisestä kokemuksestani", sanoi Mauno, samassa pyyhkien pois kyneleet oman muorinsa silmistä, sillä nekin olivat nähneet hyväksi kastua tällä hetkellä.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TINTTA JAAKKO: KUVAELMA KANSAN ELÄMÄSTÄ

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work

(any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic

works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state’s laws.

The Foundation’s business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation’s website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary

Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.